

Milliyet
YAYINLARI
MİZAH

Bay GANÜ BALKANSKI

/nin
akıllara durgunluk
veren
serüvenleri

ALEKO KOSTANTİNOV

BAY GANÜ BALKANSKI

Aleko KONSTANTINOV

MİLLİYET YAYIN LTD. ŞTİ. YAYINLARI
Mizah Dizisi : 4

•
Yayın hakkı (Copyright) Milliyet Yayın Ltd. Şti.

•
Kapak düzeni : Bedri KORAMAN

•
Birinci baskı : Aralık 1972

•
Yöneten : Tarık Dursun K.

Bu kitap HİLÂL Matbaacılık Kollektif Şirketinde dizilip basılmıştır

ALEKO KONSTANTİNOV

Bay GANÜ BALKANSKI

nin
akıllara durgunluk
veren
serüvenleri

Türkçesi :

İsmail B. AĞLAGÜL

Milliyet
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Bay Ganü Avrupa'ya Gitmek İçin Yola Çıktı	9
I. Bay Ganü'nün Yolculuğu	11
II. Bay Ganü Operada	19
III. Bay Ganü Hamamda	24
IV. Bay Ganü Dresden'de	32
V. Bay Ganü Prag Fuarında	41
VI. Bay Ganü İreçek'in Evinde	68
VII. Bay Ganü Konuklukta	82
VIII. Bay Ganü İsviçre'de	117
IX. Bay Ganü Rusya'da	127

Bay Ganü Avrupa'dan Döndü	149
X. Bay Ganü Milletvekili Seçimleri Yapıyor	182
XI. Bay Ganü Gazeteci	217
XII. Bay Ganü Sarayda	236
XIII. Bay Ganü Delege Kurulunda	241
XIV. Bay Ganü Muhalefette mi? Ne Demezsın?	247
XV. Bay Ganü «İçki, Tütün İçmeyenler» Derneği Kuruyor	253
XVI. Bay Ganü'nün Konstantin Veliçkov'a Mektubu	262
XVII. Bay Ganü'nün Yazışmalarından Örnekler	268

BAY GANÜ AVRUPA'YA GİTMEK İÇİN YOLA ÇIKTI

BAY¹ GANÜ'ye omuzlarındaki Türk kepenegi-
ni çıkarması için yardım ettim. Sırtına bir Belçika
paltosu giyince, görenler:

— Bay Ganü büsbütün bir Avrupalıya benzedi,
dediler.

— Haydi, dedi topluluk bir ağızdan, sanki söz-
leşmiş gibi; her birimiz Bay Ganü ile ilgili bildikleri-
mizi anlatalım.

— Haydi! diye, yine bir ağızdan bağırıldılar.

Ve hemen:

— Ben anlatacağım.

— Durun, benim bildiklerim, duyduklarım daha
çok; ben başlayayım.

(1) Bay (Bul.) — Ağabey, ağa demekse de, genellikle daha bü-
yük erkeklere saygı ifadesi olarak kullanılır. Burada
Türkçe anlamıyla birlikte, bu anlamın da esprisi olarak
verilmiştir.

— Yoo, ben daha çok biliyorum. Senin bir şey bildiğin yok!..

Diye her kafadan bir ses çıktı.

«Stati başlasın!» dedik sonunda ve kestik.

O da anlatmaya başladı:

I. BAY GANÜ'NÜN YOLCULUĞU

TRENİMİZ Peşte¹ garının muazzam kubbesi altında durdu. Biz Bay Ganü ile vagondan inip büfeye girdik. Burada bir saattan fazla kalınacağını bildiğimden, bir masanın başına geçip kuruldum. Kahvaltı ve bira ısmarladım. Çevremde büyük bir kalabalık vardı. Ama ne göz alıcı bir kalabalıktı bu! Öteden beri Macar erkeklerini pek cana yakın bulmam. Ama bakın, Macar kadınlarına hiç diyeceğim yoktur!

Çevremdeki gürültüye iyice dalmış olduğumdan Bay Ganü'nün, heybelerini alıp lokantadan çıktığını hiç görmedim.

Hay Allah, nereye gitmişti acaba? Bardağı boştu. Öteye beriye bakındım. Gözlerimle bütün lokantayı aradım. Bay Ganü görünürlerde yoktu.

Kalkıp dışarıya, perona çıktım. Epeyce bakındım. Bir türlü ortalıkta Bay Ganü'yü göremedim. Şaşılacak iş! 'Acaba kilimini birisinin aşırıp aşırmadı-

(1) Budapeşte.

ğını anlamak için vagona mı gitti!' diye düşündüm.

Yine lokantaya döndüm. Trenin kalkmasına daha yarım saat filan vardı. Biramı içiyor, yakınımında olup bitene dalgın bakıyordum. Lokantanın kapıcısı her beş dakikada bir çanı çalıyor ve duygusuz, tembel bir sesle, her heceye basa basa: «He - geş - fe - ke - te - he - gi!.. Kiş - ke - reş!.. Se - ge - din!.. Uy - ve - dek!»¹ diye, kalkacak trenlerin gidecekleri yerleri bildiriyordu.

Yolculardan birkaç İngiliz, ağızlarını açmışlar ona bakıyorlardı. O ise, dilinin tuhaflığıyla çevresindekilerin dikkatini çekmeye alışmış olduğundan, ağzı kulaklarına varıncaya kadar gülüyor ve boğuk boğuk çıkan sesini daha da yükselterek bağırmasına devam ediyordu: «Uy - ve - dek!.. Se - ge - din!.. Kiş - ke - reş!.. He - peş - fe - ke - te - he - pi!»

Trenin kalkmasına daha on dakika kalmıştı. Hem kendi borcumu, hem de Bay Ganü'nün içtiği biranın parasını ödedim ve arkadaşımı aramak için perona çıktım.

Bu sırada gara ağır ağır bir tren giriyordu. Bir de ne göreyim: Bay Ganü, bu trenin vagonlarından birinin penceresinden yarı beline kadar sarkmış, bakınıp durmuyor mu?

O da beni gördü. Kalpagını çıkarıp sallamaya ve bir şeyler söylemeye başladı. Lokomotifin ş... ş... ş! diye istim salmasından ne dediğini işitemedim. Ama işin içyüzünü hemen anladım.

Tren durur durmaz Bay Ganü yere atladı, koşarak yanıma geldi. Kaba kaba birtakım küfürler sa-

(1) Macaristan'da şehirler.

vurarak - izninizle şimdi bu küfürleri tekrarlamayayım -, şunu anlattı:

— Bırak be kardeş, koştuktan canım çıktı.

— Ne koşusuymuş o, Bay Ganü?

— A be, ne koşusu olacak? Basbayağı koşu işte! Sen lokantada çevrene budala budala bakıyordun ya?

— Eee?

— Ne e'si?.. Lokanta kapısının önünde duran şu herif yok mu? Çanı çaldı, anlıyor musun? Çanı! Tam o sıra tren de düdüğünü çaldı, iyice duydum. Acelem-den sana haber veremedim dışarı fırladım. Fırladım ya, bir de ne göreyim: Bizim tren kalkmamış mı? Eyvah! Gitti kilimim! Trenin arkasından koşturmaya başladım. Koşmak ama, ne koşmak; anlatamam! Bak-tım, tren durakladı. Hoop! diye içeri atladım. Biri bana kızgın kızgın: «Hekè, mekè!» diye bir şeyler söyleyecek oldu. Ama bilirsin, bütün bunlar, bana vız gelir. Gözlerimi döndürüp adamın karşısına dikili-verdim. Kilimi gösterdim. Neyse, sözden anlayan biri çıktı. Bir şey demedi. Hatta güldü bile. Trenin geri döneceğini nereden bilirdim! Macar işi işte, ne olacak!..

Sustu arkadaşım.

Ama ben, Bay Ganü'nün başından geçen serü-vene gülmekten kendimi alamadım. Zavallı adamca-ğız! Tren bir hattan ötekine geçmek için manevra yapıyormuş meğer, o da gidiyor sanmış. Bu yüzden tam üç kilometre yolu trenin arkasından soluk solu-ğa koşmuş. Ne yapsın, adamcağızın kilimi içerde kalmıştı!..

— Ama sen, aceleyle bira paranı ödemeyi unuttuğsun, Bay Ganü, dedim.

İtiraz tanımaz bir biçimde:

— N'olmuş sanki! Büyük bir iş mi? Onlar bizi az mı soyup soğana çeviriyorlar! diye karşılık verdi.

— İyi ama, senin birayı ben ödedim.

— Çok paran varmış; ödemişsin. Öğüt verir gibi: Çabuk bin de, yine trenin arkasından koşmak zorunda kalmayalım, diye yetiştirdi, Bay Ganü.

Vagona girdik. Bana arkasını dönerek heybesinin yanına çömeldi. Heybenin bir gözünden yarım kelle kaşar peyniri çıkardı ve incecik bir dilim kesti. Çoban dilimi denen kalın bir dilim ekmek de keserek, ağzını şapırdatar şapırdatar büyük bir iştahla yemeye başladı. Yumruk kadar kocaman lokmaları çiğnerken bazen bir, bazen de öteki yanağını şişiriyor ve kupkuru ekmek lokmasını yutabilmek için arada sırada boynunu ileriye doğru uzatıp uzatıp yutkunuyordu.

İyice karnını doyurdu. Sonra keyiflice bir iki defa geçirdi. Ekmek kırıntılarını avcuna silkip onları da yuttuktan sonra:

— Ahh! Şimdi bir bardaklık şarap ısmarlayacak biri de çıksa!.. diye mırıldanarak karşıma geçip oturdu. Gülümsedi. Bir dakika kadar beni şöyle üzgün bir bakışla süzdükten sonra konuştu:

— Zatiâliniz şöyle bir dünyayı gezip dolaştınız mı?

— Eh, oldukça gezdim sayılabilir, Bay Ganü.

— Ya ben, ne çok memleketler gezip gördüm, bir

bilsen! Ehe-ee!.. Cık.. cık.. cık!.. Edrine'yi,¹ Stambul'u² bir yana bırak; Moldova'ya³ bile gittim, inanır mısın! Şu Ciurciu, Turnu Magureli, Ploeşti, Piteşti, İbrail, Bükreş, Kalas!..⁴ dur, yalan söylemeyeyim, Kalas'a gittim miydi, gitmedim miydi, pek hatırlayamıyorum. Bütün bu memleketleri teker teker gidip gördüm.

Arkadaşım gevezeliğine devam edip gidiyordu.

Viyan'a kadar yolumuz hep böyle tek düze bir şekilde geçti.

Vaktin daha çabuk ilerlemesi için Bay Ganü'ye kitaplarımdan birini verecek oldum, ama vaktinde çok çok kitap okuduğunu ileri sürerek almadı ve okumaktansa kanepeye uzanıp birazcık kestirmeyi daha yerinde buldu. Öyle ya, neden boşuna uyanık dursundu? Nasıl olsa bilet parasını ödemişti bir kere. Oldu olmadı sağlam bir uyku çıkarsındı bari, değil mi ya?

Ve uyudu da.

Öyle bir horlamaya başladı ki, onun horultusunu işittikten sonra, artık Atlas aslanının kükremesini dinlemek gereksizdir.

Viyan'a vardık. Buraya her geldikçe indiğim «Londra» Oteline gittik.

Hademeler arabadan çantamı indirdiler. Bay Ganü'nün heybelerini de almak istediler ama, o - bilmem nezaket gerekçesiyle midir, nedir - heybelerini vermek istemedi.

(1) Edirne.

(2) İstanbul.

(3) Moldova = Romanya.

(4) Hepsi de Romanya'da şehirdir.

Odamıza yerleşir yerleşmez deminki davranışının nedenini şöyle açıkladı:

— Hiç böylelerine heybe verilir mi, be kardeş!? Heybede gülyacı var, hıyar değil!.. Şaka mı, kokusu adamın genzini yarıyor; öyle kuvvetli! Şişelerden bir tanesini aşır mıydı, işin yoksa git kovala adamı! Bırak sen, gözlerinden tanırım ben bunları. **Yal-tak** olduklarına aldırış etme! (Bay Ganü **nazik** demek istiyordu belki de ama, bu sözcük daha sözlüğümüzde yeni olduğundan, kolayca unutuluyor!) Çark çevirdiklerine bakma! Hem neden çark ediyorlar öyle? İyiliğimizi mi düşünüyorlar, diyeceksin? Yoo, hayır!.. «Eins, zwei! Gut Morgin.»¹ diyorlar ama, niyetleri bir şeyler kopartmak. Hiç olmazsa bahşiş filan! Ben niye sanki otelden çıkacağımda, mümkün olduğu kadar sessizce sıvışmaya bakarım hep? Bunlar düpedüz dilenci be! Şuna kreuzer² bahşiş, buna kreuzer bahşiş verirsen, halin nereye varır?

Bay Ganü'nün heybe gözleri içinde taşıdığı gülyacı gerçekten pek kıymetli bir matah olduğundan, otelin kasasında korunması için miskalleri resepsiyona bırakmasını salık verdim.

Bay Ganü:

— Kasaya mı? diye bağırdı. Sesinden, benim bu «Safdillliğime» ne kadar çok şaşıp acıdığı anlaşılıyordu. Siz okumuşlar ne tuhaf insanlarsınız be! Kasa ne biçim adamların elinde, biliyor musun acaba? Alır gülyacını; kırar kirişi!.. Ya sonra? Sonrası, var anlat anlatabilirsen halini âleme! Sen bu çürük işi

(1) Bir, iki! Günaydın! (Alm.) Morgin = Morgen.

(2) O zamanki Avusturya parası.

birak dostum!.. Şu kuşağı görüyor musun; iyi bak? - Bay Ganü hırkasının eteğini kaldırıp kuşağını gösterdi - Miskallerin¹ hepsini de bunun içine tıkacağım. Galiba biraz ağır olacak ama, zararı yok. En emin yer burası.

Bay Ganü bana arkasını döndü. (Yani: «Dünya bu ya! Çeşit çeşit insan var. Kim bilir, şu oğlan da ne biçim bir yaratıktır?» demeye getiriyordu sanki.) Ve miskalleri kuşağının arasına sokuşturmaya başladı.

— Bay Ganü, hadi gidelim, karnımızı doyuralım, dedim.

— Nerede? diye sordu.

— Nerede olacak, lokantada.

— Teşekkür ederim. Karnım aç değil. Siz gidip yemeğinizi yiysin. Ben burada beklerim, dedi.

Ben odadan çıkıp ardımdan kapı kapanınca, Bay Ganü'nün, heybesinden azık çıkınını çıkarıp çarçabuk karnını doyurduğundan eminim. Hem de bu çok akla yakın bir şeydi: Adamcağızın yiyeceği vardı; neden ayrıca yemek için paracıklarını harcasındı? Açlıktan da ölecek değildi ya?!

Öğleden sonra Bay Ganü'yü bir Bulgar tüccarının yazıhanesine götürüp bıraktım. Ben de, tramvaya binip Schöhnbrön'e gittim. Orada tâk kemeri üstüne çıkıp yukardan Viyana'yı ve şehrin pek güzel dolaylarını seyrettim. Sonra Hayvanat Bahçesini ziyaret edip maymunların cambazlıklarına saatlarca baktım.

Akşam üzeri otele döndüğümde Bay Ganü odadaydı. Gizlice bir şeyler yapmaya çalıştığı, belliydi.

(1) Miskal — Bir buçuk dirhemlik özel gülyağı şişesi.

Beni görünce yaptığını saklamak istediye de başaramadı. Hırkasının iç tarafına bir cep diktiğini fark ettim. Diyecek yoktu doğrusu. Bizimkinin epey tecrübeli bir adam olduğu anlaşılıyordu. Bakın işte, yaz ortasında, Fransız urbalarının altında bir de hırka taşıyordu. Eskilerin: «Kışın torbasız, yazın abasız yola çıkma!» dedikleri boşuna değildi demek! Bay Ganü de tam onların dediği gibi yapıyordu işte.

Her nedense utanarak:

— Biraz yama yamıyordum da, dedi.

Ben şakadan:

— Galiba hırkana yeni bir cep dikiyorsun? dedim. Anlaşılan vurdun vurgunu güly ağından!..

— Kim, ben mi? Yanlışın var. Cep benim neyme? Cep çok, yeter ki içine koyacak para olsun. Sen paradan haber ver. Hırkamın orası sökül müştü de, yama vuruyordum. Ya sen`nerelerdeydin ya? Gezmekte mi?

— Evet.

— Çok iyi, çok iyi yapmışsın.

— Sen çıkmadın mı? Viyana'yı daha iyi öğrenip bilmek için biraz gezip dolaşmadın mı?

— Viyana'nın nesini göreceğim? Şehir gibi şehir işte. Hem bütün göreceğim, insan kalabalığı, evler, evler ve saltanat değil mi ki!.. Nereye gitsen: «Gut Morgin de Gut Morgin!» Her adım başında para koparmak isterler. Peki, neden paracıklarımı elin Nemçe'sine¹ yedireyim. Bizde onları yiyecekler yok mu sanki!..

(1) Osmanlılarda Avusturya'nın adı.

II. BAY GANÜ OPERADA

BAY GANÜ'yü, Opera'nın bulunduğu yere kadar gidip gezinmeye ve akşam için bilet almaya kandırdım. Opera'da «Puppenfee»¹ baleti ile, şimdi unuttum; daha bilmem ne oynuyordu.

Biletlerimizi aldıktan sonra şehir içinde dolaşmaya başladık. Yunan kahvehanesinin ordan geçtik, genellikle bizim Bulgarların toplandığı «Mendel» kahvehanesine ulaştık. Oradan da Aya Stefan kilisesine doğru yürüdük. Şehir alanına geldiğimizde, bir pastaneye girmemizi teklif ettim. Keşke etmeseydim! Ama, Bay Ganü'de Don Juan isteklerinin uyanacağını nasıl bilebilirdim? Uygarlık dediğimiz şey, ne mucizeler yaratmaz ki?

Şunu da söyleyeyim ki, o yıllarda Viyana'da okuyordum. Tatilde memlekete gitmiştim ve işte dönüşte Bay Ganü ile yolda yeni tanışmıştık.

(1) «Bebek Güzellik Perisi» (Al.)

Girmemizi teklif ettiğim pastaneye sıkça gittiğimden, kasada duran güzel kızla çok iyi tanışıyor-duk. Kızcağız şen olmasına şendi ama, ciddî bir yanı da yok denemezdi. Şakalarda ileri gidilmesine hiç izin vermiyordu.

Tasavvur edebilir misiniz olacakları? Bay Ganü ile pastaneye girip büfeye yaklaşmıştık ki, kız, beni: «Hoş geldiniz!» diye sevinçle selâmladı. Ben de ona, söz olsun diye, iltifat edip gönül okşayıcı birkaç söz söyledim ve yiyecek tatlı bir şey seçmek için camlı-ğa yaklaştım. O sırada koca dükkânı sarsan öfkeli bir çığlık koptu:

Hızla döndüm:

— Ne oldu, Bay Ganü? Ona bir şey mi yaptın yoksa? diye hem korku, hem de kızgınlıkla sordum.

Bay Ganü, iyice şaşalamış:

— Yapmadım be kardeş. Ne yapabilirim ki ona! diye titrek bir sesle karşılık verdi.

Son derece kızmış olan kız, Bay Ganü'nün onu bacağından tuttuğunu ve yalnızca tutmakla kalma-yıp dişlerini gıcırdatarak etini burup çimdiklediğini, gözlerinin içine kadar kızararak, içini çeke çeke anlattı. Bay Ganü bu davranışıyla onurunu yaralamış olduğundan, kızcağız polis çağırmak istiyordu. Reza-lete bakın hele!

Bunun üzerine yapmacık bir öfke ile:

— Çabuk buradan savuş! Polis şimdi seni yakalarsa iş sarpa sarar. Haydi, durma çık. Yolun yukarısına doğru yollan. Ben sana yetişirim, dedim. Dedim ama, Bay Ganü'nün trajî - komik bir durumda

olduğunu görünce gülmemek için kendimi zor tuttum.

Kapıdan çıkarken:

— Ne diye öyle böbürlenir sankim,¹ pek mi namuslu sanıyor kendini? Oh hoo, ben bura karılarını bilmez miyim canım. Şöyle karşıdan keseni gösterdin miydi, tamam «Gut Morgin!» derler hemen. Ne var ki, senin Bay Ganü'n o enayilerden değil, dedi.

Meğer Bay Ganü'nün başka bir serüvenini daha görmek varmış kaderde o gün.

Opera'da «Puppenfee» baleti oynandığını söylemiştim. Bay Ganü ile parterde koltuk bileti almıştık. Opera salonu hıncahınç dolmuştu. Bay Ganü'nün boz renkli elbisesi, salondaki resmî elbiselerin koyu renkleri yanında ilk bakışta seçiliyordu.

Derken perde açıldı. Salonu sessizlik kapladı. Herkes gözlerini fevkalâde güzel dekorlarla süslenmiş sahneye dikmiş, bakıyordu. Sağımda oturan Bay Ganü'nün ıkına sıkına bir şeyler yaptığını fark ettiğim halde, gözlerimi sahneden bir türlü ayıramıyordum. Ayırmaya kıyamıyordum. Sihirli bir âsanın işareti üzerine, baletin tabloları ayrı ayrı değiştiriliyor ve balerinler grup halinde gelip yine öyle geldikleri gibi kaybolup gidiyorlardı. Kimi ışıklar söndürülerek sahne büsbütün karanlıkta bırakılıyor, kimi de renk renk ışıklarla aydınlatılıyordu.

Bir aralık kızlardan biri gruptan ayrılarak sahenin ön tarafına geldi ve sadece bir ayağının baş-

(1) Sanki.

parmağı üzerine basarak havada uçarcasına oynamaya başladı ki, arka sıradan isterik bir kahkaha koptu. Hayretle sola döndüm. O sıralarda oturanların hepsi de kıs kıs gülüyor ve birbirlerine sağ tarafımdaki bir şeyi gösteriyorlardı. Yıldırım hızıyla aklımdan çok kötü bir düşünce geçti. Bay Ganü'ye doğru döndüm. Aman yarabbi! Ne görsem beğenirsiniz: Bay Ganü paltosunu çıkarmış, yenlerini de dirseklerine kadar sıvamıştı. Daha önce kuşağına doldurduğu miskallerin şişkinliğinden pek daralmış olan hırkasının önü de açılmıştı. Salonda yer gösteren hademelerden biri iki parmağıyla onu omzundan tutmuş, hemen dışarı çıkması için başıyla işaret ediyordu. Bay Ganü ise, hademenin karşısına dikilmiş, aynı şekilde işaretle: «Hadi, hadi! Kimi korkutacaksın bakalım!» dermiş gibi karşılık veriyordu.

Bay Ganü'nün bu «babayiğitliği»ni gören arka sıradaki bir küçük kızcağız dayanamayıp kahkahayı bastı. Kahkaha bütün salona yayıldı. Şimdi herkes baleti unutmuş, Bay Ganü'ye gülmekten kırılıyordu. Tiyatro! Hem de tiyatro içinde ne tiyatro!

Benim durumumu şöyle bir gözlerinizin önüne getirebilir misiniz? Utançtan yerin dibine geçmiştim. Ne yapacağımı bilemiyordum. Bir aralık başımı çevirip localara doğru baktım. Neye baktığımı ben de bilmiyordum ama, anlaşılmaz bir kuvvet bakışımı oraya çekiyordu sanki. Localardan birinde, pek yakından tanıdığım ve hatta çok defa evlerine gittiğim bir Alman ailesinin gözlerini bana dikmiş, baktıklarını görmeyeyim mi? O anda bana nasıl acıdıklarını hepsinin gözlerinden okumak hiç de zor bir iş değildi.

Bay Ganü ise, kolumdan tutmuş beni çekiliyor ve:

— Haydi be, haydi çıkalım! Bırak şu çıfıtları.¹ Onlar da benim elime düşecekler bir gün, dur hele! diyordu.

(1) Çıfıt anlamı Yahudi demek ise de, genellikle hakaret için kullanılır.

III. BAY GANÜ HAMAMDA

— DURUN, dedi Stoyço: Size Bay Ganü ile ilk karşılaşmamı anlatayım. İstiyor musunuz? diye sordu.

— Haydi, anlat! diye bir ağızdan bağırdık. Çünkü biliyorduk ki, Stoyço bu gibi **güldürüleri** anlatmakta pek ustadır.

— Bu anlatacağım olay da Viyana'da geçti.

Bir sabah «Mendel» kahvehanesinde oturuyordum. Bir çay ısmarlamış, Bulgar gazetelerine göz gezdiriyordum. Bulgaristan Anayasasının epeyce budanabileceğini; hatta bütün bütüne budanıp yontulduğu halde bile, yine bütünlüğünden hiç bir şeycik yitirmeyeceğini ve hep öyle **el sürülmemiş** gibi kalacağını eleştiren çok ilginç bir yazıya dalmış gitmiştim. Ansızın kulağımın dibinde bir ses:

— Ha, merhaba! diye bağırdı.

Deli bir el, sağ elimi kuvvetle kavrayarak sıkı, sıkı.

Gazeteden gözlerimi ayırıp baktım ki, karşımda

geniş omuzlu, kara gözlü, kara saçlı, karayağız; bıyıkları bükük; elmacık kemikleri fırlak, yüzü sakalsız ama, tıraşı az uzamış bir bay duruyordu. Sırtındaki elbise de nasıldı, biliyor musunuz? Redingot! Evet evet, bir redingot! Önü ilikli olmadığı için, yeleğinin altından da üç - dört parmak genişliğinde kırımızı kuşağı görünmekteydi. Beyaz bir gömlek giymişti. Kravatsızdı. Başında yana eğrilmiş kara bir kalpak taşıyordu. Ayağına geçirdikleri çizmeydi. Koltuğunun altında da bir Vraça¹ bastonu vardı. Çok genç gösteren bu adam, olsa olsa otuz yaşlarında olabilirdi.

Hayretle:

— Affedersiniz beyefendi, sizi tanımak şerefine nail olamadım dedim.

— Ne? Beni tanımadığımı mı söylüyorsun? Sen Bulgar değil misin be?

— Bulgarım, ne olacak?

— Eee?

— Ne demek, eee?

— Haydi canım, kalk biraz gezinelim. Burada kök salmış gibi ne oturup duruyorsun? Bana Ganü derler. Haydi, kalk!

Bay Ganü olduğunu bana söylemesi hiç gerekmiyordu. İlk bakışta anlamıştım.

— Affedersiniz, Bay Ganü; ama gezintiye çıkmak için hiç vaktim yok, dedim.

— Vaktin yok da, neden kahvede apışmış oturuyorsun?

Bunu açıklamayı gerekli görmedim. Ama anla-

(1) Bulgaristan'da kızılçık ormanlarıyla ünlü bir şehir.

dım ki, beni kolay kolay bırakmayacaktı. Tutumundan belliydi bu.

Damdan düşer gibi:

— Kalk, beni hamama götür. Bu şehirde hamam nerede? demez mi?

Vay, anam vay! Bakın şu işe! Onu hamama götürmeliymişim! Cinler başıma üşüştü. Ama tutum kendimi ve sadece tutmakla kalmadım. Bir yandan güleceğim de geldi. Çünkü Bay Ganü'nün gerçekten hamama ihtiyacı olduğu daha uzaktan ekşi ekşi kokmasından anlaşılıyordu. Hal böyleyken, ben de onu götürmemezlik edemezdim. Eh, üstelik de bir vatanın evlâtlarıydık. Yani yurttaşdık. Şu halde ona yardım etmeliydim. 'Hazır gitmişken, ben de girer, soğuk bir duş yaparım,' diye düşündüm. Hava çok sıcaktı.

Kalktık. Büyük havuzlu bir şehir hamamına doğru yollandık. Yolda önemli bir şeyin yanından geçerken, Bay Ganü'ye göstermeyi ve onunla ilgili herhangi bir açıklama yapmayı uygun görüyordum. Ama bu açıklamalara Bay Ganü'nün hiç kulak asmadığı dikkatimi çekti. Sadece arada sırada:

— Ha, öyle mi? diyor, ya da bilirim, bilirim! diyerek pek cahil olmadığını göstermek istiyordu.

Daha çok da sözlerimi, ona anlatmaya çalıştıklarımla hiç bir ilintisi olmayan birtakım boş sorularla kesiyordu.

Tam Maria Theresia'nın¹ anıtı hakkında bir şeyler anlatıyordum ki, kolumdan çekerek:

(1) Yaptığı yenilik hareketleriyle tanınan ünlü Avusturya düşesi ve imparatoriçesi (1717 - 1780).

— Vay babam! Şu karşıdan gelen mavi fistanlıya bak! Nasıl buluyorsun, ha? Hele söyle bana. Ya siz şu kadınlardan hangisinin fingirdek olup hangisinin olmadığını nasıl anlarsınız? diye soruverdi ve şeytanca bir göz kırparak:

— Ben hiç anlayamam, çok kere yanılırim, diye ekledi.

Hamama gelmiştik. İçimde bir sıkıntı vardı. San-ki başıma gelecekleri önceden seziyordum. Kasadan bilet aldık. Bay Ganü, gişeye sokmuş olduğu elinin parmaklarını oynatarak verdiği paranın üstünü istedi. Veznedar kız gülümseyerek paranın üstünü çevirdi. Bay Ganü yağlı gözlerini kıza dikmiş, bozuk paraları alırken kendine özgü bir öksürmeyle gönlünden geçenleri açıklamaya yeltendi. Kız Bay Ganü'nün bu davranışına katıla katıla güldü. Bay Ganü ise yaptığından memnun, bıyığının sol tarafını bükerek, başını salladı ve:

— Çe fromoza eş domneta!¹ dedi ve bana dönerek:

— A be Stoyço, sor bakalım şuna, ulahça biliyor mu? dediyse de, ağzımı açmama meydan vermeden:

— Ştiy rumuneşti?² diye sordu.

Bu sırada birkaç müşteri daha geldi. Biz Bay Ganü ile genel salona girdik. Yuvarlak bir yerdi burası. Yanlardaki kapı yerlerinde önlerine birer perde gerilmiş küçük küçük odacıklar; ortada ise, çevre alçak setle çevrilmiş bir havuz vardı. İçine birkaç

(1) Ne kadar güzelsin. (Rom.)

(2) Romence biliyor musun? (Rom.)

küçük merdiven basamağı ile iniliyordu. Bay Ganü ile yan yana iki oda tuttuk. Çabucak soyundum ve suyu ılık havuza girdim.

Birkaç Alman, suyun içinde düzenli kas hareketleri yapıyor, aynı şekilde solumaya çalışıyorlardı.

Ben havuza gireli epey olmuştu, oysa Bay Ganü hâlâ odasındaydı; çıkmamıştı. Perde arkasından birtakım şişe takırtıları ile Bay Ganü'nün pofurdaması işitiliyordu.

En sonra perde kıpırdadı ve açıldı. Bay Ganü anadan doğma göründü. Kılı bir göğsü vardı. Ayakları da yün çorapların boyasından alaca bulaca olmuştu. Miskallerini odada bırakmaya korktuğundan, pek temiz olmayan bir peşkire çıkın yapmıştı, çıkını da elinde taşıyordu.

— A be şu duvarların sağlam olduğunu nereden bilirsin? Tutup bir tahta kırdılar mı, git sonra boş kendini suda.

Koridorun duvarlarına baktı. Çıkını asacak bir çivi aradı. Eh, mademki karşısında bir duvar vardı, ona göre, ille de bu duvarda bir de çivi bulunmalıydı!

Başa dönüp konuştu:

— Şu Nemçelileri anlayan turp yesin. Baksana, duvara bir çivi bile çakmak akıllarına gelmemiş. Bir de kalkıp bize ahmak derler!

Almanların gerçekten bayağı insanlar olduğuna iyice kanaat getirdikten sonra, istemeye istemeye gidip çıkını odasının önüne açıklığa koydu. Ne olur ne olmazdı, yıkanıp çıkıncaya kadar malı gözü önünde durmalıydı.

Yine bana dönerek:

— Hey, delikanlı! Hem yıkan, hem miskallere bak. Hem de bir gözün bende olsun ha, gör bak, ne yapacağım şimdi.

Bunları söylerken bir ayağını kaldırdı, bölmeye bastı ve:

— Sen sadece bak! dedi.

Sonra öbür ayağını da kaldırıp bölmenin üzerine çıktı. İyice doğruldu, haç çıkardı ve:

— Yallah babam... hoop! diye bağırdı ve havada taklak atıp kendini cumbadak havuzun orta yerine fırlattı.

Bay Ganü'nün düşmesiyle yukarıya doğru fırlayan sular, şaşırıp kalmış olan Almanların üstlerine hızla döküldü. Saçlarını ıslattı, gözlerine, ağızlarına doldu. Suyun dalgası bölmenin ta dışına kadar çıkıp yerlere yayıldı. Birkaç saniye sonra, çalkantısı henüz kesilmemiş havuzun içinde Bay Ganü'nün yüzme hareketleri seçilebiliyordu. Biraz sonra da suyun yüzüne çıktı. Sonra ayaklarıyla havuzun dibine basarak, gözleri yumuk, kulaklarını parmaklarıyla tıkamış bir halde doğruldu ve puf! diye saçlarından, bıyıklarından suları silkti. Gözlerini açtı, bana bakıp gülmeye başladı.

— Ha - ha - ha!.. Ne diyeceksin buna ha?

Benim bir şey söylememe vakit bırakmadan suyun üzerine yatay bir biçimde uzanıp kaldı. Elleriyle suyu çırparak yüzmeye başladı. Bir eliyle suya şap şap! diye vuruyor, ayaklarıyla tekmeler atıyor; sonra öteki eliyle yine şap! diye vuruyor ve iki tekme daha fırlatıyordu.

Bütün havuz köpürdü. Sanırsınız bir çağlayanın altındaydık. Sıçrayan sular ta karşıki duvara kadar erişiyordu.

Bu «hengâme» içinde Bay Ganü'nün sesi duyuldu.

— Buna «gemi» gibi yüzmek derler! diye bağıyordu: Dur sen, şimdi onlara «pampur»un¹ da nasıl yüzdüğünü göstereyim.

Bunun üzerine arka üstü yatarak, ayaklarıyla köpüklü suya öyle insafsızca tekmeler atmaya başladı ki, çalkantıdan sular ta yuvarlak koridorun tavanına kadar sıçrayabiliyordu. Vapurun çarkını andırır biçimde ellerini suda hızla döndürmeye ve manzaranın daha da tam olması için bir de ılık öttürmeye girişti.

«Tüpa - lüpa, tüpa - lüpa! Fiyu - uuu!» diye acayip sesler çıkarıyordu.

Almanlar yerlerinde taş kesilmişlerdi. Her halde arkadaşımı yakın bir tarihte Doğu'dan gelmiş ve henüz akıl hastanesine girmemiş biri sandılar. Yüzlerinde öfke yerine sonsuz bir acıma okudum.

Bay Ganü ise, Almanların yüzlerinde sanatına karşı sınırsız bir hayranlık sezmiş olacak ki, çabucak havuzun merdivenlerini çıktı ve ayaklarını iki yana açarak başını yukarı dikti. Almanlara şöyle mağrur bir bakış fırlattıktan sonra kıllı göğsünü yumruklayarak:

— Bulgar! Bul - ga - ar! diye bağırdı.

Kendini bu biçimde tanıtmayı, sanki şunu açıklıyordu:

(1) Vapur.

— İşte, görüyor musunuz Bulgar'ı! Bulgar dediğiniz budur işte. Tıpkı benim gibidir. Siz, Slivnitsa¹ kahramanını ve Balkan dâhisini tanımazsınız. İşte o, şimdi karşınızdadır. Görüyorsunuz; arzı endam ediyor! Onun ne mucizeler yaratabileceğini öğrendiniz mi? Ama durun, hepsi bu kadar değil! Onun elinden daha neler gelir, neler! Bulgarlar görgüsüz, bilgisiz insanlarmış, ha? Gidi çıfıt tohumu çıfıtlar sizi!

Bay Ganü'nün yurtseverlik heyecanı biraz yatıştıktan sonra:

— A be delikanlı, sor bakalım şunlara, sabunları var mı? dedi. Baksana, ayaklarım neye dönmüş.

Gerçekten de Bay Ganü'nün ayakları Belveder Apollon'una² model olacak bir durumda değildi. Çoraplarının boyaları, aslında pis ve kıllara bürünmüş olan ayaklarına işlemişti. Yine de «pislik» kavramı Bulgarlar için hiç bir şey ifade etmez. Çünkü fantezisi en çok gelişmiş bir insana bile bizim toplumumuzdaki pislikten daha büyüğünün olabileceğini anlatmak çok güçtür.

Stoyço, bu sözlerle hikâyesini bitirdi.

(1) 1885 yılında Sırp - Bulgar savaşının yapıldığı yer. Bu savaşta Bulgarlar Sırpları yenmişlerdi.

(2) Vatikan'ın Belveder Müzesinde, sanat değeri çok büyük, bir heykel.

IV. BAY GANÜ DRESDEN'DE

— BENİM de Bay Ganü ile Dresden şehrinde bir karşılaşmam oldu, diye atıldı Kolü. Anlatmamı ister misiniz?

— Bu da sorulur mu? Anlat anlat! diye bir ağızdan bağırdık.

— Bilmem duymuş muydunuz? Bundan birkaç yıl önce Dresden'de yürek parçalayıcı bir kaza olmuştu. Bulgar asıllı bir kız öğrenci ile genç bir Amerikalı kazanın kurbanlarıydılar. Bu acıklı olayı bir - iki sözle hatırlatayım:

Bulgar kızı Dresden'de okuyormuş.

Bilirsiniz, Dresden'de İngiliz, Amerikan, Rus ve daha birçok yabancı doludur. Bu yabancıların çocukları da, Almanlarla birlikte ora okullarında okurlar.

Aynı okulda okuduklarından, Amerikalı bir kız öğrenci ile şu bizim Bulgar kızı yakınlaşıp ahabap olmuşlar.

Şunu da söylemek yerinde olur ki, İngiliz ve Amerikan kız öğrencileri, sınıf arkadaşlarından kimi kimsesi olmayan herhangi bir öğrencinin koruyucusu olmaya pek özenirler.

Bu bizim Bulgar kız da içine kapanık, sıkılğan ve suskun görünmüş olacak ki, Amerikalı kız onun üzerine titremeye ve tatil günlerinde onu evlerine davet etmeye başlamış. Onu, ana - babasıyla ve Güzel Sanatlar Okulunda okuyan yirmi yaşındaki ağabesiyle de tanıştırmış.

Genç ressamların, her canlı modelin peşine düşmek eğiliminden mi, yoksa Amerikalıların özgünlüğe düşkünlüklerinden midir, bilinmez ama, birkaç defa görüştükten sonra, Amerikalı genç ressamın, bizim utangaç Bulgar kızına kanı kaynamaya başlar. Her fırsattan yararlanarak kızla görüşür ve ona güzel sanatlarla ilgili görüşlerini açıklar, tatlı tatlı konuşur.

Tabii, kız da ilgisiz kalmaz. Bunlar biribirlerine vurulurlar. İşte bu aşk ömürlerini kısaltır.

Okulların yaz tatilinde olduğu bir yortu günü, aralarında bizim Bulgar kız da olmak üzere, Amerikalı aile Saksonya İsviçresi'ne gezmeye giderler. Dağın şirin bir köşesi piknik yeri olarak seçilir.

Bulgar kızıyla genç ressam konuşmaya dalarak, hiç farkında olmadan topluluktan uzaklaşırlar. Yalçın bir kaya genç ressamın dikkatini çeker. Tırmanmaya başlar. Bulgar kız da ardı sıra tırmanmak ister. Ama daha kayanın tepesine erişmeden, yarı yolda bir yerde, birden ressamın ayağı kayar. Tutunamayıp düşerken kıza da çarpar ve onu da berabe-

rinde sürükler. Teker meker yuvarlanarak korkunç bir uçuruma düşerler ikisi de.

Ömürcükleri bu kadarmış tabîî.

Cenazeler Dresden'e getirildi. Bu acı kayba bütün şehir halkı üzüldü. Hastaneye, geniş bir mermer masanın üzerinde yan yana yatırılmış olan iki gencin cesetlerini görmek için birçok kimse geldi.

Kızın, bir ağabeyinden başka yakın akrabası olmadığı öğrenildi. Sonra Dresden'e gelmesi için ağabeye hemen bir telgraf çekildi. Onun gelmesini beklerken cesetler bozulmasın diye, mumyalandılar. Cenazelerin üzerine birçok çelenkler kondu.

Üçüncü günüydü, kızın ağabeysinin Viyana'dan Dresden'e yola çıktığını bildiren bir telgraf geldi. Bunun üzerine, cesetler Amerikalı ailenin evine götürüldü. Oğlanın ailesi Dresden'in yüksek tabakasındandı. Birçok soylu bay ve bayan, ağabeyin gelmesini sabırsızlıkla bekliyorlardı. Birkaç üniversiteli arkadaşım la ben de oradaydım. Anlıyorsunuz ya, kızın Bulgar olduğu nedeniyle bize de davetiye gönderilmişti.

Bulgar arkadaşlardan kimisi kızın ağabeyisini karşılamak üzere gara gitmişlerdi.

Biz evde toplananlar, derin bir üzüntü içindeydik. Bütün odalar doluydu. Ziyaretçiler aralarında fısıltıyla konuşmaya çalışıyorlardı. Ara sıra, evlâdını yitirmiş olan annenin acı hıçkırıkları yükseliyor, sonra yine ölüm sükûneti kaphıyordu ortalığı.

Birden, acı dolu sessizliği, komşu salondan gelen bir gürültü bozdu. Merdivenlerde yeni nallanmış bir at yürüyüşünü andıran bir ayakkabı patırtısı duyuldu. Yüksek bir ses:

— Nerede, burada mı be? diye bağıırıyordu.

Başka bir ses de, duyulur duyulmaz bir tonla:

— Hişt! Daha yavaş! diyordu.

Az sonra cenazelerin bulunduğu odaya başında kalpağıyle biliyor musunuz kim girdi: Bay Ganü!

Yüzünden düşen bin parça oluyordu. Kız kardeşinin ölümünden sanki orada bulunanlar suçluydu. Kahır değil de, daha çok öfke belirten bir sesle:

— Günaydın! diye gürledi. Sonra ölümlere doğru yaklaştı.

Yanlışlıkla oğlanın yüzündeki örtüyü kaldırıncı:

— Bu da kim? Bu adam kim oluyor be? diye sert bir sesle haykırdı. Odadakilerden karşılık bekleyen gözleri sanki ateş saçıyordu.

Utanmaktan yerlere geçmiş olan bir Bulgar üniversiteli, Bay Ganü'nün yanına yaklaştı, onu yavaşça dirseğıyle dürterek kızın yüzündeki örtüyü kaldırdı. Bay Ganü, kız kardeşini görünce tanıdı ve kalpağını eline alarak bir haç çıkardı, sonra da cesedin alnından öptü.

— Ah, zavallı kardeşim! Alın yazın böyleymiş! Marika, Marikacığım! diye mırıldanarak, başını iki yana salladı.

Ne dersenez deyin ama, onun bu baş sallaması, duyduğu acının belirtisi olmaktan çok, orada toplananlara bir gözdağı vermeye benziyordu.

Bay Ganü kız kardeşinin cenazesi yanında yatan genç ressamın ölüsüne bir süre kuşkululu kuşkululu baktı. Doğu halklarına özgü bir biçimde sol elinin parmaklarını oynattı ve yine başını iki yana salladı. Sonra üniversiteli gence dönerek:

— Bu nasıl iş, yahu? **Şu herifi** de ne diye buraya uzatmışlar? Erkek kişinin bir kız pansiyonunda işi ne? diye sordu.

— Şşşt! İstirham ederim, Bay Ganü! Yavaş sesle konuşun, dedi genç.

— Niye yavaş konuşacakmışım? Ben burası için para harcıyorum, hey!.. Nerede buranın müdiresi?

Yıldırımıla vurulmuşa dönen üniversiteli:

— Burası pansiyon değil ki! Özel bir ev, diye karşılık verdi.

— Özel bir ev de ne demek?

Kan başına sıçramış, ağlayacak bir duruma gelmiş olan üniversiteli:

— Amanın, Allah aşkına daha yavaş konuşun! diye yalvardı.

Bay Ganü'nün, çevredekilerin kutsal duygularına hakaret eden davranışından başka, üstü başı da Amerikalılar ve İngilizlerde, hele hele kadınlarda çok kötü etki yapmıştı.

Çünkü Bay Ganü'nün sırtında kül rengi şayak bir elbise; ayağında ise toz içinde kalmış ve aylardan beri boyanmamış bir çift kötü çizme vardı. Boynuna bağladığı büyük yas mendilinin altında, yukarıdan aşağı kadar iliklenmemiş kirli gömleği görünüyordu. Elinde bir baston, koltuğunun altında da sarı kâğıda sarılmış bir paket taşıyordu. Bıyıkları bükülüydü ama, uzamış sakalı besbelli haftalardan beri tıraş nedir görmemişti.

Ev halkından biri:

— Bayan Marie'nin ağabeyi bu bey mi? diye sordu.

Ben başımla doğruladım. Bay Ganü'yü küçük düşürmemek için de çarçabuk uydurduğum şu yalanı döktürüverdim! Bay Ganü, kız kardeşinin ölümünü bildiren telgrafı sözde çiftliğinde işçileri denetlerken almış ve köşke gitmeye vakit bulamadan (düşününün bir sefer, Bay Ganü ve köşk!) istasyona koşmuş ve orada tanıdıklarından ödünç para alarak, başka hiç bir yere uğramadan doğruca Dresden'e gelmişti. Daha sonra da onun bu acayip tavrının, kız kardeşinin anı ölümü yüzünden, geçirdiği sarsıntıyla ilgili olduğunu belirttim. Sonra bu acı kaybın, ona işlerini de yüz üstü bıraktırdığı için uğrayacağı zararlar göz önüne alınırsa, ancak anlaşılabileceğini anlatmaya çalıştım.

Beni dinleyenler:

— Vah zavallı, vah! diye acınarak, öğrendiklerini ötekilerine anlatmak için yanımdan ayrıldılar.

Ne yalan söyleyeyim, yüreğim biraz rahat etti, baylar.

Ne yazık ki, pek az sürdü bu.

Ev halkından olan Amerikalı, benden aldığı bilgileri orada hazır bulunanlardan çoğuna anlatmayı başarmıştı. Bay Ganü'nün tavırlarına içerleyenler gitgide yatışmıştı. Onlar da, Bay Ganü'ye anlayışla, hoşgörülükle, dostça bakmaya başlamışlardı. Öyle ya, acı haberin beklenmedik bir zamanda gelmesi, uzun yola hazırlıksız çıkılması, sonu, sonunda uğranılacak büyük zararlar... Her insanı şaşırtacak birer sürprizdi. Bu sürprizler karşısında Bay Ganü'yü özürlü görmemek kimsenin elinde değildi.

Ama, rica ederim baylar, söyleyin lütfen! Bay

Ganü'nün bundan sonraki davranışını, biz Bulgar üniversitelileri nasıl özürlü gösterebilirdik?

Böyle bir anında Bay Ganü'ye destek olabilmek için yanından ayrılmayan üniversiteli, yavaş bir sesle Sakson İsviçresi'ndeki felâketin nasıl olduğunu ona anlatmaya çalışıyordu. Üniversiteliyi dinlerken, o da baş ve elleriyle yaptığı hareketlerle duygularını açığa vuruyordu. Arada bir diliyle «cık cık» edip «Tuh! Yazık, yazık!» diyor; bazen de kız kardeşinin ölüsüne gözlerini dikip başını oynatıyor ve: «Ah, zavallı kardeşim!» diyor; kimi de genç ressamın cenazesine bakarak başını sallıyor, gözlerinde şimşekler çakıyordu ve sanki: «Bu dangalak ille de bir... hımm! bir papara yemiştir!» demek istiyordu.

Bay Ganü'nün bütün bu hareketlerine yabancılar her halde kendi anlayışlarına göre bir anlam veriyorlardı. Çünkü böyle olmasaydı, büsbütün sapmış sandıkları Bay Ganü'ye yakınlık göstermeleri imkânsızdı.

Bir aralık Bay Ganü diliyle öyle kuvvetli bir «cık cık»ladı ki, herkesin gözü ona çevrildi.

Tam bu anda Bay Ganü sağ elinin başparmağını burnunun sağ deliğine koyup gözlerini ve ağzını da biraz sağa çevirip başını az eğerek burnunun sol deliğinden öyle bir sümkürdü ki, amanın Allah! Sonra da sol elinin başparmağıyla burnunun sol deliğini tıkayıp bir daha sümkürmez mi?! Biz büsbütün yerin dibine geçtik.

«Eh, bu da affedilebilir. Belki Bay Ganü aceleyle mendil almayı unutmuştur!» diyeceksiniz. Hiç de öyle değil. Çünkü bu «iş» bitirdikten sonra, Bay Ganü, koltuğunun altındaki sarı paketi açtı ve içinden

ne çıkardı, düşünebilir misiniz? Bir düzine mendil! Bu mendilleri orada bulunanlara, daha çok da Bulgarlara dağıtmaya başladı.

Her mendil verişte:

— Nah, sen de al, «Allah rahmet eylesin!» de! diyordu.

Ya da eliyle birini işaret ederek:

— Hey, delikanlı, gel buraya! Nah, sana da! «Allah Marika'nın günahlarını affetsin!» demeyi unutma, ha! diye öğütler de veriyordu.

Kolu, bezgin bir şekilde:

— Kusura bakmayın, daha fazla anlatamayacağım baylar; dedi. Bay Ganü'nün çevresini sarmış olan İngiliz ve Amerikalıların yüzlerindeki şaşkınlığı siz de gözlerinizin önüne getirebilirsiniz.

Sadece şunu ekleyeyim ki, kız Ortodoks olduğundan cenaze töreni Rus kilisesinde yapıldı. Her iki cenaze de gömüldükten sonra Amerikalılar Bay Ganü'yü, Dresden'de kaldığı sürece evlerine davet ettilerse de, Bay Ganü yalnızca bir gecelik uyuyabildi. O evde bir şey yaptı mı, bilemeyeceğim. Bildiğim bir şey varsa, o da istasyona, kendisini geçirmeye giden üniversiteli arkadaşına söyledikleridir:

— Bırak, be kardeş! Az kalsın bir bok yiyordum!.. Şu Amerikalıların evlerinin düzenini nereden bileyim. Sofrada yiyecek, içecek çok boldu. Üstelik de bedavaydı! Öyle tıka basa yedim ki, çatlayacaktım. Yediklerim mideme oturdu! Gece yarısı az kalsın donlarıma yapıyordum. Neyse, bir kolayını buldum.. Anlıyorsun ya! Gel gör ki bir görünmez belâyı daha zor atlattım. Sabahleyin, o gece yattığım odanın kapısı-

nı biri çaldı. «Gir!» dedim. İçeriye bir kadın girdi. Elinde bir tepsi, üstünde de kahve, süt ve birtakım tatlılar vardı. Kadın tepsiyi masanın üzerine koydu koymadı, hemen burnuyla havayı koklamaya başladı. «Hay Allah! Acaba gülyağı kokusunu mu anlamak istiyor, yoksa başka bir kokuyu mu?» diye tetikleydim. Ama, yol yordam bildiğimden, hemen akıl erdirip yatağımdan kalktım. Gülyağı miskalini kaptığım gibi kadının burnunun dibine dayadım. Gülümsemi. Şöyle yan gözle bir iyice baktım: Zararsız yaratıktı. Üstü başı da cicili bicili değildi. Kendi kendime: «Her halde hizmetçidir!» dedim. Hafifçe bir göz kırptım. Baktım gülüyor. Ha öyle mi? Belinden kavrayıverdim. Ama yakalamamla, gözü çıkasıcının, suratıma şak! diye bir tokat indirmesi bir oldu! Yerin dibine battım! Hizmetçi sandığım kadın, meğer oğlanın halası değil miymiş? Neyse, bereket versin, bir tokatla her şeyi kapatabildik. Doğrusu, iyi insanlar çıktılar!

V. BAY GANÜ PRAG FUARINDA

TSVETKO gülerek:

— Durun bakalım, dedi. Ben de size Bay Ganü ile Prag Fuarına nasıl gittiğimizi anlatayım hele.

— Aferin, yaşa Tsvetko! diye bağıldık hep birden. Ne vakittir bunu anlatmanı bekliyoruz.

Tsvetko anlatmaya başladı:

— Hatırlarsanız, Sofya'dan, lokomotifi de, vagonları da kendimizin olan bir tren katarıyla yola çıkmıştık. Avrupa'dan yeni getirilmiş yepyeni vagonlar çok temiz ve kullanışlıydı. Her vagonun yalnızca birinci ve ikinci mevkileri vardı ve bunlar yan yana iki bölümdeydi.

Fuara gideceklerin sayısı, sanırsam yüz altmış kişiyi buluyordu. Yolcular arasında ihtiyar, genç, kadın, erkek, çoluk çocuk, hatta daha memeden kesilmemiş bebekler bile vardı. (Ah, bu bebekler! Ah, bu bebekler!)

O anda bizden mutlusu olabilir miydi, bilmem! Fuara kendi trenimizle gideceğimiz için de ayrıca kı-

vanç duyuyorduk. «Avrupalılar, Bulgaristan'ın uyumadığını gözleriyle görsünlerdi!» Vagonlarımızın yeni, temiz ve modern bir biçimde yapılmış olmalarından göğsümüz körük gibi kabarıyordu.

Ama vagonlarımızın üstünlüğüne hayranlığımız ve elde ettiğimiz ilerlemeye Avrupa'nın hayret edeceğini düşünmemiz uzun mu sürdü sanıyorsunuz?

Büyüleyici yurtseverlik duygularıyla yüklü coşkunluğumuz, istasyonda uğurlanırken ve daha sonra, geçmişte şanlı zaferler kazandığımız Slivnitsa¹ ve Dragoman² ovalarından geçerken boşaltılan şarap şişeleri ile nevale sepetlerine oranla arttı da arttı. Anlıyorsunuz ya, bizim kurnaz arkadaşlar yanlarına mümkün olduğundan da fazla yiyecek, içecek almışlardı. Hatta, içtiği Plevne şarabı ile yurtseverlik duygusunun etkisi altında coşkunluğu kat kat artmış olan Bay Ganü şöyle demişti:

— Elbette yanımıza memleketten nevale alacağız. Paracıklarımızı Sırlara dağıtacak değiliz ya!

Gelin de görün, sonradan denge büsbütün bozuldu.

Tsaribrot'a³ yaklaştığımızda neredeyse akşam oluyordu. Vagonların lambalarını yakacak oldular. Ne var ki, Sofya'dan çıkarken lambaları hazırlamayı unutmuş olduklarından, bu iş yapılmadı. Tabii gittikçe göz gözü görmez oldu. Karanlıktan korkan çocuklar da ağlamaya başlamadılar mı? Vagonların içinde bir ana baba günüdür gidiyor. Bulgar topraklarından

(1), (2) Batı Bulgaristan'da iki kasaba.

(3) Sırp - Bulgar sınırına yakın ilk Sırp demiryolu istasyonu. (Şimdiki adı Dimitrovgrad.)

uzaklaştıkça yurtseverlik coşkumuzun da yavaş yavaş bizden sıyrılıp uzaklaştığını anladım.

Yolculardan bir kısmı üzgün gülümsüyor; başka bir kısmı alaylı alaylı kahkahalar patlatıyor (çünkü hepimiz Bulgar değildik!) bir bölüğü de öfkelenip duruyordu.

Bay Ganü bile eğilip kulağıma şunları fısıldadı:
— Domuz, kuyu suyundan ne anlar!..

Yolculardan kimisi Bulgar Demiryolları İdaresinde çalışan bir yabancıya ana avrat sövüp sayıyorlardı.

Onların bu tür davranışlarından hız alan Bay Ganü:

—Bu işte bizim suçumuz olmadığını ben bilmez miyim be! Hay, Allah belâsını versin şu yabancıların. Nasıl da her şeye gagalarını sokarlar! Hem iyi belleyin bunu. Onlar bizi dünya önünde küçük düşürmek için mahsus yaptılar bunu. Farkında değil misiniz? Yaptıkları hep hasetten! Aslında bütün yabancılar hasettir!

Bay Ganü, son cümlesini söylerken, yabancı yolculardan yanımızda oturan birine kaşının altından öyle bir baktı ki, adamcağız öksürüğünü önleyememiş gibi bizim kompartımanı bırakıp başka bir kompartımana geçmek zorunda kaldı.

Tünel içi karanlığına bürünmüş vagonlarımızda birbirimizi göremediğimizden epey heyecanlanmış ve kızmıştık. Ama trenimiz Tsaribrot istasyonunda durunca işi alaya vurduk. Demiryolları idaremizle ilgili birçok iğneli şakalar yapıldı. Kompartımanlardan çeşit çeşit sesler yükseldi:

— Mum yok mu, bari mum verin ayol; çocuklarımız korkuyor!

— Hey, amca! Git bize yarım metre boyunda bir mum al. Sana bahşış vereceğiz.

— A be, birer yağ mumu verin, bari!

Bir tek Bay Ganü, vagonlarımızdaki bu düzen bozukluğundan Bulgarların suçlu olabileceğini hiç mi hiç düşünemiyordu. Verilen mumlar yakıldıktan sonra, memleketimizdeki yabancılardan birini gösterecek:

— Şu karşıda oturanı görüyor musunuz? Üstüne katran döküp yakmalı onu! dedi Bay Ganü. Dayanılır şey mi, yahu! Karanlıkta kalmak bir şey değil. Sırpların önünde rezil olmak var. He-e, işte orada bir Sırp memuru duruyor, görüyor musunuz? Herif gülüyor be. Gülecek zeer!¹

Öyle dedi ama, kaynayıp coşan yurtseverlik duyguları anlaşılan bununla da yetinmedi ve sert sert:

— Heey! Ne gülüp duruyorsun orada be! diyerek adama çıkıştı, vagondan atlayıp kavga etmek istedi.

Şaka değil! Damarlarında kahraman kanı kaynıyor Bay Ganü'nün!

— Şşş! Otur oturduğun yerde, bırak rezaleti, Bay Ganü! Sırp topraklarına girdiğimizi unutma! diye, yolcular onu kandırmaya çalıştılar.

Bay Ganü:

— N'olacak sanki Sırbistan'a girdiysek? Sırp-lardan korkacak mıyım yoksa? Ya Slivnitsa patakla-

(1) Zâhir.

ması ne olacak? Ha? Ya «natrag braça?»¹ diye gürledi. Sonra ağzından bomba gibi bir küfür fırladı.

— Vagonlarımızın ışıksız kalmasında Sırpların suçu ne ki? diye yolcular şaşırmışlardı.

Bay Ganü üsteleyerek:

— Kimin? Onların mı suçu yok? Sırpların ne bok olduklarını bilirim ben! dedi ve anlamlı anlamlı başını salladı.

Her kompartımana birer mum verdiler. Öyle sayıyorum ki, birkaç lambayı da hale yola koyup yakabildiler. Tren kalktı.

Yolcular pencerelerin pervazlarına mum yağı damlatarak yanan mumları oturttular. Bu yeni, temiz vagonların ilk **Bulgarlaştırılması** idi. İkinci **Bulgarlaştırma** ise, daha ilk gece, bütün tuvaletlerin (özür dilerim, baylar) birer çirkef çukuruna çevrilmesiyle başladı.

Uzatmayalım, Sırbistan'ı geçtik. Geçtik dediysem, sessiz sedasız geçtik sanmayın. Ohoo! Öyle olur olmaz yerde pabuç bırakmamak Bulgar'ın huyundadır. Bay Ganü de Bulgar değil mi; her fırsatta Sırlara, Slivnitsa pataklamasını hatırlatarak onları çileden çıkarıyordu. Hatta Niş'te ve Belgrat'ta önüne gelen istasyon memuruna, hamallara:

— Doğru söyle şimdi, sen Bulgar değil misin? Bulgarsınsın. Siz hepiniz Bulgar'sınız ama, Sırlılık taşıyorsunuz işte! diye çatıyordu.

Gele gele Macaristan'a geldik.

Burada ne oldu, biliyor musunuz? Bir vagonun tekerlekleri tutuştu! Su döktüler, söndürdüler, tu-

(1) «Geri, kardeşler!» (Sırp.) — 1885'teki yenilgiyi hatırlatıyor.

tuşturdular, yine söndürdüler... Bir gürültü patırtıdır aldı yürüdü! Çok bekledik. Güç belâ kalkabildik.

Halimizi seyreden Macarlar gülmekten kırılıyorlardı. Ne de olsa Bulgar yolcuları olduğumuzu biliyorlardı!

Yere batası vagonun tekerlekleri bir yerde daha tutuştu. Böyle gidilmeyeceğini anlayıp treni onarıma bırakmayı akıl edebildiler de, yolumuza devam edebildik.

Birçok kereler yolculuk yapmış olan Bay Ganü, bu alanda deneyi olmayan yolculara anlatıyordu:

— Şimdi yolumuz Peşte'ye artık. Peşte'yi geçtik miydi, Viyana! Prag, Viyana'dan sonra gelir. Bütün bu yerleri avcumun içi gibi bilirim ben.

Küçük istasyonlarda hiç durmuyorduk. Büyükle-
rinde ise, trenimize yol verilinceye kadar eğleniyor-
duk. Zengin Çek Morava'sı' herkesin dikkatini çekti.
Güzel güzel işlenmiş tarlalar, geniş geniş bağlar, bah-
çeler, bacaları göklerde sayısız fabrikalar, Bay Ga-
nü'yü bile Morava'nın Bulgaristan'dan daha üstün
olduğunu tanımaya zorladı:

— Çalışmaya gelince biz de çalışıyoruz ama, şu
adamlar da bizden aşağı kalmıyorlar ha! Üstelik her
tuttuklarını da koparıyorlar, belli.

Övgülerinde epey ileri gittiğini sezerek hemen:

— Ama, boşuna zahmet! Onlar çalışıyorlar,
Nemçeli ise onların çıkardığını yiyor! diye yetiştirdi.

(1) Bugünkü Çekoslovakya sınırları içinde bir bölgenin adı.
(Olayın geçtiği yıllarda Avusturya - Macaristan'ın elin-
deydi.)

Yolculuğumuz komedi bakımından da epey ilginçti.

Biz; yani, Vanço, Filyo ve İvanitsa'nın oğlu (her halde siz onu tanımazsınız), birinci mevki kompartımanlardan birine yerleşmiştik. Yanıbaşımızdaki ikinci mevki bir kompartımana ise, Bay Ganü ile, nevaleleri pek bol olan arkadaşları doluşmuşlardı. Galiba Bay Ganü aceleyle heybelerine yiyecek bir şey koymayı unutmuş ki, söylenip duruyordu:

— A be, eninde sonunda Bulgar değil miyiz, birbirimizi gözetiriz. Şundan bir parça ekmek, bundan bir parça peynir... Aç kalmaz adam, bakma sen! Öyle değil mi ya?..

Gerçekten de Bay Ganü'nün dostları, onu yiyecek içeceklerle çok iyi ağırladılar. Karşılık olarak Bay Ganü' de onlara tükenmez iştahıyla karışık coşkun yurtseverlik duygularını sundu.

Ama her şeyin bir sonu vardır. Komşularımızın da nevaleleri bitti ve damacanaları kurudu. (Herhangi bir yanlışlığa yol açmamak için, hemen düzelteyim: Aslında damacanalara, daha, «Yaşasın Bulgaristan! Hurraaa! Ver şu damacanayı, ağzımı ıslatayım be! Hurraaa!» bağrış çağrışları arasında Slivnitsa ve Dragoman dolaylarından geçerken boşalmıştı.)

Bundan sonra Bay Ganü bizim kompartımana yanaşmaya ve bize yamanmak için çeşitli yollar aramaya başladı. İlkten ya sigarasını yakmak için kibrit ya da midesinin ağrısını kestirmek için konyak istemek bahanesiyle geldi gitti, geldi gitti. Ama, anlaşılan, gittikçe bize alıştı. Hani: «Kaşına kaşına, çıktı ocak başına!» diye bir söz vardır; Bay Ganü de öyle yaptı. Bizim kompartımandan hiç çıkmaz oldu.

Sonra arkadaşlarını büsbütün unuttu. Hem böyle arkadaşlar nesine gerekirdi? Nevaleleri yenmiş, şarapları içilmiş... hiç bir şeycikleri kalmamıştı! Bizde ise Allaha çok şükür, hâlâ bir şeyler bulunuyordu. Yenip tüketilse bile, durduğumuz istasyonlarda satın alıyorduk.

Bay Ganü, merakını gidermek için, aldığımız yiyecekleri denemek fırsatını hiç kaçırmıyordu:

— Bu ne, üzüm mü? Aferin! Bak sen, bak! Ya bir salkımcık verin bakayım. Hımm! Güzel! Aferin, aferin!

Bay Ganü'nün her şeyi görme, anlama merakı, onu bizim yiyecek, içeceklerimizle, konyağımızla bu şekilde «tanışmaya» sürüklüyordu. Böylelikle her istediğine de ulaşıyordu hani!

İçimizden birinin sigara içmeye hazırlandığını görünce:

— Bu tabaka Kafkas gümüşünden mi yapılmış acaba? diye sordu Bay Ganü, bir ara.

— Hayır, Viyana yapısı, diye karşılık verdi arkadaş.

— Öyle mi? Ya ver göreyim şunu! Cık! Cık! Cık!.. Bak sen, bak! İçinde tütün de var, ha? Aferin! Dur hele bir sigaracık sarayım! Bende sigara kâğıdı var! Gerekirse, buradayım!

Burada olduğunu söylemesine hiç gerek yoktu. Çünkü çizmelerinin kokusundan da, terli vücudunun «rayihasından» da, neredeyse bütün kanepeyi işgal eden yayılışından da onun burada, yanımızda olduğunu hissediyorduk.

Biliyor musunuz, Bay Ganü önceleri kanepenin kenarına ilişmişti. Az sonra, kışın kışın sokuldu ve

daha rahat oturmaya başladı. Daha sonra da, onun yatay bir duruma gelebilmesi için arkadaşlardan üçünün karşiki kanepeye geçmesi, İvanitsa'nın öğlunun da, Bay Ganü'nün boylu boyunca uzanıp yerleşmiş olduğu kanepenin büsbütün kıyıcığında oturması gerekti.

Baktık, Bay Ganü'nün bir şeye aldıracağı yok.

Biz de onun bu işi nereye kadar sürdüreceğini anlamak amacıyla her yaptığına ya da yapacağına katlanmaya, beklemeye karar verdik. O da tabii, merakımızı gidermede gecikmedi:

— Ha birazcık kenara git de, öteki ayağımı da koyayım. Hah, şöyle! Aferin! E-e-eh! Anasını sata-yım! Kef.¹ Kulak verin, dinleyin hele, makine nasıl çalışıyor: Paf-puf, paf,-puf, paf-puf! Uçuyor, uçuyor! Bööyle uzanıp yatmaya bayılırım. Öteki kompartıman çok dar be. Hem, insanları da pek bayağı insanlar. Ne konuşabilirsin onlarla? Hiç! Ne yiyor-sunuz be? Armut mu? Aferin! Ver bakayım hele, şöyle yatmışken bir armut yiyebilecek miyim? Mersim!² A be, bu güzelim yiyecekleri nereden alıyorsunuz böyle be?

Arkadaşlardan biri kendini tutamayarak:

— Satın alıyoruz! dedi.

Ağızına tıktığı sulu armudu çiğnerken:

— Öyle mi? dedi, Bay Ganü güç halle. Ben armudu çok severim!

Derken, lokomotifin tekdüze sesinden iyice uyuşan Bay Ganü, bir ara iyice kestirdi.

(1) Keyif.

(2) Mersi.

‘Ne yapalım da Bay Ganü’den kurtulalım?’ diye düşünürken, birden aklıma dâhice bir fikir geldi. Arkadaşlara göz kırparak:

— Baylar, çıkarın şu ispiro ocağını da birer kahve pişirelim! dedim.

— Kahve mi? diye, arı sokmuş gibi fırlayıp kalktı, Bay Ganü. Doğru mu söyledin be?

Ne demek istediğimi anlayan İvanitsa’nın oğlu, sözde acındı:

— Su olmadıktan sonra ne kahvesi pişireceksin? Hava!..

— Su mu? diye hayret etti, Bay Ganü ve kendine güvenir bir eda ile:

— Siz benden sadece su isteyin! Şimdilik getiririm, deyip tazı gibi kompartımandan fırladı.

Gülmekten kendimizi tutamadık. İvanitsa’nın oğlu, boş kalan kanepeye boydan boya uzandı.

Çok geçmedi, Bay Ganü döndü. Bizim iyiliğimiz için ne kadar uğraşmış ve yorulmuş olduğunu belirtmek amacıyla gerektiğinden fazla soluyordu. Elindeki testiği göstererek:

— Nah! Gördünüz mü, buldum, dedi. Bütün vagonları gezip aradım. Kompartımanın birinde şu testiği gördüm. Kavrayıp çıkacağım zaman, kadının biri: «Heyy, bırak testiği yerine! İçindeki azıcık suyu küçük çocuğuma saklıyorum!» demesin mi? Afalladım. Ne yalan uydursam, ne yalan uydursam, diye düşünürken, birden aklıma geldi: «Affedersiniz, hanımefendi,» dedim, «öteki vagona biri bayıldı da!» «Öyle mi?» diye şaştı. «Evet!» dedim. «Öyleyse çabuk su yetiştir adama; testiği de yine getir!» dedi.

Ahmak kadın! Tuh be, ter içinde kaldım. Haydi, şimdi bir kahvecik pişirin de içeyim!

Sabır tükenmiş olan arkadaşlardan biri:

— Beyefendi, ayıp değil mi, yaptıklarınızdan utanmıyor musunuz? dedi.

Bay Ganü suratını asarak, hayretini oldukça belirligin bir biçimde gösterip arkadaşın yüzüne baktı ve damdan düşer gibi:

— A be, bunun bir külâh olduğu aklıma geldi ama, neyse dedim; bende kalmasın. Ee, haydi öyleyse, bir sigaracık verin barım.¹ Bir de konyakçık!

Konyağı içip, sigarayı da yaktıktan sonra kendi kompartımanına, yani o **bayağı insanların** yanına gitti. Çok geçmeden de, yanbaşımızdaki kompartımandan sesi duyuldu:

— Bu okumuşlar divane mi divane be! diyordu Bay Ganü. Böylelerini memuriyette nasıl tutarlar, hiç bilmem! Ama, dur sen! Bay Ganü Bulgaristan'a dönmeyecek mi, o zaman görecektir onlar «Turp elle mi çıkar, belle mi!»

Çek sınırına yaklaşıyorduk.

Filibe Panayırını düzenleyebilmek için Prag Fuarının ne biçim düzenlendiğini incelemek amacıyla hükümet tarafından gönderilen delegeler de bizimle birlikte yolculuk yapıyorlardı. Sınıra yaklaşıncı onlardan biri hepimizin göğsüne birer küçük Bulgar «trikolör»ü² taktı. Daha bundan çok çok önce, Çek sınırında olsun, Prag'da olsun çok tantanalı bir bi-

(1) Bari.

(2) Beyaz, yeşil, kırmızı renklerden oluşan Bulgar Millî Bayrağı.

çimde karşılanacağımızla ilgili söylentiler çıktıydı. Bu yüzden ilk karşılanmaya iyice hazırlanmıştık. Ama gördüklerimiz, beklediklerimizden çok çok üstündü.

Derken, Çek sınırındaki istasyon da göründü.

Lokomotifimiz düdük çaldı. Baktık; demiryolunun her iki yanında da bizi karşılamaya çıkmış kalabalık, istasyona doğru akın ediyordu. Yağmur çiselediğinden, erkek, kadın, çocuk, herkes elinde bir şemsiye tutuyordu.

Trenimiz durdu. İğne atsan yere düşmez bir haldeydi ortalık. Peron o biçim dolmuştu.

Birden bir müzik gürledi. «Şumi Maritsa» yı¹ çaldı. Hemen ardından da, koro ile «Hde domov mûj»² şarkısı söylendi. Beklenmedik bu sürpriz hepimizi çok sevindirdi. Bay Ganü, sevinçten Çekleri, «Nerde benim evim?» adlı Bulgar türküsünü öğrendikleri için övdü. Ne var ki, sesleri çok iyi de, sözlerin söylenişini pek kötü buldu. Sözler iyi anlaşılıymış!?

Bu ilk karşılanmamızda davranışlarımızı anımsadıkça, utancımndan yere geçeceğim geliyor, hem de tepem atıyor. Düşünün bir kere, baylar: Bütün şehir halkından başka, çevre köylerden bile karşılayıcılar Bulgar kardeşlerini karşılamaya gelmişlerdi. Bando getirilmiş, koro hazırlanmış; genç kızlar da ellerinde buketlerle dizilmişler, Bulgar kardeşlerinin trenden inmesini bekliyor ve onları «Hoş geldiniz!»le, bandoyla, şarkılarla, çiçeklerle karşılamak istiyorlardı.

(1) Bulgar Millî Marşı. (Meriç Akar)

(2) Çek Millî Marşı. (Nerde Benim Evim).

Sözümona kardeşler ise, başlarını vagonların pencerelerinden uzatmışlar, bön bön bakıyorlardı!

Evet baylar, öyleydi işte. Vagonların pencereleri dar olduğundan biri başını çıkarmış; öteki onun üstüne abanıp omuzları üstünden başını uzatmış; bir başkası da, onların altındaki boşluktan sadece suratının yarısını çıkarabilmiş, tek gözle dışarıya bakıyorlar mı bakıyorlardı işte. Nasıl öfken tepene çıkmasın!.. Ah, bir fotoğraf makinesi olacaktı da, resmimizi çekecekti ki, göresiniz.

Perondaki karşılayıcılar da şaşırılmışlardı. Ne yapacaklarını bilemiyor, ellerinde tuttukları buketleri kime vereceklerini kestiremiyorlardı.

Bando durmuş, koro susmuştu. Dört bir yana sessizlik çöktü. Bu sessizlik içinde her iki taraf birbirine bakışıp duruyordu.

Bir aralık Bay Ganü vagondan aşağı atladı. Bütün Çekler gözlerini ona çevirdiler ve geçmesi için hemen yol verdiler. O da geçti.. Aman Allahım! Bay Ganü'nün, üzerine çevrilen yüzlerce gözün ve kendisine uzatılan buketlerin arasından nasıl kurula kurula geçtiğini bir görseniz!..

Önce bıyığının sol yanını avcuyla tutup sıvazladı ve yukarıya doğru bükte. Sonra da dirseklerini iki yana gerdi, kalınca bir öksürük patlattı ve buketini burnunun dibine kadar uzatmış olan Çek kızına yan gözle baktı baktı ve sanki: «Beni mi karşılıyorsun, dilber kız, beni mi? Çok iyi yapıyorsun. Karşılannayı severim; devam et, devam!..» der gibi sol elinin parmaklarını birbirine sürterek kızın uzattığı buketi almadan geçip gitti. Kızcağız da ne yapsın, utanarak elini geri çekti.

Biraz sonra Bay Ganü, pantolonunun ön kısmını düğmeleyerek döndü. Kendisine yine yol açtılar. O yine bıyığının sol yanını büktü, yine kalınca bir öksürdü ve parmaklarıyla burnunu sıkıp sümkürdükten sonra vagona bindi.

Lokomotifimiz düdüğünü öttürdü, trenimiz kalktı.

İçinizden bazılarınızın, Bay Ganü'yü karikatürleştirmek için abarttığımı ve anlattıklarımı kasıtlı süslediğimi sanmamaları için, hemen şunu söylemeliyim ki, bazı şeyleri üzerlerine hiç parmak bile basmadan geçiyorum. Neden mi? Çünkü, onları andıkça bugün bile yüreğim sızlıyor da ondan.

Sözgeleşi, size yolculuğumuzun daha ikinci gününü, trenimizin nasıl bir manzara gösterdiğini anlatmaktan kaçındım.

Unutmadıysanız, daha hikâyemin başında, bizim turistlerin memedeki bebekleri de yanlarına aldıklarını söylemiştim. Çocukların ağlamalarını ve çığlıklarını bir yana bırakalım; tuvaletler, küçüklerin bulaşmış gömlek ve donlarının yıkandığı birer çamaşırvaneye dönmüştü. Vagonların koridorları ise, bu yıkanan çamaşırları kurutma yerine çevrilmişti. Bir uçtan bir uca ipler gerilmiş ve yarı yıkanmış, yarı yıkanmamış kirli donlar, bezler buralara serilmişti. Yani bu çamaşırlar, trenimizi süsleyecek bayrakların yerini tutuyordu. Aralarındaki fark şuydu: Asaçağımız bayraklar beyaz, yeşil, kırmızı renklerden oluşan «üç renkli» bayraklardı. Oysa bunlar, güneşe karşı beyazıyla, yer yer de bulaşık sarılarıyla parıl parıl parlayan birer «çift renkli» bayraktılar.

Bu «olağanüstü güzel» bayraklar, Çek istasyonlarında bandolar, şarkılar, çiçeklerle ve belediye başkanları ile başka birtakım delegelerin söylevleriyle karşılandığımızda bile trenimizi boydan boya süslüyorlardı!

Bu sarı - beyaz karışımı «çift renkli» bayraklar, hatta önderimiz Bay Vasilaki'nin, duygulu konuşmalarını yaparken gür sesiyle Çeklerin kulaklarını patlattığı; Bay Petko'nun, her durduğumuz istasyonda, kardeş Çek ulusunun gururunu okşayan, ama daha uzakta durmuş olanların kulaklarına sadece «Çek kardeşlerimiz! İvan Hus...¹ Ooo! İvan Hus, kardeşler ve arkadaşlar!...» sözlerinden başka bir şey erişmeyen konuşmalarını bastığı ya da konuşmacıların, söylevlerinde bizim **büyüklerimizin** adlarını anmadıklarını görünce hiddetlenen Bay Ganü'nün, bir öğretmenin böğürlerini dürtükleyerek, yüksek sesle: «Hocam! Sen de bir şey söyle be! Kim olduğumuzu göstermenin tam sırası be hocam! Şunlara Filip Totü'nün² kim olduğunu da sen anlat be! Ya da Korkunç Krum'un³, ha? Oldu olacak, bari bir türkü tuttur yahu!» diye asıldığı sırada bile dalgalanıp dalgalanıp duruyorlardı!

Çek sınırından ta Prag'a kadar olan yolculuğumuz çok gösterişli geçti. Kentlerden mi geçiyorduk, köylerden mi ya da tarlalar içinden mi; her nereden geçerse geçelim, trenimizi görenler, hemen şapkalarını çıkarıp yukarıya fırlatıyorlar ve ardı arkası

(1) Görüşlerinden ötürü diri diri yakılan Çek kahramanı Jan Hus (1371-1415).

(2) Asıl adı Todor Todorov olan Bulgar çetecisi (1830-1907).

(3) Bulgarların benimsedikleri bir Türk boyu han'ı (814 ölm.)

kesilmeyen «Nazdar!»¹ bağırışlarıyla kulaklarımızı cınlatıyorlardı.

Tarlada çalışan bir kadın dikkatimi çekti.

Kadıncağız, erkeklerin şapkalarını havaya fırlattıklarını görünce, ellerini sallamaya giriştiği halde, bunu da yeterli bulmayıp başörtüsünü çözdü ve iki yana dalgalandırarak «Nazdaaar!» diye bağırmaya başladı.

Yine bununla ilgili bir başka olay:

Bir şehirden geçiyorduk. (Adı aklımdan çıktı. Hem de çıkmayacak gibi değil ki! Hayretten ağızlarımız bir karış açık kalmıştı.) Baktık; şehrin sokakları insanla dolup taşıyordu. Evlerin pencereleri de öyleydi. Ağaçların üstleri, damlar, hatta hatta saçaklar bile doluydu. İşte bu şehrin bir yerinde yeni bir bina inşa ediliyordu, gördüm. Bina hemen hemen bitmek üzereydi. Damın kirişleri bile çatılmıştı. Çatının en yüksek yerine bir direk çekilmiş, ucu da, tıpkı bizde inşa edilen yeni binalarda olduğu gibi, zerzevat ve bayrakla süslenmişti.

Binada çalışan birkaç işçi, sokaklarda ve pencerelerde bulunanların mendil salladıklarını ve «Nazdar!» diye bağırdıklarını görünce, kirişler üzerinden yürüyerek çatının tepesine vardılar ve bizi selâmlamak için sarılıp direği çıkarmak istediler. Ama her halde direk sağlam mihlanmıştı ki, söküp çıkaramadılar. Çıkaramadıkları için de, dibinden doğru öyle sarstılar ki, direk sağa, sola sallanmaya başladı. Böylelikle tepesindeki bayrak da dalgalandı.

(1) Yaşa, var ol! (Çek)

Tarlada çalışan kadınla bina çatısındaki bu dülgelerlerin yaptıkları gösteri beni çok etkiledi. Onların davranışı şu bizim: «Bütün **aydın kitle**si çılgınca 'Hurra!' sesleriyle yeri göğü sarsıyordu!» ya da «Bugün bütün **ulus** sevinçten çılgına döndü!» şeklindeki şişirme demeçlerimize nedense hiç mi hiç benzemiyordu.

Prag istasyonuna vardık. Peronda resmî karşılayıcılardan başka hiç kimseyi göremedik. Bunlar da, belediye başkan yardımcısı ile aldanmıyorsam Fuar Komitesinin birkaç üyesiydi.

Her yerde gösterişli karşılanmalara alıştığımızdan, bu karşılanma bana epey yavan göründü. Oysa, ince eleyip sık dokumanın gereği yokmuş. Çünkü adamlar yol yordam bildiklerinden, peronda kalabalık olursa, trenden inen yüz altmış turistin karşılayıcılarla karışacağını ve böylece karşılayıcı, turist ve bagaj karışıklığından doğacak bulamacın içinden çıkılamayacağını düşünmüşler. Bunun için de bizi karşılamaya sadece bir heyet gelmişti.

Tabii yine selâmlamalar, konuşmalar, söylevler...

Bir yandan: «Bratri! Bulhari!.. Veliky Slovensky... Cyrila a Methodie!»;¹ öte yandan: «Bratri, my isme prisli poucitise u velikeho Ceskèho Nàroda!»;² ve yine: «Sevgili Çek kardeşlerimiz! Büyük İvan Hus!.. Evet, arkadaşlar, İvan Hus çok, çok büyüktür!» konuşmaları yükseliyordu. Bay Ganü ise,

(1) «Bulgar kardeşler! Ulu İslav... Kiril ve Metodiy!» (Çek.)

(2) «Kardeşler, biz kahraman Çek halkından ders almaya geldik.» (Çek.)

konuşmacıları sadece Kiril ve Metodiy kardeşlerin¹ adlarını andıklarından yine öğretmenin böğrünü dürtüklüyor: «Hocam! Hadi sen de bir şey söyle be! Bizde de büyük adamlar az mı? Asparuh'u² tanıt onlara. Ya da al şişir şu kavalı canım! Tam kaval şişirmenin sırası işte; anlamıyor musun!» diye, direk direk bağıryordu.

İstasyonda bize, buradan «Mescanska Bessed»³ kulübüne gideceğiz ve orada da evlere bölüneceğimiz söylendi. Ayrıca, bagajımız da oraya gönderildi.

Yola çıkmak için perondan istasyon salonuna geçtik. Salona girince bir de ne görelim: Kalabalık, ama ne kalabalık! İğne atsan yere düşmeyecek; öyle! Kalabalığın tam ortasında da, bizim geçebilmemiz için, daracacak bir geçit bırakılmıştı. Bu geçitin her iki yanına ellerinde buketlerle genç kızlar dizilmişti. Hepsi de bayramlık elbiseler giyinmişlerdi. Derken bir «Nazdar!» koptu ki, müthiş! Kimileri bize buketlerini uzatıyor, kimileri de üzerimize çiçek atıyorlardı. Tam bir çiçek yağmuru işte.

Salondan sokağa çıktık ki, ne görelim: Kalabalık, kalabalık! Aman Allahım ne kalabalıktı! Ve yine bize, geçebilmemiz için daracık bir geçit bırakılmış. Öteleri gözünün görebildiği kadar insan, insan, insan. Yine sıra sıra kızlar ve yine: «Nazdar! Nazdar!

(1) Yunan alfabesine dayanarak İslavlar için yeni Glagolista adını alan alfabeyi hazırlayanlar. (Kiril = Konstantin - 826 - 869; Metodiy - 815 - 885)

(2) Bir Türk Boyunun hanı olan İspar Han, Bulgar tarihinde ilk Bulgar Devletinin kurucusu olarak anılan Bulgar Türklerinin başbuğu İspar Han (644-701).

(3) «Esnaf Sohbeti».

Hurra!» sesleriyle buketler, buketler! Bu sefer de çiçek dolusuna tutulmuştuk sanki. Olsa olsa yalnızca bir çar böyle karşılanabilirdi.

«Yaşa!» bağırışmalarıyla çiçekler arasında, bizi bekleyen faytonlara binebildik. Memedeki bebeklere varıncaya kadar çoluk çocuk faytonlara nasıl yerleşip kurulduğumuzu şöyle bir gözlerinizin önüne getiriverin. Bunu size bırakıyorum. Bize gelince, böyle muazzam bir karşılanmadan iyice şaşkına dönmüştük.

Yolda giderken, sağa sola şapkalarımızı çıkarak selâm veriyorduk. Daha sonra şapkalarımızı hiç başımıza koymamayı düşünebildik! Sonra yol boyundaki karşılayıcıları başlarımızla selâmlamaya başladık.

Ağzımda bir gülüş donakalmıştı. Seyiren dudaklarım la gülsem mi, ağlasam mı, bilmiyordum. Yoksa, yer açılıp da yerin dibine mi geçmeliydim!

«Mescanska Bessed»ya vardık. Bahçe içindeki masalara oturduk. Bagajımızın gelmesini ve evlere bölünmemizi beklemeye koyulduk. Zavallı faytoncular paralarını almak için kapının önünde bir saata yakın bekleştiler. Ama turistlerden çoğu fayton paralarının ödenmesi gerektiğini bir türlü hatırlamak istemediler.

Bay Ganü:

— N'olurdu sanki, fayton paralarımızı da ödeselerdi ya! Eninde sonunda İslavız be! İslav olduklarını gösterebilirler de görseydik. Öyle ya! Bu işin parası bizden çıkmamalıydı. Parayla olduktan sonra niem de bunu yapabilir! Bunları boş bir «Nazdar!» dan başka şey değil diye söyleniyordu.

Bagajımız da geldikten sonra bizi evlere dağıtmaya başladılar. Adamlar, yatacak yer bulmayı bile düşünmüşlerdi.

Şimdi size, orada faytoncularla, kulübün garsonlarıyla, bagajlarımızı getirip dağıtan görevlilerle yapılan kavgaları, pazarlıkları; odalardan hoşnut kalmayanların arasındaki çekişmeleri, gürültüleri ve buna benzer birtakım yüz kızartıcı şeyleri anlatmayacağım. Yalnızca bizim odada geçenleri söylemek isterim!

Biz, dört arkadaş bir odaya yerleştik. Oda büyük olduğundan hepimize yetip artıyordu. Pencere-ler evin avlusuna bakıyordu. Karşıda çok katlı evler ve bu evlerin bize bakan birçok odası görünüyordu.

Odamızı süpüren kız Anuşka, pencereleri kapamak için pervazın üstünde duran çiçek saksılarını almaya uzanırken, birden bana dönerek, kızara bozara, Çekçe:

— Affedersiniz Bayım, şu karşıda görünen bay da Bulgar mı? diye sordu. Baksanıza, ne yapıyor acaba! Aman, ne kara adam, yarabbi! Göğsü de ne kadar kıllı! Ha - ha - ha - ha!..

Kızın işaret ettiği yöne bakınca bir de ne göreyim: Bizim Bay Ganü, perdeleri ya da pancurları çekmeden ardına kadar açık pencerelerin önünde çırpı-çıplak soyunmuş durmuyor mu? Ben baktığım sırada orman gibi kıllı göğsünü yukarıdan aşağıya doğru sıvazlıyor ve bizim hizmetçi kıza gülümsüyordu. Aklınca, kızı çileden çıkarmak istiyordu!

Aynı gün, Prag gazetelerinde, değerli konuklar (evet, gerçekten hakları vardı!) «Bulgar Kardeşler»

hakkında birbirinden güzel yazılar basıldı. Fuar'ı ve şehrin tarihî yerlerini ziyaretimizle ilgili bir program da gazetelerin sayfalarında yer almıştı. Ayrıca, nereye gittiğimiz, nasıl karşılandığımız, ne gibi söylevlerin yapıldığı, bizim konuşmacılarımızın söyledikleri de teker teker yazılmıştı. Önderimiz Bay Vasilaki'nin adı her yazıda büyük harflerle belirtiliyordu. Doğrusu ya, onun da sayısı bilinmeyen söylevleri bu övgülere değerdi. Çünkü, gerçeği söylemek gerekirse, dinleyicilerini coşturan konuşmalarıyla Bay Vasilaki de olmasaydı ne yapardık hiç bilmem.

Fuar'ın giriş yerinde bizi Fuar Komitesinin üyeleri bekliyordu. Yine «Ceskeho Národa» ve «Bulgarskeho Národa» diye söylevler çekildi. Görüldüğü gibi, Çekler bizi Sırp yerine koyup karşılamadılar. Oysa bizim Filibe panayırında böyle bir yanlışlık olmuş, diyorlar. Hem biliyor musunuz, nasıl bir yanlışlık? Anlatayım: Yambollular ile İslimyeliler hasetten mi, yoksa aralarındaki sürekli rekabetten midir, nedir; her zaman birbirlerine karşıdrlar. Karşı olmak değil, birbirleriyle savaş halindedirler hatta.

İşte, İslimyeliler, Filibe panayırına giderler. Panayır Komitesinden biri, İslimyelileri Yambollular sanarak konuşmasında: «Kahraman Yambollular! Ünlü Yambollular!» diye onların önünde övgülerini basar da basar. İslimyeliler kan ter içinde kalırlar, aksırırlar, öksürürler. Ama nafiye. Öteki yanlışlığını anlamaz, konuşur da konuşur. Bütün bütüne bir komedi.

Neyse, Fuar'a girdik. Kılavuzluğu üzerine alan Fuar Komitesi üyelerinden biri, bize Fuar'ın belli başlı bölümlerini tanıtmak istedi. Ama nerde? Bizim

turist arkadaşlar arkasında değil ki! Tıpkı İngiliz tüccarları gibi, girdikleri yerde kakılıp kalıyorlar. Bitkiler Bölümüne bir girdiler, bir daha çıkmak bilmediler.

— İvanço, İvanço! Çabuk, buraya gel oğlum! Görüyor musun, bak ne büyük lâle! Halanın da evinde böyle bir lâle vardı, hatırlıyor musun diye, birisi bağırıp duruyordu.

— Mariyka, Mariyka! Gel, gel! Aman çabuk gel! Bak şu çiçeğe! Mimoza denir buna. Hani Pas-kalya'da sana aldığım atlasın çiçekleri vardı ya, onlar işte bu çiçekten, diye bir başkası da başka yerden bağırıyordu.

— Hah! Fesleğene bak! Aman ne güzel! Haaa, demek, Çeklerin de fesleğenleri varmış! Aşk olsun! diye birisi daha bir köşeden bağırınca, fesleğen görmek için herkes o yana doğru koştu.

Bay Ganü hoşnutsuzluk gösteren bir eda ile:

— A be, ben burada ıtır çiçeği görmedim ki! İtır çiçekleri yoksa, bir şeyleri yoktur demek! Gelsinler, bizde ıtır çiçeğini görsünler! Balkanlar dolusu! Oh be, anasını sattığımın! diyordu.

Kılavuzumuz ise, bu sırada diken üstünde oturmuş gibi duruyor ve değerli konukların konuşmalarını bitirmelerini bekliyordu.

Daha fazla dayanamadım. Bitkiler bölümünden çıkıp öteki bölümleri dolaşıp görmeye gittim. Ben yokken bir fotoğrafçı gelmiş ve değerli konukların toplu resimlerini çekmiş. Ertesi gün bir resimli gazetede grubun resmi çıktı.

Çekler bizi, kral sarayının bulunduğu Hradcany'ye de götürdüler. Köşe bucak demeyip sarayların bü-

tün odalarını gezip gördük. Meclisin oturumlarını yaptığı ve «Otuz Yıl Savaşları»nın¹ başlamasıyle ilgili kararın alındığı odayı da, sonra Çek yurtseverlerinin uçuruma atıldıkları pencereyi de gösterdiler.

Daha sonra Çekler bize şehrin eski belediye binası ile eski ve yeni müzelerini gezdirdiler. Onurumuza «Narodny Divade»de² de bir opera temsili, «Esnaf Sohbeti» kulübünde de bir balo düzenlediler.

Yine böyle, Çeklerin çok sevdikleri Pan³ Naprístek'in ziyaretine de gittik. Pan Naprístek, bir zamanlar Avusturya Hükümeti tarafından izlendiğini anlayınca, Amerika'ya kaçmış. Orada epey zengin olduktan sonra vatanına dönüp Prag şehrine yerleşmiş. Son yıllarda herkes tarafından sayılan, sevilen bir kişi olarak yaşıyor ve insanı ülküleriyle uğraştırıyor. Kendi eliyle düzenlediği müzesiyle kütüphanesi çok zengin olup görmeye değermiş.

Bay Naprístek bizi evinde çok dostça karşıladı ve gerçek bir İslav konukseverliği gösterdi. Sanıyorum ki, bu evde, Çek topraklarında bulunduğumuz sürece yapılan konuşmaların en içten olanları yapıldı.

Bay Naprístek'in odalarından birinde kalın bir defter vardı. Bu deftere, bu evi ziyarete gelenler kısa anılarını ve adlarını yazıyorlardı. Nitekim bizim turistlerden de böyle bir lütufta bulunmaları rica olundu.

(1) Habsburg soyu ile öteki devletler arasındaki 1618'den 1648'e kadar süren savaş. Bu savaşta Çekler yenilgiye uğramışlardı.

(2) Halk Tiyatrosu.

(3) Bay, bey. (Çek.)

Herkesin, adını tarihlere bırakmak amacıyla, kalemi mürekkebe daldırıp imzasını atmak için defterin başına üşüştüğü bir anda, Bay Ganü beni kolumdan tutarak merakla sordu:

— A be, ne diye kaydolunuyorlar oraya?

Herhangi bir vurgun ya da çıkarın dışında, hiç bir nedenin Bay Ganü'yü imza atmaya zorlayamayacağıını bildiğim için, şakadan:

— Bundan böyle Prag'ın tarihî yerlerini gezip görmeyi kim istemezse buraya imzasını atar ve Pan Naprístek'in evinde öğle yemeğine kalır, dedim.

Aman Allahım, sen misin bunu diyen?

— Öyle mi? diye, bir nara atmasın mı Bay Ganü? Hay onların tarihî eserlerini ben görmez olsam! Verin şu yazı kalemini be! Verin be! Hadi çabuk verin şunu bana!.. A be, playvoz¹ ile imza atsam olmaz mı, ha? Ver ver, çabuk ver! Görmüyor musun, acelem var

Ve Bay Ganü masanın üzerinde duran büyük deftere bir an önce ulaşabilmek için ötekini, berikini dirsekleriyle kakıştırmaya başladı.

Masa başına üşüşenler arasında bir gürültüdür koptu. İtişmeler, kakışmalar oldu. Bay Ganü, elinden kalemi bir türlü vermek istemeyen birinin ayağına basarak elinden kalemi kaptı. Bir süre iyice kapıştılar. Kalem elden ele geçerken defterin üzerine koca bir mürekkep damlası düştü. En sonra, Bay Ganü'nün heyecandan titreyen kılı ve terli eli, defterin sayfalarından birini şu iki güzelim kelime ile süsledi:

Ganü Balkanski.

(1) Bir çeşit kurşunkalem.

Tsvetko, hikâyesine devam etmek istemediğini ileri sürerek burada kesti.

Arkadaşlardan biri:

— Baloyu anlatsana! Bulgarların onuruna bir balo düzenlendiğini söylemiştin ya; nasıl geçti, anlatmadın, dedi.

— Ben baloda yoktum. Ama Bay Ganü gitti. Sırası gelmişken, balonun düzenleneceği gün biz Bay Ganü ile birlikte berbere gitmiştik. Bay Ganü, baloya gelecek bütün Çek kadınlarının kendisine vurulacaklarını düşünüyordu. Bu yüzden de, gösterişiyle daha ilk bakışta onların gözlerini kamaştırmak için gereken bütün tedbirleri önceden alıyordu. İlk önce bir kravat satın aldı ve boynuna bağladı. Göğsüne takacağı madalyaları filan iyice temizledi (Hımm! Siz Bay Ganü'yü ne sandınız, ya?). Böylece, epey uzamış saçını sakalını tıraş ettirmek için birlikte berbere gittik.

Bay Ganü sandalyesine oturdu. Berber de peşkiri özenle onun boynuna bağladıktan sonra tıraşa geçti.

Aşağı yukarı berberde bir saata yakın oyalandık. Bay Ganü'nün gönlünü hoş etmek kolay mı sanıyorsunuz?

— Burasını al, şurasını al! Söyle şuna, şu kısmı daha iyi düzeltsin be! Hah, şurasını da usturayla kazınsın! diyerek ötesini berisini gösteriyor ve istediklerini berbere söylememi beklemeden:

— Tembih et, haa!.. Gözlerini dört açsın. Ensemdeki sivilcelerden birini keserse, işi duman olur! diye ekliyordu.

Berber aynada Bay Ganü'nün terli yüzüne bakıp kaşlarının çatıldığını görünce, acaba müşterisi-

nin beğenisine uymayan herhangi bir iş mi yaptı diye alçak gönüllülükle bana sordu:

— Co pan mluvi?¹

Bay Ganü bana dönerek, sanki paralı tercümanymışım gibi:

— Söyle şuna, gırgırı bir yana bıraksın! dedi. Hem, bana baksana, ne düşündüm; hazır uzamışken sakal bırakmak istediğimi de söyleyiver şuna. Sakalımı kırpmasın. Hatta biraz sivriltsin. Napolyon'un sakalı gibi yapsın, anlıyorsun ya? Bıyıklarımı da o biçim tarasın ki, iyice kabarsınlar. Hani şu İtalyan kralı var ya; işte onun bıyıkları gibi tıpkı. Hi - hi - hi!.. Resimlerde gördüğümüz var ya, o işte! Tıpkı onunkilere benzetsin! Hadi, söyle be!

Bay Ganü'nün isteğini berbere harfi harfine çevirecek yürekliliği kendimde bulamadım. Çünkü bu «küçük» istek, berberi büyük bir güçlüğü sokacaktı. Hiç usturanın ve tarağın yardımıyla bir adamı hem Üçüncü Napolyon'a, hem İtalyan Kralı Humbert'e benzetmek olacak iş miydi? Üstelik, bunların ikisine birden benzetilmek istenen adam da kimdi, düşünün hele.

Çok şükür, tıraş işi sona erdi.

Bay Ganü kesesini çıkardı, kaytanını çözüp açtı. Bir avuç para çıkardı. Sonra bize arkasını dönerek avcundaki paraları şingırdata şingırdata karıştırdı ve aralarında bir şeyler aradı. Bulduğu parayı dönüp berbere verdi. Ama verirken de öyle bir tavır takındı ki, hani; «Haydi, neyse... büyüklük bende kalsın!»

(1) Bay ne söylüyor? (Çek.)

demeye getiriyordu. Oysa verdiği para sadece 20 kreuzer'di.

Bir yandan da berberin, kendisini budala yerine koymaması için parmaklarını oynatıp, «Paranın üstünü ver!» demek ister gibi birtakım işaretler yapıyordu.

Adam öfkeyle çekmeceyi çekti ve aldığı parayı oraya attı. Sonra da, onar kroyserlik iki sikke alarak mermer masanın üzerine fırlatıp, sinirden gözleri dönmüş bir halde iç odaya geçti.

Masanın üstünde tutunamayan paralar tekerlenip yere düştüler.

Bay Ganü ilk anda vurulmuş gibi oldu, şaşaladı birden. Sonra kendini toparlayabildi ve yere eğilip paraları aldı:

— Öfkeyle kalkan ziyanla oturur. Haydi be, bırak kulak asma şunlara! Ellerinden gelen tek şey adam dolandırmaktır! Bilmez miyim hiç. İslav geçecekler bir de.

VI. BAY GANÜ, İREÇEK'İN EVİNDE

BİZİM sıkılğan İlço:

— Tsvetko'nun anlattığı bildiğime göre, daha sonra olmuş bir olaydır, diye araya girdi. Bay Ganü'nün, Prag'a bundan önce de gittiğini ve orada uzun süre kalarak epey gülyağı sattığını çok iyi hatırlıyorum. Anlatmamı ister misiniz?

— Eh, Bay Ganü ile ilgili olduktan sonra, hiç sorma, anlat! diye bağırdık hepimiz.

— Peki; dinleyin o halde:

Bay Ganü, Viyana'dan Prag'a gelir. İstasyonda trenden iner ve ağzına kadar dolu heybesini omuzlayarak İstasyon caddesini boylar. Faytoncular ona, araba teklif etmede âdeta yarışır. Bay Ganü istemediğini belirtmek için başını iki yana değil de, aşağı yukarı salladığından, faytoncular bunu isteme işareti sanırlar. O yüzden de içlerinden biri faytonunu Bay Ganü'nün önüne çekiverir. Bizimki kızar, gözlerini kan bürür. Faytoncuya sövüp saymaya girişir.

Neyse ki, polislerden biri onun bu halini görür de, faytonculara çekip gitmelerini söyler ve mesele oracıkta kapanır.

Bay Ganü, bizim tarihimizi yazan İreçek'in¹ nerde oturduğunu kimden öğrensem diye düşünüp durmaktadır. Öyle ya, İreçek bir süre Bulgaristan'da yaşamıştır. Bulgarları da pek sever. Bay Ganü, İreçek'in evine gidecek ve «Selâmünaleyküm!», «Aleyküm-selâm»dan sonra, her halde İreçek onu konuk olarak evinde alıkoyacaktır! Niçin otellerde kalıp paracıklarını harcasın? Değil mi ya?..

O sırada Bay Ganü'nün önüne kırmızı şapkalı bir hamal çıkar, heybelerini taşımak ister. Bay Ganü ona, İreçek'in nerede oturduğunu sorar. Hamal, bilmediğini, ama sora sora bulabileceğini söyler. Ve heybeyi almak için yeniden uzanır. Bay Ganü bir türlü heybesini vermez. Çünkü içinde gülyacı miskalleri vardır ve bakarsın hamal bunu sezip bir yana «cızlamı çeker.» Ayrıca, adam onu bu kadar şık giyinmiş görünce, kim bilir, belki de soymaya kalkar diye de düşünür.

Bunun üstüne, gayet nazikâne:

— Zatıâliniz önden gidiniz, ben arkanızdan yürüyeceğim, der hamala. Heybeyi de bırakınız, kendim taşıyım.

Bay Ganü bu nezaketi gösterirken gönlünden de şunları geçirmektedir: Hem hamalın gözüne girecek, hem de heybeyi taşımakla zengin olmadığımı göste-

(1) Konstantin Jirecek (1854-1918) Çek tarihçisidir. Bulgarların, daha Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşarken ilk bilimsel tarihlerini yazmıştır (1876).

rerek, bu suretle herifin beni yolmasına meydan vermeyeceğim.

Hamal önden, Bay Ganü arkadan yürür dururlar. Her dört yol ağzına geldiklerinde de, İreçek'in evini sorarlar. En sonra, durdurulanlardan biri, soruların Profesör İreçek olduğunu anlar ve nerden, nasıl öğrenmeleri gerektiğini söyler. Onun dediği gibi yaparlar, gerçekten de İreçek'in evini öğrenirler.

Evin kapısı önünde durdukları zaman Bay Ganü hamala bir: «Hay Allah senden razı olsun! Sağ olasın!»ı bastırır ve içeri dalar. Zavallı adam arkasından bakakalır.

İreçek'in çalışma odasına girer girmez, sanki ev sahibiyle senli benli dostmuşlar gibi:

— Ooo! Merhaba, Bay İreçek! Nasılsın dostum? İyi misin bakayım? diye haykırır.

Bilgin, hayretler içinde Bay Ganü'ye elini uzatır, bir kanepeyi gösterir, oturması için buyur eder ve aynı zamanda bu kadar nazik, içten bir dostun kim olduğunu niye hâlâ çıkaramadığına canı sıkılır.

Bay Ganü, İreçek'e kimi «siz!», kimi «sen!» diye seslenerek kimliğini açıklamaya çalışır:

— Ne o, hayrola! beni tanımadın mı yahu?.. Siz vaktiyle Sofya'da bakandınız, değil mi?

— Evet.

— E, ben de orahıym işte! der, göğsünü kabartarak. Yani, emişeri¹ oluyoruz, he! he! he! Yani, memleketliyiz. «Slavyanın»² gazetesinde çıkan yazıyı hatırlıyor musun?

(1) Hemşeri.

(2) İslav.

İrecek kendini güç tutarak:

— Evet evet, hatırlıyorum, der.

— Amma da maskara etmişlerdi seni orada be! Yine de hiç üzülme! kef'ine bak. Hiç umurunda bile olmasın! Ben sizi ne kadar övmüşümdür? yazının ardından, ehhee!.. Onlar işleri yoksa, «İrecek şöyle, İrecek böyle,» desinler. Arkanda ben olduktan sonra...

İrecek, Bulgarları gayet iyi tanıdığı için Bay Ganü'nün bu teklifsizce davranışına her şeye rağmen şaşmaz.

Aralarındaki konuşma birkaç dakika daha bu şekilde devam ettikten sonra, bir ölçüde pratik denecek konulara girer:

Bay Ganü ev sahibinin köşkünü över, dolaylı ve gayet açık anlaşılır bir şekilde: «İşte daha birkaç kişiye yetecek yer olduğunu, bir Tanrı misafirinin burada rahat rahat barınabileceğini» sezdirmeye çalışır. Ayrıca Bulgarların konukseverliğinden de söz ederek:

— Bak, başka milletler biz Bulgarlar gibi konuksever değildirler. Bulgar, evine bir yabancı gelmeyegörsün, hemen doyurur, içirir, rahat ettirir ve kendisine yatacak yer gösterir.

İrecek evinin dar olduğunu, ailesine bile yetmediğini karşısındakine anlatmaya çalışırsa da, Bay Ganü anlamazlıktan gelir ve bıkip usanmadan Bulgar konukseverliğinden dem vurur.

Derken konuşmaları Bay Ganü'nün «tüccarlığına» gelir dayanır. Bay Ganü ev sahibine, Prag'a gül-yağı satmaya geldiğini açıklayarak:

— İstersen yarın beni bildiğin bütün fabrikalara götür. Hem oyalanır, hem de bana tercümanlık

edersin, nasılsa ben dil bilmiyorum, ha, nasıl olur der.

İrecek, işlerinin büsbütün başka türden olduğunu, gülyaağı ile ilgili işleri olan fabrika sahiplerini tanımadığını; ayrıca boş vakti de olmadığını, ama tanıdıklarından herhangi birini onun yardımına verebileceğini umduğu sözgelişi, üniversite öğrencilerinin nerede toplandıklarını bildiğini söyler.

— Hani istersen, dedim canım, diye sözlerini sürdürür Bay Ganü: Varıp seni zorlayacak değilim ya! Sizin hanıma da bir miskal dolusu gülyaağı vereceğim. Tanımaz mıyım hiç? Onu da gayet iyi tanıyım hani...

İrecek, Bay Ganü'nün hangi «hanım»dan söz ettiğini anlamaz. Sormak isterse de, Bay Ganü değirmen taşı gibi durmadan döne döne konuşur.

— Yakında akrabalarınız, ahabaplarınız filan varsa, gülyaağı getirdiğimi onlara da söylersiniz. Utanılacak bir şey yok bunda. Sık sık size gelirim bundan sonra. Bulgaristan'dan konuşur dururuz. Yoo, böylesini istemezseniz, Prag'da bulunduğum süre içinde, büsbütün sizde kalmaya da razıyım! A?

— Özür dilerim, ama...

— Şey... sankim isterseniz, dedim canım! diye mırıldanır Bay Ganü. Otelde kalmak benim de daha çok işime geliyor ama... haydi, dedim; İrecek nasıl olsa bizden ya!.

— Çok nazıksınız. Sizi seve seve evimde alıkdum ama, ne yazık ki fazla odam yok. Yine de, bugün bırakmam. Konuğumsunuz. Öğle yemeğini evde birlikte yeriz.

— Yeriz tabîî, niye yemeyelim! diye Bay Ganü hemen razı olur. Zatiâliniz de, benim soframda de-
ğilse bile, hiç olmazsa başka bir Bulgar sofrasında kesinlikle yemek yemişsinizdir.

İrecek çabuk bitirilmesi gereken bir işle uğraşı-
yordur. Bu Ganü'nün gelmesi onu işinden alıkoyar. Adamcağız sanki diken üstünde oturur gibidir. Bu hoşsohbet konuğunu kırmadan, ne yapıp da nazik bir biçimde geçici bir süre için savmayı bilemez. Zile ba-
sar. Hizmetçi gelir. İrecek hizmetçiye, Bulgaristan'-
dan bir konukları geldiğini, evdekilere bildirmesini söyler.

— Ha, merhaba! Nasılsınız bakalım? İyi hoş musunuz? Gelin söyle, tokalaşalım. Ha söyle, hah! Bulgar işi tokalaşma diye buna denir! Eee, daha da-
ha nasılsınız, iyisiniz ya? Buna çok çok sevindim! der.

Yaşlı kadın, Bay Ganü'yü nezaketle selâmlar ve Bulgaristan'la ilgili birçok sorular sorar.

Bay Ganü damdan düşer gibi:

— Haydi şimdi doğruyu söyleyin: Hayat Prag'-
da mı daha güzel, yoksa Sofya'da mı? diye kadının sözlerini kesiverir. İhtiyar büsbütün şaşırır. Ne de-
se ki?.. Sofya'ya hiç gitmemiştir, bu şehri bilmez.

Gay Ganü ise, pot kırdığından habersiz, gülerek İrecek'e şeytanca göz kırpar.

— A be ne olacak, karı işte. Karı kısmı ile ne konuşacaksın ki! diye mırıldanır. Bir yandan da dü-
şüncesinin ne kadar doğru olduğunu belirtmek ister.

İrecek annesine dönerek:

— Beyefendi bugün öğle yemeğinde bizimle ola-
cak, der ve işine devam edebilmesi için konuğu öteki odalardan birine götürmesini annesinden Almanca

rica eder. Bunun üzerine yaşlı kadın, Bay Ganü'yü yandaki odaya geçmeye davet eder.

Bay Ganü, İrecek'i şöyle bir süzer; sonra da içlerinde miskallerin bulunduğu heybeye bakar. Kaşlarını oynatarak, içinden şunları geçirir:

— Almanca bir şeyler konuştular ama, ne bileyim! Yoo yoo; öyle bir şey olacağını sanmam! Adam Bulgaristan'da bir zamanlar bakanmış! A be bakanların da ne mal oldukları bilinir ya! Ama bunun onlardan olacağını sanmam!..

Yine de kuşkulu kuşkulu yerinden kalkar ve bitişik odaya doğru yürür. Ama, kapı önüne gelince durur ve ev sahibiyle annesinin neler düşündüklerini yüz ifadelerinden yakalamak için hızla dönüp ikisinin de gözlerini arar. Bu sırada gerçekten, anne ile oğulun birbirlerine birtakım kaş göz işaretleri yaptıklarını görür. Aslında bu işaretler: «Onu mümkün olduğu kadar oyalamaya çalış, çünkü işim çok acele,» anlamındadır; ama Bay Ganü başka türlü yorumlar. Bunun için de heybeyi işaret ederek:

— Şu size ayak altında engel olacak değil mi? der.

— Niye engel olacaktı! Rica ederim, rahat olun, karşılığını verirse de İrecek.

— Bilirim bilirim; ne de olsa kalabalık eder. Şunu öteki odaya alayım! diyerek heybeyi kavramak ister Bay Ganü. Ev sahipleri pek nazik bir şekilde bunun önüne geçeler. Bay Ganü, davranışını söze boğar:

— Yoksa korktuğumu mu sandınız? Yook canım, daha neler!.. Hani kalabalık etmesin diye öyle dedim, falan diye mırıldanırken, yandaki misafir oda-

sına geçerler. Yaşlı kadın, konuşmalar oğlunun çalıştığı odaya kadar gitmesin diye aradaki kapıyı kapatır, sonra da Bay Ganü'nün gönlünü eğlemek için, önüne albümler, çeşit çeşit ilginç fotoğraflar, resimli dergiler koyar. Ne var ki, bizim Bay Ganü'nün akli fikri başka yeredir. Kadının, şu albüme ya da bu resme dikkatini çekmesine karşılık, yapmacık bir ilgisizlikle:

— Mersim¹, ben görmek istemiyorum, benim yetime siz bakın. Böyle birtakım resimlere benzemez eheee, neler görmüşüm ben, neler! Genç olduğuma bakmayın, deyiverir en sonunda.

Karnı da acıktığından, ikide bir sabırsızlıkla büyük gümüş saatını açıp açıp bakmaya başlar. Ve tam bir sırasını getirip konuşmaya girer:

— Avrupa âdetlerini öğrenmeye çok meraklıyım. Sözgelisi, şimdi bizde, yani gün tepeye dikilince öğle yemeğine oturulur. Sizde nasıldır acaba? Öğle yemeğini, sözgelisi, kaçta yersiniz?

— Genellikle beşte yeriz, ama bugün daha erken de yiyebiliriz, diye karşılık verir yaşlı kadın. Ve yandaki odaya gitmeden önce:

— Affedersiniz, bir dakika için sizi yalnız bırakacağım, der. Ve odadan çıkar.

Bay Ganü salonda yalnız kalınca dalgın dalgın resimlere bakar. Arada bir de (kim bilir, karnı acıktığından belki de!) halının üzerine tükürüp tükürüğünü çizmelerinin pençesiyle siler. Aynı zamanda İrecek'in çalışma odasından gelen her sese kulak kabartır.

(1) Mersi.

Bir aralık, bilginin, sandalyesinden kalkarak birkaç adım yürüdüğünü ve birden durduğunu fark eder. Kendi kendine:

— Amma da divaneymişim! Niye heybeyi bu odaya getirmedim sanki! diye söylenip durur.

Diken üstünde oturmuş gibidir. En sonunda dayanamayıp yerinden kalkar, halının üzerinde parmaklarının ucuna basa basa yürüyüp İrecek'in çalışma odasının kapısına yaklaşır ve kulağını kapının anahtar deliğine dayayarak dinlemeye başlar. Kendi sık soluyuşundan ve nabzının da kulaklarında atışından başka hiç bir şey işitmez. Ama bu da Bay Ganü'nün kuşkusunu yatıştırmaz. Eğilip, bu sefer de anahtar deliğine gözünü iyice yerleştirir. Bir şey göremez. Yavaşça kapının tokmağını çevirip kapıyı açar ve esrarengiz bir biçimde başını kapının aralığından uzatınca, bir de ne görsün: İrecek, tam heybenin olduğu yere yakın bir kitap dolabının önünde çömelmiş durmuyor mu? İrecek'le göz göze gelince, Bay Ganü gülererek:

— Hi - hi - hi! Çalışıyor musunuz, ha? Çalışıyor musunuz? Hi - hi - hi! Dur bakalım, ne yapıyor, dedim. Çalışın, çalışın! Yok bir şey, ben kapıyı yine çekip kaparım, der.

İrecek ona şaşkınlıkla bakar, ama Bay Ganü'nün bu acayip merakının nedenini, tabii ki aklından geçiremez.

Sonunda öğle yemeği hazırlanır. Yemek odasında kurulmuş olan masanın başına İrecek'in annesi, babası, kız kardeşi, Bay Ganü ve İrecek otururlar. Bay Ganü yemeğe başlamadan önce haç çıkarır. Hem haç çıkarır, hem de gülümser ama. Yani bu gülüm-

seyişle ev sahiplerine, 'görüyor musunuz, ben sizin bildiğiniz zındıklardan değilim; belki dine inananlardan sayılmam, şeytanla da aram iyidir ama, sıkıştığım zaman Allaha da inanırım!' demek ister.

Daha sonra da, her nedense şu açıklamayı gerekli görür:

— Biliyor musunuz ben liberalim. — Yani, Liberal Partisindenim. Ama, arada sırada haç çıkarmayı da ihmal etmem. Bir düşünecek olursanız, hiç de fena değil hani. Eninde sonunda insanım canım!.. Aa, bu ne, çorba mı? Aman, ben çorbayı pek severim. Halis Türk yemeğidir çünkü. Biz de o yüzden, yani alışkanlıktan, fazla çorba içeriz. Ah, pırdon¹, affedersiniz masa bohçanızı² bulaştırdım.. Cık! Cık! Cık!.. Yazık!.. Tuh! Tuh! Tuh!..

Bay Ganü kendisini uygar bir insan gibi göstermeye çalışırken, ev sahibesinin uzattığı çorba kâsesini iyi tutamaz ve çorbanın yarısından fazlasını masanın üzerine döker. Sofradakiler onu önleyinceye kadar, dökülen çorbanın bir kısmını kaşığı ile toparlayarak yeniden kâsesine koymayı başarır. Ev sahibesi, Bay Ganü'nün bu çorbayı içmesine izin vermek istemez ama, Bay Ganü, sözümona nezaket göstereceğim diye iki eliyle ve olanca gücüyle kâseyi kavrar çorbanın değiştirilmesine razı olmaz.

Derken çorbadan bir - iki kaşık aldıktan sonra, pek tatsız, tuzsuz bulur bu nesneyi. Azık çıkınında taşıdığı şu küçük zehir gibi acı biberlerden bir tanesini parçalayıp çekirdekleriyle birlikte çorbasına koyma-

(1) Pardon.

(2) Örtü'ye bohça diyor.

ya can atar ama ne yapsın, bayağı insan yerine konulacağından korkar. O yüzden, önce havayı koklamak istercesine, birdenbire:

— Aaa, benim heybelerde acı biber var! diye bağıırır.

— Evet? Biberiniz var öyle mi? diye sorar, İrecek.

— Olmaz olur mu, elbette var! Yanımda daima biber taşıırım. Bilirsiniz ya; «Bulgaristan, Anavatan ve Annemiz! Olamaz hiç, olamaz, acı bibersiz!» Ve Bay Ganü, bir yandan alay ederken, bir yandan da daha fazla beklemeden sandalyesinden ok gibi fırlayarak İrecek'in çalışma odasına dalar, sürükleye sürükleye heybenin bir gözünden iki Arnavut biberi çıkarır. Yeniden masanın başına otururken:

— Beşimize iki biber yeter, çünkü zehir gibi acıdırlar! diyerek bir biberin yarısını parça parça edip çekirdekleriyle birlikte çorbasının içine koyar. Geri kalan parçayı da ev sahiplerine uzatarak:

— Nah! Buyurun işte! Siz de ufalayıp çorbanıza ekin! He - he - he! Bulgar işi olsun! Yoo, hayır hayır, elle parçalayıp çorbalarınıza koyun; göreceksiniz, çorbaya ne lezzet verecek! Eh, siz bilirsiniz. Zorla güzellik olmaz. Durun öyleyse, ben biraz daha ekeyim de, çorba neye derler, görün! der.

Ve gerçekten, Bay Ganü çorbasını öyle bir biberleyip acılar ki, acı yemeye alışık olmayan bir kimse daha ilk kaşıқта zehirlenebilir.

Bu işi bitirdikten sonra da höpürdete höpürdete kaşıklamaya girişir. Höpürdetmek, ama ne höpürdetmek! Bulgarın höpürdetmesi hiç şakaya gelmez.

Bu sırada üç yüz köpek birbiriyle boğuşsa, yine de Bay Ganü'nün höpürdetmesini bastıramazlar.

Çorba öyle acı, öyle acıdır ki, Bay Ganü'nün alnını koca koca ter damlaları kaplar. Bu ter damlaları neredeyse yuvarlanıp kâsenin içine düşecek gibidir. Bay Ganü, kaşığın sivri ucunu ağzına götürerek bir dolu çorba alır, ardından da kaşığı masanın üstüne bırakıp, ağzına iki lokma ekmek atar. Yine kaşığı eline alıp bir dolu çorba daha höpürdetir ve sümüğü damlamasın diye burnunu çekerek, iki - üç lokma ekmek koyar ağzına. Bir de bakar ki önündeki ekmek bitmiş bile!

— Verin hele bir parça ekmek daha. Siz ekmeksiz mi içiyorsunuz şu çorbayı yahu? diye de şaşar Bay Ganü. — Bulgara ekmek verin siz. Aa, biz çok ekmek yeriz. Övünmek gibi olmasın ama, böyle bir yemekle... pırdon, çorba ile kocaman bir samun¹ ekmek yiyebiliriz. İsterseniz bahse tutuşalım!

Bahse tutuşmazlar ama, Bay Ganü yine de epey ekmek yiyip bitirir.

— Bu şarabı nereden alıyorsunuz? diye sorar, Bay Ganü. Verilecek karşılığı öğrenme meraklısı değildir tabî; bir bardak şarap daha istemek için bahane yaratmaktır.

— Çarşıdan satın alıyoruz, der ev sahibi. Beğendiniz mi?

— Aaa! Güzel şarap doğrusu! Demek satın alıyorsunuz, ha? Ya verin şu şişeyi beriye! Arnavut birberinin acısından ateşte kızdırılmış demir gibi yanan mideme şu şişedeki şarabı bir döktüm müydü, ca-

(1) Somun.

zıl cuzul edecek. Ah, nerede bizim şaraplar! Okkası yarım lev'tir. Şöyle bir okka şarapçığı gövdeye çektin miydi.. Öf, anam! Gel keyfim, gel! Auuuk!.. Aaa!.. geçirdim de. Affedersiniz, biraz terbiyeye aykırı ama, pırdon, insanlık hali işte, kaçıyor. Ağzından çıkmasını önleyemezsin ki!

Öğle yemeği, Bay Ganü'nün yüzünden çok canlı geçer. Yemekten sonra misafir odasına geçilir ve kahveler orada içilir. Bay Ganü, yediği nefis ve bol yemeğe karşılık ev sahibine bir sigara sunmak ister. Ne yazık ki tütün tabakası heybededir. Doğrusunu ararsanız, tabaka Bay Ganü'nün cebindedir ama, heybeyi şöyle bir yoklamak için bundan iyi bahane olamaz. Ne yani?.. Elâlemin evinde, miskaller olur olmaz yerde bırakılır mı? Bu dünyada her şey mümkündür. İyisi mi gidip gözüyle bir görmeli!

Öbür odaya geçip, sözde sigara tabakasını alır, döner. Aynı zamanda ev sahibinin sözlerine karşılık veriyormuş gibi durmadan söylenir:

— Nasıl olur canım!.. Tütün Bulgar tütünü olur da, insan içmemezlik eder mi!?..

Ve Bay Ganü sigarısını tüttürür, keyifli keyifli kahvesini höpürdetir. Höpürdetmek dediğin de zaten böyle olur!..

Hani bir söz vardır: «Kahve, tütün, keyif bütün!» olsun; üstelik konuştuklarını dinleyecek biriyle de saatlarca bir arada bulunasın ve kimsenin senin konuştuklarına kulak asmayacağı bir odada oturasın ve her şeye elverişli bu hava içinde politikadan dem vurmayasın, hiç olur iş mi?.. Bay Ganü'nün yüreği de buna dayanamaz doğrusu. Dayanamaz değil, sabrı tükenir. Gönlünde olanı açar da açar:

— A be, Bay İrecek, zatiâliniz liberal mi, yoksa konservatör mü, söylesene! Galiba konservatörsün, ha? Görmüyor muyum sanki, konserve kokup duruyorsun! Beni soracak olursan, ne birilerinden, ne de ötekilerinden bir şey anlayamıyorum ama, haydi hatırları kalmasın diyorum. Anlıyorsun ya, bir tür alış-veriştir bu, şaka değil. Doğrusunu diyeyim mi sana; (Tam burada, konuştuklarımızı biri dinleyemez mi gibisinden sağa sola bakınıyor?) Birileri de, ötekileri de maskara oğlu maskaradırlar! Sen beni dinle, korkma, aldanmazsın! Hepsi de maskaradır onların, anlıyor musun. Ama bildiğin halde, ne yapabilirsin? Elin-den bir şey gelmez! Rüzgâra karşı işeyemezsin ki! Allahtan, bir parça tüccarlık geliyor elimizden. Şu işe, bu işe bazı atılımlar yaptım. Mahkemelerde hâlâ dava asıntıları var. Yoo, işlere karşıdan bakmak olmaz! Yine de baştakilerle birlik kurmazsan, halin dumandır! Benim de canım var, ben de milletvekili, ya da herhangi bir belediyeye başkan seçilmeyi istiyorum! Kelepir düşüyor bu işler, Bay İrecek; kelepir! Biliyor musun ki, suyun başını tutanlar para yığdı, para! İyi ya, onlara kavuk sallamazsan, sularınca gitmezsen, şeytan bile gelse seni seçemez. Böyledir, inan! Ben bu işlerin içinde kavrulmuş, pişmiş bir adamım! Onun için de o işlerden çıkarım!..

İrecek de, konuğunun, «bu işleri» gerçekten çaktığından hiç kuşku etmemiştir.

VII. BAY GANÜ KONUKLUKTA

BAY GANÜ, İrecek'in evinde günlerce kalıp konaklamasının imkânsızlığına kesinlikle inandıktan sonra; ev sahibinin, kendisine bir oda buluncaya kadar heybesini onlarda bırakması ile ilgili öğütlerine kulak asmayarak, İrecek'in hizmetçisinin eşliğinde, Bulgar üniversite öğrencilerinin toplandığı «Narodny Kavarna» ya¹ doğru yollanır.

Kahvehaneye geldiğinde saat akşamın yedisi oluyordu.

Bay Ganiü'yü omzunda heybesi, başında kalpağıyla kapıdan girerken görünce kim ve nereli olduğunu bilmemeye imkân yoktur.

Kapıdan girince sol tarafta bir masanın çevresinde birkaç Bulgar üniversitelisi oturuyordu. İçlerinden biri, kahvehaneye yeni gelen yurttaşını gördü ve ötekilerini dürterek:

— Bakın, bir Bulgar! dedi.

(1) Halk Kahvehanesi.

Hepsi de başlarını onun işaret ettiği yöne çevirdiler.

Bu sırada Bay Ganü, kahve fincanlarıyla yüklü tablası elinde bir garsonu durdurmuş, Bulgarca sözleri adamın anlayabileceği bir biçime sokarak, yüksek sesle:

— Deka ovde bulgarski malçiki ?¹ diye soruyor ve sözlerinin anlaşılmayacağı ihtimaline karşı baş ve el işaretleriyle de dediklerini açıklamaya çalışıyordu.

Sol taraftan kopan kahkahalar, garsonun şaşkınlığına son verdi.

Gülüşmeleri Bay Ganü de duydu. Ve sesin geldiği yana bakınca birbirine sarılmış, gülmekten bayılan kara gözlü, kara kaşlı gençleri gördü. Yurttaşlarının bunlar olacağını bir anda kestirerek, sevinçle:

— Ooo! Ha günaydın! Burada mısınız, be? diye bağırıp omzundan indirdiği heybesini yere bırakarak gençlerin ellerini yakaladı, sarsmaya başladı.

— Ne bakıyorsunuz öyle be? Korkmayın, Bulgarım işte. Bana da bir yer açın hele, aranızda oturayım.

— Adınız nedir bayım? diye merak etti öğrencilerden biri.

— Adım mı? Niye adımı soruyorsun? Bana, Ganü Balkanski derler. Sizin Prag şehrinize biraz gül-yağı getirdim. İşte şu heybenin iki gözünde.

Şimdiye kadar yalnızca adını duymuş, ama gül-yağının ne olduğunu hiç görmemiş olan genç öğrencilerden biri, yurtseverlik coşkusuna kapılmış:

(1) Aslında Bulgarca, Sırpça ve Rusça kelimelerden oluşan bu cümle: «Burda Bulgar çocukları nerede?» demektir.

— Gülyağı mı? Çıkarın da görelim şunu! diye atıldı.

— Neyini göreceksin canım? Hiç yağ görmedin mi? Yağ gibi bir şey işte! diye bu teklifi hemen önledi Bay Ganü. Yağı falan bırakın da şimdi, bana yatacak bir yer bulunur mu, onu söyleyin. Biraz önce Bay İreçegillerdeydim.

— Öyle mi? diye, şaştı kaldı, coşku içindeki genç öğrenci.

— «Öyle mi?» de ne oluyor? Niye İreçek'in evine gitmeyecekmişim? Gittim işte. İnsanlığımı gösterir de beni evinde misafir olarak alıkoyar düşüncesiyle gittim. Ah, bu insanlara inanma alışkanlığı! Ah, bu kafa! «Evim dar, fazla odam yok!» Ve daha bilmem neler neler diyerek attı durdu. «Bulgarları severim!» filan diye de zart zurt etti. Kim, o mu Bulgarları sever? Ehheee! ucunda kelepir olduktan sonra Bay Ganü de sevmesini bilir! A be, Bulgar böyle mi karşılanıp ağırlanır, ha? Bul-ga-ar! Yalan söylemeye-yim, doyurmasına doyurdu beni adam. Hem de ne sofraydı, bir bilseniz! Ama, neyse, kapa kaynasın! Nerede Bulgarların konukseverliği, nerede bunların-ki! Bulgarların bir tek odacığı olsa, yine seni misafir etmeye çalışırlar.

Öğrencilerden çoğu, Bay Ganü'nün evire çevire sözü nereye getireceğini anlamaya başlamışlardı ama, bir de dilinin altındaki baklayı çıkarmasını bekliyorlardı. Yalnızca, demin konuşan genç bir şey anlamamış, Bay Ganü'nün görüşlerine katılıyor ve onun, yabancılardan konuksever olmadıkları hakkındaki görüşünü yerinde buluyordu.

Bay Ganü'nün sözlerini bilgiçlik taslayarak onayladı:

— Çok doğru! Bizim Bulgarlar gerçekten de konukseverdirler! Buradakiler adamı hiç umursamıyorlar. Baksanıza; kahvehane köşelerinde çürüyüp gidiyoruz.

Bunları söyleyen öğrencinin uygarlığa oldukça ayak uydurduğu söylenebilirdi. Ama adı, nedense arkadaşları arasında pek öyle iyilikle anılmıyordu. Anlaşılan, dostlarına karşı dürüst davranmamıştı. Söylenenlerin arasında en başlıcası da «kelepir düşkünlüğü»ne eğilimli olması ve kelepiri her şeyin üstünde tutmasıydı. Bunda da şaşılacak bir şey yok tabii. Çünkü, şu kökü kuruyası cimrilik hastalığı, doğup büyüdüğü aile çevresinde adama daha küçük yaşlardan bulaşır. Gitgide kökleşerek insanın bütün ruhunu kaplar, duygularını kurutur ve onu vurdum-duymaz, bir bencil haline getirir. Böyle birinin içinde artık ince duygulara büyüklüğe benzer hiç bir şey kalmaz. Maddî çıkar, cimrinin bütün davranışlarını yönetir; onun çevresiyle kuracağı ilişkileri ayarlar. Cimrinin, kendisine yarar sağlamak için yaptığı atımların başlangıcında hiç bir ahlâkî özeniş bulunmadığı gibi, sonunda herhangi bir pişmanlık da duymaz. Hatta bu tür davranışlarıyla, karşısındakine zarar yapmış, sıkıntı vermiş olsa da, içinde üzüntü yerine kıvanç duyar. Sanki başkalarının zararı onun kârı, mutsuzlukları da, mutluluğudur!

Bizim bu genç arkadaşı da bozuntuya uğratacak bir şey varsa, o da başkaları tarafından aldatılmak ve kendisinden daha kurnaz birine çatmaktır.

Şaşılacak iş. Başka uluslarda herhangi birini «kurnaz» diye nitelendirecek olursanız, **düzenci** ve **sinsi** olduğu da ortaya çıktığından (çünkü bu üç sözcük eşanlamlıdır.) böyle bir kişi er geç insanların gözünden düşer. Oysa, bizde **kurnazlık**, akıllılık anlamı taşıdığından, herkes kendisini onunla süslemeye yeltenir. Sözgelisi şöyle böbürleniriz: «Beyyy! Kurnaz çocuk çıktı be! Allah anasına babasına bağışlasın ama, hepimizi de aldattı! Bizdense, kimse onu aldatmadı, yahu! Aşkolsun be! Aferin çocuğa!»

Sonuç olarak, kelepir çıkmadıkça, **avanta** düşmedikçe, Bodkov için —Bodkov, şu üniversiteli gencin adıdır.— hiç bir davranışın, hiç bir ilişkinin anlamı yoktu. (Kelepir ile avanta sözcüklerinin karşılığına Avrupa dillerinde rastlanır mı bilmem?)

Prag'da bazı Çek ailelerini ziyaret etmesi, bu çevrelerle yakından tanışmak ve kültür bakımından kendinden daha üstün kişilerin yaşayış tarzlarını görüp öğrenmek amacıyla değildi. Bu çevrelerin görüş ve anlayışlarının nitelikleri onu hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Bunlar Bodkov'a göre, düşündüğü **avanta**'ya, yani ziyaret ettiği kişilerin hesabına ya bir ziyafet, ya bir seyahat kopartmaya ulaşabilmek için, geçilmesi gerekli birtakım can sıkıcı duraklar ve kaçınılmaz aralıklardı; başka bir şey değil.

Her tanıştığı kadından, Bodkov kesinlikle kendi çıkarına bir şeyler umuyordu. Tersini düşünmek onun için aptallıktı. Nitekim, bildiği kızlardan hangisinin, ne kadar çeyizi olduğunu gösteren bir çizelge hazırlamıştı. Her şeyi bu çizelgeye kaydediyor ve bu konuda onu başka hiç bir şey ilgilendirmiyordu.

Bodkov'un, arkadaşlarıyla arasındaki ilişkileri de yine onun «çıkar» anlayışı belgeliyordu. Dalkavukluk etmek, arkadaşını çekiştirmek, çeşit çeşit dolap çevirmek, birini ötekine, ötekini de berikine geçmek, yarar umduğu başlıca yollardı.

Hatta, ulusal dediğimiz duygu ve davranışları bile, kişisel çıkarları yolunda işe koşuyordu. Kendini kimi «Batak»tan¹ kurtulan biri, kimi de «sığınık» olarak göstermiş, böylelikle birçok defa çeşitli İslav komitelerinin keselerine el uzatmıştı! (Ama bakın, bu işlerde Aslanov adında biri, daha usta galiba!)

Bay Ganü'nün, yabancıların konuksever olmalarıyla ilgili görüşüne katılan genç Bulgar üniversiteli işte böyle bir kişiydi.

Bay Ganü'ye yaranmak için:

— Evet, kahvehane köşelerinde sürünüp gideriz de, kimse bizi evine konuk olarak davet etmez, diye bir kere daha sözlerini tekrarlardı.

Öğrencilerden biri küçümseyen bir gülümsemeyle:

— Kahvehane köşelerinde değil de, seni nerede keyif çatmaya bırakmalarını istiyorsun ya? diye atıldı.

Bu öğrenci, anlaşılan, şu öteki bencil herife karşı çoktan beri içinde kin besliyordu. Fırsatını bulmuşken devam etti:

(1) Bulgarların, Osmanlı İmparatorluğuna karşı 1876'da düzenledikleri Nisan Ayaklanmasının (Zahari Stoyanov'un, «Bulgar Ayaklanmaları Anıları» eserinin «688. sayfasında» belirttiğine göre, yine Bulgarların yardımıyla) başıbozuk tarafından korkunç bir şekilde bastırıldığı Rodop dağında bir köy. (Batak, şimdi kasabadır.)

— Bir de seni el üstünde mi tutsunlar yani? Bunu mu istiyorsun? Niye ama? Niçin? Daha kapılarının eşliğinden içeri ayak basmadan, önce seni holde karşılayacak hizmetçi kıza sulanasın diye mi? Yoksa aralarına katıldığın aile içinde meşe kütüğü kesilip aval aval bakınsın ya da ağzını açar açmaz abuk sabuk konuşasın diye mi? Yoksa yüzlerine karşı ev sahiplerini övüp göklere kaldıracağın, ama arkalarından durmamacasına kötüleyeceğin için mi? Yoksa babanın iki kaytan çarkı ya da, ne bileyim, iki çökmüş kireç ocağı olduğu halde, ana babanın gözüne girerek kızlarının da aklını çelmek amacıyla, milyoner bir fabrikatörün ya da bir gemi sahibinin oğlu olduğunu ileri sürerek çeşit çeşit palavralar savurasın diye mi? Niçin ha, niçin? Söylesene be! Neden seni karşılayıp kucaklayacaklar? Kimsin sen? Onların nesisin? Konukseverliğini kimin gözüne sokmak istiyorsun? Ve öve öve bitiremediğin şu konukseverliğin nasıl bir şeydir, söyler misin, Allah aşkına? Yoksa Bulgarın, altına serdiği yağlı kilime, üstüne örttüğü partial çula Bulgar konukseverliği mi diyor-sun sen? Hadi canım, bırakın şu budalaca kendi kendinizi övmeleri! gözlerimizi açmanın vakti geldi. Uyanın be!

Öğrencilerden başka biri, konuşanın sözünü keserek:

— Niye ateşleniyorsun öyle canım? Çekişecek zamanı şimdi mi buldun? Aramızda konuk varken? dedi.

Bay Ganü:

— Bırakın, varsın konuşsun çocukcağız, diye karşıladı bu sözleri. Sonra hemen ardından alışılagel-

miş şu cümleyi yetiştirerek ötekini yatıştırmak istedi:

— Para istemiyor ya!..

«Para istemiyor ya!»

Her ne isterse söyleyebilir ve her ne isterse yapabilir! Yeter ki para istemesin! Yeter ki cebimize ve çıkarlarımıza dokunmasın! Belki de söyledikleri yalandır? Olsun! Para istemiyor ya; orası önemli!

Beklenmedik bu olaydan sonra «muhabbet» yürümedi. Herkes sustu kaldı. Öğrenciler birer birer kalkıp gitmeye başladılar. Kala kala Bulgarlardan Bay Ganü ile onu tutan şu genç öğrenci kaldı. Kalmasının amacı da, şu gülyâğı tüccarından bir şeyler kopartmaktı. Hani bir söz vardır: Tencere yuvarlandı, kapağını buldu!..

Arkadaşlarının kalkıp gitmesinin üzerinden bir saat geçti geçmedi, genç öğrenci onları Bay Ganü'nün önünde öyle çekıştirdi ki, adam elinde olmayarak:

— Aşkolsun, köpollarına! diye bağırды.

Bundan bir saat sonra da, Bay Ganü artık genç öğrencinin odasında konuktu. Delikanlı, Bay Ganü'yü ev sahiplerine: «Birçok gülyâğı fabrikalarının sahibi,» milyoner bir akrabası olarak tanıttı ve onun konukluğundan ustalıkla yararlanmayı becerdi. Çoktandır ev kirasını ödemediği halde, ev sahibesinden on gulden¹ borç bile kopartabildi.

Genç öğrencinin ev sahiplerine Bay Ganü'nün zenginliğini ballandıra ballandıra anlattığı sırada, komşu odada Bay Ganü gömleğini çıkarmış, üzerinde dikkatle bir şeyler arıyor ve aynı zamanda:

(1) O zamanki Avusturya - Macaristan gümüş parası.

— Hay Allah kahretsin, ufaklıklar yine üremiş! diye mırıldanıyordu.

Bay Ganü'nün temizlik anlayışı pek gelişmemişti; belli.

Aslını ararsanız, bizde kimin anlayışı gelişmiştir ki? İhtiyarlar genellikle: «Hiç bitsiz insanın yüzünde yaşadığı görülmüş müdür?» derler ve bu «gerçeğe!» dayanarak «ufaklıkların» çoğalmasına yeter derecede engel olmaktan uzak dururlar. Hem de niye olsunlar? Neden şöyle pek tatlı bir «keyiften» kendilerini yoksun kılsınlar: Yaz güneşi göğе çıkmış ortalığı ısıtır. İyi ama, çardağa çıkıp hasır üstüne boylu boyunca uzanmadıktan sonra güneş ha çıkmış, ha çıkmamış... Adam şööyle bir uzanır hasırın üstüne ve kalkan tozların burnunun deliklerine girmesiyle gıcıklanır ve bir, bir daha aksırır. Derken nine de çardağa gelir. Tutup adamın başını dizleri üstüne alır. Sonra da bir deri bir kemik kalmış parmaklarını onun saçları arasına sokar ve kara tırnaklarıyla, pirinç ayıklarmış gibi, çıt şurada, çıt burada bitleri, sirkeleri kırmaya koyulur. Ninenin kara tırnaklarından ve çıt! çıt! çıtlatmalarından korkan bitler de saçların ötesinde berisinde bir aşağı bir yukarı koşuşmaya başlamazlar mı? Ohhh! Hoş bir gıdıklanma yürür adamın bedenine doğru!.. O arada nine bir türkü tutturmıştır, yanık yanık!.. Caanım Balkan güneşi ısıtır mı ısıtır ortalığı!.. Ooohhhaaa! Gel keyfim gel! Safi zevk, değil mi?

Bay Ganü entomoloji¹ araştırmalarını bitirdikten sonra gömleğini giydi, üstünü başını düzeltti ve

(1) Zooloji biliminin özel olarak böceklerle uğraşan kolu.

hiç kapıyı çalmadan bitişik odaya girdi. Ama girmesiyle, bir «Pardon» patlatması da bir oldu. Neden mi? Çünkü, genç öğrenciyle ev sahibesinin kızını - birbirine âşık iki gencin, bir aradayken yapacağı başka ne olabilir? - birbirine sarmaş dolaş bir durumda yakaladı.

Kız utanarak hemen öteki odaya kaçtı.

Genç öğrenci anlamlı anlamlı göz kırparak:

— A be, niye öyle kapıyı çalmadan girersin? Bak işte, kızı utandırdın, dedi.

Gözleri manastır kedisinin gözleri gibi parılda-
yan Bay Ganü, esraren-giz bir tavırla:

— Ta gözünden vurmuşsun kelepiri! Hay Allah akıllar versin, kıyak parça be! Hizmetçi mi? diye sordu.

— Ne hizmetçisi yahu! Ev sahibesinin kızı!

— Bu mu? Hay Allah müstahakını versin! Zaten buradaki kadınlardan hangisinin hizmetçi, hangisinin hanım olduğu zor anlaşılıyor. Hepsi de kıyak, hepsi de iyi giyinmiş. Karşına biri çıkıp tatlı tatlı gül-meye başlıyor. Hizmetçi sanıp takılırsın ve alırsın başına belâyı! Bir başkası gelir. Bakarsın güzel, us-lu, terbiyeli. Hah, işte bu evin hanımıdır dersin; aya-ğa kalkıp oturması için yer gösterirsin, iltifat eder-sin, kırıtır. Elbette iltifat olduğunu anlar. Çünkü az sonra bir de bakarsın ki, çizmelerini temizliyor.

Bay Ganü, sözlerine daha büyük bir kuvvet ve anlam vermek için el kol işaretlerine de baş vuran genç öğrencinin anlattıklarından, onun, birkaç aydan beri temiz bir aşk perdesi altında dul ev sahibesinin kızına yorulmak bilmeyen bir ısrarla saldırmakta ol-duğunu öğrendi.

Genç öğrenci sözlerine ek olarak:

— Kız da divanenin divanesi hani. Kendisiyle evleneceğimi umuyor! İyice karnımı doyursun ve gömleklerimi diksın de, varsın umutlanıp dursun! Varlıklı bir aileden olsa, anlarım; ama o da benim gibi yoksul. Evlenmeye değmez! Sarmaşık gibi bana sarılıp dolanması, zengin olduğumu sandığından. Bir de ne olduğumu bilse, yüz surat verir mi acaba? Buradakileri bilmezsin, korkunç vurguncudurlar. Ama ben de onları elimde oynatmasını bilirim ya! dedi ve Bay Ganü'ye, bura kızlarını nasıl elinde oynattığını bütün incelikleriyle açıkladı.

Şehvetten yağlı yağlı bakan ve genç dostunun kurnazlığından göğsü kabaran Bay Ganü, kendini tutamayıp:

— Aşkolsun be! diye inledi.

— Dur, dur! Sadece anlattıklarım mı? Bu kadar olacaksa hiç olmasın, daha iyi! Bir başka paçoza daha var. Ona da göz koydum ama, bakalım ne olacak. Hah bak, kancayı ona takabilsem, işim aynadır! Avanta dediğin böyle olur. Ne zengin, ne zengin! Yarın onlara davetliyim. Ailece beni bir köye gezmeye götürecekler.

Bay Ganü de kendi çıkarımı düşündüğü için:

— Pekâlâ, beni fabrikalara ne vakit götüreceksin? diye sordu.

— Kolay iş: Öbür gün! Yarın hiç bir yere çıkma, burada kal ve bizim ev sahiplerinin çevresinde biraz dolaş. Onlara sokulmaya çalış. Dil bilmediğini anlarılarsa, sanırım lokantaya gitmeye bırakmazlar, seni öğlen yemeğine davet ederler. Bedavadan karnını doyurursun.

Gerçekten de ertesi gün genç öğrenci sabah sabah konukluğa gitti. Bay Ganü de onun odasında kaldı.

Her vakit olduğu gibi, o sabah da erkenden kalktı. Genç dostunu uyandırdı ve onu uğurladıktan sonra, odada bir saat kadar ev sahiplerinin kalkmasını bekledi. Bu bekleyiş, Bay Ganü için çok sıkıntılı oldu. Çünkü her canlı varlık gibi o da büyük bir ihtiyaç duymuştu. Bu ihtiyacını gidermeliydi ama, nasıl? Çıkarken genç üniversiteliye **o yerin** nerede olduğunu sormayı unutmuş olduğundan, şimdi ister istemez, ev sahiplerinin kalkmasını beklemesi ve çaresiz tuvaletin nerede olduğunu onlardan sorması gerekiyordu.

Dil bilmemek gibi fena bir şey yok! Hele yabancı bir memlekette dil bilmemek felâket! En ufak bir şey için bile derdini hep elle, ayakla, başla anlatmaya çalışacaksın.

Bay Ganü, Bulgarcadan başka, Türkçeyi de bir Türk gibi konuşuyordu. Ulahça konuşulunca anlıyordu. Sırpçayı ve Rusçayı da çat pat konuşuyordu. Ne var ki, Çeklerle Almanlar bu dillerden hiç bir şey anlamıyorlardı. Eh, Bay Ganü'nün hiç Almanca bilmediği söylenemezdi; Birkaç kelime olsun biliyordu tabii.

Yandaki odada ev sahiplerinin kalktığını duydu. Sesleri geliyordu.

Bay Ganü - edepsizce bir meraktan dolayı sanmayın, hayır,- sadece giyinip giyinmediklerini anlamak için gözünü kapının anahtar deliğine yerleştirdi. Ve soluğu kesilmiş bir durumda, dikkatle bakmaya başladı. Hem kadınların çıkardıkları ya da giyecekleri şeyleri inceliyor, hem de aklından, Almanca ola-

rak «şu bizim 'büyük aptes' mahalli nerdedir?» sorusuna benzer bir cümle kurmaya çalışıyordu. Anah-tar deliğinden epey röntgencilik yaptıktan sonra, her Bulgarca sözcüğü harfi harfine Almancaya çevire-rek, eveleye geveleye şu cümleyi toparlayabildi:

«Wo ist für gross Arbeit?»

Ve ardından da: Tık! Tık tık! kapıyı çaldı

İçeriden iki kadın bir ağızdan:

— Prosim!¹ dediler.

Bay Ganü kapıyı açtı ve «Pırdon!» diyerek ıkına sıkına:

— Wo ist für gross Arbeit? diye yeniden sordu. Sorarken de daha iyi bellik olsun diye, parmaklarını büzüp göstermeye çalıştı!

— Co, pan?² diye kız hayretle sordu ve sevgili-sinin, kendisine milyoner olarak tanıttığı bu adamın giyimini kuşamını iyice bir süzdü.

— Für gross Arbeit? diye tekrarladı Bay Ganü ve yine parmaklarıyla, başıyla birtakım işaretler yap-tı. Bu işaretlerden, ne yazık ki karşısındakilerin hiç bir şey anlamadıklarını sezdi tabî.

Kadınlara gelince... Kendilerine göre bir şeyler anlamışlardı ama, onun istediği biçimde değil. Bay Ganü'nün buraya büyük bir iş yapmaya, büyük bir gülyağı ticareti çevirmeye geldiğini sanıyorlardı.

Bay Ganü:

— Hay aksi şeytan! Şimdi ne yapmalı? diye düşündü. Düşündü ve daha fazla beklemeye vakti kalmadığını şıp! diye anladı. Hiç olmazsa kız bari,

(1) Buyur. (Çek.)

(2) Ne dediniz, bayım? (Çek.)

onun bu güç durumuna tanık olmasın diye, eliyle gel! işareti yaparak, dul ev sahibesini bitişikteki odaya çağırdı. Kapıyı kapadıktan sonra, sorusunu yine Almanca tekrarlarlarken, birtakım mimiklerle ve el işaretleriyle ne yapmak istediğini gösterdi. Kadın makaraları koyvererek, zıpkın gibi kendini öbür odaya attı.

Az sonra hizmetçi kız gelerek, Bay Ganü'ye gitmek istediği yeri gösterdi. Aynı anda üç kadın kahkahasının duvarları nasıl çınlattığı duyulmaya değerdi.

Az sonra, mutfağın açık kapısından koridorlara kadar yayılan koku Bay Ganü'nün iştahını epeyce uyandırdığından, ne pişirildiğini anlamak için mutfığa gitti. Ev sahibesiyle hizmetçi kız oradaydılar.

— Was ist das?¹ diye sordu, ateşteki yemeği göstererek.

Amacı, Çeklerin aşçılık sanatını öğrenmek değil, Avrupa'da uzun zaman bulunduğu için, bu işlerden anladığını, üstelik de Almanca konuşabildiğini göstermekti.

— Çorba, değil mi? Çorba pişiriyorsunuz. Bilmez miyim, şu halde ich fersten Supa!²

Ve Bay Ganü, çokçası el, kol ve baş işaretlerinin belirlediği Almanca, Bulgarca, her şeyden önce de bozuk Bulgarca karışımı bir dille, ev sahibesine, yemeklerinin tadını tatmaya istekli olduğunu anlatmak istedi. Ama kadınların daha fazla Çekçe konuşmak istediklerini anlayınca, çaresiz «Çekçe»ye döktü işi.

(1) Bu ne? (Alm.)

(2) Ben çorba istiyorum. (Alm.)

İsteğini: «Ya hoşem kuşat!»¹ diye aktarmaya çalışarak parmaklarını birkaç defa ağzına götürdü. Sonra üç parmağını açarak, işaretparmağıyla ilkten kendi göğsüne dokundu, sonra aynı parmağı kadının göğsüne doğru götürdü ve üçüncü olarak da boşluğu gösterdi. Bununla sanki ev sahibesinin kızını söylemek istiyor ve: «Da kuşay barabar, troitsa!»² demeye getiriyordu.

Bay Ganü için bilinmesi gereken ve çok önemli olan bir şey daha kalmıştı: O da öğle yemeğini saat kaçta yiyecekleriydi. Biraz gezmeye çıkmak istiyordu ya, öğle yemeğini kaçırmamak niyetindeydi. Çünkü, «Avanta varken yemek için para vermek» olmazdı. Hem sonra, gezmese de olurdu canım. Hemen koca cep saatını çıkarıp ev sahibesinin burnunun dibine yaklaştırdı ve yemeği saat kaçta yiyeceklerini, sayılar üzerinde akrep ve yelkovanla göstermesini söyledi.

İşlerin yolunda gideceğine inandıktan sonra da odasına çekildi. Gülyaağı miskallerini kuşağının arasına doldurdu ve sokağa çıkmaya hazırlandı. Hem gezinecek, hem de karşısına rasgele bir müşteri çıkarsa, alışveriş yapacaktı.

Dışarı çıkınca bir de baktı ki, bulunduğu sokakla daha başka birçok sokak kesişiyor. Demek kolayca yolunu şaşırabilirdi. Hatta şehrin içinde kaybolabilirdi de. Ama Bay Ganü aptal değildi. Çıktığı evi bulabilmek için, çevreye göz gezdirdi, bir işaret filan

(1) Yemek yemek istiyorum! (Rus., Çek.)

(2) Rusça, Çekçe, Türkçe ve Bulgarca karışımı bu cümle: «Üçümüz beraber yemek yiyelim,» demektir.

aradı. Karşıda, bir evin arka duvarında büyük harflerle yazılmış bir yazı gördü. Tamam! Evi bundan bulacaktı! Hemen cebinden defterini ve kurşunkalemmini çıkardı, yazıyı olduğu gibi kopya etti. Böylece elinde evin tam adresi bulunduğunu düşünerek Prag'ın eski mahallelerinin dar sokaklarına daldı.

Şehir içinde, şurasını da göreyim, ha burayı da kaçırmayayım, şuradan bir müşteri çıkar, buradan kazıklayacak birini bulabilirim diye dolaşırken yolu iyice karıştırdı. Bütün bütüne şaşırdı.

Şimdi ne yapacaktı? Dönme vakti gelmişti ama, nasıl?

Bay Ganü evi bulayım derken, iyice tersi döndü ve Yahudi mahallesinin çatalı sokaklarına daldı. Bir saat, iki saat uğraşıysa da, çıkmaz sokaklarda yolunu bir türlü düze ulaştıramadı. Gitti, gitti, en sonunda bir evin önüne çıktı. Sokak da bitti ama. Döndü. Bu sefer de ters yönü tuttu. Yürüdü, yürüdü, ta VOLTAVA nehrinin kıyısına çıktı.

— Hay Allah belâsını versin bu işin! Ya şimdi ne yapmalı?

Yolu şaşırdığı bir şey değil. Öğle vakti de gelmişti! Gelmişti değil, geçiyordu bile!

Bay Ganü paçalarını kıvırdı ve geri dönerek yürümeye koyuldu. Yürümek ama, ne yürümek! Yoruldu, kan ter içindeydi. Adını söyleyecek hali kalmamıştı. Onun böyle apar topar, şaşkın, telâşlı yürüdüğünü gören herkes, özellikle polisler, kuşkulu kuşku bakıyorlardı. Ona en çok dokunan da buydu zaten.

— Hay Allah belâsını versin! dedi kendi kendine.

Karnı da öyle acıkmıştı ki, anlatılamaz! Midesinde, sanki ayaklanma vardı. Gurultusuna dayanamıyordu. Öğle yemeğine davetliyen, tutup paracıklarını rüzgâra mı saçsındı? Aaa, bu olamazdı işte.

Ama Bay Ganü o kadar da ahmak değil! Cebinden defteri çıkarıp rastladığı kişilere hani o yazdığı adresi göstermediğini ve bütün bu durdurduğu insanlara evin nasıl bulunacağını sormadığını sanıyorsanız, aldanıyorsunuz!

Bay Ganü bu işlerden çok iyi anlardı.

Anladığı için de, yolunu şaşırdığı ilk anda defterini cebinden çıkarmış ve yanından gelen geçen erkek kadın bütün yolcuları durdurup defterdeki adresi nerede bulabileceğini sorup duruyordu. Ama şaşılacak iş! Bu adresi görenlerin kimisi onun yüzüne gözlerini iri iri açarak bakıyor, kimisi gülüp geçiyor, kimisi de ondan hemen yüz çeviriyor ve bir şeyler homurdanarak uzaklaşıyordu. Son defa durdurduğu bir kadın - kim bilir, belki de yaşlı bir kızdı! - defterdeki yazıyı görünce, Bay Ganü'nün karşısına dikilip öyle bir ağız açtı, öyle bir bağırdı ki, zavallı Ganü'nün cesareti un ufak oldu.

— Hay, aksi şeytan, hay! Ya ben çıldırdım, ya bütün Praglılar deli! dedi, Bay Ganü kendi kendine ve defterdeki adresin Çekleri niye bu kadar etkilediğine hiç bir anlam veremedi.

Böyle, hem düşünüyor, hem de geçtiği sokak boylarındaki evlere bakıyordu, birden - buna da şans denmez de ne denir? - Bulgar üniversite öğrencilerinin sık sık toplandıkları «Narodny Kavarna» kahvehanesinin önüne çıkıverdi. Hemen içeri daldı. Odasında konakladığı genç öğrenciye dün akşam çıkışan

öğrenciyi, masalardan birinde oturur gördü, yaklaştı. Ve terden ıslak saçları alınına yapışmış bir halde, soluk soluğa:

— Merhaba! Zatiâliniz söyler misin, ben mi delirdim, yoksa bu şehrin insanları mı hepten deli? diye sordu.

Böyle bir soru beklemeyen öğrenci, Bay Ganü'nün yüzüne merakla baktı. Öteki bir sandalye çekip oturdu ve öğrenciye, Prag sokaklarında nasıl yolunu şaşırdığını, durdurduğu kimselere defterindeki adresi sorduğunu ve ne gibi karşılıklar aldığını bir bir anlattı.

Öğrenci, davranışlarında yalnızca Almanlara karşı kaba ve fanatik olan Çeklerin, başka yabancılara çok nazik davrandıklarını bildiğinden, Bay Ganü'nün yardımına nasıl olur da koşmazlar diye epeyce şaştı.

Sonunda Bay Ganü defterdeki yazıyı öğrenciye göstererek:

— Burada ne yazıyor, okusana! dedi.

Delikanlı, Bay Ganü'nün kargacık burgacık harfleriyle karaladığı yazıyı okudu. Önce kaşlarını çattı ama, sonra gülmekten bayıldı. Güç halle:

— Siz bu «adresi» herhangi bir kadına da gösterdiniz mi? diye sordu.

— Niye soruyorsun? Gösterdim zeer!¹ Ee, n'olacak?

— N'olacak'ı, ee'si var mı? Burada ne yazılı olduğunu biliyor musunuz?

— Yooo.

(1) Zâhir.

— Bakın ne yazıyor: «Gde zapovêdano!..» Yani: «Buraya girmek yasaktır!» Sen bu yazıyı bir duvardan kopya etmiş olacaksın.

— Yaaa! Sokağın adı değil mi bu? Bak sen, bak! Cık! Cık! Cık!.. Doğru mu söylüyorsun? Vay anasını!

Bay Ganü de gülmekten kırıldı.

Üniversiteli genç, Bodkov'un oturduğu evi bilmiyordu. Zaten birbirlerine gidip gelmiyorlardı da! Bunun için de Bay Ganü'ye biraz beklerse iyi olacağını öğütledi. Bu sırada nasıl olsa Bulgar asıllı bir üniversiteli gelip Bay Ganü'ye evi gösterirdi.

«Bekle» demek kolaydı ama, Bay Ganü'nün midesi aynı fikirde miydi bakalım? Her halde değildi! Çünkü öyle olmadığını gösterişli bir gurultuyla açığa vurdu. Bu «mide ayaklanması» belirtilerini duyan öğrenci:

— Karnınız acıkmış olmasın? diye sordu.

— Kimin? Benim mi? Yoo, hayır hayır! diye yalan söyledi Bay Ganü. Çünkü doğruyu söylerse, öteki ona lokantanın nerede olduğunu gösteriverir, diye düşünüyordu. Lokantayı gösterince de evdeki «avanta» yemeğın onu beklediğini tabî ki söyleyemezdi. Zaten gönlünden geçirdiğı de buydu ya: «Hımın! Böyle bir anlayışsız oğlana yemek davetine gideceğimi nasıl söylerim?»

Bay Ganü ile «anlayışsız oğlan» arasındaki sohbet konusu da nitekim kolay kolay bulunamadı. Birbirlerini daha ilk görüşte âdeta içgüdüleriyle uyuşturamayacaklarını sezip anlamışlardı. Çünkü bir Bulgar atasözüne göre: «Uyuz eşekler dokuz bayır öte-

sinden birbirinin kokusunu alırlar!» (Amma da güzel atasözü uydurmuş Bulgar dâhisi!)

Biri Bulgaristan'dan yeni geliyordu, öteki de Avrupa'da yaşıyordu. Yani, her şeye rağmen konuşacak bir şeyler bulabilirlerdi. Ne de olsa yurdumuz Bulgaristan'la Batı memleketleri arasında birtakım ayrılıklar ve benzerlikler vardı.

Ayrılıklar deyince, hemen şunu kabul etmek gerekir ki, Bay Ganü'ye böylesi ayrılıklar vız gelirdi. Zaten ayrılık diye bir şey kabul etmiyordu ki! Nereye gitse kendi havasını, kendi görenek ve geleneklerini birlikte götürüyordu; kendi beğenisine uygun yatacak yer arıyordu ve çok çok önceden bildiği, tanıdığı; görüşe görüşe de kendilerine alıştığı ve alıştırdığı kişilerle birlikte oluyordu. Öyle olunca da, bu adamlarda yeni bir şey göremiyordu. Göremiyordu ne demek; bir farklılık olabileceğini aklına bile getirmiyordu. Ne onlarda, ne de başka bir yerde!

Viyana'ya gitse «Londra» Oteline yerleşiyordu. Çünkü bu otel de memleketinde oturduğu evi gibi pis, havasız, mutfak ve tuvalet kokularının bol bol birbirine karıştığı bir yerdi. Görüştüğü insanlar da kimdi? Her gün bizde görmeye alıştığı Türkler, Rumlar, Ermeniler, Sırp lar ve Arnavutlar. Onlarla karşılaşp görüşüyor, onlarla iş çeviriyordu. «Habsburg» kahvehanesine uğramıyordu, çünkü orada «yolunacağın dan» korkuyordu. Bu yüzden, bizim kahvehanelerimiz gibi pis ve tütün dumanından göz gözü görmeyen Rum kahvehanelerini yeğliyordu. Aa, bakın, iyi bir ticaret yapmayı aklına koyunca, hep Bulgar tüccarları arayp buluyordu. Ama onlarla görüştüğünde, Avrupalılarla ilişki kurduğunu anlayamıyordu.

Avrupa tarzı yaşayışın, tam işte şu belirli çevrenin dışında olabileceğine hiç aklı yatmıyordu. Üstelik, anlayabilmek için kendini zorlamıyordu da! Avrupalıların, yüzyıllarca süregelen geleneklerinin ve gitgide olgunlaşan düşünce akımlarının meyvesi olan eğitimi, iç evreni, aile düzeni; toplumsal savaşları ve bu savaşları yürütüşünün biçimleri; müzeleri, kütüphaneleri, hayırsever kuruluşları, güzel sanatları ve ilerici uygarlığının bin bir türlü yapıtları Bay Ganü'nün dikkatini çekmiyordu. Hem niye kendini yorsundu, değil mi ya?

— Çünkü¹ babam vaktinde hep opera dinlermiş? der Bay Ganü genellikle. Ve bu taşlaşmış, koyu gerici ilkeden büyülenerek «Yeni moda» ya, en yeni uygarlığa hiç aldırış etmez.

Etmez ama, uygarlığın etkisini önlemek için, Çinlilerin yaptığı gibi bir «Çin Seddi» çekme yiğitliğini gösteremezdi. Çoğu hallerde: «Babam bunu yapmamış, ben de yapmayacağım!» dese bile, bir de bakarsın, temiz bir gömlek giymiş eline eldiven geçirmiş, hatta zorunlu durumlarda frak bile kuşanmıştır. Bu gibi kaçınılmaz zorunluluklara kızar, kıyafetine güler, ama frakı da sırtına giyer. Ara sıra «Pırdon» demesine, «Anayası»ndan² söz etmesine ve acı biberli bir Türk çorbasını bütün Avrupa yemeklerinden üstün tutmasına rağmen, şurada burada «Supa» yı³ övdüğünü de kulaklarıyla işitirsin.

«Anlayışsız oğlan»:

(1) Çünkü. (Sanki yerine yanlış olarak kullanılmıştır.)

(2) Anayasa.

(3) Çorba. (Alm.)

— Hah, işte bir Bulgar genci geliyor! dedi. Bodkov'un oturduğu evi bilir.

Bay Ganü, yeni gelene:

— Haydi beni eve götür! diye öyle bir tavırla döndü ki, bu davranış, en saygısız hizmetçilere bile kullanılamazdı. Ne yaparsınız ki, dilimizde «uçtivist» (yani nezaket) ve «vejlivost» (yani zarafet), Rusçadan aşırılmış yeni sözcüklerdir. «Delikatnost» (yani kibarlık) da Fransızcadan emanettir. Bizde bu üç sözcüğün anlamını kapsayacak bir kavram varsa, o da «yanışaklık» tır.

Uygar insanların birbirleriyle olan ilişkilerini tanımlayan ve yeryüzündeki yaşayışı daha da güzelleştiren şu yumuşak, ince ve içten hitapları Bay Ganü, öldür Allah, belleğine sığdıramaz. Var olduklarını bilmez ki, nasıl sığdırırsın! «Allahın vergisi» kabul ettiği bir tarzda: «Haydi be, hey! Bana baksana; götür beni eve!» diye konuşur. «İstirham ederim», «Rica ederim», «Lütfen», «Allah aşkına» gibi deyimleri, yanlışlık olarak alırdı.

Bulgar genci, Bay Ganü'yü, aradığı evin kapısına kadar götürüp bıraktı. Delikanlı uzaklaştıktan sonra, Bay Ganü karşıdaki evin arka duvarına karalanmış o «Allahın belâsı» yazıya baktı, gözdağı verirmiş gibi başını salladı, dilini «cık»lattı ve kapıdan içeri daldı.

Koridorda kimseyi göremedi. Mutfığa bir göz attı: Ateş çoktan söndürülmüş, kapı kacak da yıkanmış ve yerli yerine konmuştu.

— Tuh, yazık! Kelepiri kaçırdım! diye söylenecek odasına girdi. Heybenin yanına çömeldi ve kuşağı arasından birer birer çıkardığı miskalleri heybe-

nin gözüne doldurdu. Sonra öbür gözden, yağını kusmuş bir kaşar kellesi çıkardı, epey bayatlamış ekmekten de bir dilim kesti ve midesindeki «ayaklanmayı» bastırmaya girişti. Parça parça ağzına attığı ekmekle kaşarı öyle şapırdada şapırdada çiğniyordu ki, en tembel İsviçre ineği bile geviş getirmede ona imrenirdi.

Şehir içinde boşuna dolaşırken, «verimli» bir çalışmada bulunmadıklarından dolayı uyuşan lenfatik örgenlerini uyandırmak için, ısırp katığına kattığı, sonra da çiğneyip zar zor yemek borusundan geçirdiği Arnavut biberi, gözlerinin yaşla dolmasına sebep oldu. Böylelikle, ağız şapırtısına bir de burnunu çekişi katıldı.

Yandaki odayı temizlemekte olan hizmetçi kız, bu acayip sesleri duyunca acaba öbür odada ne oluyor diye kapıyı açtı ve içeri girdi. Gördükleri onu büsbütün şaşırttı.

Bay Ganü, sanki kötü bir durumda yakalanmış gibi, utanarak heybeyi arkasına gizledi; terli yüzünü, yaşlı gözlerini hizmetçiye doğru çevirerek «Pırdon!» u bastı. Ve öyle kendini titreten bir biçimde burnunu çekti ki, hizmetçi kız odadan kovulmuş gibi oldu. Kıza açıkça «git!» demedi elbet. Ama onun bu halini gören kızcağız, milyonerin her halde pek acı bir haber aldığını düşünerek odadan dışarı kendini zor attı.

Bodkov o akşam eve gelmedi.

Akşam üstü geziden dönen ev sahipleri, mutfığa geçip ateş başında akşam yemeğini hazırlamaya koyuldular.

Bay Ganü artık kendini bu ailenin bir üyesi sayıyordu. Ve: «Aman canım, alt tarafı ne sanki: Kadın bunlar. Kadınlara da nezaket gösterecek değilim ya!» diye düşündüğünden paldır küldür mutfağa girdi. Selâmsız, sabahsız az sözle, ama daha çok işaretle, gündüzün yolunu şaşırdığını, öğle yemeğine o yüzden gelemediğini; onun için de kendilerinden bir öğle yemeği alacaklı olduğunu, bunu da bir akşam yemeğinin rahat rahat karşılayacağını anlatmaya girişti.

Bay Ganü aşçılık sanatından da anlardı elbet. Ve bununla da kalmaz, bu konudaki bütün eksik ve kusurları şıp diye yakalardı.

Örnek mi istiyorsunuz, işte örnek:

O gün başına gelenleri anlatırken, bir de baktı ki, ev sahibesi taze bir balığı kaynar suya atmaya hazırlanıyor. Bunu önlemek istedi. Hemen bir eliyle kadının bileğine sımsıkı yapıştı; öbür eliyle de kadının elinden balığı alarak başıyla ve kollarıyla birtakım işaretler yapmaya başladı.

— Durun, kımıldamayın! Balığın nasıl pişirildiğine uzaktan bakın, karışmayın! demek istiyordu böylece.

Kadıncağz, öylece kalakaldı.

Bay Ganü: «Tuz!» kumandasını verdi. Tuz getirdiler. Yenlerini kıllı kollarının dirseklerine kadar sıvadı ve kalın parmaklarını tuzluğun içine daldırarak bir avuç tuz aldı. Daha önce tuzlanmış olan balığın içini, dışını yeniden tuzladı ve elleriyle ovmaya girişti.

Sonra: «Kırmızıbiber!» diyecek oldu ama; «Bu divanelerin evinde kırmızıbiber ne gezer!» diye çabu-

cak aklından geçirerek: «Karabiber!» kumandasını yetiştirdi. Ve karabiberi de serperek balığın içini, dışını iyice biberledi. Bu işi de tamamladıktan sonra, «Izgara!» diye gürledi. Gürledi de, ne demek istediğini kadınlar bir türlü anlayamadılar. Bol bol kullandığı işaretlerden bir şey çıkartamadılar. Kendisi de mutfağın ötesine berisine bakındı ama, ızgaraya benzer hiç bir şey bulamadı.

Izgara bulunamadı diye, balık kızartma işinden cayacak mı sanıyorsunuz? Hayır! Caymadı. Bu işlerle haşır neşir ola ola epey bilgi edinmişti. Maşayı yakaladığı gibi ocağın içindeki korları öne doğru çekmeye başladı. (İyi ki öteki yemekler daha önce pişmişlerdi; çünkü altlarında hiç kor kalmadı!) Çekti, çekti; sonra da maşayı iki yana iyice açtı ve üzerine balığı oturtarak, maşayı kora yerleştirmek istedi. Ama ocağın kapısı dar olduğundan, balığın bir ucu demirin yan duvarına ilişti ve maşadan kayıp pat! diye ateşin üzerine düştü.

Bunu gören ev sahibesi: «Ay!» diye bir cıgılık kopardı. Bay Ganü, işaretle: «Yok bir şey, yok bir şey!» diye kadını avuttu. Can havliyle balığı ateşten kavradı ve şurasına burasına yapışmış korları külle-ri üfledikten sonra, yine «ızgara»nın üzerine yerleştirerek ateşe uzattı.

Bütün mutfak duman ve balık kokusuna büründü.

Ev sahiplerinin kara kara düşünmelerine karşılık Bay Ganü sevinçten uçuyordu. Tam arayıp da bulamadığı bir işti bu. Hem balığı kızartıyor, ara sıra ateşi üflüyor ve cızır cızır eden balığın kat kat iştahını açan dumanından burnunu çekiyor; hem de

balığı bir o yana bir bu yana çevirdikçe yağ içinde kalan eliyle, balığı ateşten çıkarır çıkarmaz hemen yemeleri için masayı hazırlamalarını kadınlara salık veriyor ve:

— Taze balık sıcak yenmedikçe, beş para etmez! diye üsteliyordu.

En sonra kül içinde yuvarlana yuvarlana başıyla kuyruğu külle iyice örtülen balık pişti. Ve çıkarılıp табаға kondu. Bay Ganü'nün:

— Çabuk! Çabuk! Balık sıcakken limon ve şarap getirin çabuk! Yoksa şarapsız balık bir halta benzemez! diye, hiç de nazik sayılamayacak önerilerine uydular ve hizmetçi kızı çabucak limon ve şarap alması için göndererek, masa başına oturdular.

Oturmamak olmazdı. Çünkü bu milyoner bayı, kendi hatırları için alışkanlıklarından vazgeçirmeye gelmezdi! Öte yandan, Bay Ganü de bildiklerinden şaşmamaya kararlıydı.

Ev sahibesi, balığı kesmeye yeltendi. Bunu gören Bay Ganü:

— Aman, aman, aman! Sakın ha! diye bağırarak kadının elini tuttu. Sonra balığı sırt üstü çevirerek iki parmağıyla ötesini berisini sıktı. Balık ikiye ayrıldı.

Bay Ganü'nün koltukları kabardı marifetinden. Hizmetçi kızın getirdiği limonu alıp ikiye kesti ve bir parçasını bütün avcuyla kavradı ve balığın üstünde gezdirerek öyle bir sıktı ki, limonun suyundan başka, çekirdekleriyle içi bile aktı.

Ne düşünüyorsunuz: Bay Ganü'nün iştahı var mı, yok mu?

Bana sorarsanız; tabağa bu sırada Bay Ganü'nün yuttuğu salyalar kadar limon suyu akmamıştır. Adamın içi gidiyordu, içi!

Şarap da geldikten sonra akşam yemeğine başladılar.

Aesculapius'un¹ yandaşları, süreğen mide hastalığı olanlara Karlsbad² ve daha bilmem ne «bad» öğütlerler. Oysa, böyle birtakım hastaları kulaklarından yakalayıp yemek masasında Bay Ganü'nün karşısına oturtsalar çok daha iyi olur. Çünkü mideleri, hatta bizim Sofya'nın şu «Üçpınar» mahallesindeki sokaklardan daha bozuk bile olsa, karşılarındaki manzaraya hayran olmamaları mümkün değildir. Bunun etkisi de sanırım, gecikmez!...

Şakası yok, ha! Bay Ganü, afu - küfü, lam elifi yiyor mu yiyor! Hem öyle bir yemek ki, kulakları bile kütürdüyor! En başta dişleri, dili, dudakları ve burnu olmak üzere vücudunun bütün örgenleri devinmedeydi.

İşte insanoğlu, dilinin renksizliğini, yetersizliğini ve güçsüzlüğünü böyle bir manzara karşısında anlıyor! Bay Ganü'den dolu dolu düşüp yayılan şu ağız şapırtılarını, domuz homurtularını, burun çekişlerini, tabak şakırtılarını, diş takırtılarını ve kılçık emme ötüşlerini betimlemek için ne gibi sözcükler, ünlemler, noktalama işaretleri ve müzik notaları kullanmak gerektiğini bulup çıkarmak çok zor!

(1) Grek mitolojisinde tıp biliminin tanrısı (Asklepiy)in latince adı. Genellikle, doktor anlamında kullanılır.

(2) 20 çeşit sıcak madensuyu olan Çek sayfiye şehri. (Şimdiki adı Karlovy Vary.)

Ne mutlu ev sahiplerine ki, böyle bir «senfoni» ye tanık oluyorlar! Sonra, ne bileyim, her Çek kadını, böyle bir manzarayı seyretme mutluluğuna ömründe bir kerecik olsun hiç kavuşabilmiş midir acaba?

Sonunda karınlarını doyurdular. Misafir odasına geçtiler. Bay Ganü'nün yüzü pancar gibi olmuştu. Kimi bıyıklarını iki yana büküyor, kimi de avcunun içine geçirerek «Pardon!» u savuruyordu.

Kadınlar sandalyelere oturdular. Bay Ganü bir koltuğa yaslanarak tabakasını çıkardı ve yağlı parmaklarıyla bir sigara sarıp yaktı. Derin derin içine çekti, dumanı bıyıklarının telleri arasından üfleyerek odanın içini sise boğdu.

Şimdi tam keyif çatma sırasıydı galiba? Müzik, şarkı ve aşk için en uygun zamandı!

Ev sahibesinin kızı, kendisine milyoner gözüyle baktığı Bay Ganü'nün gönlünden geçirdiklerini sezmiş olacak ki:

— Müzik sever misiniz? diye sordu.

Kim? Bay Ganü mü? Müzik gibi zevkli bir şeyi Bay Ganü sevmedikten sonra kim sevecek? Çingeneler, yani gerçek müzisyenler, kendisine saygı aşılardı! Kendisi de derin ilgisiyle onları saygıya davet ederdi doğrusu! Yalnızca uzaktan bir göz kırpması yetiyor da artıyordu bile! Çingeneler ateş kesiyorlardı, ateş! Ve hemen, bir yandan keman öte yandan klarnet, tutturuyorlardı:

Sende boy bos tıpkı servi ağacı,
Yüreğime kazık soktun; ne acı!
Fistanının belden olan dikışı
Ciğerimi yaktı benim ey dişi!..

Bu türküyü beğenmeyen Bay Ganü, kadehiyle masaya vurarak:

— Sus be Çengene¹ Yırtma kendini! Aşk türkülerini bırak; rakı türküsü söyle! diye bağırır. Bunun üstüne onlar da, «Karan - karanfilcik» şarkısını tutturlar. Bay Ganü yine kadehiyle tırak! tırak! vurur. Keserler. «Ne zenginlik isteriz biz. Ne de para isteriz» şarkısına geçerler. Yine tırak! tırak! diye kadehin sesi gelir. Susarlar. Bu sefer de «Yapracık, yapracık, yeşil yapracık» havasına çevirirler.

Bunu duyunca, Bay Ganü'nün:

— Hah! Gördünüz mü şimdi? Eeeehhh - ah! Gel keyfim gel!² diye patlayan narası yükselir. Sonra da, «güm!» diye şarap şişesini ya döşemenin üzerine ya da pencereye fırlatıp tuzla buz eder.

Ama **bu karılar**, Bay Ganü'nün nasıl bir adam olduğunu nereden bilecekler! Onlara türkü, şarkı yüzünden kıldığı şişelerin sayısını söylese de, yine kim olduğunu anlayamazlardı.

— Evet. müziği severim! Çok severim! dedi Bay Ganü, hoşgörülülükle. Ve kadınların hatırı için, ister istemez piyanonun gürültüsüne dayanmak üzere başını salladı. Bir yandan da: 'Çalgıdan, mohabbetten³ ne anlarsınız?' diye düşünüyordu.

Kız piyanonun önüne oturdu, kapağını açtı ve Smètana'nın «Prodana Nievêsta»⁴ operasından par-

(1) Bu cümle, eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

(2) Bu cümle de, eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

(3) Muhabbet.

(4) Büyük Çek kompozitörü Bedrjih Smètana'nın (1824 - 1884) «Satılmış Gelin» adlı operası.

çalar çalmaya başladı. Kızın, parmaklarıyla dokunduğu tuşlardan öyle güzel ezgiler yayılıyordu ki, dinleyen her insanın kendinden geçmemesi imkânsızdı. Kızının çaldığı parçaları belki bin birinci defa dinlemekte olan anne sevinç içinde yüzüyor ve Bay Ganü'ye çevrilmiş bakışlarında ulusal gurur ve övünç okunuyordu.

Ev sahibesi, parçaların temposuna göre kimi adagio,¹ kimi de allegro² bir tarzda başını sallıyor, sanki burnuyle, fiorituraların³ notalarını noktalıyordu. Zaman zaman Bay Ganü'ye gözleriyle işaretler yaparak parçada çok hoş bir yerin gelmekte olduğunu müjdeliyordu. Bizim milyoner de aşağı kalma-yıp gözleriyle o yolda mukabelede bulunuyordu:

— Sen dikkat et hamefendi, sen! Bana bakma! Buna benzer nice parçalar dinlemişimdir!..

Sonra; yaptığı göz işaretleriyle yetinmeyip bunları edimsel bir biçimde de göstermek için, tam parçalardan birinin en iyi yerine gelindiği ve ev sahibesinin, kızının parmakları altından çıkan ezgilerin onun üzerinde ne gibi bir etki yaptığını merak ettiği bir sırada Bay Ganü yerinden fırladı ve önceden kurduğu bir planla odasına koştu. Prova için açmış olduğu miskallerden bir tanesini heybenin gözünden aldı, misafir odasına döndü ve:

— Bak, bak! Gülyâğının etkisine bak şimdi! der gibi, kızın annesine göz kırparak, ayaklarının ucuna

(1) Yavaş, ağır;

(2) Canlı, neşeli, hızlı çalma demektir müzikte. (İt.)

(3) Vokal müziğinde, melodiye süsleyen kısa ve canlı yerlere denir. (İt.)

basa basa kendini müziğe iyice vermiş olan kıza yaklaştı. Ve kapağını açarak miskali yavaşça kızın burnuna uzattı.

Kız, Bay Ganü'nün, üzerine balık kokusu da sinmiş terli elinin ekşi kokusunu burnunda hissedince tiksintiyle başını çevirdi ve hâlâ müziğin büyüleyici etkisi altında olduğundan, ilk anda bu elin sahibine öfkeli öfkeli baktı. Ama bir an içinde kendini toparlayarak, karşısında ağzı kulaklarına varmış milyoneri tanıdı.

Bay Ganü sulu sulu:

— Sizin Smetana¹ mı daha güzel, yoksa şu kokladığın mı, ha? diye sordu ve miskalini kuşağının arasına soktu.

Kız zınk! diye diyano çalmayı kesti.

Bu sefer de bizim Bay Ganü başladı! Şöyle sandalyeye oturmadan, bir parmağını gelişigüzel tuşların üzerinde gezdirmeye başladı. «Şu karılara, bizim de bu gibi şeylerden çıktığımızı gösterecek kadar tıngırdatayım!» diye gönlünden geçiriyordu.

Bir ara, Bay Ganü'nün akrabalarından birinin eline bir armonika düşmüştü. Keyfi yerinde olduğu sıralarda Bay Ganü armonikayı alır ve parmaklarıyla düğmelere basa basa, bildiği bir türkünün havasını buldurmaya çalışırdı. Öyle ki, azdan aza eli kırılmış sayılırdı.

Buna dayanarak Bay Ganü, şimdi piyanonun tuşları üzerinde sert bir pizzikato² tarzında parmak oynatmaya girişti. Uygulamak istediği: «Koca nine-

(1) Domuz yağı. (Bul.)

(2) Yaylı çalgılarda, tellerden parmakla ses çıkartmak. (İt.)

nin sla-sla-slanin-kaası çalınmış, çalınmış! Yok da bilmem kimin slaninkası çalınmış, çalınmış...» şarkısıydı. Evet, gerçekten bu «Slaninka» da Çeklerin «Slaninka»¹ şarkısından hiç değiştirilmeden çalınmış bir parçaydı!

Kız, Bay Ganü'nün uydurmaya çalıştığı melodiyi kulağına çok yakın bularak:

— Pan hra «Slaninku», maminko!² dedi ve el çırpı.

Bay Ganü:

— «Slaninka» ya! Siz onu nereden biliyorsunuz? diye böbürlendi.

Başarısından başı dönen Bay Ganü, şimdi artık tam yerinde olacak düşüncesiyle, ciddî bir şey çalmak için sandalyeye oturdu. Ciddî dediği de «Gece Korkunçtur» şarkısından başka bir şey değildi. Daha «ciddî» bir şarkı bilmiyordu çünkü.

Bay Ganü bütün hünerini göstermeye çalıştı. Aman yarabbi! çaldığından kendi de memnun değil-di galiba. Yine de bunu çok doğal buldu. Çünkü «Gece Korkunçtur» şarkısı piyanoya hiç yatmıyordu. Sesler birbirini bastırıyordu. Parmakla tuşa dokunursun ve: «ko-or-ku-u-uç-tur» diye söylemeye çalışırsın ama, ses yetmez, yarıda kalır. Başka bir tuşa basınca da, bozulur. Armonikada ise başkadır. Tam: «...u-uç-tur»'un orada parmağını düğmeye koyuver... bastır, anasını sattığının, ta keyfin yerine ge-

(1) Domuz yağı. (Bul.)

(2) Bay, «Slaninka» yı çalıyor, anneciğim! (Çek.)

linceye kadar, talaz talaz sesini koyver gitsin! Yarım saat mı tutacak ne tutacak, sürdür dur!.. Ama piyanoda ne çalabilirsin? Hiç! Dırın, dırın da, dırın, dırın! Hava!

Bay Ganü, «Slaninka» şarkısının yapmış olduğu etkinin zayıflayacağını düşündü. Bir an için piyano çalmayı keserek yeniden düşündü, düşündü ve sonunda:

— A be düşünecek ne var! Şu karılara, «Gece Korkunçtur,» şarkısını ağızdan söylesem ya ben! diye kararını verdi.

Öylece biraz durdu. Acıklı şarkının havasına girmeye çalıştı. Çok derin bir göğüs geçirdi. Sağ elini kulağına dayadı. Gözlerinin ikisini de yumup ağzını öyle bir açış açtı ki, nasıl anlatsam!..

Ey, Grandissimo maestro Verdi!¹ Senin düşmanın yoktur; hiç bir zaman da olamaz! Ama, beklemediğin bir anda karşına herhangi bir düşman çıkarsa, bu kesinlikle iblisin ta kendisi olacaktır. Allah büyüktür, Esimio² Maestro! Ve iblisin hiç bir oku sana ulaşamaz! Ancak... evet, ancak bir araç var ki, hain iblis ona baş vurursa, bütün müzik evrenini yasa bürür! Biz, bu dünyada her şeyden yüce, her şeyden büyük Yaratan'a dua edeceğiz ama, sen de et ki Divin³ Maestro, Allah, şeytana seni Bay Ganü'nün «Gece Korkunçtur» şarkısını söylediği salona götür-

(1) Üstatların üstadı Verdi! (İt.) — Giuseppe Verdi (1813 - 1901) — 26 opera eseri olan ünlü İtalyan kompozitörü ki, kendisine «Opera Sanatının Shakespeare'i» de denir.

(2) Ünlü. (İt.)

(3) Büyük usta. (İt.)

mesi için sakın izin vermesin!.. Ve senin o eşi görül-medik işitme duyun, bugüne kadar hiç duymadığın ve bilmediğin yabanıl, insan ağzından çıkacağı umul-mayan iğrenç seslerin etkisi altında zedelendiğinde, Kötülük meleği olan şeytan sana korkunç gerçeği şu yürekler paralayıcı gülüşüyle açıklamasın:

— Ha! Ha! Ha!.. Verdi! Bu duyduğun, senin tanrısal «Traviata» operandan bir şarkıdır! Ha! Ha! Ha! Ha-ha-haaa!!!...

Sıkılğan İlço:

— Artık geç oldu, baylar! dedi. Saatına bir göz attı: Baksanıza, gece yarısı olmuş. Haydi dağılım da, Tanrının izniyle başka bir sefer yine Bay Ganü'-den konuşuruz.

Dravička çıkarken:

— A be, İlço! dedi. Bulgar türkülerinden niye bu kadar hoşlanmadığını söylesene bana?

— Kim, ben mi hoşlanmıyorum? Beni yanlış anladığın için çok üzgünüm doğrusu, çok. Ben, bizim güzel ve yanık halk türkülerimizi dinlerken içlenir, kendimden geçer, esrik bir duruma gelebilirim. Ama, gerçek Bulgar halk türkülerinden; iyi belle! Bay Ganü gibilerin, çingenelere özgü bir ilkelikle tanınma-yacak bir biçimde değiştirdikleri ve kör kütük sarhoşlar gibi gırtlaklarını yırtı yırtı söyledikleri, yabancılardan aktarılan iğrenç, bayağı şarkılardan değil!

Bizim çok güzel şarkı ve türkülerimiz var. Ama bunları söyleyecek şarkıcılarımız yok!

Ben, «Bogdan hey, belânı Allahtan bul» ya da «Velo kız, Velo kız, beyaz yenlerini sıvasana» türkü-

lerini candan yürekten söyleyen başdüşmanımı «Yapracık, yapracık, yeşil yapracık» ile «Karan-karanfilcik» şarkılarına benzer bir sürü Çingene güzellemesi şarkılardan hoşlanan dostumun yanında kucaklamaya hazırım!

VIII. BAY GANÜ İSVİÇRE'DE

BİR KUMPANYADAN olduğumuz arkadaşlardan biri, sen dostumuz Dravička'ya:

— Ya sen, be Dravička! Sen niye susuyorsun? Gay Ganü ile ilgili bir şey bilmiyor musun? diye sordu.

Dravička yapmacık bir alçak gönüllülük göstererek:

— Bilmez olur muyum be kardeş! dedi. Neler biliyorum ama, nasıl anlatırsın?

— Nasıl anlatırsın da ne demek? Eh, senin o ağzın bende olsaydı, nasıl anlatıldığını hemen görürdün.

— Öyleyse dinleyin:

Bir yaz İsviçre'deki Jenloz şehrine geziye gitmiştim. Otelin birinde bir oda tutarak hemen şehre fırladım. Güzel mi güzel! Çevresinin de olağanüstü bir güzelliği var!

Amaçsız geziniyor, sokaklara rasgele dalıyordum. Bir aralık Opera alanına çıktım. Baktım ki,

karşıda çok şık bir kahvehane var. «Dur», dedim kendi kendime, «biraz oturup dinleneyim. Kapıdan girince sağ yanda, alana bakan pencere boyunda camdan yapılmış bir bölme gözüme ilişti. Hem kahvemi içer, hem de dışarıdan gelen geçeni seyrederim düşüncesiyle orayı seçtim. Bölmeye doğru yöneldim. Ama ne görsem beğenirsiniz! Üç masa da Bulgar üniversitelileri tarafından işgal edilmemiş mi? Ha varın da Bulgarların zevk sahibi olmadıklarını söyleyin bakalım, söyleyebilecek misiniz? Bizimkiler böyle güzel bir şehrin en güzel bir kısmında, en güzel bir kahvehanenin de en güzel yerini seçmişlerdi. Gel gör ki orayı da hemen mahalle kahvehanesine çevirivermişlerdi.

Ortalıkta kavga, gürültü, patırtı, sigara dumanı dönüyor, yerlerde kibrit çöpleri ve söndürülmeden atıldıkları için hâlâ tüten sigara artıkları göze çarpıyordu. Masanın birinde iskambil, öbüründe tavla, üçüncüsünde de trenta una¹ oynuyorlardı. Dört bir yandan da şöyle sesler yükseliyordu:

«Şeşbeş!.. Kupa ver, kupa!.. Çık paraları!.. Cihariyek!.. Ne bakıyorsun kâğıtlarıma be!.. Garson!.. İkinci oyunda ben veriyorum!.. Dübeş!.. Yalan söylüyorsun, dübeş değildi!.. Otuz bir! Pika!.. Garson!.. İskambilden haberin yok senin be!.. Haydi, haydi, sosyalistlerden akıl istemem!.. Dubara!.. Ben de çorbacıardan akıl istemem!.. Bunu çakıyorum!.. Alçak!.. Garson!.. Yakana taktığın rozetlerle mi kasılıyorsun?.. Trefa!.. Sen de Rus çıtıtlarıyla mi böbürleniyorsun? Baylar, bakın, bakın: **Ahmak geliyor!..** Ha-

(1) İskambil kâğıtlarıyla oynanan «Otuz bir» oyunu. (Rom.)

ha-ha!.. Garson! Une chope!¹ Ver şuradan bana bir frank daha ödünç be!.. Sen batakcının birisin!.. Garsondan iste!.. Dörtcihar!..»

Bizimkilerin, sevecenlikten yoksun bir biçimde nitelendirdikleri **ahmak** kahvehaneye girdi ve onu -hani bir söz vardır- bağrılarına basmaya hazırlanmış üniversitelileri selâmladı. Her masadan çağırıldığı için kimlerin yanına gitmesi gerektiğini bir süre kestiremedi.

Ahmak dedikleri böyle bir adama karşı bu kadar sempati gösterilmesini, doğrusu ya ilk anda anlayamadım. Ama çok geçmedi, masalarda oturanların, karşıdan karşıya birbirlerine attıkları sözlerden, gelen üniversiteliyle ilgili takılmalarından hayretim giderilmiş oldu.

Daha sonraları soruşturduğumda öğrendim ki, **ahmak** diye çağırdıkları genç, Güney Amerika'nın Arjantin ülkesinde çok zengin bir çiftlik sahibinin oğluymuş. Tabii, babası zengin olunca, onun cebinden de para eksik olmuyormuş. Her ay babası ona 500 frank gönderiyormuş. Ama, gelin görün ki, bu gönderilen paranın yarısından çoğu «Trenta una»'nın yardımıyla, bizim studiosus'ların² cepleri arasında bölüşülüyormuş. Ve işte; oyuna oturduğu arkadaşlarının nasıl bir hırsla onu yenmeye çalıştıklarını izlemekten zevk aldığı ve kendisini, istedikleri gibi soymalarına rıza gösterdiği için, **ahmak** sıfatına lâyık görülüyormuş.

Sabahın 9'undan gecenin geç vakitlerine kadar

(1) Bir büyük bardak bira. (Fr.)

(2) Üniversiteli. (Lat.)

günün hangi saatinde bu kahvehaneye gittiysem, aynı kişileri, aynı masaların başında, aynı oyunları, yani kâğıt, tavla, vb. oynarken buldum. Bu gençlerin, derslerine ne vakit çalıştıklarını ve Avrupa uygarlığını ne yolda benimsediklerini de anlayamadım. Bu arada pek iyi anladığım bir şey varsa, o da bunların hiç birinin Fransızca'yı doğru dürüst konuşamaması oldu. Fransızcanın inceliklerini iyice kavrayamadıklarından, bir iki söz etmek için her kim ağzını açıtıysa, kelimeleri kabaca söyleyişinden, cümle kuruşundan, konuşma tarzından Doğu'nun adamı olduğu hemen ortaya çıkıyordu.

İki üç günde bir bu kumpanyaya, meyhane köşelerinde içip içip «müstebit»e yumruk sallayan birkaç öfkeli, nihilist² geçinen birkaç Yahudi genci daha katılıyordu.

Ben, aynı zamanda hem birer nihilist, hem polis hafiyesi, hem anarşist, hem de hayırsever kuruluşlarla, kütüphanelerin, derneklerin ve daha bilmem nelelerin paralarını hiç vicdanları sızlamadan kötüye kullanabilecek olan bu iğrenç tiplere karşı bizimkilerin gösterdiği yakınlığı, sıcaklığı, doğrusu ya aklıma düşünceme bir türlü sığdıramadım. Şaşılacak iş! Her yerde ve her zaman terbiyeli, kibar ve gerek çalışma, gerek eğlence konusunda çevresindekilere örnek olabilecek Fransız, Alman ve İngiliz öğrencilerle düşüp kalkacakları, arkadaşlık edecekleri, onların becerikli, namuslu, dürüst, efendi davranışlarını örnek alacakları yerde, nedense bizim üniversitelilerimiz ide-

(1) Birçok gerçek ve değerleri yadsıyan «Nihilizm» öğretisinin yandaşları. (Fr.)

allerini; onları kendi kötü huylarına alıştıran, yararsız, boş, kaba laf ebeliklerinin boğucu, zehirleyici havalarına sürükleyerek, ceplerindeki paraları da, gençliklerini de sömüren Yahudi, Rum ve Ermeni gençlerinde buluyorlardı.

Daha sonraları, şehirde bunlardan başka Bulgar öğrencilerinin de bulunduğunu, ama onların bu kahvehaneye gelmeyip ciddi bir şekilde dersleriyle uğraştıklarını öğrendim.

Bir gün, Arjantinli gencin yüz frank kaybettiği «Trenta una» oyununun en ateşli devresinde kahvehaneye, koltuğunda değneği, omzunda heybesi, başında yana yatırılmış kalpağıyla biri girdi. Bunu gören bütün kumpanya:

— Ooo! Bay Ganü! Hoş geldin be yahu! diye bağıldılar.

Yeni gelen:

— Hoş bulduk! Nasılsınız bakayım? dedi ve kendi masalarına gelip oturması için ona yer açan öğrencilerin tekliflerine aldırmayarak gelip benim masama oturdu. Otururken de dirseğiyle kahve dolu fincanımı devirdi. Babayiğit huyu!

— Pardon!

— Bir şey değil. Rahatsız olmayın! demede acele ettim galiba. Adamda rahatsız olacak göz yoktu çünkü.

— Aaa! Siz de Bulgar mısınız? Öyleyse, günaydın! Tanıştığımıza memnun oldum: Ben, Ganü Balkanski! Zatiâliniz nerelisiniz?

Nereli olduğumu söyledim. Tek sözle, tanıştık.

Bay Ganü, bitkin bir halde:

— Şu kahrolası gülyacağı yüzünden bütün dünyayı dolaşıyorum, dedi.

— Nasıl olur? Bu ticaretin rahat geçimi yok mu şimdi?

— Doğrusunu söyleyeyim bayım, yok.

— Niye öyle?

— Niye olacak! Çektiklerimiz hep kendi başımızdan. Nerede kaldı o günler! Bulgar gülyacağı dedin miydi, sarıcaarının bala koşusu gibi ardından koşarlardı. Şimdi ne güven kaldı ne başka bir şey. Bir sabuncu işliğine girersin; daha Bulgar olduğunu söylemeye vakit kalmadan ve adam sana «Bonjur!» der demez, hemen: «Essence de Rose?»¹ diye, hem sorar, hem de alaylı alaylı güler. A be, onun alay ettiğine kim bakar, yeter ki alışveriş olsun. Ama seninki istemez. «Denemek için bir gram ver!» der. Gözüne baka baka alay eder herif! Nasıl verirsin? Hem niçin veresin? Bir gram koyayım derken, iki gram da yere dökersin! «Dostum!» derim; «Bu gülyacağı senin bildiğin gülyacağından değil! Benim malım temiz maldır.» «Eee!» der; «Birbirinizin ağzına tükürmüş gibi, hep aynı şeyleri söyler, hep aynı teraneleri okursunuz!» Ve bunu, hiç gözünü kırpmadan, yüzünüze gülerek söyler. Kırılacağınızı filan hiç düşünmez bile!.. Ama bizim işimizi bozan hep şu kökü kuruyası terşe!² Başımızı yiyen de, Anadolluk.³ E, medet be kardeş! Bir iki olsa, neyse ama ne yaparsın ki, sürü sürü Anadolu, Avrupa'ya yayılmış: Ermenisi, Türkü,

(1) Gülyacağı. (Fr.)

(2) Gülyacağına katılan bir çeşit bitkisel yağ.

(3) Anadolu.

Rumu, gırla. İşleri güçleri de alan dolanla insan aldatmak! Bakıyorsun, şunun canını yakmışlar, bunun elinden parasını alıp kırışi kırmışlar. Öyle bir gün gelir ki, üstün başın gül koktu muydu, insanlar yaka silker oluyorlar.

Suçsuz Doğu, şöyle bütün çekiciliğiyle gelip gözlerimin önüne serildi. Manzaranın bütünlenmesinde, masalarda oynanan tavla pullarının takırtısından ve kâğıtların şakırtısından oluşan gürültünün, döşeme-yi tavana katmış sigara dumanının da katkısı vardı.

Bay Ganü oyunculara bakarak:

— Bizim çocuklar çok hoşuma gidiyor, dedi. Maladtsi!¹ Aralarında öyle serbez² olanları var ki, hocalarına bile kafa tutabilirler! Söz gelişi, şu köşede oturan ve daha yaşlı görüneni yok mu? Hani, otuz bir oynayanı canım! Ha! Siz onun üç tane madalyası olduğunu biliyor musunuz? Biri Sırp savaşından, öbürü vatana hizmetten dolayı. Üçüncüsünün de ne için verildiğini bilemeyeceğim. Memleketteyken sorgu yargıcıymış. Bütün yasaları ezbere biliyor. Bundan sonra okumak nesine ama, ha var anlat adama. Benim bildiğim, para dürtüyor, para! Buraya geleli da ha üç ay var yok ama, Fransızca'yı anadili gibi konuşuyor. Nazar değmesin, aklı pek keskin! Bu akılla artık doktor olmalıydı, ama buradakiler inat! Rektör razı gelmezmiş. «Üç ayda doktor olunmaz,» demiş Rektör. A be, oğlan biliyor ya; bildikten sonra nasıl olunmazmış! Şimdi şurada karşına dik onu, hiç şaşırmadan bütün yasaları söyler sana. Hem hiç ki-

(1) Aferin! (Rus.)

(2) Serbest (burada, yürekli anlamında).

taba filan bakmadan. Ezbere! «Okumak şöyle dur-sun, bunları üç ayda gözden bile geçiremezsin!» de-miş Rektör. Bizimki serbez mi serbez! «Yok!» de-miş; «Üç ayda doktor çıkacağım!» Öteki: «Olmaz!» demiş. Be olurdu, olmazdı derken, bir gün bizimkinin tepesi atmaz mı! Rektörünü mektörünü mati maska-ra¹ eder. Öyleymiş; inanmazsan, nah, kendisine sor.

İnanmamak olur mu? Bay Ganü'ye inandım. İnandığım için de üç madalya sahibine gidip gerçeğin ne olduğunu sormadım.

— Hem de bu iş nasıl olmuş, biliyor musun? di-ye sözlerini bağladı Bay Ganü. Anlatayım da öğren: Bir yandan Rektör: «Üç ayda doktor olunmaz!» di-ye inat ederken, Doayen de işe karışmış. Zatıâliniz «Doayen»in kim olduğunu elbette bilirsiniz. Hani ca-nım, şu şey var ya, onlarda... Şeyi şeyden hani?.. Şeyi şeytmeden şeydiyor da şey oluyor?.. Kim olabi-leceğini anladınız, değil mi? İşte... bizimki onlara çeşit çeşit 'şahadetnameler' göstermiş: Belediye Mec-lisinden mi istemezsin, Savcılıktan mı istemezsin, ça-lıştığı yılları gösteren bir cetvel mi istemezsin, daha neler neler! Ama öteki inat; dediği dedik! Beriki de çocuk değil, koskoca sorgu yargıcı! Üstelik göğsünde üç madalya da var!.. Rektör bizimkine; kendine ve ulusuna yararlı olabilmesi için - bu, onun işine ne gi-riyor yahu? - bütün bir öğrenim kursunu tam olarak bitirmesi gerektiğini ve Avrupa'da daha uzun bir za-

(1) Mati maskara = Mat ve maskara, rezil etmek.

(2) Doayen — Dekan demektir burada. (Tabii, Bay Ganü üni-versite işlerinden anlamadığı için, bilmediği bir şeyi bil-diği bir şeyle karıştırır. Bildiği, doayen'in öteki anlamı-dır, yani Kordiplomatik'in en kıdemlisi.)

man kalmanın kendisi için daha iyi olacağını dır dır anlatıp durmuş. Divanenin divanesi, n'olacak. Ve daha bir sürü ipe sapa gelmeyen şeyler söylemiş herif. Rektörün yumurtladıklarını bırak - Kambersiz düğün olmaz, demişler ya! - Doayen de atılmış. Ve:

«Evet, Rektörün öğütlerini dinlemenizi ben de rica edeceğim!» diye mangalda kül bırakmamacasına söze karışmış:

Eeeeyyy! Bizimkinin de keli bir kızmamış mı, kızmamış mı! Yummuş gözünü, açmış ağzını.

— Siz ne karışıyorsunuz be? Yoksa Rektörün avukatı mısınız? diye başlayarak ortalığı perperişan etmiş.

Böyle birtakım sözlerin Doayen'e söylenebileceğini akıllarına bile getirmeyen şu hocalar mocalar, kuyruklarına basılmış gibi dillerini yutmuşlar ve bizimkine gık bile deyəmemişler.

Ve Bay Ganü, sözlerini bir sonuca bağlamadan:

— Hey, gırson! Yun kave!¹ diye seslendi. Sonra da: Zatiâliniz ne derse desin, çok açıkgöz çocuklarımız var! Aşkolsun! diye yetiştirdi. Bunun ardından da yine:

— Gırson be, heeey! Yun kave! diye bağırdı.

Hamarat garson yaklaşarak:

— Monsieur?² dedi.

Bay Ganü:

— Yun kave! E aport gazet Bulgar!³ diye garsona tekrarladi. Sonra da bana dönerek:

(1) Hey garson, bir kahve! (Fransızca olacak sözde.)

(2) Bay, bey. (Fr.)

(3) Bir kahve! Bir de Bulgar gazetesi getir. (Fr.)

— Ağzımı paralayan şu Fransızca'yı unutmamışım ha, ne dersin? diye koltuklarını kabarttı.

Garson, Bay Ganü'nün ısmarladığı kahveyle birlikte kirli iki mukavva kapak arasına iştirilmiş, kenarları yırtık birkaç Bulgar gazetesi getirdi.

Bay Ganü:

— Dur bakalım dünyada neler oluyor, diyerek kabı açtı ve «en yeni» haberleri okumaya koyuldu.

Bay Ganü'nün, gazetede günün olaylarıyla ilgili fıkraları ne büyük bir zevkle okuyuşunu, ara sıra gülümseyişini ve gözleri velfecri okurken «Bravo!»-lar savuruşunu uzaktan uzağa izliyordum.

Okuduğu fıkralardan biri pek hoşuna gitmiş olacak ki:

— Amma da rezil etmişler adamları, ha! Dinle bak, sana da okuyayım! dedi.

— Özür dilerim, Bay Ganü Balkanski, kulaklarımı hiç olmazsa burada bari, şu sizin sevdiğiniz **politikadan** uzak tutmak istiyorum, dedim ve hemen ayağa kalktım. Allaha ısmarladık!

Bay Ganü:

— Sadece şurasını dinle hele, dinle, diye bağıırıyordu: «Somaklarını bütün pisliklere sokan şu pezevenkler, hırsızlar ve alçaklardan meydana getirilmiş haydut sürüsü...» Ama benim dinlememek kararında olduğumu görünce:

— Durun, gitmeyin! Bakın, yazının ötesi daha da güzel! diye ayak diredi.

Ben kesinlikle:

— Hayır, istemem! Allaha ısmarladık, Bay Ganü Balkanski! dedim ve yanıma yönüme bakınmadan kahvehaneden çıkıp gittim.

IX. BAY GANÜ RUSYA'DA

ARKADAŞLARDAN Vasil de sesini çıkardı:

— Baylar! Draviçka o kadar güzel anlatıyor ki, ondan sonra sizi herhangi bir hikâyeye ile memnun etmek çok zor. Oysa, ne saklayayım, ben de Bay Ganü ile ilgili bazı şeyler biliyorum. Moskova ile Petersburg'a geziye gittiydik ya; oradan.

Draviçka:

— Hemen anlatmaya başlasana canım, ne diye eveleyip gevelersin! dedi.

Başka bir arkadaşımız, Mato:

— «Eveleyip gevelersin» deyimi bana pek şairane görünmedi, diye işi şakaya vurdu.

— Sussanıza, baylar! Vasil! Haydi yavrum, başla.

Ve Vasil anlatmaya koyuldu:

— Yolculuğumuz sırasında Bay Ganü ile birlikte yarenlik ediyorduk. Petersburg'a giderken Vilna İstasyonunda durduk. İnip büfeye yollandık. Büfede, Bay Ganü, yenip içilecek şeyleri benim ısmarlamam

gerektiğini ileri sürdü. Çünkü yolda hep onun tütününden içmişiz.

Her ikimize de bira ile yiyecek bir şeyler getirilmesini söyledim.

Bay Ganü ile aramızdaki konuşmaya kulak veren büfenin sahibi, her halde Bulgar olduğumuzu anlamış olacak ki:

— Affedersiniz, baylar! Aldanmıyorsam, sizler Bulgarsınız, değil mi? diye bize Rusça sordu.

Başlarımızla:

— Evet! dedik.

— Bay Dimitrov'u tanımaz mısınız acaba? Kendisi üniversitelidir?

— Ben tanımıyorum. Ya sen, Bay Ganü?

— Dimitrov mu dedin? Dur hele, dur! Ha! Ha! Kim olacağı aklıma geliyor galiba! Dimitrov, Dimitrov! Tamam! Bildim. Tanımaz olur muyum? Çok açığız bir oğlandır! Bilmez olur muyum, canım.

— Şimdilerde nerede olduğunu söyleyemez misiniz acaba? diye sordu lokantacı.

Bay Ganü hemen karşılığı yaptırdı:

— Şimdi İstanbul'dadır. Bir hafta sonra orada evlenecek. Vurmuş turnayı gözünden. Büyük bir kelepirci.

Yıldırım ile vurulmuş dönen lokantacı:

— Neee? Ev-le-ne-ceedek mi? diye çığlığı bastı. Ama nasıl olur? Onun burada yuvası var, baylar! Evlidir o!

Bunun üzerine, Bay Ganü:

— Deme be! Bak sen şu işe! Ha ha ha! diyerek ağız dolusu güldü.

Lokantanın sahibi gözlerini belertmiş, Bay Ganü'ye bel bel bakıyordu.

O ise, lokantacıya hiç aldırmaksızın, gülmekten yarıda bıraktığı sözlerini bana dönerek şöyle tamamladı:

— Bilirim, sen onu tanımazsın. Anasının gözü bir fırlama!..

Lokantacı, büsbütün ateşlenip Dimitrov ile ilgili şunları anlattı bize:

— Baylar, Dimitrov bir gün buraya 13 - 14 yaşlarında sağır ve dilsiz bir çocukla birlikte geldi. Ben kendisini bir yıl önceden tanıyordum. Bizim bu şehirde bir süre yaşamış, bir kızla sevişmişti. Evlenince, karısıyla birlikte buradan göçtüler ama Moskova'ya mı, Petersburg'a mı gittiler, bilemeyeceğim.

Bu yıl, beraberinde sağır ve dilsiz çocukla geldiği zaman bana şunları yutturdu:

Sözde bu çocuğun Bulgaristan'da memur mu, subay mı, pek iyi hatırlayamıyorum, ağabeysi varmış. Petersburg'da, Sağır ve Dilsizler Enstitüsünde kalabilmesi için kardeşine her ay yüz frank gönderecekmiş. Bilmem yalan, bilmem sahi, Dimitrov'un da başka bir şehirde işi çıktığı için, on gün sonra dönünceye kadar çocuğu evimde alıkoymamı ve doyurup beslememi benden rica etti. Teklifini kabul etmem için de: «On gün sonra buradayım, söz!» dedi.

Razı oldum. Zavallı çocukcağızı evimde alıkoydum ve ona kendi evlâdımın gibi bakarak, yemedim yedirdim, içmedim içirdim.

Aradan on gün geçti. Derken; bir ay. Üstünden bir ay daha! Çocuğu evime alalı iki ayı geçtiği halde, bizim Dimitrov'dan hâlâ ses seda yoktu.

Çocuğun ağzından bir şeyler öğrenmek istedim ama, boşuna. Zavallı yavrucuk, sağır ve dilsiz olduğundan, istediye de, hiç bir şey anlatamadı. Bak-tım ki gün geçtikçe çocuk üzülüyor, Petersburg'a bir mektup yolladım. Moskova'ya yazdım. Hiç bir yer-den karşılık gelmedi.

Üçüncü ayda da ne oldu biliyor musunuz baylar? Çocuk ortalıktan kayboldu! Öteye beriye sorduk, so-ruşturduk, araştırdık. Yok, yok! Polise haber ver-dik. Birkaç yere tel çektik. Yok oğlu yok! Zavallı yavrucuğu bulamadık.

Ne oldu, nerede kaldı, nasıl kayboldu bu çocuk, bugüne bugün öğrenmiş değilim. Benim için karan-lık bir mesele vesselâm! Varsın, günahını Bay Di-mitrov çeksın! Ben de yüz rublelik¹ zararım la kala-cağım.

Siz Dimitrov'un, önümüzdeki hafta içinde evle-neceğini söylüyorsunuz. Allah Allah! Hiç olur iş mi bu? Rica ederim baylar, yalvarırım. Bunu büyükleri-nize bildirin. Bir yolunu bulup kendisiyle evlenmek istediği kıza da bu haberi ulaştırın. Uyarın kızcağızı, yanmasın.

Lokantacının telâşı, çok yerinde bir telâştı. Onun için:

— Size söz veriyorum ki, Petersburg'a iner in-mez bunu orada tanıdığım bir adama anlatacağım. Durumu telgrafla hemen Ekzarh'lığa² bildireceğin-den eminim, dedim.

(1) Rus parası.

(2) Hristiyanların herhangi bir yerde din işlerine bakan yet-kilileri. (Yun.) (O yıllarda dinî nikâh zorunluğu olduğun-dan, Ekzarh'a durum bildirilecek.)

Borcumuz ne kadarsa ödedim. Kalktık. Trene bindik. Tren de sanki bizim binmemizi beklermiş gibi, dakikasında kalktı.

Gay Ganü, bana çıkışırcasına:

— Ne diye âlemin işine karışacaksın! Adamın buradaki karısının ne mal olduğunu biliyor musun ki, karışıyorsun? dedi.

Bir şey söylemedim. Kulaklarım trenin tekerlek sesindeydi.

Bay Ganü ile üçüncü mevki bir vagonda yolculuk yapıyorduk. Bay Ganü bütün bir kanepeyi kapladı, uzandı ve tatlı tatlı kestirmeye girişti.

Vilna'dan sonraki bir istasyonda vagonumuza birkaç yolcu daha bindi. Onlara yer açmak gerekiyordu. Ama Bay Ganü ahmak değil, epey derin uyuduğunu göstermek için horluyor horluyordu!

Alman köylüsü olduğu kılık kıyafetinden belli olan iriyarı bir yolcu, elinde valiziyle Bay Ganü'nün peykesine yaklaştı. Usulcacık çizmelerini dürterek onu uyandırmaya çalıştı. Ne yazık ki, Bay Ganü hiç orallıklı olmadı. Uyurmuş gibi yaparak:

— Horrr!... Pufff!... Horrr!... Pufff! diye horlamasını daha da yükseltti.

Almanın göremeyeceği bir biçimde, yüzüne örttüğü elinin parmaklarını araladı ve gizlice bana göz kırptı. Bu, her halde:

— Şeytanın ne kış bacağıyım, ne kış bacağı? Görüyor musun? demek gibi bir şeydi.

Alman köylüsü, Bay Ganü'nün hiç kımıldamadığını görünce, onu daha kuvvetlice dürttü ve:

— Haydi, kalk! Kalk! dedi.

Bay Ganü, yine:

— Horr!... Pufff!... Horrr!... Pufff! diye sürdürdü uykusunu.

Alman büsbütün kızarak, Rusça:

— Ulan, kalksana! Niye numara yapıyorsun? diye gürledi ve boş elini savurarak Bay Ganü'nün ayaklarını peykenin üzerinden öteye fırlattı. Bay Ganü peykeden aşağı yuvarlanıp yatmadan önce yere bıraktığı heybesinin üstüne düştü.

Alman, Bay Ganü'nün boşalttığı yere oturmuştu bile.

Gay Ganü, düştüğü yerde yeni uyanırmış gibi gözlerini oğuşturarak açtı ve hiç orali olmadan, cebinden tütün tabakasını çıkararak Almanı uzattı.

— Bulgar tütünü! dedi, Rusça.

Alman aynı dille:

— Aaa! Demek siz Bulgarsınız, ha? Tanıştığımıza çok memnun oldum, diyerek Bay Ganü'nün tabakasından tütün aldı ve bir sigara sardı. Sonra da:

— Nereye böyle? Piter'e¹ mi? Ben de oraya gidiyorum. Demek bir arada yolculuk yapacağız? dedi.

Petersburg'a ulaştıktan sonra ben, Vilna'daki lokantanın sahibine verdiğim sözü yerine getirmek için, çarçabuk tanıdığımı buldum ve ona Dimitrov'la ilgili serüvenleri anlattım. Bereket versin ki, İstanbul'a hemen telgraf çekti de nikâhın kıyılmasını önleyebildi.

Sonra o da bana ne anlattı biliyor musunuz? Şu Vilna'da, lokantacının söylediği sağır ve dilsiz çocu-

(1) Petersburg'un kısaltılmış şekli.

ğun hikâyesini. Öğrendiklerimi olduğu gibi size de aktarayım:

Sağır ve dilsiz çocuğu, Dimitrov'un ne vakit ve nasıl ayarttığı belli değil. Ama Vilna'da, lokantacının evinden kaçtıktan sonra Petersburg'a gelmiş çocuk ve uzun süre burada da Dimitrov'un elinde oyuncak olmuş. Dimitrov, çocuğun ağabeysinin Bulgaristan'dan gönderdiği paraları yiyip yuttuktan başka, zavallıyı Petersburg'da, hayırseverlikleriyle tanınmış bazı kişilerin ve zenginlerin kapılarını çalmaya ve onlardan para dilenmeye de zorluyormuş. Yalnızca Petersburg'da bunu yaptırmakla kalsa yine iyi ama, yavrucuğu ta Kronştat'a gönderiyor, halk arasında evliyalığı ile ün salmış olan Kronştatlı Yoan'ın önünde bile avuç açtırıyormuş...

Varlıklı bir ailenin oğlu değilim, biliyorsunuz. Geçimimi sağlamak için elimde avcumda bir şey olmadığından, Petersburg'da yoksul öğrencilere ait «Deşovka» pansiyonunda kalmak zorundaydım. Bunu öğrenince, Bay Ganü iştahlanıp:

— Ben de seninle gideceğim! diye tutturmasın mı!

— Olmaz, Bay Ganü! dedim. Orayı yalnızca üniversiteliler için yaptırmışlar.

— Üniversiteliler için olmasından ne çıkar! Üniversiteliler de benim gibi insan değil mi? Nihayet bir Bulgar'a da orada barınak bulunursa, ne olur sanki? diye hem ayak diriyor, hem de beni kandırmaya çalışıyordu.

— Ama siz zenginsiniz, Bay Ganü. Otelde geceleme parası ödeyebilecek bir durumdasınız, dedim.

— Amma da akılsız şeymişsin be! Ben de seni kurnaz sanmıştım, yazık! diye tutumumu kınadı. Düşündüklerini daha iyi açıklayabilmek için de şunu ekledi:

— A be heeey, susak kafalı Bulgar, neden paracıklarımızı Moskoflara verelim, söylesene? Eline kelepir geçti miydi, iki elle sarıl ona, bırakma! Pansiyondakiler benim halimin ne olduğunu nasıl çakacaklar?

— Olmaz, Bay Ganü; olmaz! Bakarsın yoksul öğrenciler bu yaptığımı pansiyon yönetimi önünde protesto ederler! Bana kızarlar! Belli olmaz, belki pansiyondan bile kovulurum!

— Amma da söz almaz kafan varmış be! Bulgar inadı derler ya hani, Bulgar inadı işte! A be, senin ağzın yanında değil mi ayol? «Bu benim ağabeyimdir, düşmüş yoksul bir adamdır!» diyecek kadar da mı aklın kesmiyor, ha? Bana bak: Bulgar olduğumu söyle, yeter! Sen Rusların ne ahmak olduklarını bilmez misin?

— Hayır, hayır! Dünyada bunu yapamam! diye bağırdım ve bu sert karşılıktan sonra hızla oradan uzaklaşıp «Deşovka»ya doğru yollandım.

Bay Ganü'yü orada kalacak sandım. Kalmadı. Arkama takıldı.

— Aaa! Benden kolay kolay kurtulacağını sanıyorsun, ha! Yağma yok! Daha ne gördün ki? Şimden sonra başına gelecekleri göreceksin sen! diye, boş kazan gibi tangır tangır söyleniyor ve peşimi bırakmıyordu.

Bir yandan da:

— Bulgar! Bul-gar! Bu da Bulgar geçiniyor, baksanıza! Beş paralık yurttaşlık duygusu yok adamda! Bir de soydaş olacağız! Bir yurdun, bir ülkenin çocukları! diye mırıltısını sürdürüyor:

— Dur be adam! Dur, acele etme o kadar! Beni de bekle! Heybe ağır, sana yetişemiyorum! A be hey, Bulgar! Bekle diyorum sana! diye sesinin çıktığı kadar bağıırıyordu.

Anlaşıldığına göre çok ilginç bir yürüyüş yapıyorduk ki, bizi görenler yol boylarında durup uzun uzun halimizi seyrediyorlardı.

Düşünün bir kere: Ben önden yürüyordum, Bay Ganü de on adım kadar geriden geliyordu. Ama ne gelişt i o, ne gelişt! Bastonuna geçirdiği dolu heybeyi omzuna vurmuştu. Ara sıra yüzünün terini silmekte olduğu kilimini öbür elinde taşıyordu. Başına geçirdiği koca kalpağı da tepesinde zoraki duruyordu, neredeyse düşecekti.

— Dur be Allahın kulu! Dur, kilimi al taşı bari, kolumu kopardı. Beni yol ortasında bırakıp cızlamı çekeceğini sanıyorsun ama, aldanıyorsun! Sen Bay Ganü soydaşının ne tavuk boku olduğunu daha öğrenmemişsin. Öğreneceksin!

Ben kor üstüne basarmış gibi yürüyor ve aklımdan, Bay Ganü ile pansiyona nasıl gideceğimi, sonra da bu suçuma nasıl özür bulacağımı geçiriyordum. Yalan söylemek kaçınılmaz gibiydi. Çünkü Bay Ganü'den kaçıp kurtulmanın hiç bir yolu yoktu. Çok çok birkaç gün için değil miydi zaten. Çaresiz yalan söylemeye katlanmalıydım.

Bay Ganü hiç bozuntuya vermeden peşimden yürümeye ve mırıltısını kesmemeye çalışıyordu ama,

«babayiğitçe» davranışını bıraktığı, yorgun bir sesle yumuşak yumuşak yalvarışlarından anlaşılıyordu:

— Dinle, abi! Bay Vasil kardeşim; yalvarırım, bekle azıcık, çok yoruldu. İnsaf yok mu sende be, Bay Vasil? İkimiz de Bulgarız eninde sonunda, acı bana. Yalvarırım, Bay Vasil.

İnanır mısınız, baylar; o anda Bay Ganü'ye karşı içimde gerçekten de bir acıma belirdi! Gerçekten acıdım adama.

Yaptıklarının çok çirkin şeyler olduğunu anlıyordum. Kendisinin de iğrenç bir cimri, bencil, kurnaz, yalancı dolancı, iki yüzlü bir çıkarıcı, sömürücü ve kemiklerinin iliklerine kadar kaba ve bayağı adam olduğunu unutmamıştım! Unutmamıştım ama, yine de ona karşı içimde bir acıma duygusu uyanmıştı. Hem biliyor musunuz, neden? Son cümlelerini söylerken Bay Ganü'nün sesinin titreşimlerinde, onun yüreğinin çok çok derinliklerinde bir yerde gizlenen ve çok çok seyrek - aman Allahım ne seyrek, ne seyrek! - olarak gizlice oradan çıkıp yankılanan içtenliğinin ince, belli belirsiz bir çınlayışı değdi kulağıma da, ondan! Bilmem, belki bu, size çok gülünç gelir ve onun bu içtenliğini doğal bulmayabilirsiniz! Ama inanır mısınız baylar, o andan itibaren Bay Ganü'ye başka bir gözle bakmaya başladım!.. Sanki o anda nereden geldiği anlaşılmayan bir ses kulağıma şunları fısıldamış ve beni kendine uydurmuştu:

— Bu bayağı, kurnaz ve cimri adamcağızdan tiksintiyle yüz çevirme, onun dertlerini yüreğine dert et! Çünkü o, içinde yaşadığı ortamın ürünü, eğittikleri kişilerin iç dünyalarıyla ilgilenmeyen öğretmenlerin kurbanıdır! Kötülük onun içinde çöreklenmiş ol-

mayıp ortamın, çevrenin kötü etkisinde gizlidir. Görüyorsunuz: Bay Ganü çalışkan, tuttuğunu koparan, yargı yetisi çok gelişmiş, kavrayışlı bir adamdır. Ve onun bu her şeyi çarçabuk kavrama ve benimseme yanı, yeteneklerinin en önemlisi sayılmalıdır. Onu iyi bir yönetmenin eline ver de, yönetmenliğin altında ne gibi yararlı işler yapabileceğini gözlerinle gör. Bay Ganü bugüne gelinceye kadar yalnızca hayvansal gücünü açığa vurabilmiştir. Oysa onda ruhsal bir gizilgüç¹ birikmiştir. Bu gizilgücün devimsele dönüşmesi, canlı bir kuvvet olması için bir ruhsal güdü yeter de artar bile! Çünkü o, yalnızca bunu bekler.

«Dešovka»ya geldik.

Üniversitelilerin çoğu daha yaz tatilinden dönmemiş olduğundan pansiyonda oldukça boş yatak vardı. Benim yatağımı biricik sadık arkadaşım Koço korumuştur.

Koço, Arnavut asıllı son derece yoksul bir gençti. İslav Derneğinden ayda üç ruble yardım parası alıyordu. Bu üç ruble de çayla şekerle bile yetmezdi.

Koço da önce üniversiteye girmişti. Ama iki yıl orada öğrenim gördükten sonra bu işe pek yatkın olmadığını anlayıp üniversiteyi bıraktı ve İlâhiyat Fakültesine geçti.

Koço iyi yürekli bir insandı. Arkadaşı için canını vermeye hazırdı. Ama, Allah göstermesin, bir kere kızmaya görsündü! Saniyesinde bütün Arnavut damarları kabarır, rengi uçup birden yeşile keser, gözlerini kan bürür, iyice canavarlaşırdı.

(1) Potansiyel.

Bay Ganü ile odaya girdiğimizde Koço'yu yatağına dümdüz uzanmış bir durumda bulduk. (Bu yatağın neresinin döşek, neresinin yorgan, neresinin yastık olduğunu bulup çıkarmak olağan iş değildi.)

Koço girdiğimizi görünce karyolasından bir pars çevikliğiyle atlayarak beni kucakladı, öptü ve Bay Ganü ile tokalaştı. Sevincinden ağzı kulaklarındaydı. Hemen oturmamız için karyolasının üstünde yer açtı. Eşya sandığının üzerini temizledi ve odadaki düzensizlikten ötürü af üstüne af diledikten sonra, kapıyı açarak Arnavut ağzı bir Rusçayla dışarı seslendi:

— Vanya! Semaveri hazırla, yavrum!

— Çay ve şeker olmayınca semaver neye yarar! diye koridorun öbür ucundan Vanya'nın sesi duyuldu.

Koço ellerini başına götürdü, adımlarıyla odayı bir iki arşınladı ve şapkasını kavradığı gibi, benim: «Dur, gitme, rica ederim kal! Çayla şeker değil mi, biraz sonra ben alırım!» yalvarmalarına aldırmayarak:

— Şimdiciik gelirim! deyip odadan uçtu gitti.

Biz Bay Ganü ile yalnız kaldık. Koço'nun dönmesini beklemeye başladık.

Yarım saat geçti. Bir saat oldu. Koço bir türlü gelmiyordu. Bu kadar gecikmesine bakılırsa kesinlikle bir şey olmuştu!

Hava da güzel mi güzeldi. Böyle güzel bir günün safasından yararlanmak için Bay Ganü'ye, gezmeye çıkmamızı teklif ettim.

— A be, dur; bekleyelim bakalım! Adam bizi çayla ağırlamak için gitti ya! diye sözü ağzıma tıka-
dı Bay Ganü.

Ne yaparsan yap, Bay Ganü kelepir gelen yeri bir türlü kaçırmıyor, ondan yararlanamayacak diye de ödü kopuyordu.

Ama ben bildiğimden şaşmadım. Teklifimi bir daha tekrarlardım. Bu sefer, karşı koymanın boşuna olacağını anladı mı ne, miskalleri heybeden çıkarıp kuşağına yerleştirdi ve birlikte sokağa çıktık.

Anıkin köprüsüne yaklaştığımız sırada uzak-tan canavar düdüğüne benzer bir ses ve bu sese karışan birtakım pis pis küfürlerin savrulduğunu duyduk. Köprüye varınca bir de ne görelim! Yırtıcı bir kaplan gibi kükremiş olan Koço, şapkası yerlerde sürüklenen tanımadığımız bir adamın boğazına çelik parmaklarını geçirmiş, herifi köprüden aşağıya atmaya uğraşıyor. Alttaki adamsa, Koço'nun elinden kurtulmak için bütün gücünü kullanıyor, ama, nerede... Kudurmuş Arnavutun elinden kurtulmak kolay mı?

— Şarlattan! Alçak! Serseri! Gidi geçmişi kandilli seni! Ben değil, sensin casus; sen, sen! Senin gibi iğrenç bir solucanı öldürmeyip de kimi öldürecekim, ha? diye, Arnavutça, Rusça karışımı bir dille, Koço bağırıp çağırıyordu.

Dövüşenleri ayırmak için koştum.

Bay Ganü, arkamdan:

— Karışma bırak şunları be! Niye başına belâ alacaksın; bırak birbirlerinin kafalarını kırsınlar! Çekil, aralarına girme, sonra şahitlik yapmak için karakoldan karakola sürükleyecekler seni! diye asıldı.

Bay Ganü'nün feryatlarına aldırmadan, hâlâ yağmur gibi ağızından küfür yağdıran ve gırtlığını

yırtarcasına bağırarak Koço'ya yaklaştım. Öfkeden köpürmüş Arnavut, altına aldığı herifi sürükleye sürükleye köprüünün kenarına getirmiş, neredeyse aşağıda çağıldayan Fontanka nehrinin berrak sularına fırlatmak üzereydi.

Kemikli parmaklarıyla düşmanının ensesine yapışmış sıkıkça sıkıyor ve bu arada bağırtıları dünyayı tutuyordu:

— Şarlattan! Alçak herif seni!

Becelleşenlere dört - beş adım kala alttaki herif kendisini köprüünün kenarında görünce bundan sonra başına gelecekleri her halde anladı ki, son bir gayretle Koço'nun altından sıyrılmayı, böylece de elinden kurtulmayı başardı ve yerde yuvarlanan şapkasını kavrayarak kaçmaya başladı.

— Dur, kaçma! Seni pis korkak seni! Seni alçak seni! diye söylenerek yerden bir taş aldı Koço ve kaçmakta olan «şarlattan»ın arkasından fırlattı. Vuramadı, çünkü herif kalkmak üzere olan bir tramvaya atlayıp gitti.

Arnavut hâlâ kendine gelemiyor ve:

— Dur, alçak! Dur sen, elbet ele geçireceğim seni! Ve geberteceğim! diye söylenmekte devam ediyor, düşmanının toz olup gittiği yöne doğru yumruk sallıyordu.

Ona yaklaşarak:

— Koço! diye seslendim.

Başını benden yana çevirdi ama, tanıyamadı. Bakışında canavarca bir niyet okunuyor, gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Yüzü yeşil mor arası bir renk almıştı. Sıtma nöbetine tutulmuş gibi dişleri birbirine vurup takırdıyor, dudakları çırpınarak titriyordu. Ağ-

zından köpek hırlamalarını andıran ve söze benzemeyen birtakım sesler çıkıyordu:

— V... v... b... b... Şarrrr... tannnn!.. Kööööö... Öl... cem... Allll... çak!.. M... m... m... Sınınnn... mini... Şarrrrlatan!

Son bir defa tramvayın gittiği yana baktı ve yumruğunu sallayarak:

— Dolandırıcı! sözcüğünü tükürürmüş gibi söyledi.

— Koço, sana ne oldu be kardeşim? Kimdi bu herif, biliyor musun? diye sormaya ve ona doğru sokulmaya çalıştımsa da, galiba kendimi tanıtamadım. Çünkü gözlerini bana diktiği halde göremiyor yahut benim yüzümde düşmanını görüyordu sanki! Akli fikri, elinden kaçıp kurtulan şu herifteydi. Durmadan da:

— Sinsi sürüngen! Ben seni gebertmezsem... Kimin casus olduğunu sana göstermezsem, nah! diye homurdanıyor ve o sırada köprüye yakın geçen her tramvaya, sanki içinde o korkak bay bulunuyormuş gibi diş gösteriyordu.

Öfkeden, kinden çıldırmaya yüz tutmuş arkadaşına:

— Koço, rica ederim, yalvarırım söyle, ne geldi başına? N'oldu? Kimdi bu kaçan bay? diye yalvarmaya giriştim.

Koço beni ilk defa görüyormuş gibi tepeden tırnağa süzdü ve çıkışarcasına:

— O mu? O, alçağın alçağıdır! Anladın mı? Alçağın al-ça-ğı! diye bağırdı. Sonra gözlerini gözlerimden ayırarak yine sövmeye daldı.

Arkadaşımın, şu kağan herif tarafından bir alçaklığın kurbanı olduğunu anlamaya başlamıştım da, bunun ne olabileceğine bir türlü akıl erdiremiyor-dum. Sonradan öğrendiklerime göre, hiç bir zaman da erdiremezdim! Çünkü, şimdiye dek duyduğumuz alçaklıkların gerçekten de en iğrenci, en akla gelmez olanıydı.

Öfkesi biraz yatışınca Koço bize şunları anlattı:

— Hiç düşünebilir misiniz, baylar! «Deşovka»’-dan çıktıktan sonra, İslav Derneği tarafından bana verilen yardım parasını almak için oraya gittim. Dö-nüşte çay ve şeker alarak sizi ağırlamayı düşünüyör-dum. Vasil, kardeşim, bana ne kadar «burs» verildi-ğini hiç değilse sen bilirsın, değil mi? Ayda üç ruble! Sayısı anılmayacak üç ruble!.. Ve birinin çıkıp da bunu bana çok göreceğini, bu paraya göz dikebilece-ğini hiç düşünebilir misiniz? Ne yazık ki, böyle bir alçak bulunmuş! Hem biliyor musunuz, kim bu alçak oğlu alçak? Sizin soydaşınız, sizin yurttaşınız! Sizleri tebrik ederim doğrusu, tebrik ederim! Ama ben onu elime geçireceğim! O vakit dişlerini ağzına doldura-cağım onun, anladınız mı? Ağzına? Rezil herif, n’ola-cak!.. Hiç düşünebilir misiniz, baylar? İslav Derne-ğine gittim ve veznedarın odasına girdim. Bu ay ve-rilecek üç rubleyi rica ettim. Veznedar bana döne-rek kızgın kızgın ne dedi, biliyor musunuz?

— Genç olacaksınız bir de! Hiç vicdanınız yok mu sizin? Sözde öğrencisiniz, ama böyle alçakça işler-le uğraşmaktan çekinmiyorsunuz!

— «Alçakça işler» de ne demek bayım? diye şa-sakaldım ben.

Veznedar hiç oralıklı olmadan:

— Elde ettiğimiz bilgilere göre, siz Bulgar Hükümetinin bir casususunuz! dedi.

— Ne, ne? Ben mi casusum?

— Evet! Elimizdeki bilgiler bunu açıklamaya yeterlidir. Bu nedenle, bundan böyle bizden burs alamayacaksınız! Onu, yardım parası olarak Aslanov'un kardeşine veriyorum şimdi, dedi.

Boğazıma bir şey oturduğunu duydum. Öfkeden ağlamamak için kendimi zor tuttum. Yalnızca:

— Allah aşkına söyler misiniz, size bu bilgileri kim verdi? diye sorabildim.

— Veznedar, hiç istifini bozmadan:

— Kim verebilir? Bay Aslanov'un kendisi, dedi.

— Aaah! Bessa-ta-bessa!¹ diye haykırarak deli gibi kendimi sokağa zor attım.

Anıkin köprüsünün oraya gelince elimle koymuş gibi kuşu yakaladım. Artık ötesini biliyorsunuz, anlatmak gerekmez. Ah, Allahım! Baylar, bundan daha çirkin bir kahpeligi hiç aklınıza getirebilir misiniz, söyleyin! Ben... ben... ben... bir defa «Bessa!» dedim ya, bunu unutmayacağım!

Koço'yu elimizden geldiği kadar yatıştırdık. Sonra üçümüz birlikte çay içmek için bir çayhaneye girdik.

İçeride arkadaşım, Aslanov'un serüvenlerini anlata anlata bitiremedi. Bunları dinlerken Bay Ganü bile bu defa «Aferin!» ya da «Aşkolsun!» demeyi yersiz buldu. Yersiz buldu değil, diyemedi. Tam tersine, Koço'nun anlattıklarını:

(1) Bir çeşit Arnavut yemini. (Türkçe: «Anam avradım olsun» gibi bir şey.)

— Vay namussuz vay! Bu herif hepten de eşekmiş be! diye karşılıyor ve ara sıra diliyle «cık»latıp, sağa sola başını sallıyordu.

Çayhanede epey oyalandık. Vakit ilerlemişti.
Çıktıktan sonra Neva caddesine daldık.

Dünyanın dört bir yanından gelmiş olan değişik giyimli insanlar güzel ve geniş caddenin yaya kaldırımlarını boydan boya doldurmuşlardı. Kalabalık halk arasında zor zoruna kendimize yol açabiliyorduk. Yaya kaldırımlardan aşağı inmeye de gelmiyordu, çünkü orada da art arda dizilmiş faytonlar vardı.

Yanda birbirinden güzel, sıra sıra dükkânlar adamın gözlerini kamaştırıyordu.

Bay Ganü:

— Hani Petersburg da hiç fena bir şehir değil! diyerek, şimdiye kadar gördükleriyle ilgili düşüncelerini esirgemedi.

Zor zar, bir saatta Neva caddesinden yürüyerek Neva nehrine çıkabildik.¹ Daha تنها olan İngiliz Sahil Yoluna girdiğimizde, Koço yenimden çekştirerek alçak sesle:

— İşte! dedi. İşte o herif!

— Kim o?

— Kim olacak, o alçak herif!

— Yahu, hangi alçak herif?

— Alçakların alçağı! Durun, şuraya gizlenelim, bizi görmesin!

Ve Koço bunu der demez, Bay Ganü ile benim

(1) Petersburg, Neva nehrinin çatalağzında, 101 ada üzerine kurulmuş bir şehirdir. (Şimdiki adı Leningrat.)

kollarımızdan tutarak, bir sokak kapısının taş sütunları arkasına götürdü bizi.

Bay Ganü dayanamadı, sütunun arkasından başını uzatarak Koço'nun, gözleriyle işaret ettiği yöne baktı.

— Kimi görüyorsunuz? diye merakla sordu Koço.

— Bir adam görüyorum, dedi Bay Ganü yavaşça. Sonra bana dönerek:

— A be, Vasil. Hey, bana bak! Bu adamı, **bizim** Dondukov Korsakov'a¹ benziyor be! dedi.

— Evet, Dondukov Korsakov'un ta kendisi, diye Koço onayladı. Peki, başka kimi görüyorsunuz? sorusunu da yine Bay Ganü'ye yöneltti.

— İki kişi daha görüyorum. Bak sen, bak: Bunlar Dondukov'un önünde eğiliyorlar! Cık! Cık! Cık! Bakın hele, onun çizmelerini öpüyorlar! Ağlaşıyorlar! Avuç açıyorlar! Aaa! şimdi de göğüslerini yumrukluyorlar! Baksanıza, baksanıza! Cık! Cık! Cık! Korsakov kendini onlardan kurtarmak istiyor her halde, uzaklaşmak istiyor! Ama, biri bir yandan, biri öbür yandan adamın ayaklarına sarılmışlar, koyvermiyorlar.

Arnavut:

— O yerde sürünenlere iyice bakın! İkisinden birini olsun tanıyamayacak mısınız acaba? diye Bay Ganü'yü kışkırttı.

(1) Rus prensi ve generali. Türk - Rus harbinden sonra Bulgaristan'da Rusya İmparatorluğunun ilk valisi (1820 - 1893)

— Yüzlerini göremiyorum ki, nasıl tanıyayım! İkisi de eğilip eğilip sakallı adamın çizmelerini öpüyorlar. Ama dur ya! Dur, dur. Ha!.. Tanıdım be, tanıdım tanıdım. O, yahu. O işte. Hani şu senin köprüden aşağıya atmak istediğin herif. Kesinlikle o!

Koço:

— Bakın, nasıl tanıdınız!.. O, işte! Alçak herif. Bakın, görün! Şimdi o alçağın sık sık oynadığı komedilerden birine tanıksınız dedi, dişlerini gıcırdatacak. Sonra da:

— Haydi, dönelim. İsterseniz Neva caddesine, isterseniz Neva nehrine gidelim, dedi.

Ben de karışayım dedim:

— Durun azıcık, sahnenin sonunu görelim.

Koço kesin bir şekilde:

— Gereksiz! dedi. Sonunda ne olacağı belli! Zavallı yaşlı adamdan ya birkaç ruble ya başka birine tavsiye kartı ya da günün kodamanları önünde iltimasta bulunma vaadi koparınca ya kadar yalvarıp yakaracaklardır! Bu alçakları siz tanımazsınız. Onlar, hiç gözlerini kırpmadan, bir ulusun adını lekeleyebilirler, inanın.

Bay Ganü; birkaç kere dilini «cık»lattıktan sonra:

— Vay anasını! dedi. Bu herif hepten de eşekmiş be!..

.....

Arkadaşlardan biri:

— Niye sustun be Vasil, devam etsene! dedi.

Bay Ganü'nün yüzünden Ermolov'un başına gelenleri anlatsana!

— Bırak Allahını seversen. Gözümün önüne getirdikçe kusacağım geliyor.

— Ya da Bay Ganü'nün, şu Prenses Belozerska ile serüvenlerini, ha?

— Üsteleme, anlatamayacağım artık.

Kumpanyadan bir başka arkadaşımız da:

— Siz, bir işkembe çorbasının hatırı için Bay Ganü'nün neler neler yaptıklarını biliyor musunuz? diye ortaya çıktı.

Üçüncü biri de:

— Ya siz, bıyıklarını nasıl tıraş ettirdiğinin hikâyesini biliyor musunuz? diye sordu.

— Yetişir baylar, yetişir! Bir başladık mıydı, Bay Ganü ile ilgili hikâyelerin sonu gelmez. Öyle çokturlar. Haydi artık suaremizin ikinci kısmına geçelim. Mark Avrili,¹ gözünü seveyim, bir türkü söyle be! Ya da sen, Kalina Malina; sen bir şeyler söyle! Haydi, ha?

«Veelo kız, Velo kız, beeyaz yeeenleriniiii sıva-sanaa!..»

Böylece suarenin ikinci kısmı başlamış oldu.

Dağılırlarken, gece yarısı oluyordu.

.....

İyi yolculuklar Bay Ganü!

Avrupa'yı gez, dolaş ve gittiğin her yere ülkemin «Gül Vadisi» dediğimiz güzel bölgesinin ürünleri-

(1) Stoisizm yandaşı törelci bir filozof olan Roma İmparatoru Marcus Aurelius'un (121 - 180 M.S.) adının lâkap olarak anılışı.

ni götür, göster. Ama senden bir ricam olacak, Bay Ganü: Avrupa'yı gezip dolaşırken n'olur, onun yaşayış tarzına daha büyük bir dikkatle bak! İnşallah o zaman Avrupa'nın gerçek yüzünü de görmüş olursun. Ve belki, hep adını kötüye çıkaran şu yere bata-sı acayipliklerini zorla kabul ettirmekten vazgeçmeye başlarsın.

BAY GANÜ AVRUPA'DAN DÖNDÜ

HIZLA kapıyı açıp soluk soluğa yanımıza gelen Mark Avrili:

— Son haberi duydunuz mu? diye sordu.

Hepimiz bir ağızdan:

— Ne haberi? diye sorusuna soruyla karşılık verdik.

— Bay Ganü Avrupa'dan dönmüş!

— Olamaz!

— «Olamaz» da ne demek, baylar? Kendisini gördüm! Hatta konuştuk bile. İlk sözü, biliyor musunuz neydi? İlk söz... ha ha ha!.. «Bir çuval inci...» ha ha ha! «Bir çuval inciri!..» ha ha ha!.. «berbat ettik!» ha ha ha!..

Arpakaş sabırsızlıkla:

— Yahu gülmeyi bırak da, anlat! dedi. Çay istiyor musun?

— Arpakaş,¹ gel seni iki gözünün arasından öpeyim!

Arpakaş sırtarak:

— Öküz! dedi ve serbest eliyle Mark Avrili'nin kıvrıkcık telli bıyığından çekştirerek öbür eliyle kendisine bir bardak çay uzattı. Ardından da:

— Öküz değil, ober² öküz! diye yetiştirdi.

Mark Avrili, Rusça :

— «Kaptan! Rica ederim, vapuru yolundan çevirme!»³ diye şakalaştı ve çayından bir yudum aldıktan sonra şöyle konuştu:

— Böyle bir mutluluğu hiç aklınıza getirebilir misiniz, baylar? Ayn 22'sine rastlayan (Alyoşa! Senin çok sevdiğin sayı!) pazar günü, Gervaniç ile Vrajdebna'ya⁴ yakın İskır nehri boyundaki Hanlar'a gittik. Bizden önce gidenler epey kalabalıktı.

— Her pazar Urviç'e⁵ gidenler de orada mıydı?

— Hayır, yoktu! Varsa yoksa onlar için bir tek Urviç var. Arpakaş, sözümü kesme, darılırım. Dediğim gibi, İskır boyu çok kalabalıktı. Alman ve Çek ol-

(1) Kabuklu pirinçten yapılmış bir çeşit tatlı. (Bul.)

(2) Kelimelerin önüne getirildiğinde «Baş», «Üst» ya da «Kıdemli» demektir. (Alm.)

(3) R.L. Stevenson'un «Defineler Adası» romanında, Böcek Uzmanı'nın Kaptan'a söylediği sözler. (O yıllarda edebiyat Bulgaristan'a çokçası Rusça yoluyla giriyormuş.)

(4) Sofya'nın doğusunda bulunan bir köy. (Şimdi Sofya'nın bir mahallesi. Bulgaristan'ın en büyük sivil havaalanı buradadır.)

(5) Sofya yakınlarında, Ortaçağ'dan kalma kale kalıntılarıyla anılmış bir yer. (Efsanelere göre, son Bulgar Çarı İvan Şişman son günlerini burada geçirmiştir.)

mak üzere çoğu yabancıydı. Sizi temin ederim ki, gevşeklikten katılaşmış bir hale gelen şu bizim Şop'lardan¹ tek bir kişi yoktu! Yalnızca Hacı Dede, çiftliğine gitmek üzere oradan geçti. Hatırlarsanız, o gün hava olağanüstü güzeldi. Çayırılar, tarlalar, ormanın taze yeşilliği öyle hoştu ki, bol bol temiz havayı ciğerlerimize doldurmaktan bıkaacağımız gelmiyordu sanki. Çolukları çocuklarıyla birlikte gelmiş olan yabancılar, yanlarında nevaleleri, ağaç gölgeleri altında çimenlerin üzerine yaydıkları kilimlerin üstlerine küme küme uzanmışlar ya da oturmuşlar, yiyip içiyor, eğleniyorlardı. Ağaç dallarına kurulan salıncaklarda da küçükler sallanıyordu. Yan gelmiş bu yabancılarla bakarken, adamın yüreği bir hoş oluyordu, bir hoş!

Hem bu adamlar, bildiğimiz varlıklı kişilerden değildi. Geçim genişliği içinde yüzdükleri de söylene-
mezdi. Bunlar tenekeci, demirci, doğramacı gibi hep esnaf, hep işçi takımından insanlardı. Haftanın altı günü dur demeden çalışıyor, ama yedinci günü de dinleniyor, eğleniyorlardı. Yani siz, aklından zoru olan dostlarım gibi tütün dumanından göz gözü görmeyen kahvehanelerde «baçka»² oynayarak vakit geçirmiyorlardı.

— Mark Avrili, benim canım ciğerim! Kulaklarım inanayım mı? Bunu sen mi söylüyorsun? Ah

(1) Batı Bulgaristan'da, çoğunlukla Sofya dolaylarında yaşayan Türk boyundan Bulgarlara Şop denir.

(2) Bir çeşit iskambil oyunu. (Adını, belediye vergisi anlamına gelen «Baç» tan almıştır.)

benim Yoan Zlatoust'um¹ gel senin şu tatlı tatlı konuşan ağzından öpeyim.

— Sussana sen be, Arpakaş! Sözümlü kesme dedim ya sana.

Moyşe de:

— Hey, Amonasro; kesmesene adamın sözünü! diye atıldı.

Arpakaş aldırmayarak şakalarını sürdürdü:

— Çekinmeyin baylar, söyleyin: Mark Avrili gerçekten çok tatlı bir adam değil mi? Hele şu «baç-ka» kelimesi yok mu? «ç» harfi onun ağzında başlı başına bir müzik!

— Hey, Habesistanlı Amonasro, susacak mısın, yoksa?..

— Şu başka'ya karşı, Mark Avrili'nin ne derin bir kin beslediğine dikkat ettiniz mi, baylar? Onun tatlı dilinden bu belli olmuyor muydu, söyleyin?

— Bana bak, Amonasro! Kes sesini! Yoksa Moyşe'ye, ağzına bir kadeh konyak döktürüp boğazını tıkattıracağım!

Arpakaş yine gevezeliklerini kesmedi. Sözleri iki anlamlı çok yaygın bir şarkı tutturdu:

— «Bi-zim-ki-ler de ne zev-zek / Gülerék ve eğ-le-ne-rek: / 'Dede donca, vay!' de-miş-ler, / K1-zı o-na ver-me-miş-ler!.. / Taaaa-ra-ra-bum-çal! / Ta-ra-ra-ra... har-dal!»

Mark Avrili kendini tutamayarak:

— Allah senden razı olsun ama, gerçekten de-

(1) Harfiyen «Altın Ağızlı» demek olup Hıristiyan dünyasında tatlı diliyle anılan İstanbul Episkoposu (M.S. 347 - 407.)

lirmişsin, Arpakas! Yalvarırım, tut kendini! Biraz uslan yahu, dedi.

Arpakas'ın gevezeliklerinden canı sıkılmaya başlayan Ojilka da Mark Avrili destekledi:

— Sınırı aşırdın artık, Arpakas!

— Aaa! Sen de mi, Ojilka? Sana da ne oluyor, ey Brut!¹ Araya gireceğine, «Akşam Sevlievo» yakınlarından geçtim» türküsünü söyleyen daha iyi olmaz mı?

Moyşe:

— Kahrolsun Arpakas! diye bağırды.

Bütün kumpanya da ona katıldı. Hep birlikte:

— Kahrolsun! diye gürlediler ve böylelikle **Habeşistan İmparatoru**'nu susturmayı başardılar.

Bundan sonra Mark Avrili konuşmasını şöyle sürdürdü:

— Eğri oturup doğru konuşalım, baylar. Yerin yedi kat dibine batası şu «baçka» oynama alışkanlığı çok kötü bir huydur. Bu huy, duygularımızı katılaştırmış, beyinlerimizin de küf ve örümcek ağı ile kaplanmasına yardım etmiştir. Hatırınıza toz kondurmak istemem ama, yine de söylemeden edemeyeceğim: Öyle kişiler biliyorum ki, arka arkaya on yıldan beri - şaka değil, baylar; tam on yıl, - evet, on yıldan beri, «Panah» Kahvehanesinin dumanlı, pis köşelerinde, ellerinde iskambil kâğıtlarıyla çürüyüp gidiyorlar. Oysa, rengârenk çiçeklerle bezenmiş şehir

(1) Roma İmparatorluğu siyasetçisi Brutus (M.Ö. 85 - 42). Julius Caesar'ın evlâtlığı ve en yakın adamıydı ama, ilk hançeri Caesar'a yine o vurdu. (Caesar'ın: «Sen de mi oğlum Brutus!» cümlesi o günden kalmazdır.)

(2) Kıcabalkan'ın kuzey eteklerinde bir kasaba (Selvi.)

parkı burunlarının dibindedir, yani kahvehanenin önündedir! Bizimkiler, bu güzellikten ve parktaki ağaçların çevreye yayılan serinliğinden yararlanmayı bile bilemiyorlar. Hele Sofya'nın çevresinde ne kadar güzel yerler var; harika! Gidip görmüyoruz ki! Kahvehane köşelerinde kök salmışçasına oturuyor ve İsviçre'nin güzelliklerinin özlemine çekip duruyoruz. İsviçre de ne sanki? Vitoş, Rila ve Rodop dağları, İsviçre'ye bedel değil mi? Bulgar İsviçre'sini görebilmek için azıcık irademizi kullanmamız yeter de artar bile. Sofya'da yaşayan en yoksul yabancıların bile, Vitoş dağının «Çerni Vrh»¹ tepesine çıkıp Vitoş'un ve çevresinin zengin görüntüsünü kendinden geçercesine seyretmiş olmasına karşın, tek bir Şop'un - evet, evet, tek bir Şop'un, - yüksek tepeyi bırakın, Vitoş dağının eteklerine kadar olsun çıktığını işittiğiniz var mı?

Buradaki yaşayışlarının tek düzenliğinden bıkmış usanmış İtalyan işçilerinin, Sofya'daki düzenli işlerini bırakarak, dünya görmek amacıyla başka ülkelere iş aramaya gittiklerini bilmiyor muyuz? Ama bu örneği belirtirken, başka bir şeye de değinmeden geçemeyeceğim:

Dragalevski Manastırının² çobanını ele alalım. Bu yaşlı adam yıllar boyunca Sofya'ya hep yükseklerden bakmış. Kurtuluş'tan³ önce de, sonra da! Uzaktan şehrin yerle bir edilmesini görmüş, sonra genişleyip büyüdüğünü, geliştiğini, güzelleştiğini de!

(1) Kara Tepe. (Yüksekliği : 2290 m.)

(2) XIV yy.'dan kalmaz. Vitoş dağının eteklerindedir.

(3) 1877 - 1878 Türk - Rus Harbinden sonra.

Bugüne bugün, şehrin göz kamaştırıcı görüntüsüne hep oradan, bir ceviz ağacının gölgesine yan gelmiş, bakıp duruyor. Ama bir defacık olsun özenip de başşehrimizin her alanda çok ilginç birtakım değişikliklere uğradığını görmek için Sofya'ya inmiyor.

Ne var ki, bu filozofun kendine özgü görüşlerini, anlayışlarını ben hiç yadırgamıyorum. Tam tersine: Doğanın çocuğu olan bu yaşlı adama imreniyorum bile! Doğrusu da bu elbet.

Ama bunu bırakalım şimdi.

Ya bütün hayatlarını Sofya'nın eski sokaklarının tozu, pislği ve miyasmaları içinde geçiren ve «Dragalevski» semtindeki yemyeşil ormancığa karşıdan baktıkları halde, onun temiz ve serin havasından, köpüklü deresinin büyüleyici çağlayışından ve bülbüllerin gönül okşayıcı ötüsünden zevk almak için kendilerinde bir kerecik olsun oraya gitmek isteğini bulamamış olan zenginlerimize ne diyelim?..

— A be Mark Avrili! Sen başlı başına şairmişsin be. Hele bak, hiç de bilmezdik. Peki, niye matrak geçiyorsun bizimle, söylesene? Sözde Bay Ganü'den konuşacaktın ya; ne oldu, bize martaval okuyup duruyorsun.

— Kimseyle matrak geçtiğim yok. «Martaval okuyorsam», özellikle sana okuyorum, çünkü duygusuzluktan hepimizin nasıl odunlaştığını görünce tepem atıyor da, ondan.

Siz belki, doğanın güzelliklerinden anlamadığınızı ileri süreceksiniz. Böyle düşünüyorsanız, doğru değil. Çünkü anlamamak diye bir şey yok. Bu duygu insanda doğal bir duygudur. İnsanı bırakın, öbür ya-

ratıklarda bile güzeli seçme ve anlama duygusu vardır. Asıl sorun, doğa'da değil, Doğu'da! Doğu pısrıklığı bizim bütün varlığımızı iradesizliğimize mihlayıp gitmiştir.

Arpakaş! Dostum, seni yakandan tutup sürükleye sürükleye Urviç Manastırının oraya götürsem ve Kokalyane¹ bayırından eğip İskır uçurumundan aşağıya baktırsam, yılan gibi kıvrıntılar yaparak akan ve durmadan dalgacıklarıyla esrarengiz bir şeyler fısıldayan nehri görünce, kesinlikle şaşıp kalacak ve bir süre dilinle «cık»lattıktan sonra: «Beey! Hele bak, burası büsbütün İsviçre'ymiş be! Meğer bizim Bulgaristan'ımız çok güzelmış ama, biz budalalar bunu bilmiyoruz. Bilmediğimiz için de, tatil günlerinde, yortularda pis pis kahvehanelerde küflenip duruyoruz!» diye yüzde yüz haykıracağıdır. Gel gelelim, Sofya'ya dönüp şehrin o boğucu havasını ciğerlerine doldurunca yine uyusukluğa dalacağıdır, yine duygusuzluktan yüreğin taşlaşacaktır. Ta ki, bir başkası seni bir daha yakandan tutup palas pandiras oraya sürükleyinceye kadar.

Uzatmadan, şimdi de Bay Ganü'ye gelelim!

Biz Garvaniç'le bütün gün ormanda gezip dolaştık. Ağaç gölgelerinde, otlar üzerinde yuvarlandık, yedik, içtik. Kendilerini büsbütün eğlenceye vermiş olan yabancı gruplarına baktık. Bir görseniz, kesinlikle siz de imrenirdiniz. Aralarında çeşit çeşit eğlenceci oyunlar düzenliyor, beraber şarkılar söylüyor, koşup atlıyor, kovalamaca oynuyorlardı.

(1) Sofya'nın yakınlarında bir köy. (Şimdi Sofya'nın mahallesi.)

Akşam üzeri nefis bir kahvaltıdan sonra, birer kahve içmek için Gervaniç¹le birlikte hana girdik.

Biz kahvelerimizi içiyorken, Orhaniye¹ şosesinde çingirak sesleri yükseldi ve çok geçmeden toz bulutları arasında, yolcu taşıyan bir fayton belirdi. 'Gele gele hanın önünde yavaşladı, durdu.

Faytondan önce bir yolcu indi. Sonra bir daha. Faytoncunun arkasından bir yerden üçüncü birinin sesi duyuldu:

— Bay Miha!l, ya tut şu heybeyi. Dikkat et, bir yere çarptırmayasın da, gözlerin içinde bulunan gül-yağı miskallerini kırmayasın. Zere² şu **bizim adama** bunlardan başka verecek bir şeyimiz yok!

Bu sözleri söyleyen ses kesilir kesilmez, fayton-
dan biliyor musunuz kim indi? Bay Ganü! Avrupa'ya
gitmek üzere yola çıkmadan önce bildiğimiz, tanıdığımız Bay Ganü'nün ta kendisi! Ne var ki, şimdi boy-nuna bir boyunbağı takmıştı. Bundan başka Avrupa'ya gidecek olan Bay Ganü ile, Avrupa'dan dönmüş olan Bay Ganü arasında başka bir ayrılık olduğu da göze çarpıyordu: Şimdi duruşu çok heybetliydi! Kendine saygısının arttığı ve kendini öbürlerinden üstün tuttuğu daha ilk bakışta anlaşılıyordu. Öyle ya, ne sanıyorsunuz yani? Avrupalarda gezip tozmuş, Avrupalarda yaşamıştı adam! Hatta şimdi Avrupa bile onun gözünde şeydi... yani şu kadarcıktı! Yok, yok; bir hiçti!

Gay Ganü sol eliyle bıyığının sol ucunu büktü ve elini ağzına götürerek öksürdü. Sonra tıpkı bizim polislerimizin, önlerinde yarım daire biçiminde di-

(1) Sofya'nın 63 km. kuzeydoğusunda bir şehir.

(2) Zira, çünkü.

zilmiş tutuklulara kaş altından baktıkları gibi, çevrede eğlenmekte olan yabancı gruplarına göz gezdirdi ve iki arkadaşının olduğu yere doğru başını çevirerek iki yana salladı. Bir şeyden haberleri olmayan arkadaşlarına sanki:

— Hay gidi cahiller sizi! Ne demişler: Cahillik baş belâsından da zordur! demek istiyordu.

Hemen bunun ardından derin derin içini çekti ve:

— Ah! Prater, Prater!¹ diye inledi.

Demin kendisine Bay Mihal denilen adam:

— Ne dediniz, iyi anlayamadım? diye sordu.

Bay Ganü dudak bükerek:

— Cahillik baş belâsından da zordur! demişler, dedim diye, bu sefer düşündüklerini açığa vurdu. Ve yeniden:

— Ah! Prater, Prater! diyerek kollarını iki yana açtı. Prater'in ne demek olduğu hiç aklınızın kıyısından geçmiş midir bari? Bunun ne olduğunu bilir misiniz? Nereden bileceksiniz? Şimdi şuracıkta size anlatmaya kalksam yine anlayamazsınız?

Ve onu hiç bir zaman anlayamayacak bir durumda «cahil» olan arkadaşlarına, onu kimin anlayabileceğini göstermek için, yanlarında, içleri kurutulmuş birkaç boş bira fıçıcığı yuvarlanan bir yabancı gruba yaklaşarak alaylı bir gülümseyişle dağı gösterdi ve:

— Das ist Bulgarische Prater!² Ha-ha-ha! diye ortalığı çınlattı.

(1) Viyana'da eğlence araçları bol olan bir parkın adı.

(2) Bu Bulgar Prater'idir! (Alın.)

Birader gözleri dumanlanmış olan yabancılar bizim «Alman»a şöyle bir aşağıdan yukarıya doğru baktılar. İçlerinden biri, Bay Ganü'nün ısırcı sözlerine hiç önem vermeyerek, dura dura köpüğünü çoktan yitirmiş bir bardak birayı ona uzatarak:

— Prosim vas gospodin, iskàate pivo?¹ dedi.

Bay Ganü kendi kendine:

— Bunlar da beni anlamıyorlar! diyerek arkadaşlarının yanına döndü ve:

— Kazaklar² gibi kafaları çekmişler! diye söylendi.

Bundan sonra, Bay Ganü'nün kumpanyası lokantaya girdi, bize yakın bir masaya oturdular. Arkam onlara dönük olduğundan Bay Ganü beni tanıyamamıştı. Tanıyamadığını da yine Bay Ganü'nün bize yöneltmiş sözlerinden anladım. Oturur oturmaz şöyle dedi:

— Her halde bunlar da bulut olmuşlar! Alman işi, n'olacak!

Garson yeni oturanların masasına yaklaştı:

— Emirleriniz?

— İstemez, dedi Bay Ganü. Yiyeceğimiz de var, içeceğimiz de. Ama haydi, neyse... bir bardak su ile biraz ateş getir. Su taze olsun, ha!

Garson masalarını silip uzaklaşınca, aralarında çok gizli, gizli olduğu kadar da ciddi bir konuşma başladı. Her söylenileni iyice kavrayamıyordum, çünkü

(1) Lütfen bayım, bira ister misiniz? (Çek.)

(2) Güney Rusya'da, içkiye düşkünlükleriyle ün kazanmış bir İslav topluluğu.

sesleri arada bir duyulmayacak kadar alçalıyor, fısıltıya dönüyordu.

— Bu akşam kodaman'ı¹ görebileceğimizi hiç ummam, dedi Bay Ganü. Dönünce çok geç olacak. Ama armağanları ona gönderir, yarın buluşmamız için de haber ulaştırırız. O bize, ne zaman Prens'in² huzuruna çıkacağımızı bildirir.

Bay Mihal sakınarak:

— Prens'e de armağan filan götürecek miyiz? diye sordu.

Bay Ganü büyük bir kendine güvenle:

— Gerekli değil! cevabını verdi. Her şey «koda-man»ın elinde. O asar, o keser! Bir defa onun gözü-nü boyadın mı, korkma; bir daha sokakta donca gez! Biz ona avukatın yazmış olduğu «mesajı» verimiz, okusun. Gerekliyse, bazı yerlerini de düzeltir. Bu artık onun bileceği bir iş. Hem de bana bakın, hey! Prens'in huzuruna çıkınca sıkı durun. Sakın aranızdan biri korkaklık göstermesin. Bana bakacaksınız, ben ne yaparsam, siz de onu yapacaksınız. Bize tembih edilmiş olanları unutmayın: Ben: «Haşmetlû Çar

(1) O zamanki Bulgar Başbakanı Stefan Stambolov (1845 - 1895).

(2) 1877 - 1878 Osmanlı - Rus savaşından sonra Bulgaristan, «Geçici Rus Yönetimi» kuvvetlerinin eline geçer. 1879'da tahta, Rus Çarı'nın yardımıyla, Prens Birinci Aleksandır Batenberg getirilir. Tahttan düşürülüp sonra da kendisi saltanattan el çekince, 1887'de Saks-Koburg-Got soyundan Birinci Ferdinand Bulgar Prenslığının başına getirilir. Önce Prens unvanını kullanan Ferdinand, daha sonra (1908'de) Çar unvanını alır. Burada, «Prens» diye ondan söz edilmektedir.

Hazretleri, sakın¹ onun istifasını kabul etmeyin. Zere,² bizi bekleyen Zadunayska Guberniya'dır!»³ dedim miydi, siz de benim arkamdan: «Sakın Haşmetlû Çar Hazretleri!» diye üsteleyeceksiniz, anladınız mı?

Bay Mihal çabuk çabuk:

— Helbette⁴ öyle diyeceğiz; başka ne diyebiliriz? dedi.

— A be, Mihal; seni biraz gözüüm tutmuyor. Çizme kokuyorsun⁵ galiba. Aklını başına topla, hey! diye Bay Ganü Mihal'a öğütte bulundu.

Bay Mihal kendini savunmaya girişti:

(1) ve (2) Eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır. (Zere = zira.

(3) 1878'den sonra Bulgaristan'da Ruslara resmen, «Kurtarıcı Rus kardeşlerimiz» dense de, daha Prens Birinci Aleksandr Batenberg zamanında - aşağılarda ve yukarılarda - onlara karşı bir «Rus aleyhi» politika güdülmeye başlanırdı. Bu gizli politika, Stefan Stambolov'un başbakan olduğu yıllarda (1887-1894) bütün korkunçluğuyla ortaya çıkarılır. Stefan Stambolov'a göre - yalnızca ona göre değil! - Ruslar, Bulgaristan'ı bağımsız bir Bulgar devleti kurmak için kurtarmamışlardır. Tam tersine, amaçları İstanbul'u daha kolay alabilmek için Bulgaristan'dan bir Zadunayskaya Guberniya, yani Tuna Ötesi Vilâyet meydana getirerek bir üs olarak yararlanmaktı. Aslında daha baştan Osmanlı İmparatorluğuna savaş açmaları da bu amaçlıdır. (Stefan Stambolov Rusları bırakıp Türklerle dostluk siyaseti gütmeye girişen ilk Bulgar devlet adamıdır.)

Bay Ganü'nün «Zadunayska Guberniya» demesi Rusların bu niyetlerini ansıtmaktır.

(4) Elbette.

(5) Rus askerlerinin giydiği çizmeler koktuğu için, Bay Ganü de Mihal'a «Rus taraftarısın» demek yerine «Çizme kokuyorsun» diyor.

— Kim? Ben mi çizme kokuyorum? Aman, böyle şeyler söyleme be kardeş, duyan olur, gerçek sanır. Duvarların bile kulakları var, ha! Sana bir şey söyleyeyim mi; ben «kazak» sözünü işitir işitmez hemen sıtmaya tutulmuş gibi olurum!

Bay Ganü kurnazca göz kırparak:

— Sıtmaya tutulmuş gibi oluyorsun, ha? Ya Ruslar buraya ayak basınca Türk köylerinin sürü sürü hayvanlarına kim el koydu, söyleyebilir misin? Sen ne zamandan beri bu kadar varlıklısin ha? Hadi söylesene!

Bay Mihal kısıp kısıp:

— Yapma, Bay Ganü! Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü! Ya senin elindeki değirmenler ne zamandan beri senin? Hep o yağma zamanından kalma değil mi?

— Haydi, haydi. Konuşulacak adam değilsin ki zaten. Adam gibi bir söz edelim dedik; anlamıyorsun. Eh, olan olmuş bir kere; kapa kaynasın! Ama, şimdi öyle değil! Şimdi önümüzde Zadunayska Guberniya var, anladın mı?

— Anlamaz olur muyum, elbette anlarım! dedi Bay Mihal, şeytanca bir göz kırparak.

Üç ahbap da kimse işitmesin diye elleriyle ağızlarını örterek kıs kıs güldüler.

— Beey! Aklınızı başınıza toplayın! Korunun, hey! Bu yaptıklarımızı biri duyarsa gürültüye gideriz, ha! dedi Bay Ganü ve işaretparmağını anlamlı anlamlı salladı. Sonra da garsona dönerek, yan masalardan birinin üstündeki gazeteyi gösterdi:

— Hey, delikanlı! hangi gazete o, oradaki? «Svoboda»¹ mı?

— «Svobodno Slovo» gazetesi,² Bayım!

Bay Ganü, alçak bir sesle arkadaşlarına döndü:

— Canım şu gazeteyi amma da okumak istiyor, ha! Ama, Allah kahretsin, korkuyorum! «Kodaman» duyarsa, var git ayıkla pirincin taşını!

Tam bu sırada öyle bir olay oldu ki, bizim üç yolcu yerlerinde öylece donakaldılar.

Beş - altı yaşlarında bir çocuk, lokantanın önünde oynuyor ve melodisi bizim «Şumi Maritsa» millî marşımızın aynısı, ama sözleri başka olan «irticalen» bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Ve üç günden beri Sofya sokaklarını çınlatan «Kahrolsun» bağırtiları yumurcağın belleğine iyice sinmiş olacaktı ki, sık sık bu sözü kullanarak «şarkısın» şöyle sürdürüyordu:

— Ka-ah-rol-sun, ka-ah-rol-sun, ka-a-ah-rol-sun, olsun Stambolov!

Bunu duyunca, lokantada oturanlar sanki sözleşmiş gibi birden kahkahayı patlattılar. Çocuk bir an için «irticalî» şarkısını yarıda kesip ne oluyor diye çevresine bakındı. Ama marifetinin beklenmedik bir beğeniyle karşılandığını görünce yüreklendi ve boğazını yırtarcasına şarkısını sürdürmeye koyuldu. Millî marşın «Ma-arş! Ma-arş!» diye başlayan nakaratına eriştiğinde, «Ma-arş, Ma-arş!» deyine yine:

— Ka-ah-rolsun da ka-ah-rolsun! şu Stambo-

(1) Hürriyet. (O yıllarda çıkan Rus aleyhtarı bir gazete.)

(2) Hür Söz. (O yıllarda çıkan Rus taraftarı bir gazete.)

lov kahrolsun, olsun! diye sesinin çıktığı kadar bağırmaya başladı.

Bu defa kahkahalar daha kuvvetle yükseldiği gibi, gezmekten dönen genç bir topluluk da çocuğu alkışlamış ve:

— Aferin yumurcağa, ne güzel söylüyor. Kahrolsun, kahrolsun ahlâksız herif! Kahrolsun, zalim müstebit! diye bir ağızdan yuha çekmeye giriştiler.

Bulunduğum yerden, başımı üç yolcunun oturduğu masaya doğru çevirdim.

Bay Ganü ile arkadaşları, sanırsınız birer heykele dönmüşlerdi. Üçünün de ağızları açık kalmış, gözleri yuvalarından fırlamış, yüzlerinde korkuyla hayret karışımı acıklı bir anlatımın donakalmışlığı okunuyordu. Yazık! Keşke fotoğraf makinem yanımda olsaydı!

İçlerinden ilk kendine gelen Bay Ganü oldu.

Hâlâ «Kahrolsun» diye var güçleriyle bağırان genç göstericilere doğru döndü ve birden elektrik akımına tutulmuş gibi sarsıldı. Bu da neydi ki böyle? Şoseden atlı bir jandarma çavuşu geçiyordu. Bu adam, heyecana kapılmış gençlerin ağızlarından çıkanları da duyuyordu. Ama kılıcını çekip korkunç naralarla bir ejder gibi haykıran şu pis ihtilâlcilerin, şu sütü bozukların, şu haydutların, şu vatan hainlerinin üzerine saldıracığı yerde, onlara hoşgörölrlükle bakıyor ve gülümsüyordu...

Bizim üç yolcu şaşakalmışlardı. Sanırım bu anda Vitoş dağında bir volkanın patlaması bile onları sersemleştiremezdi.

Bay Ganü kara kara:

— Gördünüz mü belâyı şimdi siz! dedi ve göğüs

kafesindeki bütün havayı dışarıya boşalttı. A be, Bay Mihal; yalvarırım, bir bahane bulup git şu tezgâhın yanına da, şu «Svobodno Slovo» gazetesine kaçamak bir göz at, n'olur. Bak bakalım, belki bir şeyler yazıyordur.

— Hoppala! Sen niye gitmiyorsun? Hani cart curt ediyordun ya az önce. Cesaretin nerede kaldı?

— Amma da beceriksiz adamsın be! Gazeteye şöyle bir göz gezdirsen ne olur sanki, ha? Masanın yanından geç, sözde rakı şişelerine bakarmışsın gibi durakla, keyifli bir ıslık tuttur ve bu arada da az önce garson چراغının bıraktığı gazeteye bir göz at!. Şeeeyyy!.. Bak bakalım, kabinde bir değişiklik filan yok mu?.. Olduysa yandık, bil!

— Nasıl olur, canım! Böyle bir şey akla gelir mi hiç?

— Jandarma çavuşunu görmedin mi, ne yaptı? Ama sana söz anlatmak, ayıya kaval çalmak gibi bir şey! İyisi mi, ben gideyim. «Serçeden korkan darı ekmez,» derler. Satayım anasını!

Bay Ganü usulcacık yerinden kalktı, dişleri arasından üflediği bir ıslıkla «Yapracık, yapracık, yeşil yapracık» şarkısının havasını tutturdu ve sözde çevresine göz gezdirmiş gibi yapıp atmaca atikliğiyle, üzerinde içki şişelerinin durduğu masaya yaklaştı. Eline bir konyak şişesi aldı ve sözde şişenin üzerindeki etiketi okuyacakmış gibi kaldırdı. Bu anda karşısında biri olsaydı, gözlerinin akından başka bir şey göremezdi. Çünkü gözlerini gazetenin bulunduğu yana çevirmişti. Ne var ki, gazete bırakıldığı yere katlanmış olarak konulduğundan, yalnızca «Svobodno Slovo» başlığı okunabiliyordu.

Bay Ganü, sağ elini masanın üstüne sürte sürte uzattı ve gazeteyi açarken hışırtısı duyulmasın diye «Yapracık, yapracık, yeşil yapracık»ı daha keskin bir ışıkla çalmaya geçti. Ve hiç başını o yana çevirmeden, yana kaykılmış acıyan gözleriyle şunları okuyabildi: «Saray'dan bir bildiri: Bugün... Haşmetlû Çar Hazretleri, yeni kurulan kabinede İçişleri Bakanlığını da üzerine almış olan Başbakan Dr. Konstantin Stoilov'u Saray'da kabul et...»

Bay Ganü'nün boğazına bir şeyler düğümlendi. Tıkandı mı ne? Yutkundu; olmadı! Boğazını kazıdı, öksürdü. Dilini kurumuş dudaklarının üstünde gezdirdi. Hâlâ gazeteye doğru başını çevirmeye cesaret edemediği halde, gözlerini daha aşağıya indirdi ve büyük puntolarla yazılmış olan şu başlığı okudu: «Stambol... Düştü!»

Demek Stambolov düşmüştü!

Ama, Bay Ganü'nün de yüreği çizmelerinin içine düşmüştü!

Şaşkınlıktan elindeki konyak şişesini yere düşürdü. Masanın üstünde yuvarlanan şişenin şangırtısını bastırmak için arka arkaya öksürmeye çalıştı. Sonra iki arkadaşının oturduğu masaya doğru dönerek:

— İş bitmiş! dedi.

Bay Mihal:

— Hayır söyle, Bay Ganü!¹ dedi.

— Hem de nasıl bitmiş! Ve arkadaşlarının yanına dönüp oturduktan sonra, yavaşça devam etti:

(1) Aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

— Stambolov efendi boklatmış!¹ Şimdi Stoilov başta!

— Olamaz! İnanmam! Gazete yazıyor mu?

— Elbette!

— A be uydurma olmasın?

— Ne uydurması, sen de! diye Bay Ganü, Miha'l'a çıkıştı ve bütün cesaretini toplayarak eliyle masaya vurdu garsona seslendi:

— Hey, delikanlı! Ver şu «Svobodno Slovo» gazetesini buraya!

Bay Ganü'nün iki arkadaşı omuzlarını kısıp korka korka çevrelerine bakındılar.

Garson gazeteyi getirdi ve isteksizce Bay Miha'l'a uzattı. Ama Miha'l, sanki parmaklarına az önce ateşten çıkarılmış kızgın bir demir koyarlarmış gibi elini hızla çekti ve Bay Ganü'yü gösterdi.

Bay Ganü gazeteyi aldı. Alır almaz da kim var, kim yok diye, şöyle bir lokantanın içini bakışıyla taradı. Bay Ganü'de cesaret yoktur ama, görüyorsunuz ya, varmış işte!

Sonra kasılarak gazeteyi açtı, yüksek sesle okumaya başladı:

— Stambolov Düştü!..

Tam burada öksürüğünü nedense tutamadı. Onunla birlikte ötekiler de salıverdiler. Ama, onların öksürükleri Bay Ganü'nünkinden daha kuvvetliydi.

Bu arada Bay Miha'l, Bay Ganü'nün doğru okuyup okumadığını anlamak için yan gözle gazeteye baktı ve cesur arkadaşının yanlış olmadığını gördü.

(1) Aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

Geleli beri hiç sesi çıkmayan üçüncü yolcu da gazeteye doğru eğildi, Bay Ganü'nün doğru okuduğunu gözleriyle görünce eli ayağı titremeye, başı dönmeye başladı. Hemen aklına davaları ve davacıları geldi! Savcının yardımıyla yıllardan beri hasır altı edilen bu davalar ve davacılar, şimdi şu «Stambolov Düştü» sözcükleriyle yeniden su yüzüne çıkacaktı işte.

Üç arkadaş oturdukları yerde büzülerek aralarında fısıldaşıp öksürerek, aksırarak, başyazıyı noktası, virgülüyle okuyup yuttular. Gazetenin öteki sayfalarına da göz gezdirdikten sonra, Bay Ganü'nün dediği gibi, «İşin bitmiş» olduğunu anladılar ve Stambolov kabinesinin düştüğüne kesinlikle inandılar.

İlk konuşan Bay Ganü oldu:

— Bizimki bok içinde çekirdek aramak gibi bir şey oldu! Ya şimdi ne yapacağız? Stambolov'un istifasını kabul etmemek için Prens'e mesaj yollamak çok saçma. Hay, babasının dinini!.. E, Miha! Ne eğmiş başını susuyorsun? Söyle bakalım, ne yapalım?

Öteki ağlamaklı bir sesle konuştu:

— Zatiâliniz söyleyin, efendim. Ben kafamı çalıştıramıyorum. Sanki biri gelmiş de kafama tokmakla vurmuş; öyleyim.

— Ya sen, be Gunyo; sen niye susuyorsun? Bir söz de sen söylesene! Söyle bakalım, şimdi ne yapalım, ha?

Bay Ganü'nün, Gunyo diye seslendiği üçüncü yolcu, ölü sarılığı içinde:

— Ne bileyim; zatiâliniz ne buyurursa onu yaparız, dedi.

Hiç bir çıkar yol bulamadığından mıdır, yoksa arkadaşlarına kızdığından mı nedir, hırsından gözle-ri yaşla dolmuş olan Bay Ganü:

— Senin kafanda beyin yok mu, be sersem! Si-zin işlerinizi hep ben mi düzeltereğim! diye bağır-
dı. Sonra biraz yatışarak:

— Neyse... haydi bu defa da yine gemiyi ben kurtarayım! Biliyor musunuz, ne yapacağız? diye ek-
ledi.

Bu soruyu sorduktan sonra da gür kaşlarını çat-tı ve düşünceye daldı. Bir aralık, hart! hart! diye, as-lında hiç kaşınmayan yerlerini zorla kaşdı ve hiç öksürüğü gelmediği halde birkaç defa avcunun içi-ne zoraki öksürdü. Sonunda elini redingotunun cebi-ne götürdü ve oradan dörde katlanmış bir kâğıt çık-a-rarak Bay Gunyo'ya uzattı:

— Oku hele şu mereti bir defa daha sesle de, on-dan sonra ne yapacağımızı söyleyeyim.

Gunyo sıkıla sıkıla:

— Neden zatiâliniz okumuyorsunuz? Sen oku! dedi.

— Ama Gunyo, kızdırma beni!¹ Niçin okuma-dığımı pekâlâ biliyorsun. Vıcık vıcık atmasyon keli-melerden hoşlanmıyorum. Onları okumak senin elin-den daha iyi gelir.

Gunyo kâğıdı elinde evirip çevirdikten sonra açtı ve - aklımda tutabildiğim kadar - şunları okudu:

— «Haşmetlû Çar Hazretleri! Zavallı bizlerin üzerimize gökten yıldırımlar düştü! Meğer beş yüz

(1) Bu cümle eserin aslından olduğu gibi alınmıştır.

yıl boyunca Türk boyunduruğu altında bulunmamız, Kuzey düşmanımızın¹ hazırladığı korkunç darbenin önünde tatlı bir rüyadan başka bir şey değilmiş! Kuzey düşmanımızın üzerimize indirmek istediği darbe de, ülkemizin - Ooo! O'nu niteleyecek sözcükler var mı acaba? - dâhi önderi, Bulgar göklerinde bir Çiçeron,² bir Nüton³ örneği parlayanı istifaya sürüklemekle oluşmaktadır.

O tempora, o mores!⁴

Hayır, Haşmetlû Çar Hazretleri! Bu olamaz!

Biz, kahraman Bulgar ulusunun sağduyusuna inanıyoruz ve onun, Bulgar ulusal istek ve arzularını ve ülkülerini kendinde birleştiren ve aynı zamanda namusluluğun, soyluluğun, ilericiliğin ve liberalizmin eşi görülmedik bir örneği olan bu büyük adamımız, bu büyük önderimizden kolay kolay ayrılmak istemediğini çok iyi biliyoruz.

Haşmetlû Çar Hazretleri! Sizin; ülkemizin yönetimini, gece gündüz demeyip devlet rejimimizin temellerini oymaya çabalayan ve sevgili yurdumuzu Kazak'ın kokmuş çizmesi altına sürüklemeye can atan o çapkınların, o hainlerin, o cahillerin ve ahlâksızların ellerine teslim etmeye niyetli olduğunuza hiç, ama hiç inanmak istemiyoruz.

(1) Yani Rusya.

(2) M. T. Cicero (M.Ö. 106 - 43) Roma Cumhuriyetinin büyük hatip ve yazarı.

(3) İsak Newton (1642 - 1727) — Ünlü İngiliz fizikçisi, matematikçisi ve astronomu.

(4) Ah, zamanlar, ah, âdetler! (lat.)

Büyük devlet adamı ve hatip M. T. Cicero, suikastçı Catilina'ya karşı söylediği nutkuna bu cümleyle başlamıştır.

Haşmetlû Çar Hazretleri! Timeo Danaos et dona ferentes!¹

İşbu karar, şehrimizin en ileri gelen 11.000 (On bir bin) yurttaşı tarafından kabul edilmiş ve onun, Haşmetlû Çar Hazretleri'nin yüksek huzuruna sunulması için GANÜ BALKANSKİ, MİHAİL MİHALEV ve GUNYO KELEPİRCİKOV vekil edilmişlerdir. Hurra!»

Mesajın okunması sona erdikten sonra, Bay Ganü başını şaşarcasına sallayarak:

— Amma da kalp milletiz, be! dedi. Yalan dolan uydurmaya gelince, pişkin Çingeneler bile bizim yanımızda hiç kalır. Olur ama, hiç bu kadar da büyük yalan olur mu? On bir bin ileri gelen yurttaş! Ha ha ha!.. At sıfırları, bakalım ne kalacak, ha?

— On bir kişi! diye, Bay Mihal karşılık verdi.

— Topu topu on bir kişi miydi?

— On bir! Doğruya doğru demek gerekirse o kadardılar, Bay Ganü! Onları polisle teker teker çağırma ben gittim ya; oradan biliyorum.

— Kalp millet, beey! kalp millet!.. Şimdi biliyor musunuz? Söz olmasın; attığımız adımı geri alamayız ki, alamayız! Ne olursa olsun, ileri gitmeliyiz! Gunyo, sen bir parça avukat sayılırsın. Hadi sıra şu kollarını da, oturup hep beraber bir mesaj yumurt-

(1) Armağan verdikleri zaman bile Danaylardan (yani Yunanlılardan) korkuyorum! (lat.)

Bu beyit, Roma şairi Publius Vergilius Maro'nun (MÖ. 70-19) «Eneida» adlı poemindendir (II şarkı). Bunlar, Truvalıları, Yunanlıların onlara armağan olarak verdikleri Tah-ta Atı Truva şehrine getirmemeleri için kandırmaya çalışan Hakim Lackoon'un sözleridir.

layalım. Anlıyorsunuz ya, yeni başbakanla ilgili!.. Nah, işte; bende kâğıt var. Allah korusun, «öteki»nin kalması için gittiğimizi anlamasınlar, çünkü işimiz dumandır. Hele senin işin, Gunyo! Buraya başka bir savcı yollanırsa, yandın!

Gunyo öksürdü ve sabırsızlık içinde:

— Ver şu kâğıdı, kalemi bana! dedi. Siz kenardan bakın, ben yazacağım.

Ve gerçekten, cümleleri önce yüksek sesle söyleyerek yazmaya koyuldu:

— «Haşmetlû Çar Hazretleri!

Zavallı bizlerin üzerlerimize gökten yıldırımlar düştü!» Durun şimdi bu cümleyi tersine çevirelim! Yani, nasıl olsun? Durun, durun! Şöyle yazmamızı iyi buluyor musunuz: «Gök kapısı açıldı ve yurdumuzun üzerine kayra yağdı!»

— «Yurt» kelimesi yalın kalınca biraz yavan düşüyor, dedi Bay Ganü. Onun önüne **sevgili** sıfatını koysak da biraz tat kazansa, ha?

— Bana da öyle geliyor ki, **sevgili** konmadan bu iş bir boka benzemeyecek! diyerek Bay Ganü'yü destekledi Bay Mihal.

— Peki, dediğiniz gibi olsun. «**Sevgili**»yi de koyuyorum. Tamam! Gerisini dinleyin: «Beş yüz yıl boyunca Türk boyunduruğu altında bulunmamız, Kuzey düşmanımızın hazırladığı korkunç darbenin önünde tatlı bir rüyadır.» Şimdi... bu cümlelerin de tersine bakalım: «Beş yüz yıl boyunca bulunduğumuz Türk boyunduruğundan kurtulmamız, şu zalim müstebitin zincirlerinden kurtulduğumuz günün önünde sanki bir hiçtir!» Razi mısınız?

— Bir de «Cehennem zebanisi» ekleseydin! dedi Bay Ganü ve hemen bundan vazgeçer gibi oldu:

— Neyse, canım. Eklenmesi kolay ya, ekleriz. Sonra?

— ...«Ülkemizin - Ooo! Onu niteleyecek sözcükler var mı acaba? - dâhi önderi, Bulgar göklerinde bir Çiçeron, bir Nüton örneği parlayanı istifaya sürüklemekle...» Şimdi durun bakalım, bunu nasıl yapalım?.. Haaaa!.. Hah! Ne dersiniz, şöyle olsun, ha: «... Ülkemizin - Ooo! Onu kötüleyecek sözcükler var mı acaba? - yeteneksiz önderi, Bulgar göklerinde bir Kaligula,¹ bir Timurlenk² örneği canavarlığıyla beliren ve bugün değilse yarın bir yıldız gibi göçecek olan müstebitin istifasını kabul etmekle, siz Haşmetlû Çar Hazretleri, Bulgar ulusunun minnettarlığını kazandınız!»

Sevinçten gözleri çakmak çakmak olan Bay Ganü:

— Aferin, be Gunyo! Allah sana zihin açıklığı versin! dedi.

Mihal da aşağı kalmayarak:

— Ne sandın sen bizim Gunyo'yu, ha? Ateştir vallahi, ateş! diye Bay Ganü'yü koltukladı.

— ... «O tempora, o mores!» Bu cümle olduğu gibi kalabilir. Zaten onu nereye koysan yakışır. Burada tam yerini bulmuş! «Hayır, Haşmetlû Çar Hazretleri! Bu olamaz!...» Burası kolay! Bir «evet» koyduk muydu, iş biter. Sonra da bir: «Çok doğru!» Tamam! Yani: «Evet, Haşmetlû Çar Hazretleri! Bu,

(1) Acımasızlığıyla anılmış Roma İmparatoru (M.S. 37 - 41).

(2) Tanınmış Moğol Fatihi (XIV - XV yy.)

çok doğru!» Daha ötesi... «Biz; kahraman Bulgar ulusunun sağduyusuna inanıyoruz ve onun... bu büyük adamımız, bu büyük önderimizden... ayrılmak istemediğini...» Hah! Bunun da kolayı var: «Birleştiren» yerine «Birleştirmeyen»... Sonra: «Bu büyük adamımız» yerine «Bu büyük canavarın» olacak; «Bu büyük önderimiz» yerine de: «Bu beceriksiz maymundan» olacak!.. «Ayrılmak istemediği»ne gelince... onun yerine de: «Yeryüzünden silip atacaktır, biliyoruz!» konacaktır!..

Bay Ganü:

— «Bu büyük canavarın»a bir de «kudurmuş» ekle. «Bu büyük kudurmuş canavarın» olsun, derken acele etti.

Bay Mihal:

— «Ateş püsküren» olsa, daha iyi değil mi? diye yetiştirdi.

Bay Gunyo:

— Amma da buldun be! Ha ha ha! Canavarın «ateş püskürdüğü» nerede görülmüş? Ha ha ha!.. «Kana susamış» desek, daha çok uyar, dedi.

Bay Ganü:

— Hah! Şimdi buldurdun. Aferin! «Kana susamış canavarın,» olsun. Bu iyi. Ama «beceriksiz maymunu» at! Canavarlığı meydana çıkarsa çok daha iyi olur, dedi.

— Peki, öyle olsun! Sonra yine dudaklarını kıpırdatarak okumaya geçti Gunyo.

— «... Bulgar ulusal istek ve arzularını ve ülkülerini kendinde birleştiren ve aynı zamanda da namusluluğun, soyluluğun, ilericiliğin ve liberalizmin

eşi görülmedik örneği olan...» yerine de bakın, ne oturtalım: «... Bulgar ulusunun başına gelen bütün başarısızlıkların, yolsuzlukların ve mutsuzlukların başlangıçlarını kendinde birleştiren ve aynı zamanda da namussuzluğun, alçaklığın, her türlü gericiliğin ve baskının dünyada eşi görülmedik örneği olan...» vb. Böyle oldu mu?

Bay Ganü ile Bay Gunyo:

— Oldu! dediler.

— Devam ediyorum:

«Haşmetlû Çar Hazretleri! Sizin; ülkemizin yönetimini, gece gündüz demeyip devlet rejimimizin temellerini oymaya çabalayan ve sevgili yurdumuzu Kazak'ın kokmuş çizmesi altına sürüklemeye can atan o çapkınların, o hainlerin, o cahillerin ve ahlâksızların ellerine teslim etmeye niyetli olduğunuza hiç, ama hiç inanmak istemiyoruz.»... Uzun bir cümle ama, onun da üstünden girip altından çıkacağız. Şöyle ki: «... temellerini oymaya çabalayan... o soylu yurtseverlerin, o terbiyeli, o Avrupalarda öğrenim görmüş kişilerin ellerine teslim etmeye niyetli olduğunuza...» Hayır, hayır! Yalnızca: «Teslim ettiğimize» kalsın. Evet: «... ellerine teslim ettiğiniz için size candan minnettarız!» Dahası var: «Bu itimadınızdan dolayı sizlere sonsuz sadakat dolu duygularımızı ve şükranlarımızı bildirir, saygıyla önünüzde eğiliriz.»

Bay Ganü; birden aklına bir şey gelmiş gibi:

— İyi anlayamadım ama, yanlışın var galiba?

Niye: «... temellerini oymaya...» kalacakmış? Düşür onu! dedi.

Bay Gunyo:

— Unutmadım, biliyorum. «... temellerini oymaya...» yerine «... temellerini sağlamlaştırmaya...» filan olacak... Bunu da koydum. Ama, cümlelerin öteki kısmı galiba biraz terletecek bizi. «... sevgili yurdumuzu Kazak'ın kokmuş çizmesi altına sürüklemeye can atan...» ... Can atan, can atan... «Can atan» kalabilir!..

Bay Ganü gözlerini küçülterek:

— Asıl zor tarafı şimdi ya, dedi. **Şimdi** başa geçenlerin Moskofla nasıl geçineceklerini bilmezsin ki. Hay Allah belâlarını verseydi. İnsan iki hükümetin anlaşmak istediklerini uzaktan uzağa bilse, iş kolaylaşıyor. Düşünsenize, bir sürü söz edilebilir. Diyelim: «Kurtarıcı Çar Hazretleri», «Koruyucu Çar'ımız», «Kan kardeşlerimiz...» filan. Ya da «Kel kafalı Alman çıtıtlarını...» gibi, çiğne çiğne tükür! Ama rüzgârın ne yana eseceğini bilmiyoruz ki! İsterseniz: «İslav kardeşlerimiz!» diyelim. Diyelim ama, şimdi koltuklarına yerleşenler de İslavlara karşıysalar, sonra ne olacak? Bir de bakarsın ki, Bay Ganü... vatan haini olmuş! Olmaz, olmaz! Bana bakın, en iyisi biliyor musunuz ne? Şu «kokmuş çizmesi»ni kaldır, kokmasın orada!

— E peki, yerine ne koyalım?

— Duuur! Acele etme! Biliyorsun ya, «Acele işe şeytan karışır!» Düşünelim de, karışmasın. Şimdi beni dinleyin: Henüz rüzgârın ne yandan gelip ne yana eseceğini bilmediğimiz için, hem öyle, hem böyle diyelim ki, okuyunca işlerine nasıl «uyarsa» öyle yorumlasınlar, ha? Sözgelisi: «... ve hem Ruslarla,

hem Almanlarla kardeşçe kucaklaşalım...» Tuh! Keşke Allah başlarına taş yağdırsaydı!

— Kimin?

— ... Kimin olacak, şu kargaşalığı yaratanların!

Avukatlık taslayan Bay Gunyo, hemen memnu-niyetsizliğini belirtti:

— Hiç uymadı, hiç! «Hem - hem» de ne oluyor!.. Prens önüne böyle bir mesaj çıkarılır mı? Onunla böyle konuşulur mu hiç?

Bay Ganü parladı tabii. Ve dedi ki:

— Nasıl konuşulur ya, be keleş? Nasıl konuşulduğunu sen mi bana öğreteceksin, ha? Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Bir uçtan bir uca Avrupa'yı dolaştığımı biliyor musun? Senin gibi kütük değilim, anladın mı? Hiç gözlerinin önüne getirebilir misin ki, ben konuşmaya başlayınca, şu bildiğin İrecek - Mirecek... kim varsa çevremde, hepsinin de ağızları açık kalır! Bana Dresden'de Amerikanlar da, İngilizler de itibar¹ etmişlerdir... Hah! Keleş! Bir de kalkmışsın, bana akıl vereceksin! Sen? Puf!.. Sen biliyor musun ki, ben...

Dilinin belâsını çeken Bay Gunyo af dilercesine:

— Biliyorum be, Bay Ganü, hiç bilmez olur muyum? diye çatışmayı tathya bağlamak istedi.

— E, mademki biliyorsun, ne diye öyle... şeyi, yani... şeytmeden şeydiyorsun, yani?.. Haydi, neyse; bildiğin gibi yaz!

— İstiyor musunuz, bunu şöyle düzeltelim:

(1) İtibar

«... ve bizi, üstün değilse bile, hiç olmazsa büyük Avrupa kuvvetleriyle bir yüzeyde tutmalıdırlar!»

Bay Ganü yumuşamış bir halde:

— Neyse; olsun! Razıyım, diye onayladı.

— Daha bitmedi. «... Tıpkı İspar Han ve Han Krum zamanında olduğu gibi azametimize boyun eğmelidirler!»

— Buna da razıyım. Bu da iyi.

— Biraz gayret. Sonuna yaklaşıyoruz: «Haşmetlû Çar Hazretleri! Timeo Danaos et dona ferentes!..» Bunun yerine başka bir cümle koyalım: «Vox populi, vox dei!»¹ Kabul mü?

— Neyse canım; uyar uymaz onu da koy! Pek Bulgarca değil ama, mademki gerekli, koyacaksın. Başka çare yok! diye Bay Ganü aşağıdan aşağıya almaya yüz tuttu.

— ... «İşbu karar, şehrimizin en ileri gelen 11.000 (On bir bin!) yurttaşı tarafından kabul edilmiş ve onun, Haşmetlû Çar Hazretleri'nin yüksek huzuruna sunulması için GANÜ BALKANSKİ...» ötesini biliyorsunuz... bu, sonuna kadar hiç değiştirilmeden kalabilir, değil mi?

— Sadece on bir bin mi bırakalım, yoksa **yeni kodamanların** hatırı için daha bir iki bin katalım, ha? Hem böylelikle arabalarının dingilini de yağlamış oluruz, ha?

— Yapma, Bay Ganü. Bir düşünürsen, bunlar bile çok! Mesajımızda «şehrimizde» diyoruz ama, aslında bizimkisi kasaba! Kasabamız ahalisinin körünü, topalını bir araya getirsen, yine on bir bini bula-

(1) Halkın sesi, Allahın sesidir (Lat.)

mazsın! Ama neyse, hatır için değil mi, bal gibi yutturulur!

— Peki, öyle olsun. Yalnız şey, canım... Yani şey ...Ganü Balkanski yerine «Sayın Bay Ganü Balkanski» vb. desek daha saltanatlı olmayacak mı? Prens de, bizim aşağı yollu insanlar olmadığımızı görür böylelikle! Ne dersiniz?

— Ben de bunu düşünüyordum ama, şey... evet, ben de aynı fikirdeyim, dedi Mihal.

Tam bu sırada lokantanın kapısında faytoncu Türk göründü. Kapının eşiğinden içeri atlamadan önce dışarıdan Türkçe seslendi:

— Efendiler! Geç oldu. Haydi, gitmeyeceğiz mi artık? dedi.

Yolcular kalktılar. Faytona bindiler. Sonra geldikleri gibi gittiler. Ama Orhaniye'ye değil de, Sofya'ya.

ERTESİ GÜN herkes, günlük gazetelerin birinde, P... kasabasından Bay Ganü Balkanski vb.'den oluşan bir heyetin, «zalim müstebitin rejiminden kurtulduğumuza şükranlarını iletmek amacıyla Saray'ın Büyük Kapı'larının huzuruna çıktığını» okudum.

İki gün sonra da, aynı gazetede yine aynı kasabanın «binlerce» sakini tarafından imzalanan bir telgraf çıktı; okudum. Telgrafla, Bay Ganü ile arkadaşlarının sahte bir heyet üyeleri oldukları ve halkın seçtiği gerçek temsilcilerin, şükranlarını sunmak için başkente gitmek üzere yola çıktıkları kodamanlara bildiriliyordu.

Bay Ganü'nün, her Sofya'ya gelişinde indiği oteli biliyordum. Bunun için oraya doğru yollandım.

Ama baylar, otele, onun alçakça hareketi karşısında kıvanç duymadığımı belirtmek için gittiğimi sanıyorsanız, yanıyorsunuz. Böyle bir şey gönlümde yoktu. Hem böyle düşünmüş olsam da, bir yararı olmayacağını çok önceden anlamış bulunuyordum. Çünkü, ne yapsam, onun bu alçakça hareketini kınayamayacağımı biliyordum.

Otele gitmemin asıl amacı, şartların oluşturduğu bu talihsiz yaratığın, yaptığı hareketin iğrençliğini kavrayıp kavrayamayacağı konusunda bir yoklamaktı.

Müşteri listesinde Bay Ganü'nün hangi odada kaldığını gördüm ve odanın numarasını aklımda tutarak basamakları çıktım.

Aradığım yeri buldum ve kapısını çaldım.

İçeriden ses veren olmadı.

Tutamağı bastırdım. Kapı açıldı.

Oda bomboştı. Demek üçü de gitmişti.

Masanın üzerinde gelişigüzel bir kâğıda gözüm takıldı. Baktım: Kâğıdın üstündeki yazı Bay Ganü'nün el yazısına benziyordu. En yukarıda: «Svobodno Slovo Gazetesinin İdarehanesine» diye yazılıydı. Ama, «Svobodno Slovo»nun üzerine bir çizgi çekilmiş, üst yanına «Svoboda» kelimesi yazılmıştı. Daha aşağıda: «Stambolov'un Gizli Kapaklı İşleri» başlığı duruyordu. Ama bu da çizilerek boydan boya bir: «**Anarşi**» ile değiştirilmişti.

Anlaşıldığına göre, bunları yazmaya çalışan, hangi yolu tutayım diye epey ikilemişti. Birçok cümlede

üstleri çizilmiş ve anlamları birbirine zıt kelimelerle değiştirilmiş yerler vardı. Sözgeşi bir satırda önce «yurtseverler» kelimesi yazılmış ama, üstü çizilerek «gündüz hırsızları» deyimiyle değiştirilmişti. Sonra bunun üstüne de bir çizgi çekilmiş ve üst yanına yine «yurtseverler» yazılmıştı.

Bütün «mesaj» iki kalın çapraz çizgiyle okunamayacak hale getirilmişti. Bu kalın çizgilerin çok kızgın bir el tarafından çekildiği besbelliydi. Çünkü çizgilerden birine - her halde ikinciye - mürekkep yetmemiş olacaktı ki, kalem yine mürekkep hokkasına batırılmıştı ve bu yüzden çizginin sonradan tamamlanan kısmı ilk çizilmiş olan öteki kısmından aşağı yukarı iki misli daha kalın düşmüştü...

Üstleri çizilmiş satırların alt yanına şunlar yazılmıştı:

«Hay Allah, tez günde belânızı versin sizin, mas-kara oğlu maskaralar! Bizi maymuna çevirdiniz..»

X. BAY GANÜ MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ YAPIYOR

**Bu hikâyeyi değerli arkadaşım
Tsvetan Radoslavov'a adadım.**

— KESİN şu dırıltıyı, kafamı şişirdiniz! Ben size yine diyorum ki, hükümet taraftarı olanları seçmeliyiz! diye bağırdı Bay Ganü ve kuvvetle elini masaya indirdi.

— A be, hükümet taraftarı adayları nasıl seçebiliriz? Seçmen nereden bulacağız? Yerden mi kazıp çıkaracağız? Hem de ne var ki, sözde sen de liberallerdensin ya be, Bay Ganü! diye karşı koyacak oldu, Boçoğlu.

Bay Ganü sert sert:

— Liberallerden olduğumu sana kim söyledi? diye sordu.

Boçoğlu, sözüne bilerek devam etti:

— Kim söyleyebilir? Sen! Konservatörlerden kaç kişiye dayak attın! Onlara söver durursun! Liberallerden değilsin de nedin ya? Aaa! Hatta İreçek'in önünde bile liberal olduğunla övündüğünü sen kendin anlatmadın mı? Unuttun mu yoksa?

Bay Ganü hoşgörölrlükten gelerek gülümsedi:

— Kakavan adam, n'olacak. Liberal olduğumu İreçek'e söylemişim de ne olmuş sanki? Söze gümrük mü alınır? Yooo. A be, ahmak diyeyim bari. Ben, İreçek gibi birini aldatmadıktan sonra, kimi aldatırım?

Goçooğlu da söze karıştı:

— Zatiâliniz haklısınız! Boçooğlu! Kes artık, uzatma şunu! Bak işte, ben de konservatörlerdenim.

— Ya ben mezar taşı mıyım? Ben de konserva-törüm! Hem tepeden tırnağa kadar konservatör! diye öteden Doçooğlu da atıldı. Boçooğlu be, Boçooğlu! Ha sen de konservatör ol da, şu ötekilerini öyle sıkıştıralım ki, kımıldayacak yerleri kalmasın.

Boçooğlu kolay kolay yerilmedi:

— İyi ama, kaymakam kimden yana olacak, bil-miyorum ki!

— Kaymakam mı? Tabii **bizden** yana! dedi, Bay Ganü ve bildiklerini tam arkadaşlarına da ulaştır-manın zamanı geldiğini kestirerek konuşmasını şöy-le sürdürdü:

— Kaymakamdan başka, komiser de bizden ya-na. Daimî Komisyon, yasaya uygun seçilmemişti ama, yasaya uygun seçilip seçilmediğini kim arayıp soracak; o da büsbütün bizim. Seçim heyeti dersenez, o da bizim. Belediye Meclisi de elimizde. Belediye Baş-kanı biraz oynak ama, onun da kuyruğunu kıştıraca-ğız. Köylerdeki ihtiyar meclisleri şimdiye kadar kas-ten doğrulanmadı, anlıyorsunuz ya! Eğer bizim tara-fımızı tutarlarsa doğrulayacağız. Yoo, tutmazlarsa... canları cehenneme. Beni dinle sen, Boçooğlu. Kayma-

kamın kimden yana olacağı hiç seni düşündürmesin. Bizden o, bizden.

— Ya hamallar? diye Boçooğlu merakını belirtti.

— Hamallar da bizden, Çingeneler de. Hırsız Danko da bizden.

— E, Hırsız Danko hırsızlıktan ötürü hapiste değil mi?

— Ohoo, sen bu kasabada oturmuyorsun, kırda kaz otlatıyorsun galiba! Serbest bıraktık biz onu. Hamalları bizim tarafımıza kazanan da o ya! Geçen gün yanlarına gidip hepsini bir araya toplamış ve onlara öyle bir diş gıcırdatmış ki, hepsi de yerlerinde donup kalmışlar. Sonra da: «Bay Ganü'yü seçmezseniz, dişlerinizi dökerim, ha!» diye gözdağı verince boyun eğmek zorunda kalmışlar. Danko onları, adam başına ikişer lev vaat ederek tutmuş. Seçimler arifesinde de bütün gece bedavadan yiyip içme!

— Ne haydut yahu!

Bay Ganü kendinden memnun bir tavırla:

— Bütün bunlar kaç patlayacak sanıyorsun? 50 lev'e! Onlardan yana olmak için ötekilerinin yanına gidip yüz lev istemiş. Vermemişler. Vermemişler değil, azarlayıp başlarından kovmuşlar. Şimdi bu pazar, Danko'yu göreceksin, ne yapacak! Onların kemiklerini kırmazsa, yine iyi!

— Boçooğlu! Git çağır şu Avukat Gunyo'yu, buraya gelsin de bize bir çağrı yazsın. «Seni Bay Ganü çağırıyor,» de.

Boçooğlu kapıdan çıkar çıkmaz Bay Ganü başını

eğdi ve aklında kurmaya çalıştığı dolabı arkadaşlarına da açıkladı:

— Ses çıkarmayın! Bu divaneyi ta seçim gününe kadar: «Seni milletvekili yapacağız!» diyerek aldatacağız. Yüzlük olsun diye onun adını da birkaç oy kâğıdına yazdırırız. Oy kâğıtlarının hepsi de Şehir Belediyesi ile Vilâyet memurları tarafından yazılacak. Şimdi beni iyi dinleyin: Bakan, ne pahasına olursa olsun, benim milletvekili olmamı istiyor. Goçooğlu! Sen de milletvekili olmak istiyor musun?

— İstemez miyim, be Bay Ganü, elbette istiyorum.

Kendini tutamayarak Goçooğlu da atıldı:

— Milletvekili olmayı benim de canım çekiyor!

— Çekiyor, çekiyor ama, doğrusunu istersen, elâlemin önünde hepten maskara olmuştun. Göze batacak bir biçimde fırlayıp ortaya çıkman ne gerekti? Ne diye ortalıkta: «Yaşasın büyük yurtsever!», «Kahrolsun iğrenç müstebit!», «Kliment darağacında sallandırılmalı!» ve «Yaşasın Kliment!» diye bar bar bağırıyordun?

— Peki, be Bay Ganü ama, hep birlikte yapmadık mı bu işleri? Niye şimdi göz göre göre her şeyi bana yüklemeye çalışıyorsun?

— Birlikte olmasına birlikteydik ama, bizim çıkmamız biraz gizli kapaklıydı. Neyse canım, kapa kaynasın. Madem istiyorsun, peki öyle olsun, seni de milletvekili adayı göstereceğim. Ama bilmem, seçilecek misin? Köylüler seni pek sevmiyorlar, çünkü senin şu yere batası tefeciliğin yok mu, adamların son pılı pırtılarına varıncaya kadar her şeylerini satmışsın.

Doçooğlu uzaktan uzağa havaya uyararak:

— Bu konuda dilini tutsan daha iyi olur, Bay Ganü; çünkü senin de ne malın gözü olduğunu iyiden iyiye bilirim, dedi.

Bay Ganü küplere bindi binecekti ama, tam bu sırada avukat lâkabıyla anılan Gunyo geldi. Bay Ganü kendini tuttu ve Gunyo'ya, yazdırmak istedikleri çağrının hangi havada olması gerektiğini anlatmaya koyuldu.

Gunyo masa başına geçip eline kalemi aldı, düşünmeye koyuldu.

Garson, Bay Ganü'nün ısmarladığı bir şişe mastikayı getirip masaya koydu. Goçooğlu ve Bay Ganü içmeye başladılar

Üç kafadar içedursunlar. Bu sırada Gunyo yazdı da yazdı.

Yarım saat sonra şu çağrı hazırlandı:

Kazamızdaki Bütün Seçmenlere Hitaben Çağrı

Biz, yedi yüzden fazla yurttaş, önümüzdeki milletvekili seçimlerinin, yurdumuzun bugünü ve yarını için olan büyük önemini göz önünde bulundurarak «Parsal Mahallesi» okulunun bahçesinde bugün toplandık ve seçimlerde kimlerin aday çıkabileceği sorununu aramızda inceledikten sonra, görüş birliğine vararak, kazamızdaki siz sayın **seçmenlere**, şu aşağıda kimliklerini belirttiğimiz yurttaşlarımızı milletvekili olarak seçmeye çağrıda bulunmak için oy birliğiyle karar verdik.

Milletvekili olarak seçeceğimiz kişiler:

GANÜ BALKANSKİ — Bütün Bulgaristan'da tanınmış bir tüccar.

FİLYO GOÇOOĞLU — Kapital sahibi bir tüccar.

TANAS DOÇOOĞLU — Şarap sanayii tüccarı.

Üçü de, HALK PARTİSİ KOMİTESİ'nin geçen ay içinde yayınladığı 27 ağustos tarihli çağrısında seçilmelerini tavsiye ettiği aynı adaylardır.

Oy birliğiyle aldığımız şu kararı, kasabamızda ve kazamızdaki, yurdumuzun geliştirilmesini, çiftçinin maddî durumunun iyileştirilmesini, vergi ödeyenin yükünün hafifletilmesini, yani tek sözle kazamızın bütün çıkarlarını düşünen ve gerçekleştirilmesini yürekten arzu eden siz öbür seçmenlere de bildirirken, oylarınızı bu ayın on birinde yapılacak olan seçimlerde, kendilerine bütünüyle güven beslediğimiz ve Millet Meclisinde bölgemizi gerektiği gibi temsil edeceklerine inandığımız şu yukarıda adları belirtilen üç kişiye vermeniz için çağırırız.

Sayın Bay ve Bayan Seçmenler!

Sizlere, bazı yurttaşlar tarafından bizim çevremizden olmayan, bize yabancı olan ve kendilerine hiç bir türlü güven bağlamadığımız ve yine böyle bağlayamayacağımız Nikola Tırnovalı, Lulço Doktorov ve İvanitsa Gramatikov'un adları yazılmış bir seçim listesi daha sunulmuştur. Oylarınızı onların adaylarına vermeniz için sizi kandırmaya belki başkaları da gelecektir. Bunun için sayın seçmenler, size biricik önerimiz şudur: Onların tatlı sözlerine inanmayın, gö-

nül alıcı vaatlerine ve çeşit çeşit uydurmalarına kapılmayın, sözde birtakım genelgelerin telgrafla bildirildiğine değgin söylentilerin olduğuna, vb. saçmalarına aldanmayın. Nikola Tırnovalı, Tırnova şehrinde dendir ve o yüzden bir pire için yorgan yakar. Lulço Doktorov, Zadunayskaya Guberniya taraftarıdır. İvanitsa Gramatikov'u, kazamızda kimse tanımıyor. O, (nota bene),¹ Rusya'da öğrenim görmüştür; şu halde sevgili yurdumuzun hainidir.

Sayın Seçmenler!

Taht'a ve sevgili Prens'imiz Haşmetlû Çar Hazretleri Birinci Ferdinand'ın hanedanına içten bağlılık ve güven besleyen ve başta Sayın Başbakanımız olmak üzere şimdiki yurtsever hükümetimizi bağlılıkla destekleyecek olan şu yakarıdaki, daha doğrusu şu aşağıdaki kişilerin, yani:

GANÜ BALKANSKİ

FİLYO GOÇOOĞLU

TANAS DOÇOOĞLU

adındaki adaylarımızın sizin de güveninizi kazanacaklarına kuvvetle inanıyoruz.»

Çağrı'nın okunmasından sonra, Bay Ganü:

— Bravo be Gunyo! dedi. Sen maşallah, büsbütün bir Bismark'mışsın² be!

Gunyo sevinç içinde:

— Ne sandın ya? Bayağı biri yerine mi koyuyordun yoksa? dedi.

(1) İyi belle. (Lat.)

(2) Otto von Bismark (1815 - 1898) — Alman devlet adamı.

— Şimdi al şunu git, matbaaya ver. İri harflerle basmalarını söyle. Harfler aşağı yukarı şu kadar büyük olsunlar: Parmak kadar!

— Ya bastırmak için para?

— Para yok! Bedavadan basmasını söyle «Basmazsan» de, «Şehir Belediyesine ve öbür yazıhanelere senin matbaanda hiç bir şey bastırmamalarını söyleyeceğiz!» de. Anladın mı? Haydi, bas! diye kumanda verdi, Bay Ganü. Ve Gunyo çıkınca sözlerini şöyle bağladı:

— **Ötekilerinin**, seçmenleri kandırmak için Kaymakam'ın köylere çıktığını, Bakan'a bir telgrafla şikâyet ettiklerini biliyor musunuz?

— Amma da divane herifler! dedi Goçooğlu.

— Ama ne divane ya! diye yetiştirdi Doçooğlu da.

— Bakan, şey... Meryem Ana değil ya, hemen her dediklerini yerine getirsin! «Seçimler serbesttir!» diye telgrafla karşılık vermiş. Ha ha ha ha!..

Goçooğlu ile Doçooğlu bir ağızdan kahkahaya katıldılar:

— Ha ha ha!

— Hay Allah eksikliğini göstermeseydi, bu bizim Bakan şeytanın kıç bacağı gibi bir şey! Serbestlik mi? Naah, size serbestlik! Pazar günü öyle bir serbestlik görecekler ki, bir daha var oldukça unutamayacaklar onu! Hele Gramatikov! Zavallı, daha bizde seçimlerin nasıl yapıldığını görmemiş, bilmiyor. O Vlahlar, o kanlı gözlerini iki parmak dışarı fırlatmış, kuşaklarını çenelerine kadar kaldırmış, boğuk sesli Çingeneler onun yolunu kessinler; yaban domu-

zu gibi azılı şu Hırsız Danko da onun arkasına geçip öndekilere sadece: «Tutun şu haini!» diye bağırırsın da, dünyanın kaç köşesi olduğunu göreceksin o!

Keyiften gözleri par par eden Goçoğlu ile Doçoğlu bayılırcasına gülüyorlardı:

— Liberaller! Anayasası! Naah, Anayasası!¹ Onlar hâlâ şu «telgrafla bildirilen genelgelere» bel bağlıyorlar. «Genelge» deyip aşığı cuk oturarak cuk kaldırıyorlar. Kimi okuyorlar, kimi gösteriyorlar. Herkes bıkmış artık. Dün Kaymakam'la kahvehanede gülmekten kırılazdık. Kaymakam, yüzlük olsun diye telgrafın metnini bastırarak çoğaltmış ve bütün kahvehanelere dağıtmış. Dün kahvehanede Kaymakam'la ikimiz oturuyorduk. Bir de baktık ki, **ötekiler** bir masa başında, eğleğe çekilmiş koyunlar gibi baş başa vermişler, telgrafın metnini okuyorlar, seviniyorlar ve aralarında: «Serbest! Seçimler serbest yapılacak! Polis karışmayacak!» diye fısıldaşıyorlardı. Biz Kaymakam'la ikimiz, kıs kıs gülüyorduk. Ben bir gözü mü kırıp açık gözümle ona baktım ve şakadan: «Biz işimizden eminiz!» dedim. O, gülümsedi ve önünde duran mastikayı kaldırıp hop! devirdi. Hafifçe cebinin olduğu yere vurdu; yani o **serbest** seçimlerle ilgili **genelge**'nin orada olduğunu belirtmek istedi ve göz kırparak: «Biz emin değiliz!» dedi, sonra da kıs kıs gülmeye başladı. Hop! bir mastika daha devirdi... Derken, biz iyiiiice kafaları tütsülemişiz!.. Bu arada Hırsız Danko da çıkagelmez mi! Onun ardından başkaları! Onların ardından da daha başkaları! Millet sükün etti! Baş başa verip kapanmadık mı kahveha-

(1) Anayasa.

neye! Çalgıcılara da: «Ha göreyim sizi şimdi!» demedim mi! Öööf! Kemanlarının tellerini koparacaklardı vallahi adamlar; öyle delicesine çaldılar! Georgi'nin mastikası cık! pek iyi değil. Mezesi de çok berbat! Oturup hıyar turşusu yapmıyor da, bamyı turşusu veriyor! Oh! Düünden beri başım çatlıyor! Goçoğlu, ya doldur birer mastika daha!..

— Mahmurluğu gidermek için ha?

— Bırak, bırak! Bu neyse ama, bu akşam da yine içmek gerek. Adamlarımızı daha bu akşam meyhanelere yerleştirmeliyiz.

— Çok erken değil mi, Bay Ganü? diye sordu Doçoğlu.

— Ne erkeni canım! Yarın cumartesi olduğuna göre, içmek için daha otuz altı saatları var demek! Değil, değil; erken değil! Sonra, hemen hepsi de içmeye başlayacak değiller ya! Bu iş sırayla olacak. Bir kısmı beş altı saat içinde kafaları yapınca içecekler. Onlar dinlenmeye çekilince, başkaları başlayacak. Öyle öyle sıralanıp duracaklar. Bana bakın, bir defa toplandılar mıydı, bir daha gitmek yok! Orada yiyecekler, orada içecekler ve orada yatıp zıbaracaklar! Anlaşıldı mı?

— Biliyoruz, biliyoruz, dedi Goçoğlu. İlk defa mı seçim yapıyoruz ki, bilmeyelim!

— Şimdi iyi dinleyin: Sen Goçoğlu, fırının yanından geçerken Arnavuta söyle, bu akşam için üç yüz okka ekmek hazırlasın. Yük okkasını, Çingene mahallesindeki Topaçoğlu'nun meyhanesine, yüz okkasını Parsal mahallesindeki Gogo'nun meyhanesine, geri kalan yüz okkasını da aşağıya, hamalların oraya göndersin. Sen Doçoğlu, şu ekmeklerin gönderi-

lecekleri meyhaneleri birer birer gez dolaş ve oraya gelecek olanlara daha bu akşamdan rakı, şarap vermelerini bildir. Daha çok rakı vermelerini söyle, anladın mı? Hem de, benim hesabımı öyle pek fazla fazla şişirmemelerini meyhanecilere hatırlatmayı da unutma. Yoksa başlarına dert açarım, ha! Maskaralar, geçen yıl değil, daha önceki yıl, hiç olmayacak bir içki âlemi için iki bin lev kuru paracığımı yediler! İyice akıllarını başlarına devşirsinler, böyle söyle! Zere¹ Belediye Meclisi bizim elimizde; unutmasınlar! Dönüşte kasapların oraya da uğra. Mardalık² ne kadar kırıntı, ciğer, bağırsak, kemik filan kaldıysa, hepsini bir iki küfeye doldursunlar, söyle. Bizimkileri birer kazan çorba kaynatmak için bu üç meyhaneye yollarız. Bu akşam, Kaymakamla Komiser Bey, köyleri dolaşmaktan dönecekler. Öteki meyhaneleri ve kahvehaneleri onlarla birlikte gezip görürüz. Kasabada ne kadar yazıhane varsa hepsinin memurlarını toplayıp oy kâğıtlarını hazırlattırırız. Bütün gece çalışmalarını isteriz. Ben gidip kitapçı dükkânından kâğıt ayırdım. Şöyle göze batmayacak bir renk: Sarı kâğıt. Bizim oy pusulalarını muska biçiminde katlayacağız.

— Üç köşeli!³ diye, Doçooğlu daha iyi belirtti.

— Evet, üç köşeli. Onların oy kâğıtlarından da birkaç tane ele geçirmeliyiz. Nasıl kâğıttan yapıldıklarını ve nasıl katlandıklarını görmeliyiz ki, bizim oy kâğıtlarını yazacak olanlara, o kâğıttan da bin

(1) Zira, çünkü.

(2) Marda, iskarta mal.

(3) Eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

ya da iki bin tane hazırlattırırız. Tabii onlarda da bizim adlarımız yazılı olacaktır.

Goçooğlu büyük bir saygı ile:

— Şeytan gibi kurnazsın be, Bey Ganü! dedi. Bu işlerin bütün inceliklerini öğrenmişsin, biliyorsun!

— Amma da yaptın ha! Bu zanaatı da bilmedikten sonra, niye kendime Ganü Balkanski dedirteceğim! Bana bak, bayım; beni hangi kazaya istersen yolla. Her kimi istersen onu milletvekili seçtirebilirim. Milletvekili olarak bir eşek göster, anasını sattığım eşeğini bile seçtirebilirim. Yalnız sen bana Komiserle onun buyruğu altında bulunan polisleri hazır et. Bir de bin ya da iki bin lev para ver elime. Ötesine karışma. İpini, zincirini koparmışlardan, şöyle kırk elli prangacıyı¹ başıma toplayıp sonra onları kenar mahallelerde iki üç meyhaneye dağıtıp önlerine de birer gerdel içki oturttum mu, bir de: «Ha bakalım! Yaşasın Bulgaristan!» diye bağırdım mıydı, hee! Sıkıysa gel, dur önüme; durabilecek misin bakalım! Fırlak gözleri kan çanağına döndü müydü, kuşaklarından da o koca koca bıçakları çıkarıp masalara saplamaya ve içkiden kısılmış boğuk sesleriyle bar bar bağırmaya başladılar mıydı, korkudan adamın tüyleri ayağa kalkar! Sonra da kana susamış bu sürüyü geceleyin kasabanın içinden bir geçirdin mi!.. ohho.. Muhalefet değil, şeytan bile sana karşı koymaya yeltenmez! Ya bir de bunları herhangi bir siyasî düşmanın oturduğu evin yakınından geçirirsen... Vay anam vay! Bir defa ağızlarını açmayagörsünler, yırtıcı yaratıklara benzerler. Ve işte böyle

(1) Pranga kaçağı.

bir anda, köy belediyeleri başkanlarını, muhtarları ve kâtipleri falan toplayıp durumu gösterdin mi, seçmenlerin gölgelerini bile göremezsin oralarda. Her köyden belediye başkanlarıyla birlikte on ikişer belediye meclisi üyesiyle memur takımını da bir araya getirdin mi, korkma! Bunlar dışında seçime katılacak olanları geri çevirmek için polisleri, jandarmaları kasaba dışına diz ve şu kırk elli kişilik güruhla seçim yerini bas, bir şaşırtmaca yaparak kaşla göz arasında oy sandığına da birkaç demet oy kâğıdı tıkıştır, yeter! Bildiğin eşek, milletvekili seçilmiş demektir! Ha ha ha!..

Goçooğlu ile Doçooğlu da kahkahayı bastılar:

— Ha ha ha!.. Bravo be, Bay Ganü!

Ayrıca Goçooğlu şunu eklemeyi de yerinde buldu:

— Öyle olmasına öyle ama, sadece polis kuvvetleri yetmez; seçim heyetini de elde etmelisin, değil mi?

Doçooğlu da geri kalmayarak:

— Ben de öyle düşünüyorum. Seçim heyeti şimdilik bizim elimizde ya, ileride demek istiyorum, san-kim. Ha, aklıma gelmişken, şu seçim heyetini nasıl elde ettiğinizi bir anlatsanız da dinlesek be, Bay Ganü.

— Nasıl mı? diyerek, Bay Ganü coşkuyla açıklamaya geçti. Umduğumuzdan da kolay! Vilâyet komisyonu seçmiştik ya; biliyorsunuz? Hah! Bu komisyonun üyelerinden sekizi **ötekilerden**, dördü de **bizdendi**. Ama, biz **ötekilerinden** olan dördünün seçilişini **iptal ettirdik**. O da belli başlı olanların dördünü!

Kim bilir ne gürültü kopmuştur diyeceksiniz, değil mi? Sat anasını! Onlar yaptığımızı şikâyet edinceye, haklarını arayınca kadar, seçimler de gelip geçecek! Anlıyorsunuz ya, dört dörde kaldık komisyonda! Aslında onların adamları hep yoksul takımından! Burada Sürekli Komisyon seçmek için toplandık ama, ne yapalım ki, onların dört kişisinden birini belediye hademesi bir türlü bulamadı. Neden olduğunu çakıyorsunuz, değil mi?

— Cık! Cık! Cık! diye şaştı, Doçooğlu. Bismark da kimmiş sanki? Bismark senin küçük parmağına su bile dökemez!

— Dur bakalım, daha ne gördün? Yani sadece Almanların mı Bismark'ı olacak? Neyse, kaldık mı efendim,¹ onlar üç, biz dört! Çoğunluk bizde yani! İyi ama, bizim de ağzımızın çevresinde sarı yok ya! Tuttuk, bütün komisyonu «bizden» yaptık. Bunu bırakın bir yana da, bizim yandaşlar için orada hazır bulunanların sayısından daha da çok oy çıktı! Çünkü onların taraftarlarından ikisine - tabii ayrı ayrı - üye - kâtiplik vaat etmiştik. Onlar da ahmak oğlu ahmaklar, bizim gösterdiğimiz adayların lehine oy kullandılar. Ha ha ha!.. Şimdi sokaklarda afyon yutmuş gibi gezip duruyorlar. Hele biri, bu ikisinden çok daha etkili, cenabet şey. Sekreterlik yeri vaat ederek köylere giderken onu da yanımıza aldık. Seçmenleri bizim tarafımıza kazanmak için toplantılarda konuşturduk onu. Bu divane de, biliyor musunuz ne yaptı, tutup işini gücünü bıraktı. Hani bir söz vardır: Denizi görmeden paçaları sıvamak diye. Güzelim memu-

(1) Bu deyim, eserin aslında da Türkçedir.

riyet işini bıraktı, ahmak! Haydi, Doçooğlu; sat anasını, doldur birer mastika daha!

Bay Ganü mastikayı bıyıklarının arasından süzerek içti, avcuyla ağzını sildi ve «şu cenabet» bıyıklarını iki yana bükerek konuşmasına döndü:

— Şimdi size seçim heyetlerinin nasıl seçildiğini anlatayım: Bu «kur'a» ile olur. Kur'ayı adliye başkanı çeker. Buna, her ne kadar «kur'a» ile yapılan bir seçim'dense de, ben sana istediğim kişiyi seçebilirim. Hem de çok kolay: Eğer kur'a biletlerini bir bardağın içine koyman gerekirse, dışarıdan seçebilen için, dolu olanların üzerlerine mürekkeple birer çizgi işareti koyarsın. Yoo, kutuya koyman gerekirse, oldukça derin bir kutu seçmelisin. Çevrediklerin işi çakmamaları için, derin kutunun dibine doluları bir yana, boşları öte yana yerleştirirsin. Sonra da, başkana: «Gözünü dört aç, ha! Bize uymazsan karışmam, işin haraptır!» gibilerden bir şeyler fısıldaman yeter. İvan, Stoyan, Pırvan! diye, adlı adınca adaylar belirtildi miydi, korkma. Pırvan mı seçilmeli; dolu biletlerden birini çek. Pırvan seçilmemeli mi; elini boş biletlerin bulunduğu yana uzat, çek... Yani, adliye başkanı kur'a çekiyor, demektir bu!

Goçooğlu kendini tutamadı:

— Yaman adamsın be, Bay Ganü! Öteki ahmaklar da tam kafa tutacak adamını bulmuşlar! Bu gi-dişle vay hallerine! dedi.

Doçooğlu da hayretini gizleyemeyerek:

— Bu kafa ile nasıl olur da şimdiye kadar başkan seçilmezsin, şaşarım doğrusu! diye söze karıştı. Beriki yapmacık bir alçak gönüllülükle:

— Neyse canım, kapa kaynasın! Bulgarları bilmez değilsin ya, kalp millettir! dedi.

DOĞUDA tanyeri ağarmaya ve Gogo'nun Parsal mahallesindeki meyhanesinin içine soluk bir ışık sızmaya başlayınca yerlerde yuvarlanan ya da masaların ve sandalyelerin üzerlerinde öylece uyuyup kalmış olan otuz yiğiti gözle seçilir bir hale getirdi. Horultuları sanki otuz insanın ağzından çıkmıyordu da, otuz kaplan boğaz boğaza gelmişti; öyle korkunçtu. Sokakta devriye gezen polisi bile tedirgin ediyordu.

Zaman zaman bu yiğitlerden biri, yattığı yerden yarı kapalı gözlerle kalkıyor ve karanlıkta, bir köşede duran testiye el yordamıyla bulup kaldırarak mide-sini, boğazını, çatlamış dudaklarını yakıp kavuran alkolün ateşini söndürüyordu. Testiyi ararken, karanlıkta üzerlerine bastığı arkadaşlarından bazıları uyanıyor ve kurumuş boğazlarından çıkan kısık kısık sesleriyle uluorta küfürler yağıdırıyorlardı. Aman yarabbi, ne pis küfürlerdi bunlar, ne pis sövgüler. Ağızlarını açınca da, ortalığa çok pis bir koku yayılıyor ve şanlı yiğitlerin üstlerinden başlarından yayılan öteki kokulardan zaten bozulmuş olan havayı bir kat daha zehirliyordu.

Goçoğlu ile Doçoğlu çoktan kalkmışlar, Keleş Hasan'ın kahvehanesinde sabah kahvelerini içiyorlardı. Mevzilerin son yoklamasını yapmalıydılar. Bunun için de seçim ordusunu uyandırmaları gerekiyordu.

Kahvelerini içtikten sonra Gogo'nun meyhanesinin önüne geldiler ve boğucu pis bir hava kapıyı açar açmaz her ikisini de geri püskürttü

— Öfff! Hay Allah belâlarını versin! diyerek, Goçooğlu boğulmamak için burnunu tıkadı.

— Sarmısak mı yemiş bunlar, ne yapmışlar? diye, Doçooğlu da yüzünü eksitmiş söyleniyordu. Dayanamayıp burnunu tıkadı.

Kapı ardına kadar açıldıktan sonra meyhanenin içi temiz havayla dolduğu için burunlarını tıkasalar da, pisliğe pek o kadar aldırmayan iki kafadara içeri girme imkânı doğdu.

Goçooğlu kumanda verir gibi:

— Daha uyanmadınız mı be, öküzler! Haydi, çabuk kalkın! diye bağırdı, sarhoş komandoları ayaklarıyla tekmeleyerek uyandırmaya girişti.

Doçooğlu da meyhaneciye dönerek:

— Gogo! Ver şunlara birer rakı da, gözlerini açabilsinler! diye yetiştirdi.

Gogo isteksizce yatağından kalkıp gerindi, esnedi, terlemiş yerlerini hart hart kaşıdıktan sonra şişeleri, kadehleri şangırdatmaya başladı. Zor zar kadehleri doldurdu ve daha uyanmamış yiğitlerin arasına girdi, kadehleri birer birer dolaştırdı.

— Kalk be, eşek! Nah, tıkın! Yetişir köpek gibi esnediğin! Gözlerine bir baksana, çıban gibi şişmişler! Haydi, dik bakalım!

Gogo sarhoşluktan odunlaşmış konuklarını uyandırmak için işte böyle «tatlı» sözler söylüyor, arada sırada şiddetli tekmelerini de kullanıyordu. Uyuyanlardan kimisi protesto edercesine homurdanıyor, kimisi kan çanağına dönmüş gözlerini ona karşı patlatıyor, kimisi de ne olduğunu anlayıp dinlemeden kuşağına sokulu balıkçı bıçağına sarılıyordu.

Bunları gören Goçooğlu ile Doçooğlu'nun yüreğine sevinç doluyor, duydukları heyecanı aralarında şöyle paylaşıyorlardı:

— Doçooğlu! Bak, bak! Köşedeki şu gözü bağlı babaçkoya iyi bak! Tanıyor musun onu?

— Elbette tanıyorum! Petresku! Hani babasını gölde boğduydum! Onu çok iyi biliyorum! Tanrı korusun, bir defa birine kancayı takmasın, bitti! Baksana, kuşağına soktuğu bıçağın büyüklüğüne. Ya sen bak bakalım şimdi, şu meyhanecinin masasının altında yatanı tanıyabilecek misin?

— Ayağının yarasını bağlayan o şişman herifi mi?

— Hayır, hayır, onun yanındaki, şu dudakları paramparça olanı!

— Birden kim olduğunu çıkartamadım... Ha ha! Dur ya, Sersem Petso'nun kopili değil mi be? Hani şu bizim kiliseyi soymuştu, canım?

— Değil, değil! Sersem Petso'nun kopili, hee orda, Haydut Bonço'nun yanında yatandır. Bu gördüğün, Hırsız Danko'nun yeğenidir. Bay Ganü onu buraya, **ötekiler** gelip bu haymanaları aldatmaya kalkışmasınlar diye gözetleme için gönderdi. Korkunç bir haydut! Bilmiyor musun, geçen gece **ötekilerinin** oy kâğıtlarından bir demet şey çalan oydu!

— Aferin be!

— Sen onu ne iş için ayırdığımızı sanıyorsun? Dur, anlatayım: Seçim yerini bastığımız zaman, **ötekilerden** gelip karşı koyan olursa, bu toy oğlan, Nikola Tırnovalı'nın yakasına yapışarak: «Yakalayın şu herifi! Prens'e küfretti! Prens'in geçmişine sövüyor, yakalayın!» diye bağırmaya başlayacak. Onun

bağırışlarını duyarak koşup gelen Petresku ile Hırsız Danko da Nikola Tırnovalı'yı kısıkvrak edip dışarıya atacaklar. Polis de onu onların elinden alarak kodese tıkacak! Tırnovalı'nın yandaşları, koşup adamı kurtarmak isteyecekler tabii. Ama biz hemen önlerine çıkacağız. Bir karışıklık olacak. Polis, birbirine girmiş olanları çil yavrusu gibi dağıtacak. Her şey önceden düşünülüp kotarılmıştır.

— Lulço ile Gramatikov'u kim yakalayacak ya?

— Aklına şaşayım senin! Onları da insandan mı sayıyorsun? Karşılıklarına tek başına Topaçoğlu çıkıp gözlerini belertti miydi, toz olacaklar, toz!

Goçoğlu ile Doçoğlu aralarında işte böyle konuşuyorlardı. Konuşuyorlardı ve aynı zamanda bugün seçmenleri ürkütmek, oy verme yerine gelince hepsini oradan kovmak, ortalığa korku ve dehşet saçmak ve aslında iliklerine kadar korku işlemiş Bulgarı, yeni yeni anlamaya başladığı devlet yönetiminde kendi iradesini serbestçe kullanmak hakkından büsbütün vazgeçirmek için ödevlendirilen şu otuz kadar ipini, zincirini koparmış, kötü yürekli kişilerin isteksiz isteksiz uykudan uyanışlarını sevinçle seyrediyorlardı. Seyrediyorlardı ve tulum gibi olmuş, beşaret yüzleri yara bere, yırtık çizik içinde, kanlı gözleri yuvalarından fırlamış olan, bakışlarında da hınc okunan belleri kuşaklı, kuşakları bıçaklı, merhametsiz ve zalim oldukları her hareketlerinden belli olan şu otuz korkunç haydutun kazanacakları seçim zaferrinin tadını önceden tadıyorlardı.

Seçim için ücretle tutulanların hepsi de ayaklandığı sırada Çingene mahallesi yönünden gelen bir çalgı sesi yükseldi. Evet evet, çalgı sesi!

Bütün gece Çingene mahallesinde, Topaçoğlu'nun meyhanesinde çalan ve bir aralık coşan Topaçoğlu'na:

*«İşler imiş Vangelito bir çevre;
Dalıp gitmiş, şaşırmuş o, bir kerre.
Aman Allah, canım Allah vur beni,
Vur beni de, göreyim ben çevreni!»*

şarkısını söylerken eşlik eden bu çalgıcıları bilmem ki size nasıl tanıtayım? Önce kemanını göbeği üstüne dayamış ve öylece ayakta sızıp kalmış kemancıyı mı ele alayım, yoksa ya hiç çalmayan ya da klarnetini kudurmuş gibi üflemeye başlayınca yanakları şişen, boyun damarları bir parmak kabaran, kanlı gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi açılan ve klarneti biraz daha üflemeye zorlandığı takdirde, sarası tutacakmış gibi çevredekileri dehşet içinde bırakan klarnetçiden mi söz edeyim? İyisi mi, ayrı ayrı hiç birini ele almadan, yalnızca şu kadar söylemekle yetineceğim: Bu çalgıcıların hepsi de birer «à la Bay Ganü» çalgıcıdır! Ne biçim çalgıcı olduklarını sanırım anladınız, değil mi?

Ve işte bu sanatkârlar! «Peçenek Marşı»nı çalıyorlardı şimdi...

Birden bir nara ortalığı çınlattı. Parsal mahallesinin ağaçlarına ve evlerin saçaklarına konmuş kuşlar korkarak uçtular. Parsal mahallesi ile Çingene mahallesinin de sakinlerini dehşete düşüren bu ses öyle bir sestti ki, aç aslanlarla, kudurmuş kaplan ordularının bir işaret üzerine birbirlerine saldırmalarından çıkan korkunç böğürtüye benzetilebilirdi.

Bu nara, Hırsız Danko'nun tuttuğu hamalların bir çeşit «Hurra»sıydı!

Derken, sokağın köşesinde göründüler. Kasaba alanına doğru ilerliyorlardı. Önde çalgıcılar yürüyordu. Onların arkasında da hamallar ve Çingeneler.

Başta hamalların omuzlarına oturmuş, kulaklarına doğru bükük bıyıkları ve ensesine devrilmiş şapkasıyla, kim geliyordu dersiniz? Evet, bizim ünlü Bay Ganü Balkanski'ydi tabii.

Bu ana baba gününde bile Bay Ganü kişiliğinden bir şeycikler yitirmemiş, iki elini de cebine sokmayı ihmal etmemişti. Yani: «Elbette ellerimi cebimde tutacağım! Haydutlardan biri elini cebime soktu muydu, başka yolu yok, bizim kese kanatlanıp uçar! Ben adamlarımı tanımaz mıyım?» demeye getiriyordu.

Ölüleri bile mezarlarında uyandıracak ikinci bir «Hurra!» Gogo'nun meyhanesinde olanların kulaklarına kadar erişti. Bu tayfa da hemen dışarıya fırlayarak top gürültüsünü andıran bir sesle: «Yaşasın, Bay Ganü!» diye karşılık verdiler ötekilere.

Ağzı kulaklarına varan Bay Ganü sevincini pek fazla belirtmek istemeyerek, yalnızca:

— Günaydın, çocuklar! dedi.

Sesleri kısılmış otuz gırtlak da karşılığında:

— Günaydın! diye gürlledi.

Bay Ganü, Austerlitz önünde bulunan Napolyon'un,¹ askerlerine hitap edişine benzer bir ses ve tavırla:

(1) Napolyon'un, Avusturya ile Rusya bağlaşıklık devletlerini 1805 yılında yenilgiye uğrattığı yer Austerlitz'dir. (Şimdi ki adı Slavkov'dur ve Çekoslovakya sınırları içinde bulunur.)

— Cesaret, çocuklar! Kuvvet bizden yanadır! diye bu güruhu yüreklendirdi. Hemen ardından da:

— Hey, Hırsız Danko'nun yeğeni, kulağını bana ver! Sana söylediklerimi unutmadın ya! Zoru gördün müydü, Tırnovalı'nın yakasına yapışıp: «Prens'e küfrediyor!» diye yaygarayı koparacaksın; anladın mı? dedi.

Hırsız Danko'nun yeğeni keyifli keyifli:

— Ne yapacağımı biliyorum ben! diye karşılık verdi.

— Danko! Petresku! Size gelince, siz de...

— Biliyoruz, biliyoruz! diye konuştu Petresku, ödevinin önemini anlayarak. İki yandan tuttuk muydu onu, baş aşağı getireceğiz!..

— Bravo! Ama iyi dinle, Petresku! Senden bir murafet¹ daha göstermeni isteyeceğim. O da şu: Seçmenlerle dövüşmeye giriştiğiniz zaman, ötekilerini de sındıracak kadar, bıçağını çıkarıp iki üç kişiye batıracaksın; sonra da onu bir yana fırlatıp gömleğini paralayacak ve kanlı ellerini göğsüne sileceksin, anladın mı? İstersen yüzünü de, rubalarını da kana bul! Bunu da anladın mı? Daha sonra da, «Yaşasın Prens!» diye bağırдыңın için orada olanların seni öldürmeye kalkıştıklarını ileri sürerek sesinin çıktığı kadar haykırmaya başlayacaksın, bunu da anladın mı?

— Anlamasına anladım ama, «kan parası» olarak üste daha beş lev isterim! dedi Petresku.

— İsteyeceğin, para olsun! Sen sadece dediği-

(1) Marifet.

mi yap; ötesi kolay diyerek; Bay Ganü, Petresku'yu yatıştırdı.

Bu sırada seçmenlerin oy kullanma mahallinde durumu yoklamak amacıyla gönderilmiş olan keşifçilerden Tavukçu Adamço, Kopoy Spiro ve Topal Mustafa koşarak geldiler. Üç bin kadar köylünün, çeşitli yollardan geçerek kasabaya ulaştıklarını ve Tırnova-lı'nın adamlarının, kendilerine oy kâğıdı dağıtmakta olduğunu bildirdiler. En sonunda soluk soluğa şunu da eklediler:

— Kaymakam, acele etmenizi söyledi. Etmezseniz, bütün işler suya düşecekmiş!

Bay Ganü birden kükreyip bağırdı:

— Hay Allah belâsını versin şu Kaymakam korkuluğunun. Yahu, köylüleri bile sindiremeyecek ol-duktan sonra, ne demeye Kaymakam getirdik onu başımıza? Kaymakam sözde. Kaymakam değil, hıyar başı! Elinden sadece köylü kızlarına sataşmak geliyor! Salak herif! Neden polislerini kenar mahallele-re göndermemiş? Eşek oğlu eşek her halde tıka ba-sa içip zıbardı ve ne yapması gerektiğini unuttu! Koş, çabuk, söyle ona, atlı polis birlikleri toplanıp kasaba-nın göbeğinden «Hurra!» diye bağırarak geçsinler, anladın mı? Tam kasabanın ortasından büsbütün ej-der kesilmiş geçsinler! Biz de buradan bir «Hurra!» çektik miydi, bakalım hangi köylü kendinde yürek bulup karşımıza çıkabilecek! Durma, koş! Çabuk!

Sonra Gogo'ya dönerek:

— Gogo! Sen de durma, rakı getir! diye kuman-da verdi. Patlayıncaya kadar için, anasını satayım! Korkmayın, masrafı ben ödüyorum! Çalgıcılar, hey

çalgıcılar, niye susuyorsunuz? Çalınız be Çingeneler!¹ Hey! Klarnetçi misin, zurnacı mısın, şişir şu düdüğü bakalım! Niye öyle öküz gibi yüzüme bakıyorsun? Haydi bakayım, Ha! Hah! Hah söyle!.. İiihhahaa!.. Danko! Ver şimdi herkesin eline birer demet oy pusulası! Haydi şimdi, çocuklar, ileri! Korkmayın, ileri ve hep ileri! Yaşasın, Haşmetlû Çar Hazretleri! Hurraaaaa!..

— Hurraaaaaaa! sadaları yeri göğe kattı.
Ve seçmenler oy sandıklarına yöneldiler.

MUHALEFET adayı İvanitsa Gramatikov sabahleyin saat altıda uyandı. Kalktı, giyindi. Sabah kahvesini içti ve evlerinin önündeki yüksek verandaya çıktı. Az önce doğan güneş, kilisenin kubbesinde ve doğuya bakan pencerelerin camlarında yansıyor-du. Sanki bütün doğa törenli bir uyanış içindeydi. Aslında doğa her zaman olduğu gibi tarafsızdı da, bizim adayın içi sevinçten dolup taşıyordu.

Genç, öğrenim görmüş, biraz ülkücü, ama daha çok hayalperest, temiz yürekli, iyiliğe inanan ve geleceğe umutla bakan İvanitsa Gramatikov'u gerçekler daha çelikleştirmemiş, hayat daha pişirmemişti. Kendini unutturcasına tasasız, körü körüne iyimser, her şeye iyi yanından bakmaya alışmış olan bu genç, herkese safça, hayır hayır, budalaca inanıyordu.

Arkadaşlarından birkaçı, ona milletvekili adayı olmasını teklif ettiler. Adaylığı, bir mahalle toplantı-

(1) Bu cümle, eserin aslında da Türkçedir. Olduğu gibi bırakılmıştır.

sında da anlayışla karşılanınca, Gramatikov hemen her şeyin halledildiğini düşünerek kendini Millet Meclisinin hareketli çalışmalarının içine dalmış kabul etti. Bulgaristan, yağ bal içinde yüzüyordu âdeta.

Yine de bilmediği bazı ayrıntılar ve dostlarının yasada öngörülmeven bazı seçim önü çabaları, ara sıra sanki onun tatlı hayallerinin üstüne birtakım gölgeler düşürüyordu. Söz gelişi, kendi programını seçmenler önünde açıklamanın ne gereği vardı? Sanki bunsuz da seçilmez miydi? Sonra; seçmenlerin sorukları soruları cevaplandırmak için ne diye sıkışık bir duruma düşmeliydi ve soranın gereksinmelerini gidermek amacıyla yardımını esirgemeyeceğine söz vermeliydi? Belki bu yalnızca soranı ilgilendiren bir şeydi, değil mi ya?..

Gramatikov sanki baştan sona bütün anlayışlarını, davranışlarını, onun «kurmay»ı sayılan arkadaşlarının eline teslim etmişti. Nutuk söylemesi gerektiğini onlar tespit ediyorlar; o da söylüyordu. Köy belediye başkanlarıyla muhtarlarını evinde kabul etmesini ve onlarla çok nazik konuşmasını arkadaşları bildirmişlerdi; o da ne yapsın, dediklerini yerine getirmiş ve evine gelen başkanlarla, muhtarlarla, kâtiplerle öyle nazik bir konuşma yapmıştı ki, zavallı köylücükler, gözlerine bir türlü bakamamışlar ve galiba söylediklerini de anlayamamışlardı.

Köylüler ona ihtiyaçlarını söylüyorlar, o da not tutarak bunlardan hangilerinin gerçekleştirilebileceğini, hangilerinin olamayacağını içtenlikle söylüyordu. Her seçimde kendilerine altın'dan ormanlar vaat edilmesine alışkın köylüler, Gramatikov'un söylediklerinden hiç hoşnut kalmıyorlardı.

Gramatikov'un, kasabanın ileri gelenlerinin katıldığı toplantılarda bulunması da zorunluydu. Oralarda, köylere ve kasabanın ayrı ayrı mahallelerine propagandacılar seçiliyordu. Yurttaşlar aralarında şunun ya da bunun adaylığını tartışıyor, yüksek sesle konuşuyorlardı. Gramatikov söylenenlere hiç karışmıyor, bu işler onu ilgilendirmemiş gibi bir kenarda oturuyor ve susuyordu. Bu budalaca durgunluk bazen onun da canını sıkıyordu. Ama, tam bir şey söylemek ya da tartışmalara katılmak için ağzını açtığı anda, «kurmay»dan biri elini tutarak: «Sen sus, karışma! Bu işlerden daha anlamazsın!» diyordu. O da boyun eğip susuyor ve kasabanın kendini beğenmiş ileri gelenlerinin konuşmalarını dinliyor; «acaba seçimler hep böyle mi yapılıyor? Yoksa yeni bir döneme girdiğimiz için mi böyle yapılmaya başlandı?» diye düşünüyordu. Arada bir, tartışanlardan herhangi birini kolundan yavaşça dürterek: «Rica ederim, söyleyin, seçimler daima böyle mi yapılır?» diye kulağına fısıldıyordu. Tartıştığı konuya büsbütün dalmış olan bu yurttaş, Gramatikov'un ne sorduğunu birden anlamadığı için, ona dumanlar arasından bakarak: «Bırak yahu, şimdi sırası değil! Sen bu işlerden anlamazsın! Karışma, her şey yolunda!» diye cevap veriyordu.

İşler yolunda! İşlerin yolunda olduğuna gitgide Gramatikov da inanmaya başladı. Çünkü nereye gitse, nereye otursa, kiminle görüşse, tüccarı, zanaatçısı, köylüsünden hep aynı sözleri işitiyordu: «İşler yolunda!» Kahvehaneye girse, orada da arkadaşları onu aralarına alarak kasabadan ve çevre köylerden gelen haberleri bildirmek için sanki aralarında yarışıyor-

lardı: «Ooo! Günaydın, Bay İvanitsa! Nasılsınız? Şimdi son işler yolunda!» ya da «Ooo! Bay İvanitsa, her şey tamam! Bütün ilçeyi cebimizde tutuyoruz. Keyfine bak! Artık işler hepten yoluna girdi!». Akşamları kasaba içindeki parka gezinmeye çıkarsa, orada rastladığı her arkadaşı kendisini daha uzaktan tanır tanımaz ellerini yukarıya kaldırarak birtakım işaretler yapıyorlardı. Bu: «İşler yolunda, korkma!» demektir.

İşler yolunda! Yolundaydı ama, seçimlerin yapılacağı günün arifesinde kendisinin de tanık olduğu bir olay, ona yasada öngörülmüş seçim biçimiyle gerçekte yapılacak olan seçim arasında büyük ayrılıkları göstermeye yetti. Bu olayı arkadaşlarından biri, kısasa süre önce gönderdiği bir mektupta şöyle anlatıyordu:

«Yasalara uyarlık, özgürlük, düzen ve... başarı da bizim olacaktı!.. Hatırlıyor musun? Ne cümbüştü, ha? Seçim arifesinde «Hunlar»ın¹ kahvehaneye yaptıkları baskını hatırlıyor musun? Şu başında Rus şapkası, göğsü bağı açık, yalınayak, pantolon paçalarının diz yerleri yırtılmış olan «Bulgar yurttaşı»nı gözlerinin önüne getirebiliyor musun? Ya şu kanlı gözlü, sokağa gömlekçe, başı kabak çıkmış, elinde kocaman bir değnek taşıyanı? Ya o, kapının dışında duran Vlah'ı?² Hani kendisini yurtseverlik duygularına mertçe kaptırmış, kendi özgür yurttaşlık hak ve ödevlerini iyice kavramış, olgun, yani politika ala-

(1) Kavimler göçünün başlamasına sebep olan Türk boyundan olan Hunlar kastediliyor.

(2) Romen. (Çoğu zaman da «Kaşıkçı Çingenesi» demektir.)

nında pişe pişe olgunlaşmış bir adam haline gelmiş olan, ama ayaklarının üstünde güç halle durabilen adamı canım? Onun, bütün dünyayı mutluluğa kavuşturmaya hazır yüksek ve insansever ülkülerin etkisinden kabarmış göğsünden çıkan ve insanın beynini zonklatan söylevleri... Tanımlanması zor yüksek düşüncelerin etkisi altında kalınlaşan diliyle de özgürlük ve halkın hakları üstüne yumurtladığı saçmaları hatırlıyorsun, değil mi? Kahvehaneden çıkan yaşlı bir yurttaşın haykırışıyla, özgürlük ve halkın haklarının, palavracının boğazına nasıl takılıp kaldığını unutmادين, değil mi? İşte bu her türlü eğitim ve öğrenimden yoksun ayaktakımının yabanıl ve canavar tabakalarının bataklıklarından çıkan bu çirkeflerin; birtakım toplum artıklarının ve karakter-siz kişilerin yönetimi altındaki bu uğursuz insan sürüsünün, bu gürhunun diyorum, Millet Meclisinde kendi temsilcileri var. Oysa binlerce seçmenin...»

İŞTE seçimlerin yapılacağı pazar günü, sabahleyin saat yedi sularında Gramatikov, evlerinin önündeki yüksek verandada duruyor ve serin havayı sevinçle ciğerlerine dolduruyordu. Hayallerinde canlandırdığı seçim yasası, Anayasaya uygun bir biçimde yapılacak bugünkü seçimin baştan sonuna kadar bütün sahnelerini onun gözleri önüne seriyordu. Vaktin yedi buçuk olduğunu, kampanyasına iki vuruşla duyuran kasaba saati, milletvekili adayının hayallerini yarıda bırakıp artık seçim mahalline gitme zamanının geldiğini hatırlattı.

Gramatikov giyindi. Bastonunu eline almışken, seçim mahalline hangi türden olursa olsun, hiç bir araçla girilmesine izin verilmediğini hatırlayarak, bıraktı ve sokağa çıktı. Sokaklar bombostu. Millet seçim yeri diye gösterilen okul avlusuna doluşmuştu. Kilisenin önündeki alanda Gramatikov'u birkaç arkadaş karşılayıp dostça selâmladı:

— Günaydın, Bay İvanitsa! Gördünüz mü?

— Kimi?

— Seçmenleri. Yalnızca köylülerin sayısı üç bin! Oy kâğıtlarını hepsine dağıttık bile. İşler yolunda! Haydi şimdi okula gidelim.

Daracak, eğri büğrü bir sokaktan geçerek oylama yerine vardılar. Gerçekten de, kasabalılardan ve köylülerden oluşan büyük bir seçmen kalabalığı okul avlusundan yan sokaklara taşmış bekliyordu. Propagandacılar bu kalabalık arasında dalaşüyor, yeni gelenlere yarı açık, yarı gizli bir biçimde oy pusulaları dağıtıyorlardı. Birbirleriyle yavaş sesle konuşan seçmenlerden kimisi şöyle birtakım itiraflarda bulunuyordu yanındakine:

— Sekiz yıldan beri bugün ilk defa oylamaya geliyorum.

— Doğrusu ben de öyle.

— Benim de bugün ilk.

Oylama okulun salonunda yapılacaktı. Seçim heyeti üyeleri, artık oy sandığının önünde yerlerini almışlardı. Birkaç seçmenle birlikte bir muhalefet adayı da orada dolanıyorlardı. Çok geçmedi, oylama başladı.

Okulun bitişiğindeki ve karşısındaki evlerin avlularına birçok silahlı polisin doluşmuş olması ve iki

polis komiserinin bunların arasında dolaşıp kendilerine gizli önerge gibi bir şeyler vermesi Gramatikov'a çok acayip göründü. Kendi kendine: «Her çeşit silahlı kuvvetin oylama yerine yakın bulundurulmasını seçim yasası yasaklıyor sözde! Şaşılacak iş!» dedi. Ama daha fazla şaşmasına meydan kalmadı. Gözleri önünde, ortalığa yığı saçan öyle bir zorbalık fırtınası koptu, öyle bir kargaşa oldu ki, zavallı Gramatikov yıldırımla vurulmuşa dönüp olduğu yerde donakaldı.

Cahil delikanlı, silahlı polis kuvvetlerinin oylama yerine yakın bulundurulmalarından doğan şaşkınlıktan kendini kurtaramamıştı ki, Tavukçu Adamço'nun soluk soluğa koşarak geldiğini ve komiserlerden birinin kulağına bir şeyler söylediğini gördü. Komiser de hemen polislerden birini çağırıp bir şeyler fısıldadı ve onu bir yere yolladı. Memur gözden kaybolur olmaz Kaymakam göründü Adamço ona da bir şeyler fısıldadı. Kaymakam, komiserlere dönerek birtakım emirler verdi. İki komiser iki yana koşup gittiler. Çok geçmedi okulun çevresinde evlerden, ellerinde atlarının yularlarıyla, polisler çıkmaya başladı. Az ilerleyince atlarına bindiler. Kaymakam da bir ata atlayıp önlerine geçti ve kılıcını çekip: «İleri!» komutu verdi. Bunun üzerine, tepeden tırnağa silahlanmış yirmi kadar polis, seçmenlerin toplandığı daracık sokağa dalıp atlarının döşleriyle seçmenlerin canlı duvarına saldırdılar. Bir gürültü, patırtı, bağırışma, itişme, kakışmadır başladı. Yeni yeni komutlar yükseldi. Polislerin yalın kılıçları parıldadı. İnsan kalabalığı ileri geri dalgalandı. Atlar içerlere doğru atıldılar. Canlı duvar birkaç yerinden yarıldı. Atlara

yol vermek için öndekiler açıldılar. Ama, arkadaki-
ler ileriye doğru geldiklerinden, yeni bir insan dalga-
sı polisleri püskürttü. Ne yazık ki az sonra silah üs-
tün geldi. İlerleyen canlı duvar durakladı, kararsız-
ca sarsıldı. «Neme gerek, bana dayak yemek!»¹ diye
düşünen bir bölük Türk seçmeni birer birer sıvışma-
ya girişti. Köylü seçmenler de birbirlerine şaşkın
şaşkın bakışmaya başladılar. Polisler de bu sırada
seçmenlerin büyük bir kısmını okulun uzağında bir
yere püskürtmeyi başarmış, okul avlusunda çok az
seçmen bırakmıştı. Tırnovalı ile Gramatikov da hâ-
lâ burada tutunabilen bu seçmen grubunun arasın-
daydılar.

Tam bu sırada sokağın öbür başından gelen bir
klarnet sesi ortalığı cınlattı. Bu sese birkaç keman
sesi karıştı. Derken büyük bir insan yığınının homur-
tusu işitildi ve gök gürlemesini andıran bir ses ortalığı
korku ve yıldı içinde bıraktı. Hemen bunun ar-
dından da, başta çalgıcılar olmak üzere, gözlerinde
şimşekler çakan Bay Ganü Balkanski göründü. Bü-
tün yardakçıları da ardından çıkageldiler. İşte Goço-
oğlu ile Doçooğlu, Petresku, Hırsız Danko'nun yeğeni,
Kopoy Spiro ve Topal Mustafa, işte Çingeneler,
hamallar, balıkçılar. En sonunda da Hırsız Danko!..

— Yaşasın saygıdeğer hükümetimiz! Hurraaa!
diye çatlak sesiyle bağırды, Hırsız Danko'nun yeğeni.
Buna karşılık, yüzlerce ağzı olan yığın da korkunç:
«Hurraaaaa»yı bastı!

Gramatikov birden ürperdi. 1876 yılını hatırladı.

(1) Bu cümle, eserde olduğu gibi bırakılmıştır.

Gözlerinin önünde başıbozuklar canlandı. Fazlı Paşa'nın¹ adı dudaklarında donup kaldı.

Gözlerini kan bürümüş sarhoş canavarlar tayfası okul avlusuna daldı. Aman yarabbi; ne kalabalık, ne küstahlık, ne yabanilik okunuyordu, şu yuvalarından fırlamış kanlı gözlerde, şu kıskırtıcı bakışlarda, şu külhanî davranışlarda. Bay Ganü, yığınlar içinde kendisine kabaca yol açan gizli adamlarının yardımıyla merdivenleri çıktı ve oylamanın yapıldığı salona girdi. Girer girmez de, içeriden köpek hırlamasına benzer bir gürültü işitildi. Nikola Tırnovalı merdiven başında görünmüştü ki, ne idüğü belirsiz birileri tarafından tartaklanmaya başlandı. Hırsız Danko'nun yeğeni bir yırtıcı kuş gibi onun üzerine yumularak yakasına yapışmış. Çatlak sesiyle: «Tutun, yakalayın şunu! Prens'e küfrediyor! Prens'e sövdü, tutun şu herifi!» diye avaz avaz bağırmaya başladı. Petresku ile Hırsız Danko da hiç gecikmeden Tırnovalı'nın boğazına birer kudurmuş kurt gibi atıldılar ve zavallı adamı yaka paça merdivenden aşağıya indirdiler.

Bütün bunlar olurken Bay Ganü salona girmiş, seçim heyeti başkanından bir pusula almış ve Danko'nun yeğenine vermişti. O da kalabalığın bacakları arasından geçerek okulun bitişiğindeki avluya dalıp kaybolmuştu. Bir dakika sonra yaya ve atlı polisler okulu sarıp avluya girdiklerinde, Bay Ganü'nün yandaşlarını, bundan önce avluda kalan ve yapılanları gözleriyle gören bir avuç seçmen tarafından av-

(1) Bulgarların 1876 yılının nisan ayında yaptıkları ayaklanmayı bastıran.

lunun bir köşesine kısıtılmış durumda buldular. Göğsü, elleri ve yüzü kan içinde kalmış olan Petresku masum bir çocuk gibi bağıırıyordu. Polisler gelinceye kadar birkaç seçmeni bıçaklamayı ve elini, yüzünü kana bulamayı başarmıştı. Şimdi önceden tasarlanan programın son bölümünü yerine getiriyordu. Bir taş yığınının üzerine çıkarak sesinin çıktığı kadar bağırmaya başladı: «Beni vurdular, Bay Kaymakam! Beni öldüreceklerdi! **Yaşasın Prens!** diye bağırdığım için, beni bıçaklarıyla yaraladılar!»

Bu oyunda polis de kendine düşen rolün uygulamasına geçti. Kaymakam: «Kılıçları çek!» emrini verince, kılıç şakırtıları, kamçı sesleri işitildi. Şurada burada seçmenlerin protesto sesleri yükseldiyse de, pis küfürler bu cılız sesleri çabucak bastırdı. Bay Ganü'nün canavar ordusunun yardımıyla polis, Nikola Tırnovalı'yı ele geçirdi ve daha birkaç gözde arkadaşını da alıp beraberinde götürdü. Atlı polisler de yel gibi esip avluyu seçmenlerden temizlediler.

Avludan kaçırılan kalabalık arasında bulunan Gramatikov da halk yığınlarıyla birlikte kendini bir an içinde sokakta buldu. Ne olmuştu, bu kalabalığın arasına yıldırım mı düşmüştü? Hâlâ kulaklarında, merdiven başında dikilmiş duran ve: «Biz de az çok Avrupalarda bulunduk, seçimlerin nasıl yapıldığını biliriz! Ben Belçika'da bile bulundum!..» diye bas bas bağıran Bay Ganü'nün sözleri çınılıyordu. Ama aynı zamanda Dobri Dede'nin sözleri de kulağından bir türlü gitmiyordu. Zavallı Dobri Dede! Sokağa atılmış, başı yarılmış bir halde; ihtiyarlıktan mıdır, kinden midir, yoksa acıdan mı nedendir, gözleri yaşla dolmuş bu ihtiyar, kesik kesik çıkan sesiyle şöyle hay-

kırıyordu: «A be, Bay Kaymakam oğlum!.. Demiyorlar mıydı ki, sözde... Sözde şeyler... Şu seçimler hani serbest yapılacaktı ya!»

Zavallı Dobri Dede!..

BİRKAÇ gün sonra Sofya'da çıkan gazetelerden birinde Gramatikov şu aşağıdaki telgrafı okudu:

«Sofya, Sayın Başbakana! Seçimler büyük bir düzen ve sükûn içinde geçti. Seçilenler: Ganü Balkanski, Filyo Goçooğlu ve Tanas Doçooğlu. Üçü de bizden. Muhalefet adayları rezilce bir yenilgiye uğradılar. Başta çalgıcılar olmak üzere oylamaya katılanlar görüldüğünde, muhalefet çetesi ortadan yok olup gitti. Bütün kasaba parlak zaferimizi sevinçle kutluyor. Yaşasın Haşmetlû Çar Hazretleri!

Ganü Balkanski»

O GÜNLERDE Gramatikov'a gönderildiğini biraz yukarıda söylemiş olduğumuz mektup şöyle sona eriyordu:

«... Merak edilecek bir nokta varsa, o da halkın, bu duruma ne diyeceği, ne yapacağıdır! Bir zamanlar sen bana, Bulgar ulusuna hâlâ inandığını, ona bel bağladığını söylüyordun! Haydi canım, bırak! Alay mı ediyorsun yoksa? Kime inanıyorsun? Kendisine bütün yapılanlara katlanan bu köle ruhlu ulusa mı? Onu daha iyi anlamak istesen, onu temsil eden vekillerine bakıver.

Kendisine inandığın topluluk köledir, diyorum sana, köle! Kölelik onun için bir mutluluk, istibdat; ihsan, yukarıdan gelen aşağılayıcı hırlamalar da birer müziktir! Ama zavallı ve talihsiz olan da yine ulustur. Hem de ne talihsizlik. Kaderin darbesini görmüş, başkalarının uğruna ezilmeye, üzülmeye mahkûm edilmiş, düşmanları ve hele hele dostları ile kurtarıcıları tarafından işkenceye tutulmuş olan bu ulusun, dikkatinin çekileceği sağlam bir noktası, güvenip dayanacak bir tutamağı yoktur. O, kendine ve yarınına olan güvenini büsbütün yitirmiş ve bunun için öyle «tedbirli,» öyle ihtiyatlı, aman yarabbim, ne duygusuzca ihtiyatlı olmuştur! Her türlü yardımdan, yol gösterisi öğütten yoksun, dışarıdan ve içeriden ezilmiş, parçalanmış olan bu ulus bugüne bugün nah, işte bak, boraların yıprattığı eski zamanların acınacak bir kalıntısı haline gelmiştir.

Onu diriltecek ve arkasına takıp götürececek biri çıkar mı acaba bir gün?

Ülküler mi?

Her şey boşuna! Her şey havaya!»

XI. BAY GANÜ GAZETECİ

ORKESTRA, Romenlerin «Doyna»sını çalıyordu. Doğrusunu ararsanız, yalnızca Ane, solo flüt çalıyor, öteki çalgıcılar da ona eşlik ediyorlardı. Biz iç salonda oturmuş, dinliyorduk. «**Biz** dediğın de kimler?» diye soracaksınız belki. Kimler olabilecekleri belli: Senatör, Otello, Stuvengo ve ben. Önümüzde biri Chateau Sandrovo, biri de Giesshübler olmak üzere iki şişe beyaz şarap var. Dördümüz de kaygısız, tasasız masayı çevrelemiş oturuyor, ağzımızda sigaraları tütürüyor ve «Doyna»nın oynak ezgilerini dinlemeye çalışıyorduk. Kendimizi iyice hoş bir uyuşukluğa kaptırmıştık. Ertesi gün pazar olduğundan iş güc yoktu; geç vakte kadar oturabilirdik. Orkestra oldukça iyiydi; çalgıcı bayanlara da hiç diyecek yok, güzeldiler. Unutmayın ki, biz dördümüz de geçkin mart delikanlılarıydık. Yani, iş tamamdı!

Böyle oturmuş, tatlı tatlı dinliyorken, birden flütün birkaç falso notası kulağımı tedirgin etti. Hemen

ardından bütün orkestra da yanlış çalmaya başladı. Stuvengo kahkahayı basarak:

— Hay Allah, derdini alsın, Otello! Ne zevzek şey yahu! Baksanıza ne yapıyor? dedi.

Senatör'le ikimiz birden başlarımızı o yana çevirdik ki, ne görelim!

Bize hiç çaktırmadan yerinden kalkmış, garsondan bir parça limon istemiş ve kimsenin dikkatini çekmeden flüt çalan kızın karşısına geçip elinde limonla birtakım işaretler yapmaya ve limonu sıkarak ince ince kızcağızı imrendirmeye başlamış. Hınzır herif bu Otello. Böyle komediler nereden aklına eser, bilmem ki! Ne olacak, sonunda genç kız tabii canı çekmiş elbette, ağzı iyice sulanıp tükürükle dolmuş. Ekşiye imrendiğinden olacak, dudakları büzüldükçe büzülmüş. Gel de bundan sonra flüt çal bakalım, çalabilecek misin? Ve gel de gülme.

Orkestra çalmasını kesti. Kesince de sokakta bir çocuğun yaygarası duyuldu. O: «Yeni gazeteler!.. **Narodno Veliçie!** gazetesini!» diye alabildiğine bağıyordu.

Ne?! **Millî Yücelik** mi? İşit de inanma!

Kendimizi limon cümbüşüne iyice kaptırmış olduğumuzdan, yine gülmeye düzüldük. Böyle candan yürekten gülüştüğümüz bir sırada ansızın Gedros çıkageldi.

— Oo! Merhaba Gedros! Otur! Şarap ister misin?

Hiç bir zaman neşesi eksik olmayan Gedros:

(1) Millî Yücelik. (Bul.)

— Oo! Otello, merhaba yahu! Burnuna baksana, sümüğün akmış, niye silmiyorsun? diye şakalaştı onunla.

— Gedros be, az önce sokaktan geçen çocuğun bağırdığı şu «Millî Yücelik» gazetesi de ne oluyor?

— Hem de nasıl, siz Bay Ganü Balkanski'nin gazetesini bilmiyor musunuz yoksa?

— Zevzek, sen de!

— Zevzeklik filan değil, ciddi söylüyorum. Ganü Balkanski «Millî Yücelik» gazetesinin hem sahibi, hem de başmuharriridir. Aaa, büyük bir hikâye bu! Gerçekten bilmiyor musunuz?

— Sahi mi söylüyorsun be?

— Elbette sahi be, birader. Bilmiyorsanız, anlatayım. Bana da bugün anlattılar. Şu halde, ben de size onu, içinde ben de varmışım gibi aktarmaya çalışayım.

Öteki salondan gürültü gelmesin diye iç salonun kapısını kapamalarını rica ettikten sonra Gedros bize şunları anlattı:

— Bay Ganü'nün evinde bir toplantı yapılmıştı. Toplantıda ev sahibi Bay Ganü, Goçoğlu, Doçoğlu ve Hırsız Danko vardı. Oturmuşlar, bugünkü durumlarından en uygun bir biçimde yararlanabilmek için ne gibi işler yürütülmesi gerektiğini inceliyorlardı.

— Bulanık suda biz de balık avlamalıyız, dedi Bay Ganü. Kuru kuruya yurtseverlik boş sözdür. Şimdi söyleyin bakalım, işlerin böyle gittiği bir zamanda en yağlı kelepiri nereden vurabiliriz? Sen Goçoğlu, ne düşünüyorsun?

— Ben mi? Doğrusunu söyleyeyim, Bay Ganü; ben hep eski fikrimde duruyorum: Bir Rus meyhanesi açalım, diyorum.

— Ne açalım, ne açalım?

— Bir Rus meyhanesi, dedi Goçooglu, hiç bozuntuya vermeden.

— A be, ne oluyor meyhane? Hem de Ruslar için... Sen yine Rus Anamız taraftarlığına mı dök-tün işi? diye Bay Ganü şaşırıp kaldı.

— Gel şimdi baş başa verip anlaşalım be yahu! İş, Rus Anamız taraftarlığında filan değil, rüzgârın hangi yana esmeye başladığında, anlıyor musun?

— Nerede bu rüzgâr? Kafanın içinde mi?

— Bulgaristan'da. Bu rüzgârdan faydalanmasını bilmeyen ahmaktır. Şimdi bir Rus meyhanesi açmanın tam zamanı. Ben Moskof diyarında çok gezip tozdum, bu işten biraz çıkarım. İki bölümlü bir mey-hane açarız. Bir bölümü soylular, bir bölümü de mu-jikler¹ için olur.

— E, eninde sonunda hepimiz soylulardan olma-yalım be Bay Ganü?

— Meyhane oldu diyelim. Peki, sonra?

— Sonrası... Bir de çalgı getirtiriz. Org diyelim. Her halde org görmüşsündür, Bay Ganü?

Beriki böbürlenerek:

— Ben görmedikten sonra kim görecektir? dedi.

— Doğru, hakkın var. Dediğim gibi, bir org ko-yarız. Tabii çay da olacak. Beş on çocuk da tutarız. Ama kara gözlü olmamalarına dikkat ederiz. Rus tipi olsunlar. Ayaklarına birer çift çizme, sırtlarına

(1) Rus köylüsü demektir. (Rus.)

birer kırmızı gömlek giydirip başlarını da Kazak biçimi tıraş ettirdik miydi, tamam! Rus gazeteleri, Rus votkası, mezeleri filan... Rus meyhanesinden hiç aşağı kalmaz. «Ruskiy Traktir»¹ diye kapısının üstüne bir de yazı çektin miydi, tamam! Bir daha korkma, eğrilt şapkanı, bak keyfine! A?

Kendini hayale ve sevince kaptırmakla birlikte:

— Hayır, bu buluşu desteklemiyorum! diye bağırdı Doçooğlu. Desteklemiyorum, çünkü amaç, bugün esen rüzgârdan kelepir vurmaksa, en doğrusu bir «kvas»² fabrikası açmaktır. Gelin bir fabrika açalım.

— Amma avanta bir iş ha! dedi gülerek, Hırsız Danko. Fırın mı açmak istiyorsun?

— Hayır be birader, Rus kvas'ını kastediyorum. Hani şu kvas var ya canım, kvas. Şeye benzeyen hani... Ahlat turşusunun suyuna ya da bozaya.

— İşe bak sen! Bozacılık yapacağız şimdi de! diye Hırsız Danko alındı.

— Bozacılık yapmayacağız be kardeş, yapmayacağız! İş içkide değil, anlıyor musun; sadece adı önemlidir. «Rus Kvası» dedin miydi, yeter gider. Bak koşan koşana! Şimdilerde Fransızların ne işler çevirdiklerini duymadın mı? Herifçioğulları para yığdılar hey, parâ; şaka değil!

— Boş söz seninki. Ben kvas istemem! dedi Hırsız Danko, hoşnutsuzluğunu belirterek.

(1) Rus Meyhanesi. (Rus.)

(2) Bulgarcada ekmek mayası demekse de, burada bira anlamında kullanılmıştır.

Doçooğlu kendini tutamadı, öfkeyle bağırdı:

— Ya sen ne düşünüyorsun? Ha, söyle bakalım, senin de istediğini öğrenelim.

Hırsız Danko tepeden inercesine:

— Bir banka kuralım, dedi.

— Sen iyice aklını oynatmışsın be!

— Niye?

Bay Ganü araya girip ikisine de çıkıştı:

— Hadi, bırakın şimdi kavgayı bir yana!

Hırsız Danko hâlâ kızgınlığını giderememiş bir halde:

— Niye aklımı oynatmış olayım? dedi ve Doçooğlu'ya kanlı gözleriyle korkunç bir bakış fırlattı.

— E hadi, kes şimdi, uzatma! Otur oturduğun yerde! Ha, şöyle. Konuş bakalım, bankanın kuruluşuyla ilgili ne söyleyeceksin.

— Söyleyeyim be canım, söyleyeyim. Ama önce o söylesin, niye aklımı oynatmış olayım?

Hırsız Danko'nun korkunç bakışlarından ve gözdağı vermelerinden kaygılanan Doçooğlu alçak sesle mırıldandı.

— Banka kuracakmış, senin kaşıklayacağın papara mı o?

Hırsız Danko yenilmedi, bağırdı:

— Elbette papara!

— Papara da ne demek? Neden papara oluyor-muş, diye Doçooğlu da ayak diremeye başladı.

Bay Ganü yine aralarına girip her ikisini de yatırtmak istedi:

— Uzatmayın, kesin şunu artık be yahu! Hır çıkarmak için mi toplandık buraya? Doçooğlu, otur yerine, hadi!

— Ama niçin papara olacakmış, canım?

İş büyüdü. Hırgür kabardıkça kabardı. Hırsız Danko, bildiğiniz gibi, dövüşe hazır. Ama Doçooğlu da ondan aşağı değildir. Aralarında öyle bir kapışma oldu ki, neredeyse birbirlerini kırıp geçireceklerdi. Bereket versin, Bay Ganü elle, dille ikisini de yatıştırıp yerlerine oturtmayı başardı.

Hırsız Danko oturdu ve somurtarak, kurulacak banka ile ilgili görüşünü açıklamaya geçti:

— İş çok kolay. Beş on milyonluk hisse senedi dağıtıp parasını toplarız. Sonra şuna borç, buna borç veririz. Tabii iyi bir faizle. Tüccarına, belediyesine; hükümet dardaysa, ona da istikraz veririz, ne var sanki! Öyle bir tüzük hazırlarız ki, ona dayanarak kârın yarısı bizim, yarısı da hissedarların olur. Hisse senetlerinin büyük bir kısmını kendimize bırakmamız da ayrı iş! Tabii para ya yatırırız, ya yatırmayız. Sen, Bay Ganü, her yerde sözü geçer bir adamsın; birkaç kapı önünde öksürdün müydü, iş hallolmuş demektir.

Bay Ganü öğüt verircesine:

— Bu iş senin ağzına göre kaşık değil. Senden daha ustaları var, bırak onlar yatırsınlar bu işi kuluçkaya. Biz sonradan hazıra gagalarımızı sokarız, dedi.

Goçooğlu ile Doçooğlu başlarıyla bu görüşü onayladılar.

— Durun, ne düşündüğümü şimdi de ben söyleyeyim! deyip, Bay Ganü fırladı, ayağa kalktı. Biliyor musunuz ne? Bence, ne Rus meyhanesiyle uyduracağız işi, ne adamakıllı bir banka kurabileceğiz,

ne de senin şu Rus kvası'ndan bir yararımız olacak, Doçooğlu! Hepsi boş, boş da, Rus kvası işi hepten aşağılık bir şey! İstiyor musunuz, ne yapacağımızı ben söyleyeyim size?

Goçooğlu, Doçooğlu ve Hırsız Danko bütünüyle kulak kesilmişler, sabırsızlık içinde Bay Ganü'nün ne diyeceğini bekliyorlardı.

— Ne yapacağımızı ben söyleyeyim mi size? A?

Hırsız Danko sinirli sinirli:

— Ha söyle bakalım. Yeter üzdüğün, dedi.

— Şşşt! Aceleyle doğuran gözsüz doğurur demişler; acele etme! Söyleyeyim mi? İstiyor musunuz, ha? **Bir gazete çıkaralım, baylar!**

O anda bizim ahbabların toplandığı odaya ansızın bir deniz canavarı girmiş olsaydı, sanırım hiç biri bu kadar şaşırmayacaktı. İlk anda üçü de taş kesildiler. Yavaş yavaş birbirinden sakınarak yine birbirinin gözlerini aradılar. Bakışları karşılaştınca, içlerinde; «Allah göstermesin, Bay Ganü sakın oynatmış olmasın?» gibi, bir soru okundu. Ne gülebilir, ne de acıyabilirlerdi adama! Bakarsın parlayıverirdi! Değil mi ya?

Eh sonra sakınıp sıkılarak, uzaktan uzağa durumunu anlamaya yeltendi Goçooğlu:

— Bay Ganü, dedi. Zatîâliniz bazı bazı... he he... affedersiniz, şey demek istiyorum... yani, şeyi... zevzekliği seversiniz... Öyle ki, yani... şeyi... he he, demek istiyorum...

— Neyi demek istiyorsun?

— Yoo, hayır be, Bay Ganü!.. Ben sadece şeyi demek istedim... Yani şu... gazete filan sözü ettin ya?.. Sahiden mi böyle düşünüyorsunuz, diyecektim.

— «Sahiden mi» de ne demek? Yalan mı olacaktı yoksa? Elbette sahiden! Ne var bunda? Herhangi bir gazeteyi çıkarmak büyük bir murafet¹ mi ister? Çek gözlerinin önüne bir perde - koymasın da olur a! - ve sağa sola küfür savurmaya başla; o kadar! Gazete dediğin böyle olur!

— E, öyle olduktan sonra razıyım! diye, Hırsız Danko atıldı.

— Ne sandıydın ya? Tabî ki öyle! Avukat Gunyo'yu çağırır, başyazıları ona yazdırırız - o bunların ustasıdır! - biz de kimi röportajdır, kimi fıkradır, kimi telgrafla bildirilen haberdır filan diye uydurur uydurur basarız. İş, ötekini berikini maskara etmekte değil mi, kolay! Hem bunu yapmak için büyük bilgelik de istenmiyor! Danko, hiç vakit kaybetmeden koş, çağır şu Avukat Gunyo'yu hele!

Hırsız Danko çıkar çıkmaz, Bay Ganü hemen ekledi:

— Şu haydudu gördünüz mü? Sıra küfür etmeye geldi mi, koyver gitsin; bu alanda eşi yoktur. Öyle bir söver ki, adamın ta böbreği sızlar. İnsanı matî maskara yapmak onun için işten değildir. Ama doğruymuş, eğriymiş, hiç umurunda değildir. Öyle bir kalpazan bu herif.

Goçooğlu ile Doçooğlu'nun, Hırsız Danko'nun bu yeteneklerinden pek hoşnut kaldıkları söylenemez. Aynı zamanda, Danko'yu yazar olarak da, gazete için uygun buldukları söylenemez. İkisi de Türk zamanındaki gazeteciliği çok iyi hatırlıyorlardı. Gerçi o za-

(1) Marifet.

man da gazetelerde basılan yazılar, sularına taş atıp bulandırıyor ama, ne de olsa şimdiki gibi cehen-nemlik küfür, iftira ve lânetten oluşan şu lavı, ya-nardağ gibi fışkırtıp ortalığa saçmıyorlardı. Ne var ki, yıllardan beri süregelen vahşî tutkular borası; soysuzlaşmış olan basının ahlâk bozucu etkisi; her şeyi çıkarlara bağlama arzusu; vicdanları uyutmak suretiyle kolayca zengin olma olanakları ve yönetim-de bulunanların yaşayış tarzları ve bütün bu olaylar-la örnekler gazetecilerin duygularını öyle kalınlaştırmıştı ki, üstlerinden o kalın tabakayı kazıyıp temiz-lemek için yepyeni temellere dayanan, yeni bir çağ gerekirdi.

İşte şimdi Bay Ganü, gazetenin çıkarılması, tutacağı yön ve bu işe katılacak kişilerle ilgili planını açıklarken, Goçooğlu ile Doçooğlu yüreklerinin çok çok derinliklerinde bir yerde gayet hafif bir acı duyuyor, bu işte bir terslik, bir bit yeniği, olmaması gereken kötü bir şeyin bulunduğunu anlıyorlardı. Ama zaten çok çok derinlerde olan bu temiz duyguların üzerinde ağır bir tabaka yatıyordu ya, Bay Ganü de bu tabakanın üzerine yeni bir tabaka daha koyuyor ve onları boğup büsbütün yok etmeye çalışıyordu. Birlikte yapacakları işten elde edecekleri maddî çıkarları tatlı tatlı, ateşli ateşli ve özendire özendire sıralayıp duruyordu. Oysa Goçooğlu ile Doçooğlu için bundan daha inandırıcı bir kanıt olamazdı.

Bu sırada kapı açıldı; uzun, sivri tilki burnuyla Avukat Gunyo göründü. Hemen onun ardından da Hırsız Danko girdi.

Bay Ganü, Gunyo'ya dönerek teklifsizce şunu sordu:

— Gunyo be, sen ne diyeceksin? Biz bir gazete çıkarmayı düşünüyoruz, tutar mı acaba?

— Neden olmasın, çıkaralım tabii. Ama avanta düşecek mi, avanta? Ondan haber ver dedi, Gunyo ve anlamlı anlamlı göz kırparak bir elinin üç parmağını birbirine sürtüstürdü.

— Sen keyfine bak!

— Ne diyorsun, var mı?

— Var, var, düşecek. Dedim ya, sen keyfine bak!

— Peki öyleyse, nasıl gazete çıkaralım? Hükümet taraftarı mı olsun, yoksa muhalefet taraftarı mı? Çabuk söyle, çünkü müşteriler beni bekliyorlar.

— İşin püf noktası da bu ya! Gazetemiz hükümeti mi tutmalı, yoksa muhalefetten mi olmalı? Hay, aksi şeytan hay, bugünkülerin işbaşında ne kadar dayanacaklarını bilmiyoruz ki!

— Ne yapacağımızı çabuk söyle, müşteriler bekliyor, dedim.

Bay Ganü, Avukat Gunyo'nun sözlerine kulak asmayarak:

— Biliyor musun, Gunyo? dedi ve gönlünden geçirdiklerini iyice tarttıktan sonra şunu ekledi:

— Şimdilik hükümetle bir olalım diye düşünüyorum.

Goçooğlu ile Doçooğlu da acele acele:

— Evet, öyle. Hükümetle olmak en iyisidir! diyerek bu görüşe katıldılar.

Bay Ganü, sözü durup dururken kesildiği için öfkeli bir bakış attıktan sonra, düşündüklerini şöyle tamamladı:

— ... daha sonra, bugünkülerin sallanmaya başladığını kokudan anladık mıydı, onlara bir tekme atar, yeni geleceklerle birlik olur, yine yönetimden yana çıkarız, ha? Ne dersiniz?

— Olur ama, nasıl? Size bir vaatte bulundular mı?

— Tabii, vaatsiz bu iş düşünülebilir mi?

Avukat Gunyo kararlı:

— Öyleyse durmayalım, hemen iş başına! dedi.

Bundan sonra baş başa verip gazetenin ne şekilde çıkacağını, bazı önemli sorunlara hangi yönden yanaşacağını görüştüler ve zamana, şartlara ayak uydurmalarını, «Allah kısmet ederse» vuracakları kelepere göre de davranışlarını ayarlamaları gerektiğini kararlaştırdılar.

— Rusya hakkında ara sıra: «**Bizim kurtarıcımız... Kardeş Rus ulusu... Yaşasın kurtarıcı Rus Çar'ı** (zavallının toprağı bol olsun!)» diye yazarız. Ama zorlu gördük müydü, eski hamam eski tas, yine: «**Tuna Ötesi Vilâyet** yapmak istiyor!» diye tuttururuz. Makedonya'ya¹ gelince... bence bu konuda hiç sesimizi çıkarmasak iyi ederiz, çünkü hiç yardım etmiyor. Biliyorsunuz, ortada Avusturya var, Üçlü Antlaşma² var... Ve daha bilmem ne, bilmem ne... hiç uymuyor! diye dizip döktü Bay Ganü.

— Gençleri ne yapacağız, gençleri? diyerek Goçoğlu da ortaya çıktı. Son zamanlarda onlar da kıpırdamaya giriştiler.

(1) Makedonya toprakları o yıllarda Osmanlı devletinin elindedir.

(2) Avusturya - İngiltere - Almanya bağlaşığı.

Bay Ganü içini çekerek:

— Aldatmaya, oyalamaya çalışacağız! Başka ne yapabiliriz? Bakarsınız başımıza bir belâ getirirler. Gerektiğinde şapka bile indireceğiz. Ne yapalım? Zamanlar öyle, dedi.

Hırsız Danko kendinden geçercesine kükredi:

— Başka ne mi yapabiliriz?! Hımm! Dağdan kesme bir meşe odunu elime kavrayayım da... Onları da elime geçirirsem, görürler günlerini!

— Danko! Kendine gel!

— Ben onları... s... s... sssade tuzla buz ederim!..

— Bırak şimdi, sırası değil! Otur yerine! Ona vakit var daha!

Avukat Gunyo sabırsızlanarak:

— Haydi, daha çabuk be Bay Ganü, müşterilerim bekliyor, dedi.

— Bak, Gunyo; holan.¹ Bırak şu gözü çıkası müşterilerini şimdi bir yana. Biliyor musun ne yapacağını? Bu akşam oturup bir başyazıya dökül saçıl! Öyle birtakım bağlılık duygularına baş vur ki, Prens bile okuyunca şaşakalsın. Hiç çekinmeden: **«Sizin sadık evlâtlarınız... Bizim atamız ve babamız... Haşmetlû ayaklarınızın tozunu... filan falan,»** gibilerden uydur uydur salla. Sen bilirsin bu işleri canım, yan yana getir, tespîh gibi olsunlar. Halkla ilgili birkaç söz etmeyi de unutma. Şöyle usule uygun düşsün. Anlıyorsun, değil mi? Ha şöyle! Ondan sonra, muhalefete geç ve iyice bir kalay çek! **«Şu yurt hainleri!»** de; **«Şu şeyler...»** de!

(1) Ulan.

— **Hainler** artık eskidi, **alçaklar** diyelim! dedi Gunyo.

— Öyle olsun, **alçaklar!** diye yaz. «**Bulgar ulusu için pek uğursuz olan,**» filan cümlesini de koymayı unutmayasın, ha! Hay, Allah kahretsin, şu «**uğursuz**» kelimesi çok hoşuma gidiyor! Şöyle **u.. u.. u u u-ur suu u uz!** dediğimde, sanırsınız birinin ümüğüne yapıştırmışım gibi oluyorum. Çok hoşuma gidiyor, çok!

Hırsız Danko içtenlikle:

— Benim hoşuma giden şey de birine küfretmektir! Küfredince yüreğimin nasıl serinlediğini size anlatamam! diye yetiştirdi.

Bay Ganü son derece memnun, Hırsız Danko'nun omzunu okşadı ve dedi ki:

— Aşkolsun be, Hırsız! Çok yaşayasın!.. Demek işler tastamam düşündüğümüz gibi olacak. Sen Gunyo, dediğim gibi, başyazıyı yazacaksın, değil mi? Tamam. Sen Goçooğlu, sen de Doçooğlu, siz de birer yazı ya da telgrafla bildirilmiş birer haber yumurtlayın.

— Nasıl yazı, nasıl haber? diye ikisinin de ağızları açık kaldı.

— Nasıl mı? Her çeşidinden! Başka gazetelerde neler çıkıyor, görmüyor musunuz? Onlardan işte. Sözgelisi, şuna benzer bir şeyler uydurun: «**Haşmetlû Çar Hazretleri! Ulusumuz sevinç içinde yüzüyor ve diz çökerek bir ağızdan Allaha dua ediyor ki** » vb... vb... Aklınıza ne eserse doldurun canım! Sonuna doğru şunu da işkembeden atabilirsiniz: «**Bulgar ulusu, kendi haklarına dokunulduğu zaman, tek kışı**

kalıncaya kadar ayağa kalkarak... ya da ayaklanarak... şey yani... ş'aptıktan sonra... göz yaşlarıyla... ve daha bilmem neler, neler!» döktürürsünüz işte. Nihayeti, o kadar çok düşünüp de yazacak ne var ortada canım? Muhalefete dört köşe bir küfür savurmasını becerdiniz miydi, olur biter. Öyle ya, oturup felsefeyle melsefeyle uğraşacak vaktimiz yok! Hem de kim uğraşacak? Kim anlayacak? İş, göz boyacılığında değil mi? Korkma, bildiğin gibi sür arabayı, gitsin!

Gunyo daha önce çıkarıp bir yana bıraktığı şapkasını alarak:

— E haydi, Allaha ısmarladık. Ben gidiyorum, çünkü müşterileri çok beklettim, dedi.

— Seni şeytanların bile beklediği yok ama, neyse. Güle güle. Hey, Gunyo! Aklında tut, başyazı yarın erkenden elimizde olmalı, anladın mı? Haydi, gittiğin yere selâm götür.

Gunyo kapıya yöneldi. Goçooğlu ile Doçooğlu da yerlerinden kalktılar. Ama Bay Ganü:

— Hey, baylar; biz en önemli şeyi unuttuk be! diyerek çıkmaya davranan arkadaşlarını durdurdu. Gazetemizin adı ne olacak ya?

Goçooğlu ile Doçooğlu hemen geri dönerek:

— Çok doğru be, Bay Ganü! Amma da hıyar ağası adamlarız, ha! dediler.

Avukat Gunyo:

— Bu çok önemli bir konu, dedi. Hem niçin önemli, biliyor musunuz? Çünkü öteki şeytanlar işlerini acele tutup bütün güzel başlıkları aldılar, bize bir şey bırakmadılar. Ama ne de olsa, bize de bir adcağız bulunur! Ben, bizim gazetemize en çok yara-

şacak adın «**Adalet**» olduğunu görüyorum. Başlığın altına parantez içinde bir de **fin de siècle**¹ ekleriz.

— Ne, ne koyalım?

— Fransızca bir şeyler. Siz anlamazsınız.

— Biz Fransızca istemeyiz! Âdet yerini bulsun diye Latince bir şeyler uydurabilirsen, koyarız.

— Şuna bir «Tempora mutantur»² çekelim, a?

— Yerindeyse, çek! dedi, Bay Ganü. Sen Goço-oğlu, ne fikirdesin?

Goçoğlu karşılık vermeye çoktan hazır:

— «Adalet» güzel bir sözcük ama, bana kalırsa «**Halkın Zekâsı**» başlığı gazetemize daha güzel yakı-şacak.

Doçoğlu atıldı:

— Ben razı değilim. Bu ad çok eski kokuyor. En iyisi «**Bulgar Şanı**» koyalım.

Bay Ganü, Hırsız Danko'ya dönerek:

— Ya sen be, Hırsız? Sen ne diyeceksin? diye sordu.

— Ben mi? Ne bileyim ki! A be, bir «**Millî Kah-ramanlık**» yapıştıralım da, sonrası ne olursa olsun! Yazı işlerinden sorumlu müdür olarak da bir (Sarı Çizmeli Mehmet Ağa)³ koyduk muydu, her şey ta-mam olmuş olur, a?

(1) Yüzyılın sonu — 19. yüzyılın tabii! (Fr.) — Bu not yazar tarafından konulmuştur. (Öteki bütün dipnotlar çevirmenindir) — İ. A.

(2) «Zamanlar değişiyor...» (Lat.) (Aslı şöyledir: «Tempora mutantur et nos mutamur in illis», yani: «Zamanlar değişiyor ama, zamanlarla birlikte biz de değişiyoruz.»)

(3) Parantez içindeki deyim, eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır. Yani «kim olduğu tanınmayan, bilinmeyen biri» demektir.

Bay Ganü yine önderlik tavrını takınarak:

— Boş sözler, boş! dedi. Ben size bir şey diyeyim mi, bizim gazetenin adını ne yapacağız? Ya «**Bulgaristan Bizim İçindir,**» ya da «**Millî Yücelik.**» İkisinden birini seçin.

Birbirinin ağızlarına tükürmüşler gibi hep bir ağızdan bağırıştılar:

— «Millî Yücelik!»

— Razıyım, «Millî Yücelik» olsun!

— «Millî Yücelik» çok güzel!

— Tam öyle! Yaşasın «Millî Yücelik!»

Sonra dördü de Bay Ganü'ye dönerek:

— Bu iş oldu! E hadi, Allaha ısmarladık, dediler.

— Güle güle. Danko, sen kal!

Goçooğlu, Doçooğlu ve Avukat Gunyo çıkıp gittiler.

Bay Ganü, Danko'ya:

— Şimdi seninle fıkra yazacağız, dedi.

— Yazarız, anasını bile satarız. Mastika ile meze getirmelerini söyle de, işe başlayalım. Ama, meze olarak yine bamya turşusu getirmesinler; adamakıllı bir meze isterim. Burada gazeteye yazı yazılacak, şaka iş mi?

Bay Ganü dışarıya seslendi. Mastika ile birlikte meze de getirdiler. «Acaba nasıl meze getirdiler?» diye Bay Manol soracak belki. Önemli değil. Asıl önemli olanı, Bay Ganü ile Hırsız Danko'nun kamuoyunu bir yola sokmak için kollarını sıvayıp işe başlamış olmalarıdır.

— Danko be, şu bizim komşu var ya! Okumuşluğuyla, namusluluğuyla ve daha bilmem ne karın ağrısıyla böbürlenip duruyor hani? Ne dersin, şuna bir nişadırsız kalay çekelim, ha?

— Kalay değil, istersek yerle bir ederiz! diye göğüs gerdi, küfürler uzmanı olan Hırsız Danko.

Sonra iki kafadar yazmaya başladılar.

«İyi kaynaklardan öğrendiğimize göre...» diye başladığı yazıyı Bay Ganü, kendi komşusu aleyhine öyle küfürlerle karışık lânetler savurarak, sürdürdü ki, bunları herhangi bir «kaynaktan öğrenmek» değil, insan düşlerinde bile öğrenemezdi.

Bay Ganü yazıyor, yazıyor ve çiziyordu. Komşusuna yönelttiği okların zehirini hafif buluyordu. **Hırsız** kelimesinin çok nazik düştüğünü düşünüyor ve onu karalayarak yerine **haydut** diye ekliyor, ama bunu da çok yavan bularak önüne bir **gündüz** sıfatı getiriyor, hemen onun önüne de **uğursuz** sıfatını ekliyordu. Böylece, Bay Ganü'nün komşusu, komşusunun hanımı, çocukları, neredede ne kadar soyu sopu varsa hepsi de Bay Ganü'nün beyaz kâğıt üstünde gezdirdiği kaleminden sonra, dünyada eşine asla rastlanmaz birer canavar olarak ortaya çıkıyorlardı.

Bay Ganü «eserini» Hırsız Danko'ya okudu.

Mastikadan gözleri çıkmak çıkmak olan Danko, fıkra ustası Bay Ganü'yü yüreklendirmek amacıyla, sanırsınız topçu birliklerine yaylım ateşi komutasını verirmişçesine gürledi:

— Bas! Bas! Bas ateşi, anasını sattığımın! Hiç bir şeyden gözün yılmasın, hiç bir şeyden! Baaaaas! Patlaaaaaaat!..

— İşte, Baylar! Bay Ganü'nün gazetesi olan «Millî Yücelik» bu şekilde çıkmaya başlamış. Çıkmasıyla ilgili hikâye şimdilik bu kadar, dedi ve söyleyeceklerini bitirdi Gedros.

Biz yeniden iç salonun kapılarının açılmasını rica ettik.

Kapılar açılır açılmaz orkestra, Wagner'in¹ «Tannhäuser» operasının ünlü marşını çalmaya başladı.

(1) Richard Wagner (1813-1883) — Büyük Alman kompozitörü.

XII. BAY GANÜ SARAYDA

«Yazık! Sarayda perhiz bozulurken sen de bulunmalıydın ki, yazacak neler neler olduğunu görmeliydin!..»

— VAY, BAY GANÜ! İsa dirildi!..¹ Saraydaki perhiz bozma törenine sen de gittin mi?

— Kim, ben mi? E tabii, ben gitmeyip de kim gidecekti! dedi Bay Ganü. Sonra bıyığının sol yanını şöyle bir büküp kurnazca göz kırptı. Sanki bununla: «Bu kadar ahmak varken, hiç Bay Ganü böyle bir kelepiri kaçırır mı?» demek istiyordu.

— E nasıl, neşeli mi geçti bari?

— A be kim bakar neşeli geçip geçmediğine. Sen bak, asıl kelepiri bol muydu, boldu!.. Öyle bir tıkındım, öyle bir tıkındım ki, hiç sorma!.. Ne olacak, bütün hafta perhiz tuttuydum. Kuru fasulye ile lahana turşusu yemekten bağırsaklarım kazındıydı. Tahtakurusu gibi acıkmıştım. Üstelik, cumartesi günü de ağzıma hiç bir şey koymadım. İşe bak ki, per-

(1) İsa'nın dirildiğine inanılan günün yıldönümü sayılan Pas-kalya Bayramı'na karşı Hristiyanlar birbirlerini: «İsa dirildi!» ve «Gerçekten dirildi!» cümleleriyle selâmlarlar.

hiz bozmayı ta gece yarısından sonra saat ikiye kararlaştırmamışlar mı? Az daha acımdan öleyazdım. Pazar gecesi kilisede kendimi zor tuttum. Sanırsın, mideme üç yüz sülük birden yapıstırılmış; öylesine perişandım. Tüküre tüküre, ağzımda tükürüğüm de kalmadı. Bir sigara tütüreyim dedim; olmadı. Dilim acıdı. Bir aralık: «İsa dirildi! İsa dirildi!» denildiğini duydum. Demek, saat on ikiye gelmiş, anladım. İki saat daha nasıl dayanılır? Hanıma: «Hadi sen git, çocuklarla evde perhizi boz!» dedim, yolladım. Kendim de «Çerven Rak»¹ meyhanesine daldım.

Meyhane benim gibi silindirli, apoletli, madalyalı kişilerle doluydu. Onlar da saat iki olsun diye bekliyorlardı. Uzun bir masanın kenarcığına geçip ilıştim. Baktım, birkaç bekâr oturmuşlar, perhiz bozuyorlar. Masanın üstü çeşit çeşit mezelerle donatılmıştı. Ortada bir tepsi, tepsinin içinde de fırında kızartılmış bir domuz enceği duruyordu. Nefis Varna şarabı da vardı. Bütün bunlara içim gitti. Hele domuz enceğinin nar gibi kızarmış derisini görünce az kaldı aklımlı oynatacaktım. Ne olurdu, onlara: «Hey, ne yiyorsunuz orada be? Domuz enceği mi? Hah, aferin. Ya şunun dericiğinden bana da bir parçacık bir şeyler koparıp versenize,» deseydim ha? Kesinlikle verirlerdi. Ama, diyemedim işte. Zaten küçük yaştan beri utan-gacın, sıkılmanın biriyimdir... (Ver hele şu tabakanı da bir sigara sarayım. Senin tütünün iyi; İvanitsa'nın ki bir boka benzemiyor!) Çepçevre masaya oturmuş bekârlar, yerken ağızlarını öyle iştahlı iştahlı sapırdatıyorlardı ki, kan beynime sıçradı. Ağızlarını

(1) «Kırmızı Istakoz.» (Bul.)

görmemek için başımı öte yana çevirdim. Öfkeden tüküreceğim geldi. Ama nerede, ağzımda tükürük kalmamıştı ki! Bağırsaklarım, inanır mısın birbirine yapışmıştı. «Acaba bir bardak bira içsem mi ne?» diye düşündüm ama, hemen vazgeçtim. Öyle ya, tam iki gün bunun için mi ağzıma bir şey koymamış, aç durmuştum! Ağızlarını şapırdata şapırdata yiyen şu pis herifleri bari gözüm görmesin diye ters dönüp arkamı onlara çevirdim. Adamların hiç umurlarında bile değildi. Sanırsın, inadına hem şap şup yiyor, hem de domuz enceğinin tadını övüp duruyorlardı. Bu şapırtıyı, bu övgüleri dinlerken, yere batası şu domuz enceğinden kopardıkları et lokmalarını ağızlarından kapacağım geliyordu. Ah, şöyle bir eğilebilseydim de midemi bir bastırısaydım, açlıktan kemirilişi pek o kadar duyulmayacaktı'ama, ne yaparsın ki sırtımdaki frak çok dardı. Eğilince arkamın kabak çiçeği gibi açılacağından korkuyordum. Belâya bak bir kere, boynuma geçirdiğim kolalı yaka da testere gibi boyun etimi ha bire kesiyordu! Hınçtan gözlerim karardı.

Meyhaneden çıkıp saraya doğru yollandım. İyi ama, saraya erken erken girmek de hiç yakışık almazdı. Gavazlardan¹ biri benim iyi dostumdur. Doğrusunu ararsan, biraz da akrabam sayılır. Ama ne olursa olsun, erken gitmek hiç uygun düşmüyordu. Hem erken gitsen de ne olacak sanki: Adam seni karşılar karşılamaz hemen yemek sofrasına oturtacak değil ki.

Sarayın giriş kapılarını dolaşa dolaşa ayakları-

(1) Kavas. (Elçiliklerde, konsolosluklarda hademe.)

ma su indi. İyice yoruludum. En sonra gelip bir kapı önünde durdum. Bir süre sonra dırrrr! diye bir payton geldi, yanaştı. Arkasından dırrrr! diye ikinci bir payton daha! Paytonlardan inenlerle birlikte ben de kendimi sarayın bahçesine attım. İyice bıyıklarımı büktüm, boğazımı kazıdım ve onların ardından kös kös yürüyerek salondan içeriye daldım. Salonda gavazlar iki sıra olmuşlar, bekliyorlardı. Yalabık bir oğlan koşup paltomu çıkaracak oldu. «Affedersiniz Bayım ama, sen kendi işine bak!» dedim oğlana ve paltomu çıkarmasına izin vermedim. Oğlan utandı, dönüp başkalarının paltolarını almaya gitti. Hem paltomu çıkarmasına nasıl izin verirdim be birader! Paltomun tutulacak yeri kalmamıştı ki. Yenleri, daha doğrusu astarı parça parçaydı. Neyse, uzatmayalım, ben de merdivenlerden yukarıya çıktım. Ama çıkmadan önce, aşağıdaki odalara da şöyle bir göz attım. Oh! Oh! Yemek masaları kurulmuş, hazırды. Demek işler yolundaydı.

Bütün davetliler yukardaki salonda toplandılar. Orada da epeyce bekledik. En sonra Prens ile Prenses de geldiler. Gerçek Hristiyanlara yakışır bir biçimde konukseverlik gösterdiler. Her birimize birer Paskalya yumurtası¹ verdiler.

— El öptünüz mü?

— Helbette öptük! A be, ben böyle bir ziyafet için bir değil, yüz el öpmeye razıyım. Neyse, bu da geçti. Derken, merdivenlerden aşağıya inmeye başladık. İster inan, ister inanma, ben üçer üçer atlaya-

(1) Paskalya Bayramı'nda Hristiyanların kırmızıya boyadıkları yumurta.

rak iniyordum. Az kalsın merdivenlerin karşısındaki kocaman boy aynasına toslayıp tuzla buz edecektim. Yine de kimsenin önüme geçmesine imkân vermedim.

Masaya oturur oturmaz hemencecik havyar kavanozunu kavradım. Ve koca kaşığımı kavanozun içine daldırdım. Günahım boynuma, kaşıkla aldığım, yarım kilodan az değildi. Onu löpürdettikten sonra mayonezli balığa geçtim. Ondan sonra da, artık önüme ne getirildiyse afu küfü yemeye koyuldum. Mezeler öyle çoktu ki, şimdilik adlarını sorsan söyleyemem. Derken efendim, açıldı mı bende o iştah, başladım mı ağzımı şapırdata şapırdata çiğnemeye! Hiç, ne sen sor, ne de ben anlatayım! Yedim, yedim... Midemi iyice tıka basa dolduruncaya kadar yedim! Nasıl çalamadığımı hâlâ şaşıyorum. Bir de içip içip kafayı tutmuşum ki, aman Allah! Küp gibi sızmışım. Sonra eve ne vakit döndüğümü, nasıl döndüğümü, boynumu kessen, vallahi hatırlayamıyorum... Öfff! İçtiğim şu dibi kuruyası şampanyadan başım hâlâ zonk zonk ediyor. Sen onu bırak da, biliyor musun o sarhoş kafayla ne yapmışım bir de: Doldurmuşum ceplerime pastaları, doldurmuşum abur cuburu. O güzelim pastalar da ceplerimin içini dışını berbat etmiş. Eh, hadi Allaha ısmarladık.

— Güle güle, Bay Ganü!

XIII. BAY GANÜ DELEGE KURULUNDA

E BU İŞ DE onsuz olamaz mıydı yani? Ama varın da anlatın. Sanki yalnızca resmî delegeler bu işi bitirmeye yetmeyeceklermiş gibi, ne diye araya Bay Ganü de burnunu sokuyordu? Yoksa onlar, yani şu resmî yoldan seçilenler, Bulgar'ın ve Bulgar yurtseverliğinin ne demek olduğunu dış dünyaya gösterebilecek durumda değiller miydi? Rus gazetelerinin: Şu **«Geniş Rus sakallı»** ya da bu **«Fransız'a benzeyen ve Fransızca'yı gürül gürül dürüst konuşan»** ya da en sonra şu **«Tanınmış Bulgar diplomatı»** diye nitelendirdikleri karakter sahibi kişiler az mıydı? Bana soracak olursanız, bir tek şu sonuncu delege bile Rusların hakkından gelmeye yeter de artardı!

Rus basınının söz birliğiyle kendisine **«Bulgar diplomatı»** adını yakıştırdığı adam, aslında Filibeli bir sabuncudur! İlerici bir ulus olmak görüyor musunuz, ne demek! Bulgar sabuncularının diplomat yerine geçtiği, Rusya'nın önüne asıl diplomatlarımızdan

birinin dikildiğini hiç gözlerinizin önüne getirebilir misiniz? A?

İnsan ne kadar alçak gönüllü olsa da yine gururlanmadan edemez. Gerçekten Fransızların da oldukça bize benzediklerini kabul etmemiz gerekir, çünkü onlardan Felix For adında bir yurttaş, sepiciliği bırakıp da cumhurbaşkanı olmadı mı? Sonra, Romalıların da tıpatıp buna benzer bir örnekleri var: Sinsinat'ı¹ her halde hatırlayacaksınız, değil mi? Ama biz, göreceksiniz; Fransızları da geçeceğiz, Romalıları da. İnanmıyor musunuz? Peki öyleyse, hemen şunu bir deneyin bakalım, ne olacak: Gözlerinizi bağlayıp çarşı ortasında durun. İlk tutacağınız Bulgar'a da: «Bulgaristan'a prens olmak istiyor musun?» diye sorun. Sizi temin ederim ki, hiç ikiletmeden bu adam size olumlu karşılık verecektir. Belki yalnızca, şuna buna vereceği armağanların ve bahşişlerin onun Prens masasından değil de, hazine hesabına yapılmasını şart koşacaktır ...

Bırakalım şimdi bunu bir yana. Bay Ganü'den söz açmıştık ya, demem şu:

Yani onsuz geçilmez miydi? Neden Bulgar halkını onun temsil etmesi gerekiyor? Ama belki: «O zaten resmî delege değil ki!» diyeceksiniz. Ha olmuş, ha olmamış, hep bir! Çünkü mademki tanınmış gazetelerin muharrirleri gelip onunla görüşüp konuşuyorlar ve söyledikleri kehanet örneği gibi dünya basınında yayınlanıyor, mesele yok. Öyle şeyler söylüyor ki, onun ağzından Bulgar halkı konuşuyor sanki!

(1) Konsül seçildiğini haber vermeye gelenler, bu Romalıyı tarlada çalışırken bulmuşlar.

Saçma sapan sözlerinin halkla hiç bir ilgisi olmadığını nasıl ispatlayabilirsiniz?

Ama ben şaşmaz bir iyimser olduğum için, söyle düşünmeden yapamıyorum. Belki talih, resmî delege kurulumuzu, kendi ulusal karakterinden, ulusal onurundan hiç bir şey yitirmemek amacıyla Bay Ganü'yü de bu işe karıştırmıştır! Çünkü, siz ne düşünüyorsunuz, bilmiyorum ama, bence «**Geniş Rus sakallı**», «**Fransız'a benzeyen**» ve «**Tanınmış diplomat**» filan gibi deyimler, Bulgar'ın ağzına sığacak şeyler değildir hiç bir zaman. Bay Ganü'ye gelince... Onun yurtseverlik bayrağını kendisine yaraşır bir biçimde yükseklerde dalgalandırdığını şu aşağıdaki konuşmadan herkes açık açık anlayacaktır sanırım. (Bay Ganü'nün odasına ilk giren fraklı bir bayın gazeteci değil de, otelin lokantasından bir garson olduğunu, ama anlayıp dinleyince, Bay Ganü'nün bu adamın önünde bütün «kardeşçe» duygularını döktüğünü anlatmayı yersiz buluyorum. Ne yaparsınız, küçük bir anlaşmazlık olmuştu işte! İnsanın, göğsünde içten duygularının kabardığı, gözlerinin de sevecenlikten göz yaşları ile dumanlandığı bir zamanda yanlışlık yapması olağan bir şeydir.)

Ne demiştik? Hah: Odaya gazeteci girmişti.

Bay Ganü'nün, daha önce bir soğanı ikiye bölüp hazırlamış olabileceğini bilmiyorum ama, cidden gözlerinin yaşarmış olduğunu kesinlikle söyleyebilirim.

— Ooo! Merhaba, bratuşka!¹ merhaba! Dokuz yılın adı var be canım. Özlemini çekiyoruz! Bir gün

(1) Bulgarların Ruslara bir hitabı. Büyük kardeş demektir.

değil, iki gün değil, tam dokuz yıl, bratuşka! dedi ve... ağlamaya girişti, Bay Ganü.

Kim olursa olsun bu anda, uzun yıllar birbirini özleyen iki kardeş halkın temsilcilerinin, en sonunda görüşebilmeyi başardıklarını ve bu görüşmede Bay Ganü'nün göğsünün sevecenlikle dolup taşıdığını ve bu duyguların göz yaşı halinde dışarıya vurduğunu sanırdı. Tabii gazeteci de öyle düşündü. Ama Bay Ganü'nün, sözde ağlarken birdenbire yüzünün sevinçten çiçek gibi açtığını ve gülümsediğini görünce, şu aşağıdaki sözleri de söz arasındaymış gibi söylediğini duyup göz kırptığını anlayınca, olanlara ne denli şaşıtıldığını bilemezsiniz!

— Ama nasıl bir çelenk yaptırdığımızı bir bilsen, bir bilsen! Hımm! Aklını oynatırsın! Temiz iş! Öyle bakır makır, gümüş mümüş değil, halis altın! Ve bize kaç paraya patladı, biliyor musun? Bilemezsin bratuşka, bilemezsin! Sahiden olacak değil ya, sözgelişi Ruslar bana böyle bir çelenk yaptırıp verselerdi, onların ayaklarını öperdim, ayaklarını! Ne diyorsun, bratuşka! bu çelenk altından yaptırıldı, şaka mı!

Gazeteci konuşmalarına başka yön vermek isteyerek:

— Ülkenizde Makedon Harekâtı diye bir kıpırdanma başlamış; size göre bu harekâtın zamanı mıdır? diye sordu.

Bay Ganü böyle bir şeyi ilk defa duyuyormuş gibi şaştı:

— Harekât mı? Ne harekâtıymış o?

Sonra hemen şunları yetiştirdi:

— Böyle şeylere hiç kahırlanma sen! Harekât diye hiç bir şey yok! N'olacak, çapkın¹ işi! Haydutlar! Ayaklanmanın sırası mı şimdi? Hem bu haymanalar ne istiyorlar, anlamıyorum ki! Zatiâliniz biliyor mu? Bak, ben sana bir şey söyleyeyim: Bilmem bilir misin, 1870 yılından kalma bir sultan fermanı vardır. Bu fermana göre, Makedonya'ya altı metropolit verilmeliydi. Üçünü verdiler; geri kalan üçünü de verdiler miydi, herkes uslanıp kıcı üstüne oturacak? Aslında bu ahbabların zoru da bu!

— Ya Berlin antlaşması?

— A be, bırak şimdi bunları, kapa kaynasın! Başka şeylerden konuşalım. Ya söyle sen bana, Dragan Tsankov'u² tanır mısın?

— Evet, sanırım ki çok iyi tanıyorum.

— Eee? diye sordu Bay Ganü. Ve sorusunu daha da güçlendirmek için şakacı bir biçimde parmaklarını oynattı:

— Bu adamı nasıl görüyorsun?

— Sanırım iyi bir yurtseverdir!

Bay Ganü, garip bir şekilde gülerek başını oynattı:

— Yurtsever miii? Ehee, sen onun ne dümbük olduğunu bir bilsen! Ne sanıyorsun, bir gün bari yurdunu düşünmüş müdür? Yoo! Varsa da yoksa da dünyada bir kendisidir. Bir de güveysi! «Rabbena, hep bana» gibilerden hani! Bu memlekette yurtsever ararsan biziz, biz! Hasıl³ biziz yurtsever! Bana bak,

(1) «Delibozuk» anlamında kullanılmıştır.

(2) Bulgar devlet adamı (1828 - 1911).

(3) Asıl: gerçek.

iyice bana bak! Beni görüyor musun, beni? İşte beni, ayda iki yüze değil, yüz elli ruble maaşla tutunda, ne yapacağımı görün! Bay Ganü... ehehee!.. Sen beni nasıl hesabediyorsun¹ öyle ha, bayım? Burası Habeşistan değil, anladın mı?

— Öğle yemeğinizi yediniz mi, Bay Balkanski?

— Niye sordun? Bir de beni öğle yemeğine davet etmeyi düşünmeyesin, ha? Bak, hemen kabul ederim. İslav değil miyiz canım!

Görüşme burada kesildi.

(1) Eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

XIV. BAY GANÜ MUHALEFETTE Mİ - NE DEMEZSİN?!

Bay Başyazar,

Bay Ganü ile ilgili bilgileri; gereçleri toplayan kişiyle dost olduğumuzu bilen bir bay, bana yazarın kendisine ulaştırmak üzere ilişikteki mektubu verdi. Bu mektup, benzerlerinden apayrı bir özgünlük taşıdığından, sanırım, bir bölüm (tefrika) olarak «Zname»¹ gazetesinde basılması hiç de fena olmayacaktır. Bu mektubun, onu bana veren kişinin eline nereden ve nasıl geçmiş olduğunu bilmiyorum.

Sofya, 30 ekim, 1895

Mutlu²

«Sayın «Vakti Değil» gazetesinin Başyazarı!
Behey, körpe.³ Sözde muhalefettenmişim diye ne-

(1) Bayrak.

(2) Aleko Konstantinov'un çok yaygın bir takma adı.

(3) Burada «toy», «görgüsüz», «beceriksiz» anlamında kullanılmıştır.

den beni «Vakti Değil» gazetesinde haksız yere suçladın, a? Aklın o kadar mı eriyor? Hiç senin Bay Ganü'n muhalefete geçer mi, be çocuk?

Yoksa aklınca: «Dur hele, daha az olalım da, her birimize, bölüşülenden daha çok pay düşsün!» diye mi düşündün? Tanırım seni, budala değilsin! Ama doğrusunu bilmek istersen, yine de budala olduğunu kabul etmen gerekir. Başka bir deyimle; budala olmasına, budala değilsin de, biraz acemisin sadece. Bu işleri yaparken ağana sor, ağana!

Hani bir söz vardır; «dur bakalım, sen daha dün yağlı kemiği yakalayabildin. Ağan dokuz yıldan beri bu kemiği kemirir durur.» Zamanlar yardım ettikçe de, onu ağzından düşürmeye hiç niyeti yoktur!

Hem sana açık açık bir şey söylememi istiyor musun, ey çocuk? Bu kemikten sana da var, bana da. **Ulus malı** değil mi, sat anasını; tıpkı kuyruk gibidir: Ne uzar, ne kısılır!

Ben daha o canavar, o 'müstebit' herif istifasını vermesin diye, bir heyetle birlikte yalvarmak üzere Sofya'ya gelirken - hatırlayacaksın, Vrajdebna Hanlarının oraya oturduğumuzda! - muhalefetten yana olmanın pek de kelepircik bir iş olmadığını anladım.

«Niçin?» diye soracaksın belki. Niçin mi? Anlaşılması çok kolay: Çünkü sen kapı arkasında dayalı süpürge gibi beklerken elâlem balık avlamak üzere ağlarını örüüüüp duracak! Ağlarını örenler de kim peki? Hep babaçko babaçko yiğitler, hep okumuş okumuş kişiler. Hepsi de becerikli mi becerikli! Tutukları altın oluyor, altın!

Neeerdee bundan önce iktidarda olan **bizimki-**

ler hepten vahşice yapıyorlardı bu işleri. Göz göre göre çalıp çırpıyorlardı. Üstelik zorla oluyordu bu çalıp çırpma, acemicesine. Ara sıra çapkınlıklarını da gösteriyorlardı. Elâlemin namusuna el uzatıyorlardı. Bazı kadınlara saldırıyorlardı, bazı kızlara, bazı da çocuk... ha, öyle değil mi?

Ama eninde sonunda iki ayaklarıyla birden kapana kısıldılar.

Bak, şimdi iktidarda olan **bizimkiler** ötekilerine hiç benzemiyorlar. Çapkınlık denen şeyi onlarda arama. Yani, nasıl diyeyim; onları aramak için Cendem¹ tepeye, Nebet² tepeye kim çıkacak? Türk hamamlarında neler olup bittiğini kim araştırıp soracak! Aslında bu, kimin işine gelir, değil mi ya?

Haa, bak; alışverişte üstlerine yoktur. Doğruya eğri demeyeceğiz ya, bu alanda çok büyük ustadırlar! İşlerini de öyle bir sıraya koydular, öyle yürütüyorlar ki, beni bile hayretler içinde bıraktıklarını hemen söyleyebilirim. Aşkolsun köpoollarına!³ Bilim denen şeyin ne olduğunu görüyor musun?

Bizimkilerse, akıntıya kürek çekiyorlardı. Önerilerine geleni asıyorlar, kesiyorlar ya da kurşuna di-ziyorlardı. Ortalığı kırıp geçirmişler, herkesi sindirmişlerdi. Hem de «Ne uğruna?» diye soracak olsan, bunu kendileri de bilmezlerdi. Çünkü hiç bir işin anlamı yoktu.

Ya bugün nasıl, görüyor musun? Sadece seçimler üstü kımıldamana izin vermiyorlar. Bundan başka

(1) Cehennem.

(2) Nöbet.

(3) Bu cümle eserin aslında da Türkçedir.

her şey serbest! Bağır çağır, söv say, istediğin kadar kendini zorla, kimse bir şey demez! Ne var ki, neden muhalefete sataşacaklarmış? Muhalefet istediği kadar gürültü yapıp dursun, kim aldırır? **Bizimkiler** uzaktan uzağa bakarlar, bıyıklarını iki yana bükerek ve bıyık altından gülüp dururlar. Nasıl olsa iktidar ellerindedir, ya ötesine boş verirler.

Ve işte sen, tam şimdi, o kadar demiryolu döşeneceği, o kadar şirket kurulacağı, o kadar vapur iskelesi filan yapılacağı bir zamanda kalkmışsın beni muhalefetten yanaymışım diye haksız yere suçluyorsun! Yapma be kardeşim! Senin dostluğun bu kadar mıydı? Yoksa bana haset mi ediyorsun, ne? Sanki sen benden daha az mı avanta vurdun, ha? Şöyle oturup bir hesap kitap tutsan kaç yerden emdiğin meydana çıkmaz mı acaba? Ya ben zavallı, ben ne yapıyorum, ha? Hiiiç! Bir tek alışverişimle uğraşıp duruyorum. İşte o kadar.

Ama bilmiyor değilsin ki, bu işler hep anlaşılan olur! Eğer benim de daha büyük avantajı olan bir işe girmeme yardım edersen, sanıyor musun ki sana karşı borçlu kalacağım? Hiç merak etme, yolu yordamı bilen bir adamım, bana karşı mahcup olmamaya çalışırım.

Hey gidi şeytan seni! Attığın iftiralar yetmezmiş gibi, yazını da ööööyle bir dolandırıp dolandırıp düğümlemişsin ki, okuyan da benim, Prens Zat-ı âlilerine bile karşı olduğumu sanacak! Ben mi karşı, ben mi? Sen beni o kadar sadık bir adam mı sanıyorsun yoksa? Sözde birbirimize söz verdirdik hani? Böyle birtakım işlerin vakti saati olmadığı üzerinde anlaş-

mıştık ya! İktidar elimizde olmasaydı, kenarda durup sümüklerimizi çekseydik, anlardım. Çünkü o vakit helbette adamın gözleri kararır ve sıradan sövüp saymaya başlar. Prens mirens ile barabar.¹ Ama tam iki elimizle kemiği yakaladığımız bir günde, tamam² ihtiyarlık yılları için köşeye bir şeyler koymaya en **el-verişli** bir zamanda, kalkıp Prens'e karşı bir söz söyleyeyim?... Aaa! Bu olamaz! Senin Bay Ganü'n o kadar da ahmak değildir. O, «Yaşasın!» diyecek zamanı çok iyi bilir. Bir «Yaşasın!» hoop! bir avantajlı iş! Bir «Yaşasın!..»

Haa, bak; **vakti gelince** başka türlü de bağırmasını biliriz. Dünya dediğin böyle yürür, böyle döner! Bu dünyada başka hiç bir şey öğrenmediyse, dümen-ci felsefesini barım,³ sonuna kadar öğrenip benimsedik.

Behey çocuk, **bizimkiler** şu Lomlular meselesinde⁴ sınırı aşmış olmasınlar, ha? Duyduğuma göre yaralılar varmış, ölenler de olmuş! Bre, aklımızı başımıza toplayalım, zere...⁵ Biliyorsun ya, bizden olan

(1) Beraber, birlikte.

(2) Tam.

(3) Bari.

(4) 1894'ün eylül ayında yapılan seçimlerde Konservatörlerin partisi iktidarı ele geçirmiştir. Ama bu, Ziştevi, Vidin, Lom, Tırnova, Küstendil vb. gibi şehirlerde birçok kanlı çatışmalar pahasına olmuştur. (Bu olaylara ilişkin satırlara A. K.'un o sıralarda arkadaşlarına gönderdiği mektuplarda da rastlanır. Ayrıca, «Ziştevi'de Seçimler» başlıklı bir de feyletonu vardır. — Aleko Konstantinov, Eserleri, Cilt II, sayfa: 7 ve 369).

(5) Zira, çünkü.

şu ötekinin ellerini kestilerdi!¹ Şimdi dikkat edin de, o günler yine geri dönmessin!

Haydi şimdilik bu kadar yeter.

Yaşasın Haşmetlû Çar Hazretleri!

Nasıl **yaşasın!** diye bağıryorum, görüyor musun? Bir de kalkmışsın, O'na karşı olduğumu, muhalefetten filan olduğumu yazmışsın! Seni elleri kuruyası seni, bana haset ediyorsun, belli!

Dahası var:

Hep birlikte bağırma çağırma yarışına başladığımızda, kimin kimden üstün çıkacağını da sen çok iyi biliyorsun. Bu yüzden acele ediyorsun, işini kış tutuyorsun!

Sonra, daha'nın da dahası var:

Anlıyorsun ki, **saygı** konusunda da ben sana yenilmeyeceğim ve senden üstün çıkacağım!

Sen bir el öpeceksin; ben iki el öpeceğim.

Sen etek öpeceksin; ben ayak öpeceğim.

Sen başka birtakım yerleri öpeceksin; ben daha daha başka yerleri bulup öpeceğim.

Sen benimle mi başa çıkacaksın, be körpe!»

Ganü Balkanski

(1) Prens Birinci Ferdinand, iki devre başbakanlık yapan Stefan Stambolov'u son haddine gelinceye kadar kendi politikasını gerçekleştirmedi kullandıktan sonra, istifaya sürüklemiş, bir yıl sonra da kendi ajanlarına öldürtmüştür.

XV. BAY GANÜ «İÇKİ, TÛTÛN İÇMEYENLER» DERNEĞİ KURUYOR

GÜNEŞ IŞIĞI, pislikten donuk donuk olmuş pencerelerin camlarından çoktan içeriye girdiği halde, Biracı Taki, havası bozuk odacığında hâlâ uyu-maktaydı. Işık gitgide Bay Taki'nin ayaklarını aydın-lattı; sonra işkembesine doğru kayd; sonra daha öteye doğru yürüyerek, içerden gelen ateşten kuru-muş ve çatlamış olan alt dudağını parlattı; sonra da açık ağzına yönelerek, kulakları sağır edercesine dal-ga dalga yükselen horultunun kopup çıktığı boğazı-na kadar sokuldu, girdi.

Tam bu sırada posta dağıtıcısı üç defa kapıyı çaldı.

Ama Bay Taki'nin kulağı böyle nazik işaretler-den hiç anlar mı? Öteki günlerden birinde olsaydı belki de duyardı ama, bugün pazara rastlamıştı işte. Oysa, pazar günleri - bilirsiniz ya - insan kendini da-ha fazla salar ve ha şununla kadeh tokuşturayım, ha

bununla sohbet edeyim derken, bakmışsınız bulut olmuştur.

İşte Bay Taki'nin başına gelen de buydu. Birasının çok güzel olduğunu çevresindekilere göstermek, salık vermek amacıyla dün gece iyice kandil olmuş, kibriti dokundursanız parlayacak hale gelmişti. Demek istediğim o ki, posta dağıtıcısının kapıyı bir daha çaldığına şaşmayın. Bu sefer de içerden bir ses seda çıkmayınca, adam hiç bir suçu olmayan kapı kanadına insafsızca yumruklar indirmeye başladı ki, Bay Taki, hatta işkembesini koca bir kazan birayla da doldurmuş olsa yine uyanmazlık edemezdi.

Öyle de oldu hani. Bay Taki kendine geldi, gözlerini açtı ama, güneş ışığı gözlerinin içine girdiğinden, kirpiklerini birkaç kere kırıştırdı ve kurumuş gırtlığına çok yaraşır bir sesle sordu:

— Kim o?

— Posta diye haykıran dağıtıcı kapıyı itip odaya girdi, Bay Taki'nin yattığı yere kadar geldi, kendisine bir mektup verdi ve aylarca havalandırılmamış odanın bunaltıcı, boğucu havasından bir an önce kurtulmak için çabucak dönüp dışarıya çıktı.

Bay Taki, her sabah uyandığında yaptığı gibi, birkaç defa öksürdü, gözlerini ovaladı ve mektubu açtı. Bu, mektup değil, bir davetiyeydi!

Davetiye.

Sayın Bay!

Yarınki pazar günü, öğleden sonra saat beşte, bir «İÇKİ, TUTUN İÇMEYENLER» derneğinin kurulmasıyla ilgili sorunun incelenmesine katılmak üze-

re, «Suhindol Şarapları» deposuna teşrif etmeniz rica olunur.

Saygılarımızla:

**Girişkenler adına
Meyhaneci Atanas Doçooğlu**

Aman Allahım, bu davetiye ne kadar da vaktinde geliyordu! Bay Taki'nin kurumuş boğazı ile çatlamış dudakları bu anda onu içki, tütün içmeyenlerden yana olmaya öyle zorluyordu ki, adamcağız hemen bu güzel girişime katılmayı aklına koydu. Ne var ki, derneğin en ateşli üyelerinden biri olmak için öğleden sonra saat beşi beklemesi gerekiyordu. Evet, kala kala bir tek yapılacak bu kalıyordu!

Bay Taki o gün bütün gün hep su içti. (Eğri oturalım, doğru konuşalım: İki bardak da şarap yuvarladı ama, böyle hallerde yalnız su olduğu söylenir işte!)

Ve saat beşi gösterir göstermez Bay Taki büyük «Suhindol Şarapları» deposunun kapısından içeriye daldı. Dalar dalmaz da, garsonluk yaptığı belli olan oğlana:

— Bay Tanas burada mı? diye sordu.

— Buyurun, buradalar, şu arkadaki odada, diye, çocuk saygıyla karşılık verdi ve odanın kapısını açarak Bay Taki'yi davet etti.

Şarap deposu sahibi Tanas Doçooğlu, meslektaşları Biracı Taki'yi güler yüzle karşılayarak yer gösterdi. Kurulacak derneğin soylu ülkülerine özenen ve onları benimseyeceklerinden dolayı heyecanlanan birkaç kişi, duvar boyunca oturmuş, kendilerini yap-

cakları işe iyice kaptırmışlar, susuyorlardı. Bay Taki hepsini birden selâmladıktan sonra, ortalığı yine öksürük seslerinin ara sıra bozduğu o eski sessizlik kapladı.

Odadakilerin, toplantılarına onsuz başlamaya karar veremedikleri birini bekledikleri apaçık belliydi.

Çok geçmedi, dış kapının açıldığı duyuldu. Doço-oğlu, sabırsızlıkla bekledikleri konunun gelip gelmediğini anlamak için dışarıya koştu, ama yüzü asılmış halde hemen gerisin geri döndü. Onun ardından da damdan düşer gibi Hırsız Danko içeri giriverdi.

Bay Tanas, Bay Taki'ye:

— Herif amma da belâ kesildi başımıza! diye fısıldadı.

Gelmesi beklenenin bu olmadığı apaçık ortadaydı!

Hırsız Danko bir şey söylemek için ağzını açtı. Hayır, yanlış; yine birine sövüp saymak için ağzını açtı, çünkü onun küfürden başka söyleyebileceği ne olabilir! Ama, kimsenin kendisini dinlemeye istekli olmadığını görünce, ağzını açtığı gibi kapadı, suspus oldu.

Böylece birkaç dakika geçti geçmedi, (Allaha çok şükür!) dışarda bekleyen garson çocuk rüzgâr gibi odaya daldı ve avazı çıktıği kadar:

— Geliyor! Geliyor! diye bağırdı.

Oturanların hepsi de ayağa fırladılar. Kapı açıldı; eşikte sahtesi değil, hepimizin bildiği, tanıdığı Bay Ganü Balkanski'nin ta kendisi arzı endam eyledi!

Çoktan beri gelmesi sabırsızlıkla beklenen konuk:

— Ooo! Yaşasın! diye bağırıldı. Neyin «yaşamaması» gerektiğini kesinlikle belirtmediği halde, kurulacak derneğin kast edildiğini herkes anladı tabii. Onlar da aralarında sözleşmiş gibi bir ağızdan:

— Yaşasın! Yaşasın! diye karşılık verip birer birer Bay Ganü ile el sıkışmaya geçtiler.

Kibarlık bakımından her zaman çevresindekilerden daha geride olan Hırsız Danko, Bay Ganü'nün (gözlerinin önüne getirebiliyor musunuz?) ensesine birkaç defa dostça vurmaya yeltendiyse de, Bay Ganü ona öyle bir baktı, öyle bir baktı ki, Hırsız Danko kuyruğunu kısıp bir köşeciğe çekildi ve yeniden suspus oldu.

Şarap deposu sahibi Doçooğlu:

— Danko'nun kusuruna bakma! diye fısıldadı. Bilirsin işte, Danko Danko'dur ve hiç bir zaman değişmez. Sarhoş adamdan ne beklersin.

Daha sonra toplantı başladı.

Eh, baylar! Şansınız olsaydı da bu toplantıda siz de bulunsaydınız!

Bay Ganü yumdu gözünü, açtı ağzını... İnsan mı konuşur, yoksa bülbül mü şakır, anlayamazsın! Yalnızca derneğe girmek için değil, babanın Musalla,¹

(1) Balkan Yarımadası'nda en yüksek dağın tepesi (2925 m.) Rila dağının en yüksek tepesine bu ad Türkler tarafından konmuştur. «Namaz Yeri» anlamına gelir. Son yıllarda birçok değişikliklere, yanlış açıklamalara uğradıysa da (hatta 1949'dan 1962'ye kadar «Stalin» adıyla değiştirilmiştir!), çok yaygın olduğundan ve daha anlatımlı bir ad bulunamadığından, yine bu adla anılır.

annenin de Vitoş olduğuna bile inandırıp kandırır adamı. Ne sandınız ya?

En sonunda herkes inandı ve kandı ki, «İçki, Tütün İçmeyenler» derneğinin kurulmasının tam vakti zamanıdır. Bir tek Hırsız Danko bütün bütüne İnanmaz Toma¹ kesildi. Bre şöyledir, böyledir dediler; Onu bir türlü inandıramadılar! Az önce çekilip sindiği köşecikte oturuyor, bıyık altından sırtıyor ve ara sıra ortaya kuşkulu sözler savuruyordu.

Bu sırada Doçooğlu susmuyor, ha bire bir şeyler konuşuyordu:

— Artık vakittir... şey yani... bir şey... anladın mı, bir dernek yani... kuralım!

Hırsız Danko:

— Neyse! deyip kesti, attı.

Bay Taki de söze karıştı:

— Sayın baylar ve... bay...lar! Sarhoşluk işimizi, sağlığımızı ve dünyaya getireceğimiz çocukları çok kötü şekilde etkiliyor.

Hırsız Danko bıyık altından gülerek:

— Boş sözler, dediyse de, onun söylediklerine artık kimse aldırmaz oldu.

Öyle ya, horozsuz da sabah olurdu. Bir tek Danko'nun hatırı için varıp da böyle yüce bir ülküden vazgeçmeyeceklerdi ya! Hırsız Danko'yu bir yanda bıyığının uçlarını dişlemeye bırakarak derneğin kuruluş işine geçtiler. Derneğin adının «İçki, Tütün İçmeyenler» derneği olmasını ve mahallelerinin öğretme-

(1) Hıristiyanlığın türediği ve taraftar kazanmaya başladığı o yıllarda bir türlü inandırılıp kandırılmayan bir adamın adıdır. («İncil»de de adı geçer.)

ninden de bir tüzük yazmasını rica etmeyi bir karara bağladılar. (Sözü geçen öğretmen, ister istemez bu tüzüğü uydurup yazmalıydı. Çünkü aslını sorarsanız, bu derneğin kurulmasına ilkönce o önyak olmuştu.) Sonra da, her zaman yapılageldiği gibi, bir yönetim kurulu seçmekle yetindiler. Kendiliğinden anlaşılıyor ki, Bay Ganü Balkanski'yi başkan; onları şarap deposunun çatısı altına topladığı için Tanas Doçooğlu'nu başkan yardımcısı, Bay Taki'yi de veznedar olarak seçtiler.

Tamaaaam! Bu iş de hayırlısıyla bitmişti.

İyi, hoş ama, herhangi bir yerde oylama yapılınsın, seçimler istenildiği bir biçimde kazanılsın da, ziyafet filan verilmesin, hiç işitilmiş, görülmüş şey midir? Tabii ki olmaz öyle şey.

Başkan yardımcısı, ev sahibi sıfatıyla, işe öncülük etmesi gerektiğini kavradı ve öteki odadan öğrencileri çağırıp kulağına:

— Yıllanmış şaraptan iki kilo! Çabuk! diye fı-sıldadı.

Şarap, şıpsak getirildi. Oh babam! Şu Suhindol' şarabı da ne şaraptı ya! Allah renginden etmesin. Mübarek, billur gibiydi, billur.

— E haydi, şerefinize! Hayırlısı olsun!

— Yaşasın, derneğimizin sevgili başkanı! Hur-raaaa!..

— Teşekkür ederim. Yaşasın, Haşmetlû Çar Hazretleri! Yaşasın değerli hükümetimizin üyeleri!

— Hurraaaa!..

(1) Tırnova ilinde bağlarıyla anılmış bir köy.

— Kahrolsun içkicilik!..

— Kahrolsun sarhoşluk!..

Bundan sonra Bay Ganü de bir miktar şarap söyledi. Ardından Bay Taki de geri kalmayıp, şarap ısmarladı.

Derken birer defa daha yinelediler. Sonra birer defa daha... Böylece akşam karanlığı basıncaya kadar işi sürdürdüler.

BİR ARKADAŞIMLA birlikte «Temiz İş» sokağından geçerken ortalık iyice kararmıştı. «Suhindol Şarapları» deposunun önüne geldiğimizde, içerden çıktığı anlaşılan bir gürültü dikkatimizi çekti ve bizim de merakını uyandırdı. Depoya girdik, arkadaki odanın penceresinden bakınca gözlerimizin önüne şöyle bir sahne serildi:

İçerde toplanmış olanlardan çoğu sandalyelerinin üzerine yığılıp kalmışlardı; horul horul uyuyorlardı. Bay Taki kollarını işkembesinin üzerinde çaprazlamış, başını göğsüne sarkıtmış, gözleri yarı aralık bir durumda, burun deliklerini açıp kapayarak ağır ağır, inleye inleye soluyordu. Mavi gözlüklü, sırtında yıpranmış bir pardösü olan, dal gibi ince uzun bir bay zilzurna sarhoş, dört bir yana dönerek: «Ben makinelere karşıyım! Kim ne derse desin ama, ben makinelere karşıyım!» diye bas bas bağıırıyordu. Doçoğlu masa başına oturmuş, garson oğlanın tuttuğu mumun aydınlığından yararlanarak, içilen şarapların hesabını titreyen eliyle deftere «işliyordu». Bay

Ganü de bütün gücüyle masayı yumrukluyor ve gözlerini öfkeyle belerterek sesinin çıktığı kadar: «Ben mi? Ben onlara göstereceğim! Bay Ganü'nün kim olduğunu onlar o zaman görecekler!» diye ortalığı cımlatıyordu. Bay Ganü'nün sert sert gözdağı vermelelerinden yüreklenen Hırsız Danko da, kanlı gözleriyle onun karşısına geçip dikilmiş, «Söyle be Bay Ganü, söyle be birader, bir cıngar çıkarayım mı? Kimin gırtlığına yapışayım? Tekme yumruk, kimi kapıdan dışarıya fırlatayım?» demek istiyordu.

Garson çocuk, elinde mumla odadan çıktı.

Yanımdaki arkadaşım, oğlana sordu:

— Delikanlı! İçerdeki bu kumpanyanın işi nedir?

Oğlan şöyle karşılık verdi:

— «İçki, Tütün İçmeyenler» derneği!..

Hiç bir sıkıntısı olmadığı için eğlenen, gülmekten katılanlara herhangi bir ödül verilecek olsaydı, sanırım yanımdaki arkadaşım ile birlikte o an birinci dereceli bir ödülü ortaklaşa kazanacaktık.

XVI. BAY GANÜ'NÜN KONSTANTİN VELİÇKOV'A MEKTUBU

Bay Veliçkov!¹

Aferim² be, Bay Veliçkov! Bak, bu defa tutumunu çok beğendim. Öyle ya, genç kuşağı ne diye aldatıp duracağız; çıkaralım ağızımızdan baklayı! Ülküler mi? Boş söz!³ Ardından koşacağımız biricik ülkü, bu dünyadaki kendi geçim genişliğimizi sağlama ülküsü olmalıdır. Bu gerçeğe artık senin ulaşmış olman beni çok sevindirdi. Düşün bir kere: Bu alçak, halk uğrunda canımızı feda etmemize lâayık mıdır? Daha genç olduğumuz yıllarda anlarım ama, artık

(1) Konstantin Veliçkov (1855 - 1907) — Bulgar yazarı, ressam ve devlet adamıdır. Lise öğrenimini İstanbul'da yapmıştır. Sonra, Stefan Stambolov'un başbakan olduğu sırada (1887 - 1894) sınır dışına kaçmış, 2 yıl İtalya'da ve 5 yıl da İstanbul'da «gönüllü» sığınık (mülteci) olarak yaşamıştır. Bundan sonra Bulgaristan'a dönmüş ve milletvekili seçildiğinden başka, eğitim bakanı da olmuştur.

(2) Aferin.

(3) Bu deyim eserin aslında da Türkçedir.

kırkı aşmış, moruklaşmaya yüz tutmuş adamlarız; kendimizi de düşünmeliyiz. Aman artık, kuru gürültülerden çektiklerimiz yetti. Kuru yiye yiye bıktık usandık. Hele ki sen, zavallı! hepten yordun kendini şu Stambol¹ sokaklarında, şu İtalya'nın... Bu sadece senin tarafından gösterilmiş bir kahramanlık değil miydi?.. Stambolov'un kudurmaya başladığını görünce defolup gittin Bulgaristan'dan. Bu köleleri hiç kертmedin bile! Öyle ya, varsınlar boyunduruk altında çürüyüp dursunlar. Onlar buna alıştırtılar. Sen alışık değilsin; bunun içinde çelebiye yakışır bir biçimde sıvışıp gitmeyi daha uygun buldun. O Allahın belâsı Halki'de² başına neler gelmedi, neler! Bazı defalar ilâç almaya paran bile yetmiyordu. Bobçev ile Macarov³ susup duruyorlardı. Kahramanlıklar gösterdiğin yetişir!

Hem biliyor musun; şu hiç bir şeye yaramayan havagazı şiiri de boşla sen. Para kesenin bomboş olduğu sıralarda şiire döküldüğünü anlarım, ama şimdi artık, Allaha çok şükür, işlerimiz yolundadır. Durumumuz da çok iyi. Şimdi seni birtakım toy toy gençler, türlü türlü sosyalistçikler, ülkücükçüler dalamaya çalışacaklar ama, gözünü daldan çöpten esirgeme. Hiç umurunda olmasın. Vurdum duymazlıktan gelerek kefine⁴ bak. Hem kefine bak, hem de bu

(1) İstanbul.

(2) Adriyatik denizinde bir ada.

(3) S. S. Bobçev (1853 - 1940) ile M. İ. Macarov (1854 - 1944) iki Bulgar hukukçusu ve devlet adamıdır. O yıllarda birlikte çeşitli dergiler çıkarmışlardır. (A. K.'un birçok eseri de onların çıkardığı «Bulgar Derlemesi»nde basılmıştır.

(4) Keyfine.

gençlerin akıllarına gül. Öyle ya! Onlar sana niye ürüyorlar sanıyorsun? Herhangi bir hainliğin ya da yalanın dolanın için mi? Yoksa hayal kırıklığına uğradıkları için mi? Yoo! Kıskançlıktan! Elbette kıskançlıktan! Hiç kuşku yok ki kıskançlıktan! Hem niçin, biliyor musun? Çünkü, geçmişte onların kemikleri ezildi, bağırmaktan onların sesleri kısıldı. Oysa sen (hay Allah müstahakını versin, büyük bir şeytansın, vesselâm!) en sıcacık yere hoop! hazır lop bir şekilde gelip konuverdın! E gördünmü şimdi? Ben sana demedim mi, bu dünyada en güzel bir şey varsa, o da sıcacık, güvenli bir yere yerleşmiş olmandır! Toplum uğruna savaştı mavaştı, ülküydü mülküydü ve daha bilmem ne gibi aptallıklardır. Hepsi de boşuna! İşte şimdi; diyelim, bu ay sonunda kese'nin ağzını açıp bekleyince içine bin beş yüz lev döküler miydi ...Allah kahretsin, güzel bir şey, değil mi?.. Davran bakalım şimdi! Yağlı kemiği eline geçirdin ya, sıkı tut, kaçırma! Bu paracıkların, kimin derisi yüzülerek elde edildiğini hiç düşünme!.. Vur, tozut un çuvalını, anasını sattığının vur, tozut! Korkma, vurdukça tozar o!..

Ama bu mektubu sana niçin yazdığımı belki de şaşarsın. Şaşma. Geçen gün Halk Meclisinde bir nutuk patlattın ya? Ha, işte bu nutuk yüzünden seni övmek için yazıyorum bu mektubu. Aferim be Koço!¹ E doğrusunu söyleyeyim, sevinçten gözlerim yaşardı. Az daha yanına gelip bütün vekiller önünde seni kucaklayıp öpecektim. Ama dösemeye ayaklarıyla vurmaya başlayacaklarından korktum.

(1) Konstantin adının kısaltılmış şekli.

Hangi nutuktan söz ettiğimi çakıyorsun, değil mi? Çakmaz olur muymuşsun, bütün dünya bugünlerde hep ondan söz ediyor. Hem bir bakarsan, hakkın da var be, Koço! Hiç öyle iş olur mu? Şu kadar bin seçmen, yirmi jandarma ile elli kişilik sarhoş güruhunu parçalayıp darmadağın edemez miydi sanki! Kim bilir ne büyük bir işti! Jandarmalar vursunlar, vursunlar, en çok yüz kadar seçmeni vuracaklardı! E bu, çok büyük bir iş mi olacaktı yani? Şöyle böyle iki yüz kadar ev karalara bürünecekti. Diyelim ki, bir hafta sonra da asker kuvvetleri geldiler; onlar da çok çok üç yüz kişi kadar kurşuna dizsinler ya da tepelesinler; ne etti? Beş yüz evin çocuğu mu öksüz, yetim kaldı? Epice maslahat!..¹

Ama bu divaneoğulları divane jandarmalar, tutup halkı yatıştırmaya kalkışmışlar, aman kimsenin başından bir saç düşmesinmiş. İnsan nasıl hiddetlenmez ya! Böyle birtakım yufka yürekli divaneler yüzünden sen Halki'de sekiz yıl beklemedin mi?.. Sen, onlara yıldızlar için; ah oh çekmeler için şiirler yazasın, onlar seni sekiz yıl bekletsinler! Sekiz yıl! Söylenişi dile çok kolay ama, Bulgar halkı için çok yüz kızartıcı, çok ayıp bir şey doğrusu! Çok değil, yüz bin Bulgar seçmeni kurşunla telef olsaydı bari, sen çoktan bugün oturmakta olduğun sıca-cık yere yerleşmiş olurdun! Ama ne yaparsın, kalp insanlar işte! Korkak adamlar! Bin seçmen barım² tepelenmedikten sonra, bu yasaya saygı, bu özgürlük süs için mi geldi? Ne edeceğim onları?.

(1) Bu deyim eserin aslında olduğu gibi bırakılmıştır.

(2) Bari.

Davran, azizim Koço, davran: İşte senin bu tutumunu çok beğeniyorum! Gıcırdamasınlar diye büyük kapıları yağlamak ve kodamanların güvenini kazanmak için sık sık böyle birtakım nutuklar çek ve... sonra yan gel, kefine bak! Ama gençler sana kızacakmış, halk arasında bir kaynaşma, bir ayaklanma olacakmış, boş ver; umurunun teki olsun! Haaaalk! Halk dediğin nedir ki; bir sürü! Sopayı kavrayıp bir savurdun muydu... Yani ben mi sana bunları öğreteceğim be, Koço?

Beni en çok sevindiren de ne oldu biliyor musun? Hiç kimseye meydan vermeden, özellikle senin, bu nutku söylemekte acele etmendir. Artık şimdi de onların güvenini kazanmadıysan, bilmem ne vakit kazanırsın! Çorbacı adına kim varsa, hepsi de seni övüyorlar! «Aferim!» diyorlar! «Koço bizim adamımız oldu!» diyorlar; «En sonra aklı başına geldi!» diyorlar. Şimdi iyice aklını başına devşir, tuttuğun yoldan ayrılma! Bunu yaptın mıydı, artık hiç bir şeyden korkma!.. Ne var ki, bir kenara biraz para koymaya bak, ey Koço! Zere¹ bilinmez, dünya hali bu! Bir kararda durmaz!..

Koço! Bu mektubu okuduktan sonra hemen yırtıp at. Hani benim Avrupalarda nasıl gezip tozduğumu yazıp döktüren biri vardı ya, o meretin eline geçmesin. Çünkü bakarsın, beni yine bir yerde rezil rüsvey eder.

Geçen gün biriyle konuşuyordu. Kulak verdim, şunu duydum: «Bre! Yazık! Bunları, Veliçkov'un söylemesini hiç beklemiyordum!» Var da aklına turp

(1) Zira, çünkü.

suyu sıkma adamın! Ne olacak, başında kavak yelleri esiyor.

Koço be, şu üzerine sinekler sıçası «Progres»i¹ ne diye hâlâ çıkarıyorsunuz, bilmem! Bırak şunu yahu! Aslını ararsan, başlığı bile çocuk işi gibime geliyor. Doğrusu ya, senin gibi ağırbaşlı bir adamın yazılarının orada çıkmasını hiç uygun görmüyorum!.. Yoo, yazmak için o kadar çok elin kaşınıyorsa, yazma demem, yazacaksın tabii. Ama çıkaracağın gazeteye «**Vakti Değil**» adını vermen çok yerinde olur; çünkü o zaman bizim taraftarlarımıza da, elbette ki «**Vaktideğilciler**» denecektir.

Koço!

Heybemin gözlerinde birkaç miskal getirdim. Kamu hizmetine ayrılmış binalara gülyağı serpilmesi için bir yasacık uyduramaz mısın?

Dostun: **Ganü Balkanski**

(1) «İlerleme». (Bul.)

XVII. BAY GANÜ'NÜN YAZIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

I

Sayın Bay Ganü Balkanski,

Siz beni belki de artık unutmuşsunuzdur. Ama ben size ikimizle ilgili olayları hatırlatırsam, umarım kim olduğumu hemen aklınıza getireceksinizdir. Hatırlıyor musunuz, Avrupa'yı gezip dolaşma yolculuğunuzda Prag'a da uğramıştınız. İşte o zaman bütün Bulgar üniversite öğrencileri size karşı soğuk davranmışlardı. Hatta İrecek bile! Bir tek ben, sizi evime davet etmiştim. Siz de, davetimi kabul edip birkaç gün benim odamda konuk olarak yatıp kalkmıştınız. Hatırlıyor musunuz, beni ev sahibesinin kızıyla bir arada yakalamıştınız? Sonra, o evde onlarla yalnız kaldığınızı, onların sizi nasıl ağırladıklarını ve sizin onlara «Korkunç Gece» şarkısını söylediğinizi hatırlıyor musunuz? Hah! Hatırladığınız o genç benim işte! Adım Bodkov'du, bildiniz mi?

Şimdi yüksek öğrenimimi bitirmiş ve artık yurduma dönmüş bulunuyorum. Bildiklerim, tanıdıklarım arasında başka sözü geçer bir kimse olmadığı

için, sizden dileğim: İlişikte suretini göreceğiniz şu yazıyı, hükümet taraftarı gazetelerden birinin idarehanesine göndererek basılmasını rica etmenizdir. (Ne olur ne olmaz, belki de yazı, gazete idarehanesinde kaybolur düşüncesiyle, bir suretini de size gönderiyorum; elinizde bulunsun!)

Hükümetin benim düşüncelerim hakkında herhangi bir bilgi edinebilmesi için bu yazının yeterli olacağına inanıyorum. Gerekirse, burada yazdıklarımdan çok daha fazlasını yazabilirim. Unutmayın ki ben felsefe okudum.

Bay Balkanski! Bundan başka, sizden şöyle bir ricam daha var: Babam toptancı tüccardır. Bugünlerde elli bin lev değerinde ayakkabısını ıskartaya çıkarıyorlar. ıskartaya çıkarmayıp, fiyatlarına göre satın almaları için iltimasınızı rica ediyorum. Çünkü bir Yahudi tüccarın da aynı deriden yapılmış ayakkabılarını ıskartaya çıkarmayıp satın aldılar. Söyleyin: Bu yapılan iş doğru mudur, yurtseverliğe uygun mudur?

Sanmayın ki bu yazıyı hükümete yaranmak için yazıyorum. Hayır! Ayakkabıların ıskartaya çıkarılmasıyla bu yazı arasında hiç bir bağlantı yoktur!

Bilginizi rica eder, en derin saygı ve sevgilerimi sunarım:

Bodkov

P. S.¹ Gazete yöneticileri yazımın bir kısmını düzeltip istediği biçime koyabilir. Ben nasılsa büyük iddiaları olan bir kimse değilim.

Yine: **Bodkov**

(1) Post scriptum (Lât.) — Sonradan eklenme, hamış.

P. P. S. Ayakkabılar bundan üç gün önce ıskartaya çıkarılmıştır.

Yine: **Bodkov**

Yukarıda sözünü ettiğim yazı da ilişiktir:

Bay Yazı İşleri Müdürü,

Kanım damarlarımda donuyor, beynim kafatasıma mıhlaniyor, yüreğim vuruşlarını kesiyor ve ben, içimde bir ürpertiyle, sevgili ve saygılı hükümetimize dönüyor ve ondan, şu soruma karşılık vermesini rica ediyorum: Muhalefet basınının mahvedici serkeşliği karşısında hükümetimizin gösterdiği sabır bir gün gelip tükenecek midir, sona erecek midir? Halk (bunu cesaretle ispatlayabilirim!) mutluluğumuzun ve geçim genişliğimizin dayanağı ve hepimizin babası olan Majestelerinin o bakır¹, o aziz kişiliklerinin kutsallığına - aman Allahım! - dokunmaya cesaret eden muhalefetin saygısız parmaklarının ne zaman kırılacağını bilmek istiyor. Bağımsızlığımızın parlak simgesi olan Majestelerinin önünde ses çıkarmaksızın, korkuyla baş eğeceğimiz; Onun her şehvet² ve isteklerini, önlerinde diz çökerek yerine getirmeye hazır olduğumuzu belirteceğimiz yerde, aramızda Majestelerinin yüksek kişiliğinde sıradan insanlara özgü kusurların olduğunu iddia eden birtakım Bulgarlar (bunlar Bulgar değil, Bulgar halkının müsfetteleridir!) bulunuyor! Bu anlayış, yurt çıkarlarına ihanet etmekten daha fenadır. Bu, tarihte eş görülmemiş bir hafifliktir! Hatta bizde öyle birtakım kalem oy-

(1) ve (2) Kontex'ten de anlaşıldığı üzere Bodkov, bilgiçlik taslamak amacıyla, bu sözcüklerin anlamlarını iyice bilmeden yanlış olarak kullanıyor.

natan haydutlar ortaya çıkmışlardır ki, hepimizin sevgilisi olan Majestelerine, belediye orman, ada ve bahçelerini armağan eden bazı belediyelerimizin en güzel cömertliklerinin önüne geçmişler, bu eli açıklığın uygulanmasını durdurmayı başarmışlar ve onlara leke sürmeye kalkışmışlardır. Tahtın yüceliği, aynı zamanda halkın da yüceliği demektir. Belediyeler, Taht'a ve Prens Hanedanı'na karşı sevgilerini böyle açık bir biçimde gösterdikleri için koltuklarımız kabarcacağı yerde, bundan memnun olmayan Bulgarlar - düşünebiliyor musunuz hiç; Bulgarlar! - da vardır. Bu gibi kimseler toplum içinde hafifliği yayıyor ve halkı zehirliyorlar. Bunun için, Bulgar halkı böylelerine nefretle bakmalıdır. Toplumumuzun ahlâk bakımından düşmesine ve halkın geçimini böylesine etkileyen şu hükümet ve toplum arasındaki karşılıklı güvensizliğe de biricik sebep yine onlardır. Ne yazık ki, bu güvensizlik yüzünden şehrimizin en saygıdeğer ve en namuslu tüccarlarının şahsî çıkarları zarar görüyor. Nitekim, hemşerilerimizden çok hatırı sayılır NN'nin en güzel, en kaliteli deriden yapılmış elli bin lev değerindeki ayakkabıları bugünlerde yanlışlıkla ıskartaya çıkarılmıştır.

Uzun sözün kısası, işte bütün bunlardan dolayı hükümet, muhalefetin ilk ve son defa olarak ağzını kapatmak için elinden geleni yapmalıdır. Bunu, Bulgar halkı adına istiyorum.

X. Y.

Bay Muharrir,

İlerde muhalefete karşı, bu yazıya benzer istediğiniz kadar yazı yazacağıma size söz veriyorum; an-

cak sizden de bir ricam olacak! Adımın geniş okuyucu kitlesinden gizli tutulması! Ben felsefe bitirmiş bir adamım çünkü.

Özel saygılarla: **Bodkov**

II

Bay Bodkov,

Zatiâlinizin kim olduğu hemen hatırıma geldi. Hatırlamaz olur muyum, seni de hatırlıyorum, nişanlınızı da.¹ Nişanlınızın annesini de hatırlıyorum: Zararsız bir kadındı. İkisine de yemekler pişirmeyi öğrettiydim, sonra piyano da çaldıydık, değil mi? çok iyi hatırlıyorum. Sen zanaatı iyice pişirmişsin; belli! Seni göz önüne alarak anlıyorum ki şu felsefe bilimi insanı görüldüğü gibi, sadece ahmaklaştırmaya yaramazmış meğer.

Yazdığım o ayakkabı meselesine gelince, bu işte biraz yanlışınız var. Bu gibi işler yazı ile hallolunmaz. Senin de belirttiğin gibi, görüyor musun, o Yahudinin ayakkabılarını satın almaya razı olmuşlar; olacaklar zer.² Çünkü Yahudi, Avram'ın³ nerede kök köklediğini çok iyi biliyor. Sen de para kesesinin ağzını çözsene!

Mektubunu baştan başa okudum ve zorunun ne olduğunu anlamakta güçlük çekmedim. Ama toptan-

(1) Evet, eserin aslında da bu böyledir: Bay Ganü ne zamirlerin ne de fiillerin tekil, çoğul şekillerine hiç dikkat etmez.

(2) Zâhir.

(3) İbrahim. (İbr.)

cı tüccar olmak herkesin şanına yaraşır iş değildir. Felsefeye hiç benzemez. Senin ayakkabılarının, daha doğrusu babanızın ayakkabılarının satın alınmasının kime bağlı olduğunu sen kendin çıkarıp anlamalısın.

Prensin Hanedanı ile ilgili yazdıklarına gelince, neyse canım... Sat anasını, şimdi moda öyle. Eninde sonunda söze de gümrük alınmaz ya!

Size selâmlarımı sunarım:

Ganü Balkanski

III

Pek Sayın Bay Ganü!

Milletvekili olduğunuz için size yazıyorum ve sizden; bütün bir alay askerin ormana gidip avcı köpeği gibi havlaması ve subay bayların tavşan vurmaları gibi birtakım şeylerin ileride tekrarlanmamasını rica ediyorum. Çünkü biz buraya havlamayı öğrenmek için değil, yurdumuzu korumak için gönderiliyoruz. Ama buna bakan yok. Yorgun argın, aç çıplağız. Gözlerimizden yaşlar aksa da, bu yaşa bakmadan bizi havlamaya zorluyorlar. Hem de güzel havlamamızı istiyorlar. Kopoylar gibi. Yapamadın mı, kopuyor dananın kuyruğu. Av köpeği gibi havlamayı beceremediğiniz için lobut düşünüyor. Sadece beş tavşan öldürebildiler. İyi ki erlerden birini yaralamadılar, çünkü kendini korumadığından yine dayak yiyecekti. Bundan başka beni emir eri yaptılar. Çocuğun donlarını ben yıkıyorum. Paytonda da yine benim. Bu ayıp bir iştir. Ve bir yasa çıkarmanızı rica

ediyorum. Yazacak başka bir şey olmadığı için de bitiriyorum. Mektubumu yırtın.

Önünüzde boyun eğen

As erlerden¹ :

Trıpkı Trıpkov

IV

Bay Trıpkı,

Sen, Komitacı Trıpkı'nun oğlu değil misin be? Babanı çok iyi tanırım. Tavşan kaldırmak için orman-da sizi havlamaya zorladıklarını yazıyorsun ya; bu-nun böyle olduğunu ben de duydum. Ama bilirsin, sabrın sonu selâmettir. Hem, küsküye karşı kıç atıl-maz. Sonra, Türklerin altında² bütün bir hayat boyu dayanmışız da, eninde sonunda iki yıl için Bulgarla-rın altında olmaktan, ne çıkar sanki. Büyük bir iş değil.

Bak, don meselesine gelince hakkın var. Bu er-keklere yakışmaz. Kadınlara göre bir iştir. Ama ne yapacaksın, başa gelmiş bir kere! Donları yıkamaya devam et. Ama yıkarken, başını öte yana çevir. Poli-tika bunu böyle istiyor. Donların ne olduğunu bili-yorsun ya, yum gözlerini ve sabret. Ve babana ben-den selâm söylemeyi unutmayasın! Sabır, sabır! Baş-

(1) Eserin aslında bu mektup, cahilliğin güzel bir örneği ol-mak üzere çok kötü bir Bulgarca ile yazılmıştır. Hatta noktalama işaretleri bile yoktur.

(2) Harfi harfine öyledir. «Boyunduruğu» kelimesi kullanıl-madığından söz oyunu yapılır ve böylelikle cümleden baş-ka bir anlam çıkarmaya yol açmış olur.

ka çıkar yol yok. Bu işler gürültüyle değil, sabırla düzelir. Sabreden derviş - biliyorsun ya, - muradına ermiş!

Sizin iyiliğinizi dileyen:

Ganü Balkanski

V

Çok Sevgili Ganü Dayıcığım,

Ben bu yıl bizim Rada kızı yabancı ülkelerden birinde okumaya götürmek istiyorum ama, çok çok masrafa girmemem için senden şöyle bir ricam var: Büyüklerimizin önünde sözün geçtiğinden, söyle onlara da, beni ya bazı meseleleri öğrenmek ya da bir şeyin propagandasını yapmak için herhangi bir ödevle Avrupa'ya göndersinler. Sözgelisi, bizim dokuduğumuz şayak kumaş, ordusuna üniforma diktirmek için acaba Belçika'ya yutturulamaz mı? Bu meseleyi kurcalayabilirim. İsviçre'de, Makedonyalı Ulahların etnografyalarıyla ilgili incelemelerde de bulunabilirim; bunlara benzer başka işler de yapabilirim. Yeter ki büyüklerimiz istesinler. Beni dışarıya göndermek için doksan dokuz bahane uydurabilirler. Harcırah olarak günde üç napolyon almaya da razıyım. Bana mümkün olduğu kadar çabuk karşılık yaz.

Sadık oydaşın ve akrabalar :

Vasil

P. S. Memleket dışına görevli olarak çıkmamdan sanma ki senin de yararın olmayacak! Sana öğreniminin ne olduğunu sorarlarsa, elimde diplomam

olmadığı halde, çok çok kitap okuduğum için yüksek öğrenim görmüş sayılacağımı söylersin.

Yine: **Vasil**

Bay Ganü'nün defterinde, bu mektubun cevabının müsfettesini bulamadım. Ama zarfın içinde şu aşağıdaki telgrafın müsfettesi vardı:

Acele

Vasil Mangov'a
Jeravna'

Çok geç kalmışsın, Vasil! Senden daha okumuş biri, bu işleri incelemek için çoktan görevlendirilmiş ve Avrupa'ya gönderilmiştir.

Ganü Balkanski

VI

Pek Saygıdeğer Ganü Amca,

İnsan uydurur, Allah undurur! demişler; doğru. Benim geleceğimle ilgili olarak kurduğunuz bütün planlar suya düştü. Hayatta ilerleme umutlarım büsbütün kırıldı. Ben, okuldan kovularak, tutuklu taburlarında üç yıl kölelik yapmak üzere tutuklanmış bulunuyorum. Bunun böyle olmasına başlıca neden de, şu yere batası Bulgar imlâsıdır. Son yıllarda türeyen bir modaya göre, yabancı sözcükleri ve yabancılardan adlarını söyledikleri gibi yazmalıymışız. Sözelgesi: **Ministr değil de, ministir;**² **ansambl de-**

(1) İslimye il sınırları içinde tarihî bir köy.

(2) Bakan. (Lat.)

ğil de, **ansambıl**¹ ve **Bokl** değil de, **Bokıl** (!?) yazmamışız. Çünkü böylesi, Bulgarca'ya daha uygun düşüyormuş sözde. Sanki dilimizin başlıca özelliği, ille de Afgan diline yaklaşmak ve ona benzemektir! Biz öğrenciler, çok bilmiş öğretmenlerimize bu konuda karşı koyduk. Onlar da bize isyancı damgasını basmakta gecikmediler. Bütün insanlığın kurtarıcısı olan Hazreti İsa'nın doğum günü² arifesinde, bir atlı jandarma muhafız kıtası bizi önüne katıp anayurt Bulgaristan'ın karlarla, buzlarla örtülmüş yollarında sürüyor da sürüyor. Biz zoraki gezginler de ne yapalım, durmadan yürüyor, konaktan konağa geçiyoruz, karakollarda geceliyoruz. Buralarda bizi sorgu yargıçları karşılıyor. Polisler, jandarmalar uğurluyorlar ama, nereye götürüldüğümüzü bilmiyoruz. Söylediklerine göre, Bulgar imlâsının zafer kazanması için bizi, üç yıl boyunca tutuklu taburlarında eğitmeyi yararlı buluyorlarmış. Kim bilir! Bakarsın, biz bile bu işin doğruluğuna inanırız sonunda.

Bugünlerde beni buraya, yani sizin şehrinize getirdiler. Bu mektubu size koğuştan yazıyorum. Lütfen gelin, hemen gelin de görüşelim. Gelirken de, beraberinizde bir doktor getirin. Çünkü uzun yoldan mıdır, soğuktan mıdır, yoksa başka bir şeyden midir, bilmem ama; bugünlerde kan tükürmeye başladım!

Yeğenin: **Stoyko**

P. S. Amca! Duyduğuma göre Türklerin, Noel ve Paskalya gibi büyük yortularda Hristiyan tutuk-

(1) Kurul; uygunluk. (Fr.)

(2) Yeni yıla rastlayan Noel yortuları.

luları, yakınlarıyla görüşmek ve bu kutsal yortuları güzel güzel geçirmek için, herhangi birinin kefil olmasına karşılık serbest bırakma âdetleri varmış. Duyduklarım doğru mu, amca?

Yine: **Stoyko**

Sevgili Yeğenim Stoyko,

Ne aradıysan onu bulmuşsun. Bunda kimsenin suçu yok! Üstelik, niye size iyi birer dayak atmadıklarına da şaşıyorum. Öyle ya! Biz burada cevizcik mi oynuyoruz, yoksa Prenslik mi yönetiyoruz? Serbestlik, serbestlik ama, bu taşkınlık da ne böyle? Türklerin daha yumuşak yürekli olduklarını saçmalamak da ne oluyor? Ben sana bir şey söyleyeyim mi: Onlar yumuşak yürekli değil de, ahmaktırlar, ahmak! Anlıyor musun? Çünkü, akılları başlarında olsaydı, koskocaman bir imparatorluğu çarçur ederler miydi, başkalarının eline geçmesine göz yumarlar mıydı? Bana soracak olursan, sizi en sonunda kısı kıvrak yakaladıklarına değil yerinmek, seviniyorum bile, seviyorum! Şimdi karakol ve kışla köşelerinde çürü de, aklın başına gelsin ve bir gün kime baş kaldırdığını hatırla! Mektubundan, asıl ne için tutuklandığını bir türlü anlayamadım. Neyin nesidir, kimin fesidir bilmem. **Bokıl - Mokıl** diye bir şeyler yazıyorsun ama, ben gramerden bir şey anlamadığım halde, yine de sana inanmıyorum. Kim bilir ne kötülük yapmışsınızdır! Benim isyancılarla görüşmek üzere karakollara gidip kodamanlarımızın önünde gözden düşmeye hiç niyetim yok. Sana kaç kere öğüt vermişimdir ki, eğilen dal kırılmaz! Öğütlerime kulak asmadığın

için şimdi başını taştan taşa vur, dur! Başka bir şey demem; ne aradıysan onu bulmuşsun! derim.

İyiliğini dileyen:
Ganü Balkanski

Hoşgörür okurum, beni bağışla! Bu kitapçıkta belki bazı açık saçık sözcükler, deyimler ve sahneler gözüne işeyecektir. Dilimin sürçmesinden değil, ben onları yazmadan geçemedim. Eğer sen, Bay Ganü'yü onlarsız anlatmayı başaracağını düşünüyorsan buyur, anlat!

Yaptıklarımı sen de hoş gör, Bay Ganü! Tanrı tanığımdır ki, seninle ilgili hikâyeleri yazmada beni yalnızca temiz duygularım yüreklendirmiştir. Ne hınç dolu kınama duygusu, ne aşağılama duygusu, ne de boş, yüzeyden güldürme anlayışı kalemimi yürütme-ye neden olmuştur.

En sonunda ben de kendi çağımın çocuğuyum. Bilinen bazı olaylar, belki istemeksizin beni yalın nesnellikten saptırmış olabilir bu yüzden. Ama ben, her şeye karşın acı gerçeğin en önemli noktalarını ele almak istedim.

Bay Ganü! İnanırım ki, soydaşların ve kardeşlerin, senin bu kitapçıkta betimlendiğin biçimde değildirler. Ama onlar şimdilik ikinci ve üçüncü plandadırlar! Yani kendi varlıklarını daha yeni belirtme-ye başlamışlardır. Oysa sen Bay Ganü, ön plandasın, çoktandır ortalıkta dolaşıp durmaktasın. Senin tinsel varlığın kanatlanıp uçmakta ilkelerin bütün toplum düzenimizi baş aşağı getirmekte ve politikaya olsun,

parti özelliklerine olsun, basın anlayışına olsun, kendi damgasını vurmaktadır.

Nedense ben içimde şöyle bir inanç besliyorum: Bir gün gelecek, sen bu kitapçığı okuyacak, sonra da kalpağını önüne koyup düşünecek ve göğüs geçirecek:

— **Biz ki Avrupalıyız; evet, Avrupalı. Ama yine de bir şeyimiz eksik!** diyeceksindir.

Kusura bakma! Hiç bir şey önceden bilinmez, belki bir gün yine karşılaşırız.

BİTTİ

BAY GANÜ BALKANSKI'nin

akıllara durgunluk veren serüvenleri

“ Damdan düşer gibi :

"Kalk beni hamama götür. Bu şehirde hamam ne -
rede?" demez mi?

Kalktık. Büyük havuzlu bir şehir hamamına doğ -
ru yollandık. İçimde bir sıkıntı vardı. Başıma gelecek o -
lanı önceden hissediyordum. Birkaç Alman suyun için -
de kol ve bacak kaslarını yavaşca kasıp koyveriyor, dü -
zenli bir biçimde solumaya çalışıyorlardı.

En sonunda perde kıpırdayıp açıldı. Bay Ganü ,
anadan doğma göründü. ”

**Balkan mizahının şaheseri.
Hepinizin tanıdığı, hepimizden
bir parça taşıyan kişi...**